

**T.C.
MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇÜN KENTSEL GERİLİME ETKİSİ:
MERSİN ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**HAZIRLAYAN
MİM SERTAÇ TÜMTAŞ**

**DANIŞMAN
PROF. DR. ATILLA GÖKTÜRK**

OCAK, 2007

MUĞLA

**MUĞLA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

TÜRKİYE’DE İÇ GÖÇÜN KENTSEL GERİLİME ETKİSİ: MERSİN ÖRNEĞİ

**Hazırlayan
MİM SERTAÇ TÜMTAŞ**

**Sosyal Bilimler Enstitüsünde
Yüksek Lisans
Diploması Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

**Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 29/01/2007
Tezin Sözlü Savunma Tarihi : 23/01/2007**

**Tez Danışmanı : Prof.Dr. Atilla GÖKTÜRK
Jüri Üyesi : Prof.Dr. Ayşe DURAKBAŞA
Jüri Üyesi : Doç.Dr. Turgay UZUN**

Enstitü Müdürü : Prof.Dr. Ömer GÜRKAN

**Ocak, 2007
MUĞLA**

YEMİN

Yükseklisans tezi olarak sunduğum “Türkiye’de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği” adlı çalışmanın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin Kaynakça’da gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanmış olduğumu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

26/01/2007

Mim Sertaç TÜMTAŞ

YÜKSEKÖĞRETİM KURULU DOKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

MERKEZİMİZCE DOLDURULACAKTIR.

Soyadı : TÜMTAŞ

Adı : MİM SERTAÇ

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Türkiye’de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği

Y. Dil : The Effects of Internal Migration on Urban Tension: The Case of Mersin

TEZİN TÜRÜ: Yüksek Lisans

Doktora

Sanatta

Yeterlilik

O

O

O

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ

Üniversite : Muğla Üniversitesi

Fakülte :

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Diğer Kuruluşlar :

Tarih : 26/01/2007

TEZ YAYINLANMIŞSA

Yayımlayan :

Basım Yeri :

Basım Tarihi :

ISBN :

TEZ YÖNETİCİSİNİN

Soyadı, Adı : GÖKTÜRK Atilla

Ünvanı : Prof.Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL : Türkçe

TEZİN SAYFA SAYISI: 182

TEZİN KONUSU (KONULARI) :

1. İç Göç
2. Kentsel Gerilim
3. Türkiye’de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER :

1. Göç
2. Etnisite
3. Kentsel Gerilim
4. Mersin

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMER: Konunuzla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus’ları kullanınız.

1. Migration
2. Ethnicity
3. Urban Tension
4. Mersin

1- Tezimden fotokopi yapılmasına izin vermiyorum

2- Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümünün fotokopisi alınabilir

3- Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası :

Tarih : 26/01/2007

TUTANAK

Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 18/01/2007 tarih ve 355 sayılı toplantısında oluşturulan jüri, Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin 23/b maddesine göre, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek lisans öğrencisi Mim Sertaç Tümtaş'ın "Türkiye'de İç Göçün Kentsel Gerilime Etkisi: Mersin Örneği " adlı tezini incelemiş ve aday 23/01/2007 tarihinde saat 14.00'de jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Adayın kişisel çalışmaya dayanan tezini savunmasından sonra 60 dakikalık süre içinde gerek tez konusu, gerekse tezin dayanağı olan anabilim dallarından sorulan sorulara verdiği cevaplar değerlendirilerek tezin başarılı olduğuna oybirliği ile karar verildi.

Tez Danışmanı
Prof.Dr. Atilla GÖKTÜRK

Üye
Prof.Dr. Ayşe DURAKBAŞA

Üye
Doç.Dr. Turgay UZUN

ÖNSÖZ

1990'lı yıllar Türkiye'de, geçmişte yaşanan göç gerekçeleri dışında bir göç türünün ülkede hakim olduğu yıllar olmuştur. Bu göçe bağlı olarak bir çok kent yoğun göç baskısı ile karşı karşıya kalmış ve bu göçler sonucunda göç alan mekanlarda birbirinden farklı dokular meydana gelmiştir. Bu süreç aynı zamanda küreselleşmenin etkilerinin hissedildiği, ekonomik krizlerin ve yoksullukların arttığı yıllar olmuştur. Bu gelişmeler kentlerde oluşan birlikteliklerin kimlikler temelinde oluşmasının gerekçelerinin oluşturmuş ve her grup için öteki tanımlaması netleşmiştir. Oluşan böyle bir tablo da kentlerin gerilim üreten bir dokuya bürünmesine neden olmuştur. Bu çalışmada tarih boyunca yoğun göç alan Mersin kentinde son dönem göç hareketi ve gelişmelere bağlı olarak kentsel gerilimi arttırdığı düşünülen bulgulara ulaşılmak hedeflenmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında bana olan inancını hiçbir zaman kaybetmeyen aileme; benden bilgi ve birikimlerini esirgemeyen ve üniversite eğitim hayatımın her kademesinde yanımda olan danışmanlarım Prof.Dr. Atilla Göktürk ve Doç.Dr. Eren Deniz Tol-Göktürk'e; çalışmanın her aşamasında, ihtiyacım olduğunu hissettiği her anda yanımda olan ve maddi ve manevi her türlü desteği benden esirgemeyen Araş.Gör.Tuğba Uçma'ya; saha araştırması sırasında dostluklarının yanında verilerin toplanmasında da yanımda olan Niğmet Çeliker, Velat Taş ve Arkan Yılmaz'a; veri toplamada görev alan Mersin Üniversitesi öğrencilerine ve nihayetinde sorulara içtenlikle cevap veren Mersin halkına teşekkür ediyorum.

ÖZET

Ülkemizde 1950’li yıllardan itibaren yoğunlaşan göç olgusunun, yalnızca demografik bir süreç ve sadece iki mekan arasında yer değiştirme hareketi olmanın ötesine geçerek, göçü veren ve alan mekanların yanında, özellikle göç alan mekandaki toplumsal yapıyı çeşitli boyutları ile de etkileyen bir sürece dönüştüğü görülmektedir. Bu süreç dinamik bir şekilde soluksuz olarak günümüzde de devam etmektedir.

Ekonomik ve toplumsal yapıda önemli değişimlere yol açan bu olgu beraberinde, bir çok araştırmaya da konu olmuştur. Göçün gerekçesinden başlayarak, göç eden kitlenin sosyo-ekonomik koşullarının incelenmesi, yaşanan değişimin ortaya konmasının yanı sıra göç edilen mekan ve yerleşik nüfus üzerindeki etkilerin ortaya çıkarılması bu araştırmaların ağırlıklı konularını oluşturmuştur. Nitekim, son dönemde yaşanan zorunlu göç sürecine ilişkin de çeşitli çevreler tarafından yürütülmüş saha araştırmaları 1990’lı yıllarda farklı alanlarda gerçekleştirilmiş ve göçün değişen niteliğini tanımlayan bulgular elde edilmiştir.

Bu çalışmada, Türkiye’deki son dönem gelişmeler dikkate alınarak, tarih boyunca yoğun bir biçimde göç alan ve daha öncede çeşitli göç araştırmalarına konu olan Mersin kenti, göç edilen (alan) bir mekan olarak ele alınmış, bu mekandaki 2006 yılı itibariyle yerleşik nüfusun kendisini tanımlaması temelinde elde edilen veriler ile farklı kimliklerin göçe, etnisiteye ve kentsel yaşama ilişkin tutumları belirlenmiş ve bu çerçevede derinleştiği varsayılan kentsel gerilimin değişim gerekçeleri ortaya konulmuştur.

ABSTRACT

In Turkey, migration rather than mobility between two places has been intensive since 1950. This is not only a demographic process but also becoming a process which effects immigration and emigration places, especially the social structure of immigration place in various dimensions with high dynamism.

The migration reasons, the socioeconomic conditions of migrating mass, the changes appeared in migrated areas and the effects on the local population have become the initial topics of migration studies. In fact, the latest field works regarding compulsory migration process which were carried out by different academic circles in different cities during 1990s acquired data which describes the changing dimension of migration.

In this thesis, in view of the latest developments in Turkey, as a historically emigration place and as being subject to several migration researches, Mersin is being considered as an emigration place. The data was collected in terms of how the native population identify themselves according to migration, ethnicity and urban life. Thus it defines the changing reasons of urban tension which is assumed to be intensified.

İÇİNDEKİLER

ÖZET

ABSTRACT

ÖNSÖZ

KISALTMALAR LİSTESİ.....IV

ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ.....VI

TABLolar LİSTESİ.....VI

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI

A. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE GÖÇ TÜRLERİ.....5

B. GÖÇÜN NEDENLERİ VE GÖÇ KARARININ ALINIŞ SÜRECİ.....11

C. GÖÇE İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR.....16

1. Klasik Ekonomik Yaklaşım.....16

2. Neo-Klasik Teori.....18

3. Modernleşme Okulu.....19

4. Bağımlılık Teorisi.....21

5. Dünya Sistemi Teorisi.....21

6. Marksist Politik Ekonomi.....22

7. Göç Sistemleri Teorisi.....23

8. İkili İşgücü Piyasası Teorisi.....24

D. KÜRESELLEŞME VE GÖÇ.....	25
1. Küreselleşme ve Yerelleşme.....	25
2. Küreselleşme ve Etnisite.....	27
3. Küreselleşme, Etnisite ve Göç.....	35

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ VE KENTSEL GERİLİM

A. TÜRKİYE'DE GÖÇ HAREKETLERİ.....	38
1. 1923-1950 Dönemi Göç Nedenleri ve Hareketleri.....	38
2. 1950-1990 Dönemi Göç Nedenleri ve Hareketleri.....	43
3. 1990 Sonrası Göç Nedenleri ve Hareketleri	47
B. GÖÇÜN SONUÇLARI.....	50
1. Göç Veren Yerleşim Birimi Açısından Göç'ün Sonuçları.....	51
2. Göçü Alan Yerleşim Birimi Üzerindeki Sonuçları.....	53
3. Göçmenler Üzerindeki Sonuçlar.....	57
C. TÜRKİYE'DE KİMLİKLER, GÖÇ VE KENTSEL GERİLİM.....	58
1. Türkiye'de Kimlikler ve Türk Kimliğinin Oluşumu.....	58
2. Kimlik ve Göç.....	66
3. Göç ve Kentsel Gerilim.....	68

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ALAN ARAŞTIRMASI SONUÇLARI

A. ARAŞTIRMA ALANIN VE ARAŞTIRMANIN TANINTIMI.....	76
1. Çeşitli Göstergelerle Mersin.....	76
B. MERSİN ARAŞTIRMASININ KAPSAMI	81
C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	82
D. ARAŞTIRMA BULGULARININ SUNUMU.....	84
DEĞERLENDİRME VE SONUÇ.....	122

KAYNAKÇA

EKLER

EK: ANKET SORULARI

KISALTMALAR LİSTESİ

AB:	Avrupa Birliği
AKP:	Adalet ve Kalkınma Partisi
ANAP:	Anavatan Partisi
BBP:	Büyük Birlik Partisi
CHP:	Cumhuriyet Halk Partisi
CKMP:	Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi
DEHAP:	Demokratik Halk Partisi
DEP:	Demokrasi Partisi
ĐİE:	Devlet İstatistik Enstitüsü
DSP:	Demokratik Sol Parti
DTP:	Demokratik Toplum Partisi
DYP:	Doğruyol Partisi
FP:	Fazilet Partisi
GAP:	Güneydoğu Anadolu Projesi
GÖÇ-DER:	Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma Ve Dayanışma Derneği
HADEP:	Halkın Demokrasi Partisi
HEP:	Halkın Emek Partisi
HÜNEE:	Hacattepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü
IMF:	Uluslararası Para Fonu
İHD:	İnsan Hakları Derneği
İHV:	İnsan Hakları Vakfı
MAZLUM-DER:	İnsan Hakları ve Mazlumlar İçin Dayanışma Derneği
MÇP:	Milliyetçi Çalışma Partisi
MHP:	Milliyetçi Hareket Partisi
MP:	Millet Partisi
MTSO:	Mersin Ticaret ve Sanayi Odası
OHAL:	Olağanüstü Hal Bölge Valiliği
ÖDP:	Özgürlük ve Dayanışma Partisi
PTT:	Posta Telefon Telgraf Kurumu
RP:	Refah Partisi

SHP:	Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SP:	Saadet Partisi
SSK:	Sosyal Sigortalar Kurumu
TAYAD:	Tutuklu Aileleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
TBMM :	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESEV:	Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TGYONA:	Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması
TİHV:	Türkiye İnsan Hakları Vakfı
TMMOB:	Türkiye Mimarlar ve Mühendisler Odası Birliği
TÖB-DER:	Türkiye Öğretmenler Birleşme Ve Dayanışma Derneği
TUİK:	Türkiye İstatistik Kurumu
YTL:	Yeni Türk Lirası

ŞEKİL VE GRAFİKLER LİSTESİ

Şekil.1 Göç Kararının Alınma Süreci.....	14
Şekil.2 Ravenstein'in Klasik Göç Teorisi Modeli.....	17
Grafik.1 Mersin İlçeler.....	84
Grafik.2 Ankete Katılanların Cinsiyetleri.....	87
Grafik.3 Ankete Katılanların Yaş Aralıkları.....	87
Grafik.4 Ankete Katılanların Eğitim Durumu.....	88
Grafik.5 Hanede Yaşayan Kişilerin Sayısı.....	89

TABLolar LİSTESİ

Tablo.1 Sayım Yılları İtibariyle Doğduğu İl Dışında Yaşayan Nüfus ve Genel Nüfustaki Payı (1935-2000).....	40
Tablo.2 Türkiye'de Tarımsal Olanakların ve Karayolu Ulaşımının Büyümesi (1947-1960).....	42
Tablo.3 1927-2000 Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfusu.....	42
Tablo 4 Yıllık Kır-Kent Artış Hızı (1950-2000).....	43
Tablo.5 Faal Nüfusun Sektörel Dağılımı (1955-2000).....	44
Tablo 6 Yurt Dışına Gönderilen İşçi Sayısı (1961-1973).....	47
Tablo 7 Türkiye'de Gecekondu ve Gecekondu Nüfus (1955-2000).....	54
Tablo.8 Yıllar İtibariyle Türkiye ve Mersin Kent Merkezi Nüfus ve Gelişme Endeksleri.....	78
Tablo.9 Mersin'de Anket Yapılan Mahalleler.....	85
Tablo.10 Mersin'de Yaşama Süresi.....	90

Tablo.11 Araştırmaya Katılanların İstihdam Durumları.....	90
Tablo.12 Hanenin Toplam Aylık Geliri (YTL).....	91
Tablo.13 Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı.....	92
Tablo.14 Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu.....	92
Tablo.15 Geçinemediğinizde Öncelikle Kimden Maddi Destek Alırsınız.....	93
Tablo.16 Kırsal Alanla İlişki.....	93
Tablo. 17 Yaşamınızda Ve Kararlarınızda Dinin Belirleyiciliği.....	94
Tablo.18 Kendisini Tanımladığı Kimlik.....	95
Tablo.19 Ailede Türkçe Bilmeyen.....	96
Tablo.20 Akrabalar Arasında veya Evde Türkçe'den Başka Bir Dil Konuşuluyor Mu.....	96
Tablo.21 Mersin'de Yaşayan Herkes Mersinliyim Diyebilir Mi.....	97
Tablo.22 Mersin'de Yaşamak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz.....	97
Tablo.23 Niçin Mersin'de Yaşıyorsunuz.....	98
Tablo.24 Zaman Zamanda Olsa Mersin'den Gitmeyi Düşünüyor Musunuz.....	99
Tablo.25 Zaman Zamanda Olsa Mersin'den Gitmeyi Düşünme Nedeni.....	99
Tablo.26 Mersin'in Her Yerini Bilir Misiniz.....	100
Tablo.27 Mersin'de Keşke Olmasaydı Diye Düşündüğünüz.....	101
Tablo.28 Kendinizi Mersin'de Yabancı Hissediyor Musunuz.....	102
Tablo.29 Sizce Mersin'in En Güvenilir Kurumu Hangisidir.....	102
Tablo.30 15-20 Yıl Öncesine Göre Komşuluk İlişkilerindeki Değişim.....	103
Tablo.31 15-20 Yıl Öncesine Göre Komşuluk İlişkilerindeki Değişim Nedeni.....	103
Tablo.32 Kendiniz ve Ailenizle İlgili Sıkıntılarınız Nelerdir.....	104
Tablo.33 Bu Mahallede Oturma Nedeni.....	105
Tablo.34 Mersin'de Oturduğunuz Mahallenin Seçimi.....	105

Tablo.35 Son Yıllarda Mersin’de Kap Kaç/Çete/Mafya Olayları Artışında En Belirleyici Faktör.....	106
Tablo.36 Mersin’de İşsizlik Artışının Nedeni.....	107
Tablo.37 Bir Probleminiz Olduğunda Kimden Yardım İstersiniz, Kime Danışırısınız.....	108
Tablo.38 Mersin’e Göç Nedeni.....	109
Tablo.39 Mersin’in Göç Almasının Değerlendirilmesi.....	110
Tablo.40 Göç Nelere Neden Oluyor.....	110
Tablo.41 Göç Edenler Mersin’i Bozdu Cümlesine.....	111
Tablo.42 Çocuklarınızın Farklı Etnik/Kültürel/Dini Kimlikten Birisi İle Evlenmesine Karşı Çıkar Mısınız.....	112
Tablo.43 İşinizle İlgili İlişki Kurarken Karşınızdakinin Etnik/Kültürel Kimliği Kararınızda Etkili Olur Mu.....	112
Tablo.44 Sizce Toplum Açısından Sorun Yaratan En Önemli Ayrım.....	113
Tablo.45 Sizce Yoksulluk.....	113
Tablo.46 2004 Belediye Seçiminde Oy Verdiği Parti.....	114
Tablo.47 Siyasi Yelpazenin Neresindesiniz.....	115
Tablo.48 Siyasi Kimlik Tanımlaması.....	115
Tablo.49 10-15 Yıl Öncesine Göre Milliyetçilik Tutumunuzdaki Değişim.....	116
Tablo.50 Oy Verirken Adayın Etnik/Dini Kimliği Kararınızda Etkili Olur Mu.....	116
Tablo.51 DEHAP’ın Oy Almasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz.....	117
Tablo.52 DEHAP’ın Aldığı Oy.....	117
Tablo.53 MHP'nin Oy Almasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz.....	118
Tablo.54 MHP'nin Aldığı Oy.....	118
Tablo.55 AB'ye Uyum İçin Yapılan Yeni Düzenlemeleri	119
Tablo.56 AB Normları Çerçevesinde Anadilde Yayın Vb. Düzenlemeleri	

Destekliyor Musunuz.....	119
Tablo.57 Farklı Muameleyi Hak Edenler Olduğunu Düşünüyor Musunuz.....	120
Tablo.58 Türkiye’de İnsanlara Farklı Muamelenin Nedeni.....	120
Tablo.59 Türkiye’den Ayrılmayı Düşünürseniz Nereye Gidersiniz.....	121
Tablo. 60 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersinde Yaşama Süresi Karşılaştırması.....	133
Tablo. 61 Mersin’e Göç Nedeni ve Kendisini Tanımladığı Kimlik Karşılaştırması.....	134
Tablo.62 Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu ve Kendini Tanımladığı Kimlik Karşılaştırması.....	135
Tablo. 63 Kendini Tanımladığı Kimlik ve İstihdam Durumu Karşılaştırması.....	136
Tablo. 64 Aylık Gelir ve Milliyetçilik Tutumundaki Değişim Karşılaştırması.....	137
Tablo. 65 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersinin Göç Alması Değerlendirmesinin Karşılaştırılması.....	138
Tablo. 66 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Göç Edenler Mersini Bozdu Yargısının Değerlendirilmesi.....	139
Tablo.67 Mersin’de Yaşama Süresi ve Göç Edenler Mersin’i Bozdu Yargısının Değerlendirilmesi.....	140
Tablo.68 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Göç Nelere Neden Oluyor.....	141
Tablo.69 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Mersin’de Olmasaydı diye Düşünülen.....	142
Tablo.70 Milliyetçilik Tutumundaki Değişim ve Kendini Tanımladığı Kimlik.....	143
Tablo.71 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Ailenizden Birinin Farklı Kimlik Evliliğine Karşı Çıkar Mısınız.....	144
Tablo.72 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve İş Bağlantısında Karşınızdakinin Kimliği Kararlarınızda Etkili Olur Mu.....	145

Tablo.73 Kendini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve Siyasi Yelpazedeki Yeri.....	146
Tablo.74 Kendini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve 2004 Seçimlerinde Oy Verdiği Parti.....	147
Tablo.75 Kendini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve Kimlik Karşılaştırması.....	148
Tablo.76 Aylık Gelir ve 2004 Seçimlerinde Oy Verdiği Parti.....	149
Tablo.77 Kendini Tanımladığı Kimlik ve 2004 Seçiminde Oy Verdiği Parti.....	150
Tablo.78 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Mersin’de Yaşamak Hakkındaki Düşünce Karşılaştırması.....	151
Tablo.79 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Mersin’e Yabancılık Çekilmesi.....	152
Tablo.80 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Mersin’in Her Yerini Bilir Misiniz.....	153
Tablo.81 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Toplumdaki En Önemli Ayrım.....	154
Tablo. 82 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Farklı Muameleyi Hakedenler Var mı	155
Tablo.83 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve AB’ye Uyum Düzenlemeleri	156
Tablo.84 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Anadilde Yayın vb. Düzenlemeler.....	157
Tablo.85 Kendisini Tanımladığı Kimlik veTürkiye’den Ayrılmayı Düşünseniz Nereye Gidersiniz.....	158

GİRİŞ

Genellikle iki mekan arasında nüfus değişim süreci olarak algılanan göç, bireysel ve toplumsal değişim aşamalarının her kademesinde etkili olan bir olgu olmuş ve bir çok yapısal değişikliğin neden ve sonucunu oluşturmuştur. Göçün, coğrafi bir mekân değiştirme sürecinin yanı sıra sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını da değiştiren nüfus hareketi olduğu bilinmektedir.

Göç olgusu, günümüzde kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu az gelişmiş ülkelerde özel bir öneme sahiptir. Bu ülkelerde göç, uygulanan ekonomik politikalarla paralel ortaya çıkmış ve kırsal yapının çözülmesi kentin bazı bölgelerinde nüfus yoğunlaşmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda göç alan ve göç veren birimlerde bir takım değişimler ortaya çıkmıştır.

Bu tanımdan da izlenebileceği gibi, göç, yalnızca demografik bir olgu ve sadece iki mekan arasında yer değiştirme hareketi olmanın ötesine geçerek, göçü veren ve alan mekanların yanında, özellikle göç alan mekandaki toplumsal yapıyı çeşitli boyutları ile de etkileyen bir sürece dönüşebilmektedir.

Ülkemizde kırdan kente göç olgusu 1950’li yıllarda yoğunlaşmaya başlamış bu yıllarda Amerika’dan alınan Marshall yardımları sayesinde tarımda makineleşme kendini göstermiş, ulaşım alt yapı ve teknolojiye ilerlemeler de buna eklenince kırsal alanda ortaya çıkan istihdam fazlası, teknik ve ekonomik nedenlerden dolayı kente doğru kaymıştır. Ancak asıl olarak göçün kent yapılarında kendini göstermesi 1960’lı yıllara denk gelmektedir. Bu seyir 1970’li yılların sonlarına kadar sürmüştü, bunun yanı sıra aynı zaman diliminde başta Almanya’ya olmak üzere Avrupa’ya bir dış göç furyası da başlamıştır.

1980’li yıllara gelindiğinde, o güne kadar uygulanmakta olan tarım politikalarındaki “liberalleşme” doğrultusundaki değişim, kırsal kesimde önemli etkiler yaratmış, Türkiye tarımında önemli bir yer tutan özellikle geçimlik işletme

dokusunun ve topraksız köylülüğün kırsal alandan kopuşu için yeni bir zemin oluşmuştur.

1980 sonrası Türkiye'si ekonomik, toplumsal ve yönetsel açıdan öncesinden farklı bir tablo sunmaktadır. 1980 sonrasında değişen ekonomik politikaların yanı sıra Türkiye toplumsal yapısını da önemli ölçüde etkileyen bir dizi gelişme ile karşı karşıya kalmıştır. Devletin işlev ve etkilerindeki değişim ve yaşanan ekonomik krizler beraberinde istihdam ve gelir dağılımını da önemli ölçüde etkilemiş ve genelde yoksulluğun artmasına yol açan bir seyir izlenmiştir.

Sürecin önemli bir gelişmesi ise kırsal alandan kente göç hareketinin niteliğinde ortaya çıkmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan 1990'lı yıllara kadar daha çok ekonomik (geçim sıkıntısı, işsizlik, yoksulluk) gerekçeler ile göç eden insanların kentte daha iyi bir yaşam hayaliyle (iş bulma olanaklarının fazla olması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yeterli ölçüde faydalanma ve kentin sosyal aktivitelerinin çekiciliği) ve kendi istekleri doğrultusunda kırdan kente yöneldikleri görülmekte idi. 1990 ve sonrasında ise bu tabloda önemli bir değişiklik olmuş, insanların iradeleri dışında gelişen ve zorunlu göç adı verilen göç türü ortaya çıkmıştır. Bu göç türüne bağlı olarak göçün gerekçesi ve niteliğinde önemli bir değişim yaşanmış, ekonomik gerekçelerin yerini "güvenliğin" aldığı bir göç sürecine hakim olmuştur. Türkiye'nin Doğu ve Güney doğu bölgelerinde yaşanan olaylar nedeni ile özellikle 1990'lı yıllarda ivme kazanan bu son dönem göç hareketi batıdaki kentlerimizde yoksulluk görüntülerinin çarpıcı bir biçimde oluşmasına neden olmuştur.

1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göçün ani ve kitlesel olmasının yanında, göç edenlerin kendi hallerine bırakılması ve devletin bu göç sürecinde gerekli önlemleri al(a)maması göç alan kentlerin, göç edenleri özümseyememesine, birçok kentte hızlı bir ayrışma süreci yaşanmasına, zaten yetersiz olan kentsel altyapı ve üstyapıların tümüyle tıkanmasına neden olmuştur. Göç edenlerin kente ani ve hazırlıksız gelmeleri, geldikleri kentte başta barınma olmak üzere sağlık, eğitim, istihdam vb. alanlarda sorunlarla karşılaşmalarının yanı sıra mekanda yoksullaşma etkisini ve ayrışmaları da arttırmıştır. Önceleri köy/kent ayrımı görüntüsü içinde ortaya çıkan bu ayrışma zaman içinde değişerek

gerginliklere yol açmış, kentte gerilimi tırmandırmış ve dışlanma boyutuna ulaşan sonuçlar gözlenmiştir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde içinde bulunduğu krizi aşma doğrultusunda yeni arayışlar içerisine giren kapitalizmin bulduğu çözüm küreselleşmedir. Bu süreçte ulus devletin sınırlarının gevşetilmesi, diğer yandan da yereli ön plana çıkarmıştır. Bu olay, meşruiyetini homojenlik üzerinden sağlayan, ulus devlet sınırları içerisinde yeni kimliklerin veya var olan kimliklerin farkındalığının artmasına neden olmuştur. Özellikle heterojen bir yapıya sahip toplumlarda “netleşme” kimlik tanımlamalarındaki “biz” ve “öteki” ayrımını keskinleştirmiştir.

Türkiye’de de 1980 sonrasında yaşanan gelişmeler küresel sisteme adaptasyon çerçevesinde gelişmiştir. Bu süreçte uygulanan neo-liberal ekonomi politikalarıyla kamu harcamalarının kısılması gelir dağılımı eşitsizliklerini ve işsizliği arttırmıştır. Bu gelişme de kentlerde oluşan yoksullukların daha da belirginleşmesine neden olmuş, yaşanan ekonomik krizlerle kentlerdeki yoksulluk tablosu daha da ağırlaşmıştır.

Tüm bu süreçte Türkiye’de yoksulluğun daha da artması gelir dağılımı dengesizliğinin büyümesi sorunları derinleştirmiştir. Kente yönelen kitlesel göç ile ortaya çıkan yeni dokuda, iki önemli eğilim toplumsal yapıda baskın özellik kazanmaya başlamıştır. Bir yandan etnik farklılıkları tali gören din temelinde toplumsal yapıda etkinlik kazanan cemaatçilik eğilimi, diğeri ise buna paralel bir seyir izleyen ve etnik kimlikleri ön plana çıkaran milliyetçilik eğilimi.

Ekonomik ve toplumsal yapıyı olumlu yönde etkileyecek, toplumsal gerilimi düşürecek, refah düzeyini yükselten bir gelişmenin sağlanamamış olmasının önemli bir sonucu ise kaçınılmaz bir biçimde milliyetçi eğilimlerin yükselişi olmuştur. Önce kentlere göç eden ve etnik farklılığı olan insanların ayrışması ile başlayan süreç giderek etnik çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Önceleri tek tek olarak kamu oyuna yansıyan ve o yerele aitmiş gibi gözükten olaylar zaman içinde farklı mekanlarda ve farklı boyutlarda yaşanarak ivme kazanmıştır.

Bu çalışmada, Türkiye'deki son dönem gelişmeler dikkate alınarak, 1990 sonrasında yoğun bir biçimde zorunlu göç alan ve daha önce de çeşitli göç araştırmalarına konu olan Mersin kenti, göç edilen (alan) bir mekan olarak ele alınmış, bu mekandaki yerleşik nüfus ve göçmenler ayrıştırılmaksızın ele alınarak, araştırma bulgularına yansıyan farklı kimlikler belirlenmiş, daha sonra yerli ve göçmen nüfusun birbirine karşı etnik kimlikleri temelindeki tutum alışları ve bu çerçevede derinleşen eğilimlerine ilişkin gerekçelerin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Çalışmanın Kapsamı

Çalışma'da önce kuramsal bir değerlendirme yapılmış ve alan araştırmasından elde edilen veriler ile bu değerlendirme tamamlanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kuramsal kısmında göç ve etnisite kavramları tarihsel olarak irdelenmiş ve bu iki kavram arasında ilişkinin boyutu ortaya konmuştur. Daha önceki çeşitli araştırmalar ile ortaya konulan ve kentleşme yazınında da yer alan "kentsel gerilim" için zemin hazırladığı belirlenen göçün, içinde bulunduğumuz süreçte farklı konjonktürlerin de etkisi ile gerilimin ötesine geçen ve toplumsal yapıda ciddi ayrışmalara yol açan bir boyuta tırmanması incelenmiştir.

Alan araştırmasına konu olan Mersin kenti oluşum ve gelişim sürecinde her zaman göçe konu olmuş, başka bir ifade ile kentsel nüfusu göç ile oluşmuş bir kenttir. Daha önce de göç araştırmalarına ve özellikle 90'ların ikinci yarısında da zorunlu göç ile ilgili araştırmalara da konu olan Mersin kentinde daha önce yapılan çalışmalarda belirlenememiş yada üzerinde çalışma yapılmamış bir konu olarak, kentte yaşayanların(kent nüfusunun) kimliğini tanımlama biçimi ve etnik eğilimleri belirlenmiş ve bu eğilimlerdeki değişim ölçülmüştür.

Alan araştırmasının kapsamı ve derinliği, anketle veri toplama tekniklerinin uygulanmasını gerektirmiştir. Bunun yanında kavramsal bir çerçevede ortaya konulan milliyetçilik ve göç olgusu, tarihsel gelişimi ve alan araştırmasında elde edilen bulgularla yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GÖÇ KAVRAMI

A. KAVRAMSAL OLARAK GÖÇ VE GÖÇ TÜRLERİ

Tarihi 3.3 milyon yıl öncesine kadar uzanabilen(www.t21.ca) ve neredeyse insanlık tarihi kadar eski bir olgu olan göç, toplumların yapısını değiştiren bir çok aşamayı beraberinde getirmiştir. Genellikle iki mekan arasında nüfus değişim süreci olarak algılanan göç, bireysel ve toplumsal değişim aşamalarının her kademesinde etkili olan bir olgu olmuş ve bir çok yapısal değişikliğin neden ve sonucunu teşkil etmiştir.

Göç, toplumun sosyal, kültürel, ekonomik, politik vb. tüm bünyesi ile yakından ilişkili ve etkileyici bir olaydır. Çok yönlü karaktere sahip oluşu nedeniyle göç olgusu, sosyoloji, kamu yönetimi, demografi, ekonomi, antropoloji, tarih, siyaset bilimi, psikoloji, coğrafya gibi bir çok bilim dalının çalışma alanına girmektedir. Bu nedenle yeknesak bir tanıma sahip değildir.

Göç olgusu, günümüzde kırsal nüfusun ağırlıklı olduğu az gelişmiş ülkelerde özel bir öneme sahiptir. Bu ülkelerde göç, uygulanan ekonomik politikalarla paralel olarak ortaya çıkmış ve kırsal yapının çözülmesi, göç alan ve göç veren birimlerde değişimlerin oluşmasına zemin oluşturmuştur.

Göç tanımlamalarında karşılaşılan ilk vurgu genel olarak göçün demografik boyutu üzerinedir. Göçü, bir mekandan diğerine, bir toplumsal veya siyasal birimden diğerine doğru bir nüfus akımı olarak gören, Lee(1966:47-57), Faist(2003:41), Bozkurt(2000:319) ve Barut'a(2002:2) göre göç, toplumun nüfus yapısı ile nüfusa ait olgu ve oluşumları etkileyen temel göstergelerden birisidir. Göç kavramı ile birey, aile, grup ya da toplulukların yaşadığı ortamdaki, doğal veya doğal olmayan etkenlere dayalı olarak yer değiştirmesi tanımlanmaktadır. Göç, bir yerleşim biriminden, gruptan ya da siyasal sınırları belirgin bir toprak parçasından başka bir birime doğru sürekli ya da süreksiz birey veya kitle hareketidir.

Göçün, demografik bir olgu olarak görülmesi ve bu doğrultuda tanımlar geliştirilmesi göçü açıklamada yetersiz kalmaktadır. Zira göç, toplumların ekonomik, sosyal, kültürel ve politik yapısında önemli değişikliklere neden olmaktadır (Akkayan,1979:20),(Bayhan,1997:179),(Özer,2004:11). Bu noktada göçün belirli bir zaman boyutu içerisinde yerleşim yeri değişikliği olarak görülmesinden ziyade, toplum yapısını değiştiren ve etkileyen yönünün vurgulanması gerekmektedir.

Bilsborrow göçün, zaman ve mekan gibi iki önemli boyutu içerdiğini belirtmektedir, ve yapılacak göç tanımı da bu iki boyutla ilgili olmalıdır. Bir hareketin göç sayılabilmesi için; politik ya da yönetsel sınırlar arasında olması, varolan yerleşim yerinde bir değişikliği içermesi gerektiğini söylemektedir(AktaranErsoy ve Şengül,2002:25). Özcan(1998:79), zaman ve mekan kavramlarıyla ilişkili olarak, gerçekte yaşanan yerin de daha geniş bir alan içerisinde yer aldığı ve çalışılan yerin de yaşanan yer kadar önemli olduğu noktasından yola çıkmakta ve göçün açıklanması için birbiri ile bağımlı dört kavrama dikkat çekmektedir.

Alan: Göç bir yerden bir başka yere hareketi yani alan değiştirmeyi ve bunun için bir mesafe kat etmeyi içerir. Sorun, alanın boyutları ile ilgilidir. Çoğu zaman bu sınırlar keyfi veya ihtiyaca göre idari bölünmeler esas alınarak belirlenir. Ülkelerin alanlara bölünmesine bakıldığında bu işin oldukça değişik şekillerde yapıldığı görülür. Örneğin bazı ülkeler büyük alanlara bazıları ise küçük alanlara bölünmüştür. Alan ne kadar küçük alt-alanlara bölünürse ölçülen göç o derece fazla görülür.

Alanla ilgili diğer bir sorun uzaklıktır. Bazıları belirli bir uzaklığı ölçü alır (20 km gibi) ve daha kısa mesafelere yapılan hareketleri göç olarak saymaz.

Oturulan/yaşanan yer: Göç kavramı yaşanan yerin değiştirilmesini ima eder. Bu bağlamda yeni yerde kalma ve kalma süresi gibi kavramların açıklanması gerekir. Bazı sosyal bilimcilere(Bogue,1959, AktaranÖzcan,1998:78) göre göç, oturulan yerde yapılan değişimdir. Buna karşılık diğer sosyal bilimciler, bütün coğrafik hareketlerin göç olmayacağını, önce oturulan yerin değişmesini ve bu

değişmenin idari alan sınırları dışında bir başka yere yapılmasının gerektiğini savunur(Shryock vd.,1973, Aktaran Özcan,1998:78).

Zaman: Başka bir yerde kalınma süresi ile ilgilidir başka bir yerde ne kadar kalınırsa bu hareket göç sayılır? Bu konuda, göç çalışan sosyal bilimciler arasında bir birlik yoktur. Bazılarına göre bu süre 1 yıl veya 1 yıldan fazla olmalıdır. Bazı durumlarda, ferdin doğduğu yer şu anda yaşadığı yerden farklı ise göç etmiş sayılır. Doğduğu yer referans alınarak hesaplanan ve hayat-boyu göç olarak tanımlanan, ülkemizde de kullanılan bu kavram anlamlı bir göç analizi yapmayı zorlaştırır.

Çalışma durumu: Göç çalışan bazı sosyal bilimciler oturulan yere ilaveten, çalışılan yerin de göç tanımında kullanılması gerektiğini ileri sürmektedirler. Burada sorun yaşanılan yerin mi yoksa çalışılan yerin mi esas alınacağıdır. Şimdiye kadar yapılan çalışmalarda yaşanan yer esas alınmıştır. Ekonomideki gelişmeler ülkenin veya dünyanın farklı yerlerinde yeni olanaklar yaratmaktadır. Bu durumda kişilerin daha mobil/hareketli hale geleceklerini söylemek yanlış olmayacaktır. Yapılan işin daha fazla önem kazanması ve yaşanan yeri tayin etme gücünün artmasıyla beraber göç çalışmalarında yaşanan yerin değil çalışılan yerin esas alınması mümkün olabilir. Gelişmiş ülkelerdeki eğilimler bunu göstermektedir(Özcan,1998:79-82).

Tüm bu verilerle göçe ilişkin bir tanım geliştirecek olursak, belirli bir zaman diliminde veya süreklilik kazanmış bir biçimde bir yerleşim biriminden diğerine doğru, bireysel yada kitlesel olarak hareketi içeren ve genellikle bireysel açıdan daha iyi bir yaşam standardına ulaşma amacıyla gerçekleşen nüfus hareketidir. Göç, ekonomik, toplumsal, yönetsel, siyasal vb. nedenlerle yaşanan ve göçü veren ve göçü alan toplumların sosyo-ekonomik, politik ve sosyo-kültürel yapılarında değişikliğe neden olur.

Göçler, uzaklık kriteri baz alındığında, İç göç ve Dış göç olmak üzere iki şekilde gerçekleşmektedir(Göktürk,2006a:375) (İçduygu ve Sirkeci,1999a:250), (Tekeli,1998:9),(Özer,2004:11),(Bozkurt,2000:319),(Akkayan,1979:23),(Bayhan,

1997:179),(Duman,2002:6),(www.nationalgeographic.com), (İçduygu ve Ünalın, 1998:41).

İç göç, ulusal sınırlar içerisinde bir yerleşim (yönetim) biriminden diğer bir yerleşim birimine ikamet etmek amacıyla gönüllü ve gönülsüz(zorunlu) olarak gerçekleşen göç şeklinde tanımlanabilir. İç göçler genellikle geri kalmış bölgelerden gelişmiş bölgelere, kırsal alanlardan kentsel alanlara, küçük yerleşmelerden büyük yerleşmelere, istikrarsız ortamlardan istikrarlı ortamlara vb. yönelen bir nitelik taşımaktadır.

Dış göç ise, ulusal sınırlar dışında, ülke içindeki yerleşim biriminden, ülke dışındaki yerleşim birimine, yani bir ülkeden diğer bir ülkeye yerleşmek veya çalışmak amacıyla, gönüllü veya gönülsüz(zorunlu) biçimde, genellikle uzun süreliğine gerçekleşen göç hareketidir.

Bireysel açıdan hemen her durumda, daha iyi bir yaşam arayışının ürünü olarak karşımıza çıkan göç, kimi zaman, ekonomik olanaklardan yararlanma isteği ile kimi zaman ise ekolojik dayatmalar ya da bir otoritenin gündeme taşıdığı politik gerekçeler ile (sürgün, zorunlu iskan ve savaş vb. biçimde) ortaya çıkabilmektedir(Göktürk,2006a:377). Bu doğrultuda göç kararının alınmasını, gönüllü(isteğe bağlı gerçekleşen) ve gönülsüz(baskı ve zorlama ile gerçekleşen) olmak üzere iki kategoride ele alırken, gönülsüz göç de kendi içinde ilkel göç, zorlayıcı veya zorunlu göç olarak iki kategoride incelenebilir.

Gönüllü göç, kişilerin kendi istek ve iradeleriyle, daha fazla ekonomik olanaklara, daha iyi yaşam standartlarına, iş imkanlarına, ve çeşitli sosyal imkanlara ulaşmak amacı ile gerçekleştirilen yer değiştirmelerdir. Türkiye’de 1950’lerden sonra tarımda makine kullanımının artması sonucunda hızlanan ve kırdan- kente yönelen göçler bu kapsamda değerlendirilebilir.

Gönülsüz göçte, göç etme kararı, göç edenlerin istek ve iradeleri dışında, baskı ve zorlamalar sonucu verilmiştir. Bir başka irade tarafından uygulanmış yada yerleşim alanında ortaya çıkan doğal, sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik koşullar yaşamayı çok zor hale getirmiş ve “göç kararının temel belirleyeni olmuştur”(Bozkurt,2000:320) gerçekleşen göç türüdür. Bu tür göçler

yukarıda belirtildiği gibi ilkel göç, zorlayıcı veya zorunlu göç olmak üzere iki kısımda incelenebilir.

İlkel göç, ekolojik bir itme sonucu insanların göç etmeleridir. Burada göç kararı almada temel etken, coğrafik ve doğal faktörlerdir. Petersen'e(1958:256-266) göre bu göç, bireylerin doğa güçleriyle başa çıkamadığı durumlarda yaşanmaktadır.

Zorunlu göç, bireylerin, kendi istek ve iradeleri dışında, devlet veya bağlı kurum ve kuruluşlar yada devlete muhalif gruplar tarafından uygulanan baskı, zorlama ve şiddet yoluyla, buldukları yerleşim biriminden göçe zorlanmaları veya göç ettirilmeleridir. Göktürk'e(1998) göre, göçe neden olan güç ya da uygulanan baskı, doğrudan, açık-aleni ve odaklanmış yada dolaylı, örtülü ve dağınık olabilir. Bunlardan birisinin veya birkaçının bulunması, göçün zorunlu tipte olması için yeterlidir. Bu tür bir göç genellikle toplumsal, siyasal, kurumsal bir etki ile ortaya çıkmakta ve bireylerin yada bir grubun kendi iradeleri dışında bir yer değiştirmesi söz konusu olmaktadır.

Petersen, zorunlu-gönüllü göç ayrımında, bir orta kategori tanımlamıştır. Zorlayıcı göç olarak adlandırılan bu göç türünde göçmenlerin yerleşim yerlerini terk edip terk etmeme kararı vermek için hala biraz güçlerinin bulunduğu koşullar ile bu güce sahip olmadıkları zorunlu göçü birbirinden ayırmıştır. Zorlayıcı göçte çok az da olsa bireyin kararının olduğunu belirten Petersen'e göre, zorunlu göçte hiçbir şekilde bireyin iradesinin etkisi olmamaktadır(AktaranFaist,2003:49).

Zorunlu göç nedenleri Meçin'e(2004:25) göre, genellikle dört biçimde incelenmektedir, devlet tarafından gerçekleştirilen, siyasal ve politik nedenlerle ortaya çıkan; silahlı milis ve grupların yol açtığı, ticari ilişkiler ve doğal afetler sonucu gerçekleşen.

Öte yandan konu ile ilgili bir başka boyutu oluşturan ve göç hareketinin gerçekleşme sürecini de kapsayan göç eyleminin oluş biçimi bakımından göç türleri, genellikle üç şekilde incelenmektedir(Erder,1995:110). Bunlar bireysel göç, kitlesel göç ve zincirleme göç'tür.

Bireysel göç, tek tek kişi veya ailenin genellikle gelişmemiş bölgelerden gelişmiş bölgelere doğru gerçekleştirdikleri göç biçimidir. Bireysel göçler çoğu zaman ekonomik nedenlerle gerçekleşmektedir. Göçmenler daha iyi bir yaşam ve ekonomik durum için gelişmiş bölgelere göç etmektedir.

Kitlesel göç biçiminde, toplumun tamamının veya büyük bir kısmının, ekonomik, siyasi, yönetsel ve toplumsal nedenlerle, kendi topraklarının dışına çıkmasıdır. Göktürk'e(2006a:380) göre kitlesel göç ile birlikte değerlendirilmesi gereken bir olgu da "Kitlesel sınır dışı edilme(mass expulsion)"dir. Devlet yada ona karşı güçlerin neden olduğu kitlesel sınır dışı etme, politik, ekonomik ve sosyal ölçütler içerecek biçimde doğrudan yada çok daha dolaylı yollarla insanları güvenlikleri, özgürlükleri ve yaşamları konusunda endişeye düşürerek kendi topraklarından kaçırmaya yada baskı ile terk etmeye yönelik zorlamanın sonucu oluşan nüfus hareketidir.

Zincirleme göç, tanıdıklarla bağ/ilişki bulunması dikkate alınarak onların bulunduğu yerleşim birimine göçün gerçekleştirilmesidir. Bu göç biçiminde göç kararı bireysel olarak verilmez, üyesi bulunulan hane halkı, akraba grubuna bağlı olarak ve onlar dikkate alınarak göç kararı verilmektedir. Ülkemizde çok sık görülen bu türde göçmenler, kente tanıdıklarının yanına ve onlarla bağlantılı olarak gelmektedirler. Büyük çoğunluk için göç aile, akraba ve hemşerilerle dolu tanıdık çevreye yapılan harekettir. Daha önceki kent ziyaretleri ve köy dışında çalışma sürelerinde, göçmenin önceden bildiği ve hemen her sorununu danışabileceği yakınlarının bulunduğu bir çevreye taşındığı görülmektedir(Erhan,1997:234).

Ulusal sınırların içerisinde gerçekleşen iç göç hareketleri, akım yönleri bakımından, değerlendirildiğinde genellikle, kırdan-kente, kentten-kente ve kırdan-kıra şeklinde değerlendirilmekteyken çok fazla görülmemekle birlikte, kentten-kıra göç türü ile de karşılaşılmaktadır.

Akım yönü bakımından en fazla görülen kırdan kente göç hareketleri, kırsal alanlarda genellikle tarımsal faaliyetlerle uğraşan insanların, ekonomisi tarım dışı faaliyetlere dayanan kent alanlarına göçü olarak tanımlanır. Örneğin,

toprak yetersizliği, gelir dūşüklüđü, geçim sıkıntısı, nüfus artışı, gelenek, törelerin baskısı, dinsel baskılar, sosyo-kültürel etkenler vb.leri kırsal yerleşim alanlarının nüfusu harekete geçiren etkenleridir. Buna karşılık, kentsel alanda işgücü gereksinimi, gelir olanaklarının kıra göre yüksekliği, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik hizmetlerinin kıra oranla görece iyiliği, renkli, özerk ve özgür bir yaşam gibi etkenler de, kentsel yerleşim alanlarının, kır nüfusunu çeken etkenleridir(Barut,2002:6). Bu göç hareketinde, kentsel yapının kırsal yapıdan derin farklılığı nedeniyle göçmenler çok ciddi uyum sorunlarıyla karşılaşmaktadırlar.

Kentten kente göç hareketleri, temelde bölgesel, ekonomik ve sosyal dengesizliklerden kaynaklanan, küçük kentsel yerleşim birimlerinden, sosyal ve ekonomik olanakların fazla olduğu daha büyük kentsel yerleşim merkezlerine göç olarak ifade edilir.

Kırdan kıra göç, kırsal yerleşim biriminden başka bir kırsal yerleşim birimine doğru gerçekleşen göç hareketidir. Akkayan(1979:25) ve Duman(2002:7), bu göç hareketinin genellikle, evlilik vb. nedenlerle oluştuğunu belirtmektedir.

Kentten kıra göç hareketi, kentsel yerleşim biriminden kırsal yerleşim birimine doğru gerçekleşen göç hareketidir. Özellikle gelişmiş ülkelerde görülen bu göç hareketinde, endüstri ve çok yoğun kent hayatı nedeniyle, kent merkezlerinde ikamet eden insanların, sakin hayat sürme isteği ile kırsal alanlara taşınmaları(Ersoy ve Şengül,2002:26)şeklinde gerçekleşmektedir.

B. GÖÇÜN NEDENLERİ VE GÖÇ KARARININ ALINIŞ SÜRECİ

Göç hareketinin gerekçelerine ilişkin yapılan açıklamalarda iki boyut karşımıza çıkmaktadır. İlk olarak Klasik, Neo-Klasik ve Modernleşme Okulu'nun teorik yapısının gerekçelerini oluşturan kırnın iticiliği, kentin çekiciliğini vurgulayan itme-çekme modeli ve bu modelle ilintili sosyo-ekonomik nedenler karşımıza çıkmaktadır. İkinci olarak da genellikle politik veya ekolojik nedenlerle

ortaya çıkan, zorlayıcı ve zorunlu göçün gerekçelerini oluşturan nedenler karşımıza çıkmaktadır.

İtme-çekme modeli çerçevesinde nüfusu kente iten ve kırdan çözülmeyi sağlayan faktörler arasında ilk sırada tarımda makineleşmenin başlaması yer almaktadır. Öyle ki tarımsal üretimde makineleşmenin boy göstermesi ve insanın yapacağı işlerin makineler tarafından yapılmaya başlanması kırdan atıl bir nüfusun oluşmasına neden olmaktadır. Buna ek olarak doğal nüfus artış hızının yüksek olması, tarımda ekilebilir arazilerin miras hukuku ile parçalanması, topraksızlık vb.leri de kırdan itici faktörler arasında yer almaktadır. Bunlara ek olarak kırsal alanlarda eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersizliği, geleneksel toplum baskısından kurtulma isteği, töre, kan davası vb. toplumsal gerekçeler de kırdan çözümlenmenin ana nedenleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Göç gerekçeleri arasında önemli olan bir diğer etken ise “iletici” etkenler olarak adlandırılan, ulaşım ve iletişim teknolojisindeki gelişmeler olmuştur. Özellikle ulaştırma teknolojisindeki gelişmelerle kırsal alan ile kent arasındaki ulaşımın kolaylaşması, kırsal alanlarda ki hareketliliğe bir ivme kazandırmıştır.

Göç hareketlerinde kırsal yerleşim biriminde kırsal iticiliğine karşın kentlerin de çekici yönü bulunmaktadır. Özellikle kapitalist gelişmeye bağlı olarak kentlerde sanayileşmenin hız kazanması işgücü ihtiyacı doğurmuş ve sanayinin yeni emek arzına gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bu doğrultuda kırsal alanda istihdam olanağı bulamayan nüfus, iş bulma olanaklarının yüksekliği ve görece fazla yüksek gelir umuduyla kentlere göç etmektedir. Kırsal yerleşim biriminde yaşayan nüfusu kente çeken diğer bir faktör ise sosyo-kültürel olarak kentlerin daha fazla olanaklara sahip olmasıdır.

Göç nedenleri arasında sayılabilecek diğer bir faktör ise, savaş, çatışma ortamı ve siyasal gerginliklerdir. Göçmenler yerleşim birimlerinde yaşanan veya yaşanabilecek çatışmalardan uzak durmak için bazen iradi bazen de gayri iradi bir şekilde göç hareketine karar verirler. Bunun yanında deprem, sel gibi doğal afetler sonucu gerçekleşen göç hareketleri de görülmektedir.

Yukarıda sayılan nedenlerle gerçekleşen göç hareketlerinde, göçmenler bir takım değerlendirmelerden sonra göç kararını almaktadırlar. Kartal'a göre göç olgusu, öyle birdenbire gerçekleşen bir olay değildir ve üç aşamada ortaya çıkmaktadır. İlk aşama, çalışmak için kente gidiş aşamasıdır. Kişi bulunduğu yerleşim biriminde içinde bulunduğu koşullar ve kentteki durumla ilgili edindiği bilgiler, onun kente ilk gidişini sağlar. İkinci aşama, kente gidiş-geliş dönemidir. Kırdaki durumuna ve kentte edindiği çevreye bağlı olarak, kişi belli bir süre çalışmak için kente gidip gelmektedir. Bu süreçte kişi kent ve kırsal olumlu ve olumsuz yönlerini karşılaştırmaktadır. Üçüncü aşama ise, kente temelli yerleşme yani göç aşamasıdır(Kartal,1992:52).

De Jong(2000:307-319) da göç kararının alınmasını aşağıdaki model çerçevesinde değerlendirmiştir: Bu modelde,

- Bireysel insan sermayesi niteliği; eğitim, medeni durum ve eğer yaşlı ise çocuklarına bağımlılıktır.

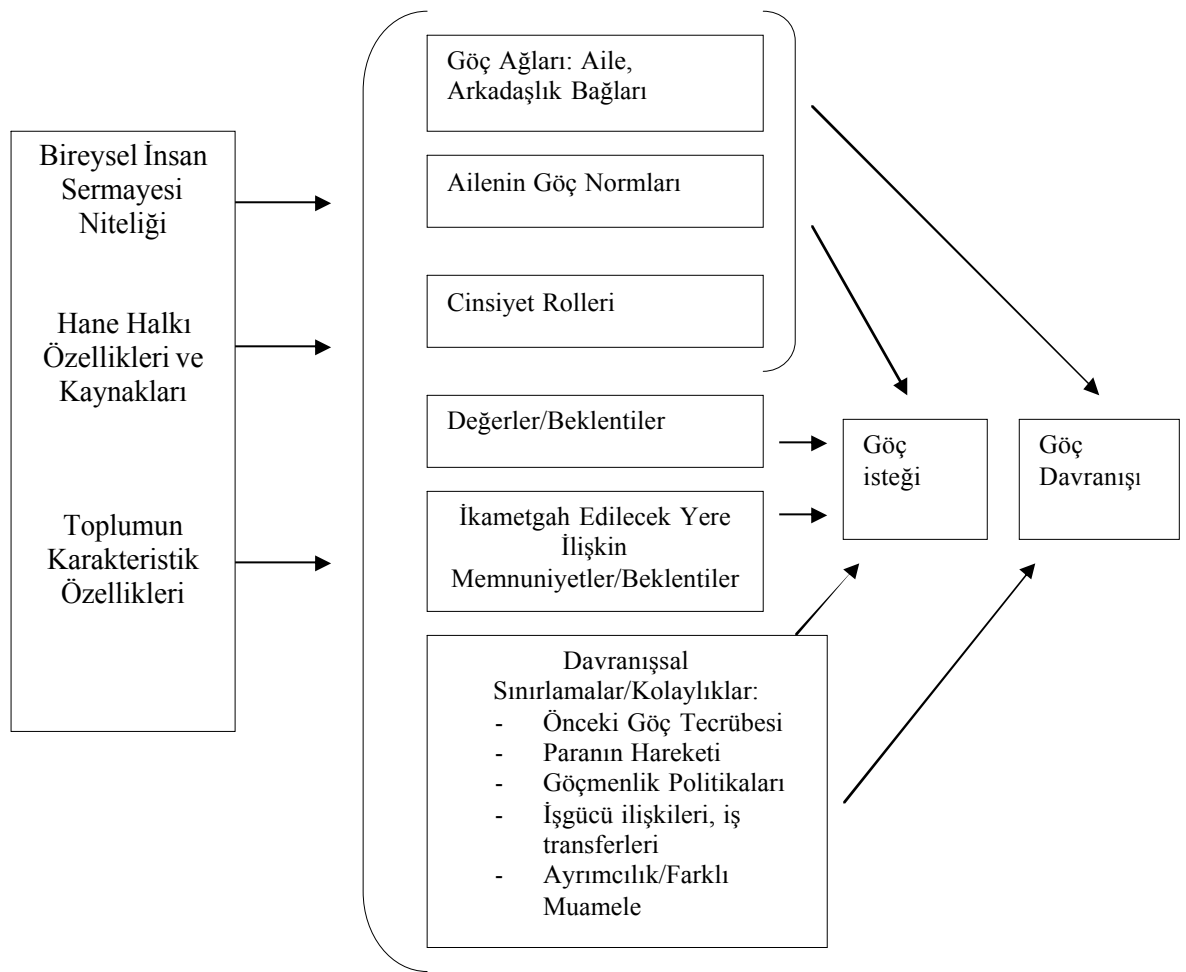
- Hane halkı özellikleri ve kaynakları: hane halkının gelir durumu, toprak sahipliliği, yada hane halkının endüstride çalışma durumudur.

- Toplumun karakteristik özellikleri: toplumun ekonomik yapısı(tarıma bağlı bir toplum mu değil mi), toplumun nüfusu ya da sayısı ifade edilmektedir.

Bu modelde göç davranışı üzerinde insan sermayesi, hane halkı kaynakları, toplumun karakteristik özellikleri direkt etki yapmaktadır. Ancak bu faktörler göç kararının alınması kadar gidilen yerdeki yerleşimin sürekli ya da süreksiz olacağını da belirlemektedir. Her şeyden önce hane halkı gelirlerinin düşük olması göç etmeyi oluşturan bir nedendir ancak bu sürekli yerleşimi beraberinde getirmemektedir. Göç ağları, ailenin göç normları, toplumdaki cinsiyet rolleri, hem göç edilecek yere hem de göç edilen yerdeki değerler, beklentiler, yine göç isteğini uyandıran ve göç kararının alınmasına etki eden kolaylıklar ve sınırlamalar kişilerde göç kararlarının alınmasında etki eden belirleyici faktörlerdir. Bunlardan göç isteği tüm model içindeki diğer değişkenleri kontrol eden belirleyicidir. Beklentiler ve gidilen yerde geleceğe ilişkin ulaşılmak istenen değerler ise kişilerin göç kararı almasında anahtar

belirleyici olarak görülmektedir. Yine toplumun özellikleri ve kadın erkek rolleri göç kararının oluşmasında bunlardan özellikle kişilerin medeni durumları göç kararının alınmasında ve göçten sonraki dönemde önem taşımaktadır. Toplumda oluşan önceki göç hareketleri işgücü gücü transferlerinin belirlenmesi açısından önem taşımakta ve özellikle kırsal alanda göçü etkileyici temel nokta olmaktadır. Bu faktörlerle birlikte kişilerde göç isteği uyanmakta ve bunun sonundaki süreçte ise göç davranışı gerçekleşmektedir.

Şekil.1. Göç Kararının Alınma Süreci

Kaynak: Dejong(2000:310)

Modele göre bu kavramlar insanların göç ettikleri yere sürekli yada süreksiz yerleşimlerini belirleyen faktörlerdir. Örneğin bir ailenin göç ettiği yerde geride bıraktığı toprağı var ise bu toprak, gittikleri yerdeki sürekliliği

etkileyecektir. Yine aile bireylerinden birinin göçü ailenin gelir düzeyi ile de ilişkilidir. Bu açıdan tabloda yer alan 3 faktör aslında alınan göç kararının sürekli yada süreksizliği belirleyici olmakta dolayısıyla göç kararının alınma sürecine etki etmektedir.

Yine bu modelde:

Kişilerin kendi vatanlarındaki aile ve arkadaşlık bağları ile göç edilecek ülkedeki bağları göç ağları olarak tanımlanmakta ve göç kararında etki eden bir faktör olmaktadır.

- Ailenin göç kuralları/normları ile ifade edilmek istenen ise genel anlamda ailenin kendi üyelerinin göç kararlarına bakış açılarını ifade etmektedir.

- Cinsiyet rolleri kavramı ise kadın ve erkek arasında göç kararının alınması ve göç edilen yerdeki yerleşimin sürekli ya da süreksiz oluşu açısından ve toplumsal açıdan nasıl algılandığı ifade edilmektedir. Erkeklerin göç ettikten sonra kendi memleketlerine daha düşük bağlarla bağlı oldukları, kadınların ise düşük gelir ve hayat şartlarına rağmen göç kararını daha zor aldıklarını ifade etmektedir.

- Değerler ve beklentiler ile ilgili olarak, gelir ve hayat standartlarının artışına ilişkin beklentiler, ailesine ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerine yönelik beklentiler, yaşadıkları yerde toplumun ve ailenin yakınların göç etmeye ilişkin teşvikleri, yaşadıkları yerdeki rahatlık seviyeleri, memnuniyetleri veya memnuniyetsizlikleri, yine yaşadıkları yerdeki gelirlerine, işlerine ilişkin durumları, beklentileri ifade edilmeye çalışılmaktadır.

- Yukarıda açıklanan beklentilerin göç edilecek yere ilişkin olanları ifade edilmektedir.

- Göç davranışını sınırlayan ve kolaylaştıran faktörlere baktığımızda ise kişilerin içindeki buldukları toplumdan, ailelerinde, yakınlarından birilerinin göç etmelerini ifade etmekte, yine gidilecek ülkedeki para hareketleri, göçmenlik politikaları, oradaki iş imkanları, gidilecek yerde göçmenlere farklı muamele ve ayırım yapıp yapılmadığı gibi faktörleri değerlendirmeye almaktadır.

Son olarak belirtilmesi gereken bir durum da göç kararının alınışı ile ilgilidir. Sosyal bilimciler genellikle bu kararın gönüllü olarak alındığı varsayımı üzerinden yorumlar yapmaktadır. Ama göç kararı önceki bölümlere tanımlandığı gibi bazı durumlarda gayri iradi olarak zorlama ve dayatmalar sonucu alınabilmektedir. Bu gibi durumlarda birey sosyo-ekonomik analizler sonucu göç kararı almaz, göç kararında asıl belirleyici olan “can güvenliği” dir.

C. GÖÇE İLİŞKİN KURAMSAL YAKLAŞIMLAR

Bir çok bilim dalının çalışma alanına giren göç, farklı çalışmalarda, farklı bakış açılarının oluşmasını da beraberinde getirmiş ve bu çalışmalarda göçün gerekçeleri ve sonuçları da farklılık göstermiştir. Bu doğrultuda göç teorileri oluşturulmuştur. Massey'e göre "göçün gerekçelerini açıklamak için önerilen teorik modeller, aynı şeyleri açıklamaya çalışırken, radikal bir biçimde çerçevelerini, kabullerini ve çıkarımlarını farklılaştırmışlardır"(AktaranGöktürk,2006a,376).

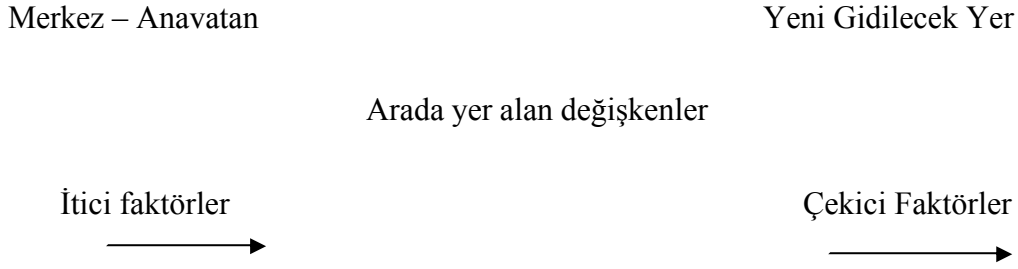
Göçün tarihi incelendiğinde, kapitalizm ile birlikte göç hareketlerinde piyasaların egemenliğinin yarattığı işgücü talebinin belirleyici olduğu görülse de, göç, bireylerin ve ailelerinin de kararlarının önem taşıdığı karmaşık bir süreçtir. “Tanımlanması ve ölçülmesi zor bir olgu olan göçü, bir bütün olarak açıklayan genel bir teori yoktur. Göçün değişik yüzlerinin, boyutlarının ve sektörel süreçlerinin daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunan farklı teoriler vardır. Bu teoriler bireylerin, hanelerin davranışı gibi değişkenlerin yanı sıra ekonomik, sosyal, politik etkileri ele almaktadır”(Toköz,2006:16).

1. Klasik Ekonomik Yaklaşım Teorisi

Ekonomik temelli makro düzeydeki klasik göç kuramlarının ilki 1889' da Ravenstein tarafından ortaya atılmıştır. Ravenstein teknoloji ve ticaret alanındaki gelişmelerin yüksek olanaklara sahip bölgelerden düşük olanaklı bölgelere doğru bir göçe neden olduğunu ve göç edilen yerin seçiminin uzaklık etkenine bağlı olarak belirlendiğini öne sürmüştür(AktaranErsoy ve Şengül,2002:29). Ravenstein

bu modelde literatürde teorik açıdan çok önemli bir yere sahip çekici ve itici faktörlerin üzerinde odaklanmıştır. Bu model gidilen yerden yerleşilecek olan yere ilişkin faktörleri bir arada ele almaktadır.

Şekil.2. Ravenstein'ın Klasik Göç Teorisi Modeli

Burada bireylerin vatanlarından ayrılmalarına neden olan itici faktörler, varılacak olan yere ilişkin çekici faktörler, bireylerin bu ilgilerini dengeleyici aracı değişkenlerdir. Bunlar hem itici faktörleri hem de çekici faktörleri aynı anda içerebilmektedir. Yani rasyonel karar alma süreci ve göç olgusu hakkındaki bilgiler göçmenler üzerinde oluşmuştur(Jackson,1986:15).

Kentlilerin göç eğiliminin kırdaki yaşayanlara oranla düşük olduğunu iddia eden Ravenstein, göçün ulaşım ve iletişim alanındaki ilerlemeler, sanayi ve ticaretteki gelişmeler ile hız kazandığını da bildirmektedir. Göç kararında ekonomik güdülerin etkisi, uzaklığın göçe olumsuz etkisi ve aşamalı göç temaları ilk kez Ravenstein tarafından dile getirilmiştir ve günümüzde de geçerliliklerini korumaktadır.

Lee (1966:47-57) ise, Ravenstein'in göç kanunlarını temel alarak içine bir grup mekansal yer değiştirmeyi yerleştirdiği genel bir şema geliştirmiştir. Göç eden bireyin algılarına etki eden faktörleri artılar ve eksiler olarak ikiye ayırmıştır. Artılar, çekici etkiye sahipken, eksiler, uzaklaştırıcı, itici faktörlerdir(Aktaran Kaygalak,1999:13)

Klasik ekonomik modele göre bireyler, yetersiz toprak, yoksulluk, işsizlik, bölgelerindeki gelir farklılığı, istihdam yetersizliği, düşük ücretler, kuraklık ve nüfus artışı gibi kırsal iticiliğinden; kentsel yaşam standartlarının

yüksekliği, görece fazla istihdam olanakları ve ekonomik ve sosyal olanakların fazlalığı gibi kentin çekiciliğinden kaynaklı nedenlerle göç kararı almaktadır. Göçmenler, göç kararını, yaşadıkları yerin üzerindeki baskıcı yapıların etkilerinden kaçmak için almaktadırlar. Göç bu insanların kendileri ve ailelerinin ekonomik durumunu geliştirmeleri için bir fırsatta sağlayabilmektedir.

Bu yaklaşımda sosyal ve mikro seviyedeki yapılar olarak hane halkı ve aile üzerinde odaklanılmaktadır. Sonuçta, göç kararı aile stratejilerinin bir parçası olarak alınmaktadır. Böylece göç kararları aile ve hane halkı arasındaki güç ilişkilerini yansıtmakta ve hem bireysel hem de kolektif isteklerden etkilenmektedir. Bu yaklaşımlar için, sosyal ağlar, özellikle bilgi sağlama, işsizlik ve yerleşim gibi faktörler açısından göç akımının devam etmesi için önemlidir(Meçin,2004:21).

Kentlere gelen işgücünün, istihdam ve ücretlerde denge durumu yaratacağını varsayan Klasik ekonomik teorisinin varsayımları, Ersoy ve Şengül'ün(2002:31) belirttiği gibi az gelişmiş ülkelerde beklenen geçerliliği sağlayamamıştır. Çünkü, hem doğal nüfus artışından hem de kırsal göçünden kaynaklanan ve artan kentsel işgücü fazlasının az gelişmiş ülkelerdeki modern sanayi tarafından istihdam edilmesi yetersiz kalmıştır.

2. Neo-Klasik Teori:

1960' larda neo-klasik iktisat teorisinden esinlenen, aralarında Ranis, Fei ve Todaro'nun da bulunduğu sosyal bilimciler teoriyi göçe uygulamıştır(Toköz,2006:16). Neo-klasik ekonomik yaklaşım makro ve mikro teorileri, “ülkeler arası ücretler ve istihdam koşullarının farklılıkları ve göçün maliyeti üzerinde yoğunlaşmakta olup, göç hareketini genel olarak gelirin maksimizasyonu doğrultusunda bireysel bir karar olarak ele almaktadır”(Massey vd'den Aktaran Göktürk,2006a:376).

Makro düzeyde göç, sermaye ve emeğin coğrafi olarak eşitsiz dağılımından kaynaklanmaktadır. Bu durum kendini ücretlerin ve yaşam

standardının eşitsizliğinde göstermekte ve göç, arzın itmesi, talebin çekmesine bağlı yaratılmaktadır(Toköz,2006:16). Burada, işgücü fazlası barındıran kırsal bölgelerdeki tarım sektöründen, kentsel sanayi sektörüne işgücünün kayması kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu modelde, kırdan kente yaşanan bu akış olumlu olarak algılanmakta, işgücü fazlasının sermaye birikimi ve teknolojik ilerleme sayesinde hızla büyüyen, daha üretken kentsel sanayi sektörü tarafından kullanıldığı belirtilmektedir(Ersoy ve Şengül,2002:30). Ücret farklarının giderek azalması emek hareketlerinin yavaşlamasına ve göçün son bulmasına neden olmaktadır.

Mikro düzeyde Todaro ve Borjas tarafından 1960 ve 1970'lerde geliştirilen neo-klasik göç teorisi, bireylerin [bölgeler] arasındaki farklılıklara göç ederek tepki göstermesinin nedenlerini incelemektedirler. Böylece göç, daha yüksek ücret sunan yerlere giderek yaşam standardını yükseltmek isteyen bireylerin aldıkları rasyonel kararların sonucunda ortaya çıkmaktadır(Toköz,2006:17). Todaro, göç kararının, finanssal, fakat aynı zamanda psikolojik de olan kazanç ve maliyetlerin akılcı ekonomik hesaplanmaları sonucu ortaya çıktığını belirtmektedirler(Aktaran Kaygalak,1999:15). Göçün yarar ve maliyetlerinin karşılaştırmalı analizinden sonra, göç kararı bireyce gönüllü olarak alınmıştır. Böylece göçmenler, beklenen net yararların en yüksek olduğu (Toköz,2006:17), ve beklentilerinin karşılanacağını umduğu yerleşim birimine göç kararını almış olurlar.

3. Modernleşme Okulu

Klasik ve Neo-Klasik göç teorilerinin bakış açılarıyla paralellik gösteren Modernleşme okulu, sosyal bilimlerde ve göç araştırmaları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. 1950'lerde Lewis tarafından geliştirilen model göçün denge kurucu bir mekanizma olduğu savına dayanmaktadır(Ersoy,1985:9).Bu teoriye göç, sosyal sistemin bozulan dengelerini sağlayacak bir mekanizmadır. Göç mekanizması emek gücünün bölgeler veya daha genel olarak mekansal birimler arasında dengenin oluşmasına katkıda bulunur. Göç bir yandan emek fazlalığı

bulunan bölgedeki istihdam baskısını azaltırken, göç alan bölgenin de ihtiyaç duyduğu işgücünü sağlamaktadır(Oğrak,1998:29). Bu yaklaşıma göre, göç mekanizmasının, ülkeler ve bölgeler arasındaki iş gücü dengesine katkıda bulunduğu öne sürülmektedir. Bu teoriye göre, az gelişmiş bölgelerden işgücü sağlanması bir gerekliliktir. Gelişmekte olan bölgelerde iş gücü baskısı azalırken, gelişmiş bölgelere işgücünün sağlanması üretimde artış meydana getirmiştir(Meçin,2004:22). Bu görüş piyasa mekanizmasına müdahale edilmediği sürece göçün uzun vadede dengeyi sağlayacağı ve bölgeler arasındaki eşitsizlikleri gidereceğini savunmakta(Ersoy ve Şengül,2002:30) ve göçe olumlu bir özellik katılmaktadır. Oysa göç, az gelişmiş bölgedeki insan kaynağını gelişmiş bölgeye aktararak bölgelerarası dengesizliğin daha da derinleşmesine de neden olabilmektedir.

Bu çerçeve içerisinde Todaro, bölgeler arasındaki farklılık oranlarının göç ile ilişkilendirmiş ve göçün bölgeler arası dengeyi sağlamada katkısı olduğunu öne sürmüştür. Todaro'nun modeline göre kırsal kesimden kente göçte iki temel değişken bulunmaktadır. Bunlardan biri kentsel ve kırsal kesimler arasındaki gerçek ücret farklılıkları, ikincisi kamu sektöründe iş bulabilme olasılığı. Todaro'ya göre göç, kent ve kırsal kesim arasındaki gerçek farklılıktan çok gelir farklılığının beklenen sonucudur. Böylece göç rasyonel bir karardır(Aktaran Ersoy,1985:10).

Yine bu okulun temsilcisi olan Lerner ise, farklı bir değişkeni ön plana çıkararak konuyu ele almaktadır. "Gelişmemiş ülkelerde, gelişen ülkelerin egemen kültürel değerlerinin ve tüketim normlarının yerleşmeye başlaması ile kırsal bölgelerin geleneksel ve durağan yapısına karşı çıkan, modernleşmeye, yeni yaşam tarzına kendini uyarlamaya en yatkın dinamik kesimi, bu amaçlarına ulaşmaya imkan tanıyacak yerler olan büyük kentlere göç etmektedirler. Böylece Batı toplumlarının egemen değer yargılarını benimsemiş kırsal yörelerin dinamik kesimi göç yoluyla kentlere yerleşmekte ve bireyler açısından kültürel denge şartları sağlanmış olmaktadır"(Aktaran Oğrak,1998:29).

4. Bağımlılık Teorisi

Bağımlılık teorisi, modernizasyon okulunun “denge kuramı” eleştirisi üzerine kurulmuştur. Bu teorinin bütün görüşleri modernizasyon okulunun görüşlerinin tam tersidir. Bağımlılık teorisi gelişmelere üçüncü Dünya ülkelerinin perspektifinden bakmaktadır(Meçin,2004:24). Bağımlılık kuramı teorisyenlerine göre günümüzde emek ve sermaye hareketleri merkezden değil çevreden kaynaklanmakta, bu çevrenin gelişmesinden çok yoksullaşmasına, geri kalmasına sebep olmaktadır(Oğrak,1998:29). Burada altı çizilen husus sanayileşmiş merkez ve kırsal çevre arasındaki eşitsiz ilişkilerdir. Aynı şekilde merkezdeki ülkeler çevredeki ülkeleri sömürerek kalkınmakta, çevrenin kalkınması asimetrik bağımlılık ilişkileri aracılığıyla engellenmektedir. Bu bakış açısından göç, merkezin çevre üzerindeki egemenliğinin bir sonucu(Toköz,2006:17) olarak karşımıza çıkmaktadır.

5. Dünya Sistemi Teorisi

Bu teori birçok açıdan diğer teorilerden farklıdır. Bu teorinin temel çalışmaları Immanuel Wallerstein tarafından yapılmıştır. Kapitalist sistemin dinamikleri gelişmekte olan ülkelerde mobil/hareketli bir nüfus yaratmakta, böylece gelişmekte olan ülkeler dünya sistemiyle iç içe olmaktadır. Bu görüşün bileşenleri, kapitalist sürecin yarattığı bu mobil/hareketli nüfusun aynı zamanda gelişmiş batılı ülkelere etkilendiğini tartışmaktadır(Dişbudak,2003:35). Bu yaklaşımda göç esas olarak kapitalist birikim sürecinin yayılcı doğasına bağlı olarak ucuz emeğin sermaye için harekete geçirilmesinin bir sonucudur(Toköz,2006:19). Dünya sistemi teorisi, genellikle mikro ekonomik karar süreçlerini değerlendirme dışında tutarak, daha üst düzeydeki birikim yöntemleri üzerinde yoğunlaşmakta ve göçü ulusal sınırları aşan pazar açılımı ve ekonomik küreselleşmenin doğal bir sonucu olarak değerlendirmektedir(Göktürk,2006:377)

Dünya sistemi teorisi göçü kapitalist sistemin doğal bir çıktısı olarak görmektedir. Gelişmekte olan ülkeler bu sistemin bir parçası olup, göç de bunun önlenemez bir sonucudur. Süreç genellikle sıralı bir şekilde gerçekleşir. Birincisi gelişmiş ülkelerden mal akımı olmaktadır, daha sonra bunun karşısında işgücü göçünü de beraberinde getirmektedir. Daha sonra batılı ülkeler kendi ülkelerine gelişmekte olan ülkeleri yeni fırsatlar için davet etmektedirler. Bazen de gelişmekte olan ülkelere sermaye götürmektedirler. Gelişmiş ülkelerin bu ülkelere gitmelerinin nedeni genellikle ihracat ve hammadde değişimidir. Sonra bu ülkelere bu maddelerin taşınması için, ulaşım ve iletişim gereksimlerini karşılayacak altyapı kurulmakta, hammaddelerin taşınması ve işlerin yürütülmesi sağlanmaktadır. Aynı zamanda bu olaylar bölgelerin altyapısını değiştirmektedir. Sonuçta bu olaylar gelişmekte olan ülkelere artan, boş bir nüfus yaratmakta ve bu insanlar göç etmektedirler. Toköz'e(2006:19) göre yirminci yüzyılda yeni sömürgeci rejimler ile çokuluslu şirketler ve çoğalan doğrudan yabancı yatırımlar aracılığıyla hızlanan bu sürecin ivmesi, küreselleşmeyle birlikte daha da artmıştır.

6. Marksist Politik Ekonomi

Marksist gelenek içinde yer alan kuramcılar, göçü, sadece itici ve çekici faktörlerle hareket eden bireyler düzeyinde açıklayan kuramsal yaklaşımlara karşı çıkmakta ve göçün anlam ve dinamiklerini, sermaye birikim süreçleri ve eşitsiz gelişmenin maddi ve yapısal süreçleri ile açıklamanın önemini belirtmektedirler(Kaygalak,1999:17). Marksist yaklaşım "yedek işgücü ordusu" kavramı temelinde şekillenmektedir. Bu yaklaşıma göre, kapital birikim ve kapitalist ekonominin gelişimi için işgücünün sürekli yedeklenmesi gerekmektedir. Bu yedeklenme yoluyla işçilerin pazarlık güçleri düşürülür ve işçi sınıfı hareketi içinde çatışma alanları yaratılır. Bu çerçevede içinde göçle kente gelen ve işçileşme sürecinde olan kitlelerin işgücü pazarında bir "yedek işgücü ordusu" oluşturduğu ileri sürülebilir(İçduygu vd.,1998:213) Çünkü, bu işgücü ordusu kapitalist ekonomi içinde ikili bir işlev görmektedir: İlk olarak, sürekli kullanmaya hazır bir işgücü potansiyeli yaratmaktadır. Büyüme ve genişleme dönemlerinde sanayi üretimine çekilen bu yedek işgücü, bunalım dönemlerinde

ise sokağa atılmaktadır. İkinci olarak da, bu nüfusun varlığı işgücü pazarında bir rekabet ortamı yaratmakta ve ücretlerin ve çalışanların diğer kazanımlarının denetim altında tutulmasına hizmet etmektedir(Kaygalak,1999:17)

Castells, Catles ve Kosack ve Milles bu yaklaşımın gelişimine katkıda bulunan teorisyenler arasında yer almaktadır(Meçin,2004:23). Bu siyasi,ekonomik yaklaşım dünya çapında politik ve ekonomik gücün eşitsiz bir şekilde dağıtılması üzerinde odaklanmıştır. Bu ekolün temsilcileri göçü, sermaye için “ucuz işgücü hareketi” mekanizması olarak tanımlamaktadır. Yaklaşımına göre ekonomik olarak güçlü devletler kendi talepleri/ihtiyaçları doğrultusunda ucuz iş gücü sağlamak için göçü kontrol altına tutmaktadırlar.

7. Göç Sistemleri Teorisi

Göç sistemleri teorisi hem uluslararası ilişkilerle, politik ekonomiyle ve kolektif eylemlerle hem de yapısal faktörlerle ilgilenmiştir. Göç sistemi iki veya daha fazla ülkenin göçmenlerini birbirleriyle değişimini ifade etmektedir. Göç sistemleri yaklaşımı, birbirlerine bağlı yerler arasındaki göç akımlarını incelemektedir. Bu bağlantılar aslında bir devletin diğer devletle olan ilişkilerini kategorileştirmekte, karşılaştırmakta, aile ve sosyal ağlarla kültür bağlarını kurmaktadır(Castells and Miller,1998:24). Uluslararası göç özellikle geçmişte sömürgeci olan devletlerle onların eski sömürgeleri arasında cereyan etmektedir. Ülkeler arası ilişkiler devletler arasında olabileceği gibi kültürel bağlar, aile bağları ve sosyal ağlar üzerinden olabilmektedir. Kısaca göç hareketlerini anlamak için hem mikro hem makro yapılar a b a k m a k gerekmektedir(Toköz,2006:20). Makro yapılar, geniş çaplı yapısal faktörleri içermekte, mikro yapılar ise göçmenlerin inançları ve kendi içindeki hareketleri kapsamaktadır. Makro yapılar dünya piyasasında devletler tarafından oluşturulan ve göçmen kontrolü ile ilgili olan yasal, politik, ekonomik düzenlemeleri ve ilişkileri/yapıları içermektedir. Aslında resmi olan bu bağların yanı sıra bir de enformel bağlar bulunmaktadır. Göçmenler ve göçmen olmayanların birlikte yaşadıkları karmaşık ortamdaki sosyal rolleri bütünlüklü ele alınmasını içerir.

Göç sistemlerinde göç hareketleri makro ve mikro yapıların değişimiyle de sonuçlanabilmektedir. Göç sistemine en iyi örneklerden biri Türklerin 1960'larda ve 1970'lerde Almanya'ya yaptıkları direkt işçi göçüdür(Castells and Miller,1998:25).

8. İkili İşgücü Piyasası Teorisi

1970'lerin sonlarında Piore ve diğerlerinin geliştirdiği bu teori göçü modern sanayi toplumlarının yapısal ihtiyaçlarıyla bağlantılandırmakta ve vurguyu alıcı ülkelerin göç motiflerine yapmaktadır(Toköz,2006:17). Bu teoriye göre göç alan ülkelerin çekici faktörleri göç veren ülkelerin itici faktörlerinden daha önemlidir. Gelişmiş ülkelerde işgücü göçü ihtiyacı ekonomik yapı açısından gereklidir. Göç alan ülkelerdeki çekici faktörler, sabit yapıli enflasyon, motivasyon problemleri, çift yönlü ekonomi, işgücü arzıdır(Dişbudak,2003:34).

Gelişmiş ekonomilerde gerek işgücü piyasasının genelinde gerekse işletme düzeyinde sermaye yoğun sektörler ve işler ile emek yoğun sektörler ve işlerin varlığına bağlı olarak işgücü piyasasında ikili (tabakalı) bir yapı vardır. Sermaye yoğun birincil sektördeki işçiler ileri teknoloji ve donanımla çalışan ve yaptıkları işler yoğun bilgi, maharet ve yetenek gerektiren nitelikli işçilerdir. İşverenler bu işçileri eğiterek onlara yatırım yaptıkları için kolayca onlardan vazgeçip işten çıkaramazlar. Sermaye ve nitelikli işgücü arasında birbirini tamamlayıcılık vardır. İstikrarsız istihdam koşullarının hüküm sürdüğü ikincil sektör işlerinde ise işçiler niteliksiz işleri yapmaktadır ve ekonomik kriz dönemlerinde işlerine kolayca son verilebilir. Çalışma koşullarının ağırlığı ve işte ilerleme imkanlarının yokluğu yerli işçilerin bu işleri kabul etmesini zorlaştırmaktadır(Toköz,2006:17)

D. KÜRESELLEŞME VE GÖÇ

1970'ler sonrasında dünya ekonomisinde yaşanan gelişmeler çerçevesinde giderek öne çıkan ve ulus-devlet yapısı içindeki ekonomik, toplumsal ve yönetsel birçok gelişmenin yanı sıra ulus üstü süreçlerle de ilişkisi kurulan bir kavram küreselleşmedir.

1. Küreselleşme ve Yerelleşme

Küreselleşme, ekonomik, siyasal, sosyal ve kültürel değerlerin ve bu değerler çerçevesinde oluşmuş birikimlerin ulusal sınırlar dışına taşarak dünya geneline yayılması olarak değerlendirilmektedir. Kavram, bazen dünya toplumlarının birbirine benzeme süreçlerini, buna bağlı olarak tek bir küresel kültürün ortaya çıkmasını; bazen de toplulukların ve kimliklerin kendi farklılıklarını ifade etme ve tanımlama sürecinde de kullanılabilir (Köse,2003:5). Her iki durumda da oluşan yeni yapının ulus devlet yapısı ile örtüşmediği görülmektedir.

Yirminci yüzyılın son çeyreğinde içinde bulunduğu krizi aşma doğrultusunda yeni arayışlar içerisine giren kapitalizmin bulduğu çözüm olarak karşımıza çıkan küreselleşme, iki kutuplu dünyanın son bulması yani Sovyetler Birliği ve Doğu Blok'unun çökmesinin yanı sıra teknoloji ve bilişim alanlardaki gelişmelerin sağladığı olanaklardan faydalanarak meşruiyetini sağlamıştır. Bu doğrultuda, küresel sermaye hareket serbestisini arttırmak için ulus devletlerin ekonomik, yönetsel, toplumsal, siyasal, hukuksal ve kültürel yapılarında yeni düzenlemelere gitmiştir. Hobsbawm(1997:23-32) günümüzde görülen ulus/milletin eski fonksiyonlarını kaybettiğini belirterek, bu dönemde yerelin/bölgelerin önem kazandığını ve bölgesel ekonomilerin, küresel ekonomi içersine çekildiğini belirtmiştir.

Günümüzde, sermaye birikim süreçleri ve teknolojiye ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak, daha önce kendisini kısmen ulusal ölçekte belirleyen sermayenin bu sınırların ötesine taşma özelliği giderek ağırlık kazanmıştır.

Geçmişte kendisini ulusal ve hatta yerel ölçekte tanımlayan sermayenin giderek ulusal sınırları aşma kaygısı ön plana çıkmıştır. Bu eğilim ulus devletin aşınma sürecinin arkasındaki temel neden haline gelmiş bulunmaktadır(Şengül,2000:127) Bu süreçte, ulus-devletin geleneksel politika araçları giderek zayıflamakta, hemen her alanda ekonomik entegrasyon derinleşmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte ortaya çıkan bir diğer kavramda yerelleşme olmuştur. Küreselleşme sürecinde dünya küçülürken bir yandan da yerel farklılıkların altı çizilmektedir. Bu süreçte yerelleşme teziyle , mikro ölçekteki sosyal ve ekonomik gelişmelerin teşvik edildiği ve benimsendiği günümüzde; bölgeler ve/veya alt bölgeler ile kentler adeta yeniden keşfedilmeye ve onlara yeni önemli anlamlar yüklenmeye başlanmıştır(Köse,2003:24).

Bu bağlamda küresel-yerel ilişkisini vurgulayan küre-yerelleşme (glocalisation) kavramı tartışmaya yeni bir boyut getirmiştir.

Küre-yerelleşme kavramı, küreselleşme süreçlerine ve heterojenliğe önem vermektedir. Bu ise yerellikler arasındaki etkileşime bakmayı gerektirmektedir. Yerellikler küresel süreçlerde inşa edilmektedir. Robertson'a(1994:1) göre yerel olan küresel olana karşı direnen şeklinde değerlendirilmemelidir. Yerelleşme küreselleşmenin bir yüzüdür. Robertson yerellikleri küresel süreçlere karşı direnen alanlar olarak algılayan görüşe, küreselleşmenin modernitenin direk sonucu olduğu fikriyle ulaştığımızı belirtir.

Robertson'un küre-yerelleşme tanımı ile vurguladığı gibi, küreselleşme süreci, küresel olan ile yerel olanın, yada daha genel bir ifadeyle evrensel ile tikelin içiçe geçmelerinin sonucudur. Küreselleşme bu çerçevede dünyanın bir bütün olarak sıkışması ve yerellikleri birbirine bağlaması ile gerçekleşmektedir. Bu aynı zamanda içinde yerelliğin keşfini taşımaktadır. Yerelliği keşfetme küresel süreçler aracılığıyla gerçekleşir(Aslanoğlu,1998:135).

Bu süreç sonunda sürece zaten avantajlı girmiş gelişmiş bazı bölge/kent/mekanlar ön plan çıkmaktayken diğerleri yoksullaşmaya ve geri kalmışlığa mahkum edilmektedir.

Bu değişim kapitalizmin krizini çözmek için geliştirdiği yeni aracı ortaya koymaktadır. Küreselleşme süreci ulus devletlerde ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel ilişkilerde bir takım değişimlere neden olmuş ve bazı açılardan ulus devleti önemsizleştirmenin yanı sıra özellikle yereli ön plana çıkaran bir yaklaşım yaratmıştır. Bu süreçte yerele olan duyarlılığın artması, ulus devletin homojenleşme adına bastırđı yerele kimliklerin canlanmasının da önünü açmıştır. Yerel kimliklerin farkına varılması, etnik farklılıkların artmasının yanı sıra ulusal kimliklerin zorlanmasına dahi neden olmuştur. Yereli ve alt kimlikleri ön plana çıkaran ve ayrışmaları derinleştirerek güç kazanan küreselleşme ile bir yandan milliyetler, ulus kimlikleri, etnik farklılıklar, dinler vb. yerel bağnazlıklar ve cemaatçi ilişkiler hızla gelişirken, göç bu ortamı daha da derinleştirmekte ve ayrıştırmaktadır(Göktürk,2004:319). Böylesi bir gelişme süreci göç alan yerellerin ve göç edenlerin kimlik tartışmasını alevlendirmiş, giderek göçmenlere ve göçmenlerin de yerlilere karşı etnik boyutu da içeren tepkileri gündemde yerini almaya başlamıştır.

2. Küreselleşme ve Etnisite

Küreselleşme sürecinde ulus devletin “sınır”larının gevşetilmesi, yerelin ön plana çıkması, meşruiyetini homojenlik üzerinden sağlayan ulus devlet sınırları içerisinde yeni kimliklerin veya var olan kimliklerin farkındalığının artmasında önemli bir etken de giderek artan yoksulluk oranlarıdır. Kazgan’a göre ulus devletin işlevleri azaldıkça, farklı toplumsal grupları bir arada tutan yapıştırıcı işlevi de azalmakta; yoksullaşma, marjinalleşme karşısında dayanışma ihtiyacının artmasıyla birlikte alt kimlikler öne çıkmaya başlamaktadır. Bunun sonucuyasa toplumda iç kargaşaya kadar yol ulaşabilmektedir. Farklı etnik-dinsel kimlikli gruplar bir ulusal pazarın varlığı ve sosyal devletin sağladığı hizmetler sayesinde refahını daha güvende görüyorsa, ulus devlet çerçevesinde etnik/dinsel alt kimlik öne çıkmayabilmektedir. Yazara göre eğer ulus devlet vatandaşının refahını sağlayacak işlevleri yerine getiremiyorsa, buna bağlı olmanın bir nedeni kalmamakta, işlevini yitiren devlet ise yapıştırıcı olma özelliğini de yitirmektedir(Kazgan,2000:244). Bu süreç, özellikle heterojen bir yapıya sahip

toplumlardaki kimlik tanımlamalarında da gözlenebilmekte ve süreç sonunda oluşan “netleşme” “biz” ve “öteki” ayrımını keskinleştirmektedir. Bu noktada yıllarca etnik çatışmaların yaşandığı ve binlerce insanın yaşamını kaybettiği Yugoslavya kimlik ayrışmasının somut bir örneği olmuştur.

Bu çerçevede bakıldığında etnisite kavramı da giderek önem kazanmaktadır. Etnik sıfatı, ethnica kökünden gelen etniklik, etnisite gibi kavramlar, Yunanca ethnos sözcüğünden gelmektedir. Yunancada bu sözcük, bir siyasallıktan çok belirli bir tür insani birlik biçimini ifade etmektedir. Bu haliyle, halk anlamında bir ulusa gönderme olarak kullanılabilen, ancak Yunanca'nın tarihinde ortaya çıkan Kratos (devlet)-ethnos ayrılığına bağlı olarak devlet kavramına herhangi bir göndermesi bulunmamaktadır yani içeriği siyasal değildir. Etniklik kavramının sosyal bilimler literatüründe ortaya çıkışı, kavramın atfedildiği gerçeklik alanı kadar eski olmayıp, oldukça yenidir. Sosyal bilimler literatüründe yeni olan bu kavramı, İngilizce literatüründe ilk olarak 1953'te David Riesman kullanmıştır (S.Aydın,1999:53). Ancak, Eriksen(1997:34) kavramın, II. Dünya Savaşı sırasında Yahudi, İtalyan, İrlandalılar ve İngiliz hakimiyetinde bulunan uluslar tarafından sıklıkla kullanıldığını söylemektedir. Etnik grup ve etnisite, 1960'lara kadar, sosyal antropolojide sıklıkla kullanılan bir terim haline gelmiştir.

Etnisite konusunda görüş bildiren yazarların bir kısmı etniyi kan bağı ile bağlantılı ele alırken, bir kısmı ise kültürel bir olgu temelinde değerlendirmelerde bulunmuştur.

Hobsbawm(1993:86) ve Anthony D.Smith(2004:36), etnik kavramını toplumda bir grup insanın kendilerine ait değişik bir kültüre sahip olmaları olarak ele almış ve etnik kökene genetik açıdan yaklaşmanın sağlam bir dayanağının olmadığını dile getirmişlerdir. Çünkü yazarlara göre toplumsal örgütlenme biçimi olarak etnik bir grubun esas temeli biyolojik olmaktan ziyade kültürelidir. Etnik köken, hemen hemen daima açıkça belirtilmemiş bir biçimde, etnik bir grubun üyelerinin ortak karakteristik özelliklerinin kaynağı olduğu kabul edilen ortak köken ve soyla bağlantılıdır. Bir grup üyelerini birbirine bağlayıp yabancıları dışlamakta akrabalık ile kanın açık üstünlükleri olduğundan, bunlar etnik

milliyetçilik açısından temel öneme sahiptir. Öbür yandan Heredotçu anlamıyla etnik köken, geniş toprak parçalarında, hatta dağınık olarak yaşayan, ortak bir yönetim yapısından yoksun olan insanların ön-milletler denebilecek şekilde birbirine bağlayan bir şeydir. Bu çerçevede, Kürtleri, Somalilileri, Yahudileri, Baskıları ve diğerlerini de kapsayabilir. Bu tür etnik kökenin, modern milletin özünü oluşturan bir milli devletin şekillenmesiyle, bir devletle hiçbir tarihsel ilişkisi yoktur.

Morris, etnik grubu içinde yaşanan daha geniş bir toplumdan ırk, din, milliyet, kültür açısından ayırdıklarını iddia eden gruplar olarak tanımlar. Etnik gruplar için hayati önem taşıyan dil etkenine yer vermeyen bu tanımda, etnik grup kavrayışında grubun kendisini öyle anlamlandırması önem taşımaktadır. Bu bağlamda etniklik kavramının da aynen kimlik kavramı gibi değişken, çok boyutlu ve göreceli bir olgu olduğu söylenebilir(Aktaran Şen,2004:88).

Eriksen(1997:33-43), etnisiteyi kültürel farklılıkların farkına varılması ve iletişimi olarak görürken, Gürses(1998:28)'e göre etnik bir toplum, toplumsal ait olma veya dayanışma duygusuna sahip bir sosyal grup olarak tanımlanabilir.

Yukarıda sunulan ve etnisiteyi kültürel bir olgu temelinde alan ele alan görüşlerin yanı sıra etnisiteyi kanbağı çerçevesinde değerlendiren görüşler de mevcuttur. Bunlardan biri olan Parsons, etnik grubu, ortaklaşa bir soydan veya aynı gruptan geldiklerini kabul eden akrabalık gruplarının bir araya toplanması olarak tanımlar. Parsons, akrabalık gruplarını toplum içinde belirli bir sınıflama sonucu olarak incelerken, etnik grupları bu tip akrabalık türünün bir niteliği kabul eder(Aktaran Türkdoğan,1999:12).

Şen'e(2004:88) göre bir grup, etnik grup olarak ifade edilmek istenirse, konu iki farklı yönden ele alınabilir. Birincisi, grubun kendisini toplumun genelinden farklı olarak algılayıp algılamadığıyla ilişkilidir. Diğer yön ise, grup dışındakiler tarafından gruba bu şekilde atıfta bulunulmasıyla ilgilidir. Böylelikle kavramın ele alınışında grubun bilinçlik ve algılama düzeyinin, ben/kendi bilincinde olduğunun önemi ortaya çıkar.

Bu noktada denilebilir ki etniklik kavramını biyolojik olarak kan bağından bağımsız ele aldığımızda asıl olarak etnisitenin temelinde, tarihsel ve sosyo-kültürel açıdan farklılık vardır.

Etniklik kavramının son zamanlarda büyük ilgi gördüğünü belirten Smith'e(2004:40) göre, bazıları için etnik kavramı ilkel bir niteliğe sahiptir; zamanın dışında doğal olarak vardır ve insani varlığın verilerinden biridir. Bazıları için ise etniklik durumsal olarak görülür ve bir etnik gruba aidiyet, algı ve duygularla ilgili bir meseledir. Bireyin durumu değiştiğinde grup ayniyeti de değişecektir. Bu iki uç nokta arasında etnik kimliğin tarihi ve sembolik-kültürel niteliklerini öne çıkartan yaklaşımlar yer alır. Burada benimsenen bakış açısında budur. Etnik bir grup, soya ait mitlerin rolünü ve tarihi anıları vurgulayan, din, gelenek, dil ya da kurumlar gibi bir veya birden fazla kültürel farklılığa göre tanınan ve ayırt edilen bir kültürel kolektif tiptir. Bu noktada etnik kategoriler ile etnik topluluklar arasında ayırımında bulunmak yararlı olur. Birincisi, en azından onun dışında kalan kimilerince ayrı bir kültürel ve tarihi grup oluşturduğu düşünülen insan nüfuslarıdır. Ancak bu biçimde adlandırılan nüfuslar bazen çok az bir öz-bilince, ayrı bir kolektif oluşturdukları yolunda belirsiz bir bilince sahip olabilirler. Örneğin Anadolu'daki Türkler 1900'den önce ayrı- yani hakim Osmanlı veya kuşatıcı İslamcı kimliklerden ayrı- bir Türk kimliğinin pek farkında olmadıkları gibi, köy ya da bölge olarak yerel hısımlık kimlikleri çoğu zaman daha büyük önem taşımaktaydı. Bu durumda ortak kökene dair bir mit, ortak tarihi anılar, seçilmiş bir yurttaki birlik ya da dayanışma duygusundan neredeyse eser yoktu.

Smith, Etnik bir topluluğun altı ana niteliğini;

- 1) Kolektif bir özel ad
- 2) Ortak bir soy miti
- 3) Paylaşılan tarihi anılar
- 4) Ortak kültürü farklı kılan bir ya da daha fazla unsur
- 5) Özel bir yurtla bağ

6)Nüfusun önemli kesimleri arasında dayanışma duygusu olarak sıralanmıştır(Smith,2004:42).

Etnik topluluklar, ortak soy miti, tarih ve kültürleri ile birlikte bir bölge ile özdeşleşen ve dayanışma duygusuna sahip olan insan nüfusu olarak tanımlanabilir. Belli bir nüfus yukarıda sayılan niteliklerden ne kadar çoğuna sahipse veya paylaşıyorsa ideal etnik topluluk ya da etni tipine o ölçüde yaklaşır. Bu unsurların belirtilerine rastlandığı yerde ortak bir kimlik duygusuna sahip tarihsel kültürü olan bir toplulukla karşı karşıyayız demektir. Böyle bir topluluk, grubun zihinsel niteliklerini belirleyen benzersiz kalıtsal biyolojik özelliklere sahip olduğu savunulan bir toplumsal grup anlamında ırktan kesin olarak ayırt edilmelidir(Smith,2004:43).

Etnisite kavramının siyasal bir içerik kazanması ve sorun haline gelmesi modern çağın bir ürünü olup ulus-devlet süreciyle ortaya çıkmıştır. Suavi Aydın'a(1999:54) göre ulus-devletin çekirdeği sayılan etnik varlık, kendisini "maddeten ve ideolojik" olarak ulusal varsaydığı sınırlara kadar genişletme ihtiyacı duymuştur. Etnisite'nin hem belirli bir insan grubu için bir kimlik biçimini hem de bütünleşmenin önünde bir engel oluşturan bir sorun olarak ortaya çıkışı modernleşme-uluslaşma sürecinde siyasal düzeyin toplumsal formasyonu belirleme talebi ile ilişkilidir. Geleneksel yapılarda bireylerin kimlikleri doğuştan belirlenir. Kişi doğduğunda sınıfı, dini, yaşayacağı çevresi gibi yönetim dışı bir kimliğe sahip olur. Modern toplumda ise kimliğin kazanımı daha çok iradi bir nitelik kazanmıştır. Geleneksel toplumda kabul edilmiş veri bir kimlik anlayışına karşı, modern toplumda bireyin kendi tercih ve yeteneklerine bağlı bir kimlik oluşumu söz konusu olmaktadır(Şen,2004:83).

Oran'a(1999:22) göre etnik kimlikler konusunda devletler genellikle iki tür yaklaşım uygulamaktadır. Bunlar entegrasyon ve asimilasyon'dur. Entegrasyon da, toplum bir bütünlük sunar, ama farklılıklara saygı gösterir. Asimilasyonda ise, devlet, ülkedeki kültürel, dilsel, dinsel, etnik vb. farklılıkları yok etmeye çalışır. Toplumun büyük farklılıklar gösterdiği durumlarda ekonomik olarak da refah seviyesi düşükse, asimilasyon çoğu zaman sertliğe yönelir. Bu gibi durumlarda -etnisiteye karşı baskının ve sindirmenin uygulandığı durumlarda- etnik kimlik ön plana çıkabilmektedir. Ayrıca bölgesel

dengelesizliklerin, etnik farklılıklarla çakıştığı durumlarda, dezavantajlı bölgelerde etnisite ön plana çıkabilmektedir.

Bugün dünyanın bir çok yerinde etniklik ile ulus arasında özdeşlik, tüm ideolojik aygıtların kullanılmasına karşın, kurulamamıştır. Zira etniklik, jenerik ulus kuramlarında anlatılanın tersine, dinamik bir durumdur. Tarihsel kökleri ve sürekliliği olmakla birlikte konjonktürel olarak yeni etnik varlıklar ortaya çıkabilir; birkaç etnik grup birbiriyle kaynaşarak yeni bir grup teşkil edebilir. Kavramın bu dinamik ve çok değişkenli durumu nedeniyle, etniklik tek bir ölçüte bağlanamaz.

Hobsbawm(1993:86) da, etnik kökenin ya da ırkın modern milliyetçilikle ilgisi olduğunu vurgulamıştır, çünkü vücut yapısındaki gözle görülür farklılıklar görmezlikten gelinemeyecek kadar çok belirgindir ve bunlardan sık sık, milli ayrımlar değil, biz ve onlar arasındaki ayrımlara işaret etmek ya da pekiştirmek amacıyla yararlanılmıştır. Hobsbawm'a göre bu tür farklılıklar üzerine yalnızca üç noktaya dikkat çekilmesi gerekir. Birincisi, bu farklılıklar tarihsel anlamda hem yatay hem dikey ayırıcı işlevi görmüştür. Modern milliyetçilik çağından önce, herhalde daha yaygın biçimde bütünsel topluluklardan toplumsal katmanları ayırmaya yaramıştır. İkincisi, gözle görülür etnik köken. Daha sık biçimde bir insanın kendi grubundan ziyade başka grubu tanımlamakta kullanıldığını göz önünde bulundurursak, olumsuz bir içeriğe sahiptir. Üçüncüsü, böylesine olumsuz içerik taşıyan bir etnik kökenin belki, gerçekten etnik açıdan hemen hemen ya da bütünüyle homojen yapıda olan bir halktan oluşmasıdır. Son derece ender rastlanan tarihsel devlet örnekleri arasında yer alan Çin, Kore ve Japonya'daki gibi bir devlet geleneği türünden örneklerdir. Bir şeyle birleştirilemediği ya da birleştirilmediği sürece, ön-milliyetçilikle hemen hiçbir zaman bir ilişkisi olmamıştır. Bu nedenle en belirgin etnik farklılıklar dahi, modern milliyetçiliğin doğuşunda oldukça küçük rol oynamıştır.

Başka bir görüşe göre etniklik, ulus devlete temel olan ve onu kuran bir unsur değil, tersine ulus devlet tarafından varlığını meşrulaştırmak ve belirli bir seküler sadakat çerçevesi oluşturmak için kurgulanan bir üründür. Dolayısıyla ulus devletin oluşumu sürecinde başvurulan etnik kimlik ile reel kimlikler çoğu

kez örtüşmemekte, bu yüzden ulus devletin kültür ve eğitim politikasının temeli bu kimliği benimsetme ekseninde şekillenmektedir. Sonuç olarak, etnik yada ulusal kimliğin öznel yanı her zaman ağır basmaktadır; yani insanların belirli bir etnik ya da ulusla ilişkileri, onların pasaportları, doğum yerleri, konuştukları dil, mensup oldukları din, ırk yada kökenden bağımsız olarak, ötekince algılanmaları ile kendilerini ne olarak hissettikleri arasındaki ilişkinin kırılma noktalarında ortaya çıkmaktadır. Bu kırılma noktasında, ötekince algılanmanın tepkisel yada uyumsal bir biçimde sahiplenilmesi mümkün olduğu gibi, bunun tümüyle reddedildiği ve insanların kendi özdeşim dayanağında ısrarlı oldukları durumlar da mümkündür(S. Aydın,1999:57).

Etnisite ile ilgili çalışmalarda, etnik grupların tanımlanmasında, etnisiteye, ırksal ilişkileri, azınlık konularını, kültürel ayrımları da içine alacak şekilde değişik anlamlar yüklenmektedir.

Eriksen bunları şöyle açıklamıştır:

Kentsel Etnik Azınlıklar: Avrupa'daki Avrupalı olmayan göçmenler, Afrika'dan endüstri kentlerine gelenler oluşturmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda genellikle kentlere giden göçmenlerin yaşadıkları adaptasyon sorunları, etnik ayrımlar, kültürel değişme ve ırkçılık üzerinde durulmaktadır.

Yerli İnsanlar: Bir bölgeye, ataları çok eski çağlarda yerleşmiş olan insanların kendi topraklarında başka bir devlet tarafından siyasi olarak güçsüzleştirilmesi durumudur.

Proto-Uluslar: Küçük bir ulus devlete sahip, kendi ulusu içinde belirli karakteristik özelliklere ve kentsel azınlıklara sahip bölgesel odaklı yerli insanları içermektedir. Bu gruplar 1990'lar da daha çok gündeme gelen Kürtler, Filistinliler, Sri Lankalılar gibi gruplardır.

Çoğul Toplumlarda Etnik Gruplar: Çoğul toplumlar kavramıyla kolonilerden oluşan devlet, kültürel heterojenliğe sahip nüfuslar kastedilmektedir. Kenya, Endonezya, Jamaika buna örnek olarak verilebilir. Bu çoğul toplumlarda etnik gruplar hem ekonomik sistemin hem de politik sistemin içinde görüle de

büyük oranda ayrı değerlendirilmelidir. Bu tarz etnik gruplarda her grubun kendi açısından çeşitli karakteristik özellikleri bulunmaktadır (Eriksen, 1997:33-43).

Özetle modern çağın bir ürünü olana etnisite kavramının, kendilerini diğer gruplardan ayıran, kendi aralarında düzenli bir entegrasyon ve kültürel açıdan bütünleşme olan grupların sosyal ilişkilerinin bir yönü olduğunu söylenebilir. Bir sosyal kimlik olarak kan bağıyla karakterize edilmiştir. Ne zaman ki kültürel farklılıklar bir toplumun üyeleri arasında ön plana çıkmaya başlar ise sosyal ilişkiler de etnik bir temele oturabilmektedir. Böylece etnisite hem etkileşim kazanma, hem de etkileşimi kaybetme ve kimlik kazanma anlamına gelmekte, böylece politik ve örgütsel olarak sembolize edilebilmektedir.

Bu değerlendirmeler çerçevesinde küreselleşme ile birlikte yerelin önem kazanmasının önemli bir boyutu etnik kimlik boyutunda ortaya çıkmaktadır. John Tomlinson (2003:269-276) da küreselleşmenin, dünyadaki kültürleri ayıran, var olan yerellikleri belirginleştiren, toplumlara göç olgusunu yaşatan, kültürel homojenliği yıkan ve bu farklılıklar içinde, toplumların kimliklerini ve yerel kültürlerini yöneten bir olgu olduğunu belirtmekteyken, Kottak (2001:73) küreselleşme karşısında, dünyanın büyük bölümünün, “etnik diriliş” yaşadığını belirtmektedir.

Baskın Oran (2001:55), küreselleşmeyle birlikte milliyetçiliğin sonunun geldiği beklentisi yerine, milliyetçilik hareketlerinin niteliksel olarak değişmekte olduğunu belirtmektedir. Oran, 1990’lı yıllarda küreselleşmeyle ortaya çıkan milliyetçilikler içersinde azınlık milliyetçiliklerindeki niceliksel artışa vurgu yapmıştır. Bora (2004b,249) da bu süreçte küreselleşmeyle artan ölçüde piyasa koşullarına bağlı hale gelen insani ilişkilere dikkat çekerek, bireylerin ve toplumun ayrıştığını, “atomize edildiğini”, ve “öteki”lere karşı huzursuzluklarını ve tepkilerini arttırdıklarını belirtmektedir. Yazara göre, bu gelişme milliyetçilik için elverişli bir zemindir. Canlanmanın bir yüzü “eski” milliyetçiliklerin tepkisel olarak yeniden ortaya çıkışıysa, diğer yüzü de küreselleşmenin vurguladığı değerler temelinde yeni milliyetçiliğin serpilmesidir. Bu yeni milliyetçilik, piyasa

ekonomisine, demokrasiye, insan haklarına bağlılık şiarlarını kullanır, ancak bu şiarlara milliyetçi bir söylemde eklemeler.

Bu çerçevede diyebiliriz ki küreselleşme, gerektiğinde en küçük bir kültürel farklılığı bile vurgulayarak, bunu tüm dünya kamuoyunun dikkatine sunan, ayrıca siyasal açıdan kültürel farklılıkların korunması ilkesini, demokratik hak ve özgürlükler alanının ayrılmaz bir parçası olarak gören bir anlayışı yaygınlaştırmaktadır(www.kongar.org). Bu yaygınlaşma bir yandan yerel üzerinden etnik ayrılıkların belirginleşmesine, diğer yandan da yer yer kültürel çatışmaların yaşanmasına neden olmaktadır.

3. Küreselleşme, Etnisite ve Göç

Türkiye’de de 1980 sonrasında yaşanan gelişmeler küresel sisteme adaptasyon çerçevesinde gelişmiştir. Bu süreçte uygulanan neo-liberal ekonomi politikalarıyla kamu harcamalarının kısılması gelir dağılımı eşitsizliklerini ve işsizliği arttırmıştır. Bu gelişme de kentlerde oluşan yoksullukların daha da belirginleşmesine neden olmuş, yaşanan ekonomik krizlerle kentlerdeki yoksulluk tablosu daha da ağırlaşmıştır. Dünya Bankası(2003) çalışmasında da 1994 ve 2001 yılları arasında eşitsizlik ve aşırı yoksulluk oranlarının değişmediği, ancak kentsel yoksulluk oranında bir artış gözlemlendiği ve geleneksel dayanışma bağlarının zayıflaması ve enformel istihdam olanaklarının azalmasıyla insanların kendilerini daha yoksul ve korunmasız hissettikleri sonucuna varılmıştır. Kentsel korunmasızlık oranının¹ 1994 yılında % 36.3’ten 2001 yılında % 56.1’e yükselmiş olması bu gözlemi destekler niteliktedir(Önder ve Şenses,2006:7).

Türkiye, dünyada geliri en adaletsiz dağıtılan ülkeler arasında yer almaktadır. Gelirin yüzde 20’lik dilimlere göre dağılımı esas alındığında, Türkiye, adaletsizlik açısından dünyanın ilk 20 adaletsiz ülkesi arasındadır. Orta gelirli ülkeler sıralamasında ise ilk beşte yer almaktadır. Gelir adaletsizliği ölçütü olan gini katsayısı dikkate alındığında, gelirin en adaletsiz dağıldığı Brezilya, Meksika,

¹ Korunmasızlık kavramı, yoksul olma ve gelecekte daha fazla yoksullaşma riskini ifade etmektedir.

Şili, Güney Afrika ülkelerini Türkiye izlemektedir(Sönmez,2002:89). Türkiye’de gelirin adaletsiz dağılımı olgusu 1980 sonrası uygulanan neo-liberal politikalarla daha da artmıştır(Sönmez,2002:89). Sosyal Refah Devleti’nden Neo-Liberal Devlete geçilmesi ve bu çerçevede özelleştirme, serbest piyasa, yapısal uyum gibi politikaların hüküm sürmesi, sosyal güvenlik harcamalarında kesintiye gidilmesi yoksullukları daha da arttırmıştır. Bu durum toplumsal yapıda ve mekanda hızlı bir ayrışmanın yanı sıra yoksulluğun daha da artmasının koşullarını yaratmaktadır. Bu tablo tüketim kalıplarından kültürel yapılara kadar farklı kitlelerin oluşmasına neden olmuştur. Bu olguya, Berger ve Huntington’un(2003) belirttiği gibi diğer az gelişmiş ülkelerde de rastlanılmaktadır.

Artan yoksulluğun önemli sonuçlarından birisi kent yoksullarının da kendi aralarında ayrışması ve kademelenmesi olmuştur. Mekanda ve toplumda hızla hissedilen bu ayrışma süreç içerisinde kaçınılmaz biçimde dışlanmayı da içeren bir boyuta ulaşmıştır. Yine aynı zaman dilimi içinde Türkiye’nin Doğu ve Güneydoğu bölgelerinden batıya yaşanan zorunlu göç olgusu, hem Doğu ve Güneydoğu kentsel alanlarında hem de batıda, mekana yayılan ve yansıyan bir ayrışmayı da kendiliğinden oluşturmuştur. Bu gelişmede zorunlu göçün bir uzantısı olarak kentlerde biriken göçmen nüfusun, kentsel bütünleşmeyi sağlayamamış olması ve etnik kimliği önemli bir etken olmuştur. Geçmişteki göçlerden farklı olarak 1990’lı yıllardan itibaren yaşanan zorunlu göç süreci, bir yandan göç edenlerin yeni yerleşim yerlerine uyumu, kimlik ve kültürel sorunları, yoksulluk, kentsel gerilim ve yabancılaşma, ayrışma ve bu çerçevede göç edenlerin zaman içinde ayrı bir doku oluşturması gibi çok yönlü faktörlerle etkili olmuştur. Öte yandan bu göç, göç edilen mekandaki yerleşik nüfus için ise olağanüstü ve beklenmedik bir durum yaratmanın yanı sıra ülke genelinde yaşanan ekonomik krizlerin de etkisi ile göçmenleri önce onaylamama ve daha sonra da giderek reddetme boyutuna ulaşmıştır. Nitekim, özellikle göç alan yerleşim birimlerinde göçmenler ve yerlilerin etnik farklılıklarının olduğu yapılarda, farklı gerekçeler ile ortaya çıkmakla birlikte, hızla etnik temellere oturabilen tepkiler oluşabilmiş ve toplumsal yapıyı yaralayan bir zemin doğmuştur

Bu seyir izlendiğinde, ekonomik ve toplumsal yapıyı olumlu yönde etkileyecek, toplumsal gerilimi düşürecek, refah düzeyini yükselten bir gelişmenin sağlanamamış olması zorunlu göç ile birleşince giderek toplumsal yapıda milliyetçi eğilimlerin yükselişinin zeminini oluşturmuştur. Önce kentlere göç edenlerin mekanda ayrışması ile başlayan süreç giderek etnik farklılığı ön plana çıkarmaya ve daha da ötesinde etnik temelli milliyetçi eğilimlerin arttığı bir dokuyu kentlerde hissettirmeye başlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE GÖÇ VE KENTSEL GERİLİM

A. TÜRKİYEDE GÖÇ HAREKETLERİ

Türkiye’de iç ve dış göç hareketleri üç dönemde incelenecektir. İlk olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin kuruluşundan, tarımda makineleşmenin başladığı ve göç hareketinin ivme kazandığı 1950 yılına kadar olan süreci kapsayan “1923-1950” dönemi, daha sonra tarımda makineleşmenin boy göstermesiyle ivme kazanan 1950 yılından, farklı gerekçelerle göçlerin yaşandığı 1990 yılına kadar olan süreci kapsayan “1950-1990” dönemi, son olarak da zorunlu göç olarak tabir edilen ve Türkiye’nin demografik durumunu ciddi oranlarda etkileyen “1990 sonrası” dönem incelenecektir.

1. 1923-1950 Dönemi Göç Nedenleri ve Hareketleri

Bu dönem boyunca yaşanan göç hareketleri genellikle dış göç şeklinde cereyan etmiştir. Zira Türkiye göç tarihinin miladı kabul edilen 1950’li yıllara kadar ulusal sınırlar içerisinde kayda değer büyüklükte bir iç göç hareketi izlenmemiştir.

Türkiye Cumhuriyeti kurulduğu yıllarda dış göç olgusuyla tanışmıştır. Bu yıllarda Lozan Antlaşması çerçevesinde, nüfus mübadelesi gerçekleşmiş ve Geray’a(1970:11) göre Türkiye’de yaşayan 149.851 Rum gönderilip, Yunanistan’daki Türkler Türkiye’ye getirilmiştir. Ancak Belge(2006:85) Mübadele döneminde Türkiye’den gönderilen Rum sayısının yaklaşık iki milyon olduğunu, Hobsbawm’da(1993:160) bu dönemde Yunanistan’dan Türkiye’ye gönderilenlerin sayısının dört yüz bini bulunduğunu belirtmektedir. Bu yönüyle İçduygu ve Sirkeci’ye(1999a:269) göre modern Türkiye, bir anlamda iç ve dış göçler ile inşa edilmiştir. Bu nüfus hareketi ülkedeki toplumsal dönüşüm açısından çok boyutlu sonuçlar doğurmuştur. Bu anlamda, Yunanistan ile Türkiye arasındaki nüfus mübadelesi Cumhuriyet’in kuruluş döneminde ve onu izleyen

yıllarda ortaya çıkan toplumsal değişimin niteliği çerçevesinde belirgin ve etkileyici olmuştur.

Bu göç 1923 yılı sonundan 1925 yılı başına kadar sürmüştür. Bu göçlerinin büyüklüğü ile ilgili kesin rakamlar olmamakla beraber Cumhuriyetin ilk yıllarında Rumlar dışında bazı gayrimüslimler de ülkeden ayrılmıştır. Mübadele döneminde gerçekleşen göçler dışında, İsrail'in kuruluşundan sonra Türkiye'deki Yahudilerin göç hareketi de başlamıştır. 1948-1957 yılları arasında Türkiye'den ayrılıp İsrail'e yerleşenlerin sayısı 38,100'ü bulmuştur.

Türkiye'den göç eden bu nüfusa karşılık, 1923-1933 yılları arasında Yunanistan'dan 384.000, Bulgaristan'dan 101.507, Yugoslavya'dan 108.179 ve Romanya'dan 33.852 olmak üzere toplam 627.538 göçmenin ülkemize göç ettiği bilinmektedir(Geray,1970:10).

Türkiye'de nüfusa ait ilk bilgileri 1935 yılında yapılan nüfus sayımı sonuçlarına göre elde edebiliriz. 1935 yılında yapılan nüfus sayımında ülke genelinde toplam nüfus 16.158.018 olarak tespit edilmiştir. Bu nüfusun 12.355.376'sı kırsal yerleşim birimlerinde yaşarken, 3.802.642'si kentlerde yaşamaktadır. "Bu dönemde, nüfusun yıllık artış hızının kentlerde binde 17.5, kırsal kesimde binde 22.2 olarak hesaplanmıştır"(İçduygu ve Sirkeci,1999b:251). Bu sayım sonuçlarında illerin nüfus bilgileri, doğdukları ilin dışında başka illerde yaşayanların sayısal toplamına da yer verdiğinden, göç almış olan alanlar ile ilgili bilgi edinilmesi mümkün olmuştur. Buna göre, Tablo 1'den görüldüğü gibi 1935 yılında il dışı doğumluların, genel nüfus içindeki oranı % 6.8 yani 1.104.177'dir. 1950 yılına ait nüfus sayım sonuçlarına bakıldığında, il dışı doğumluların genel nüfus içindeki payı % 8.3 yani 1.692.939 olmuştur. Bu süre zarfında 588.756 kişi doğduğu il dışında başka bir yerleşim biriminde yaşamaya başlamıştır.

Tablo 1. Sayım Yılları İtibariyle Doğduğu İl Dışında Yaşayan Nüfus ve Genel Nüfustaki Payı(1935-2000)

Yıllar	Doğduğu İl Dışında Yaşayan Nüfus	Artış	Genel Nüfustaki Payı %
1935	1.104.177	-	6.8
1945	1.347.402	243.225	9.3
1950	1.692.939	345.531	8.3
1955	2.504.874	811.941	10.4
1960	3.178.772	673.848	11.0
1965	4.018.770	839.948	11.8
1970	5.789.126	1.770.356	16.3
1975	7.542.823	1.753.697	18.8
1980	9.584.512	2.041.689	21.4
1990	13.311.460	3.726.948	23.5
2000	20.003.723	6 692 263	29.5

Kaynak DİE(2002), Özer(2004)

Bu dönemde iç göç hareketi olarak, “mecburi iskan politikaları” çerçevesindeki uygulamalar da dikkat çekicidir. Esas olarak 1925 Şeyh Sait, 1930 Ağrı ve 1937 Dersim isyanlarından kaynaklanan ve yasalar ile gerçekleştirilen bu zorunlu göç uygulamaları için Şeyh Sait isyanından sonra 10 Haziran 1927'de, 1097 sayılı "Bazı Eşhasın Şark Mıntıkasından Garp Vilayetlerine Nakline Dair Kanun" ile, 14 Haziran 1934'te 2510 sayılı yasa ve Tunceli, Elazığ, Bingöl, Erzincan illerini kapsayan 2884 Sayılı "Tunceli'nin İdaresi Hakkındaki Kanun" çıkarılmıştır(Değirmen,2000:69),(Bozkurt,2000:36).

Nüfusu tek bir ulusal kimlikte bütünleştirme amacıyla mekansal yayılımı düzeltme görevini İçişleri Bakanlığı'na veren 2510 sayılı Kanun kapsamında, Tunceli, Erzincan, Siirt, Bitlis, Bingöl, Van, Diyarbakır, Ağrı, Muş, Erzurum, Elazığ, Kars, Malatya, Mardin illerinden isyanlarla ilişkili olarak Kürt kökenli “5.074 hanede yaşayan 25.831 kişi devlet tarafından birçok bölgeye dağıtılarak,

başta İç Anadolu olmak üzere Ege, Marmara ve Trakya'ya yerleştirilmiştir”(Tekeli,1990:64).

Cumhuriyetin kuruluş yıllarından İkinci Dünya Savaşı'na kadar geçen süre içinde, Türkiye'de toplumsal dönüşümün hızı hiç de azımsanamayacak ölçüdeydi. 1940'ların sonlarına doğru ülkedeki her on kişiden ikisi kentlerde yaşıyordu. Ancak gerçek anlamdaki toplumsal dönüşüm, İkinci Dünya Savaşı sonrasında, Türkiye'nin Batı Dünyasının yanında bir taraf olarak yerini almasıyla başlayacaktı. Bu dönüşümde yabancı sermayenin Türkiye'ye girişi, 1947'de Marshall Yardımı ile mekanizasyonun artması, Demokrat Parti hükümetinin tarım politikalarının da payı vardı. Ancak bu gelişmeler arazilerin tarıma elverişli hale getirilmesi, büyük verimli araziler ve makineleşme olarak algılanıyordu. Savaş sonrasında verilen Marshall Yardımı hükümetin toplumsal sonuçlarını dikkate almadan traktör ithal etmesini sağladı. “1948'de ülkede yalnızca 1750 traktör bulunuyordu. 1950'de kapılar sonuna kadar açıldı ve on iki ay sonra ülkede 10.000 traktör oldu. ABD merkezli International Bank'ın tahminlerine göre bu sayının biraz daha artması küçük çiftçileri ve kiracıları altüst edecekti. Ama sayı arttı: Traktör sayısı 1953'te 30.000'e bir yıl sonra ise 40.000'e çıktı”(McDowall,2004:530). Bu gelişmeler sonucunda insan emeğinin yerini makinenin alması, köylülüğün çözülmesi ve kırdan kopuşu da beraberinde getirdi.

Kırda yaşanan çözülme, makineleşmenin yanında kır nüfusunun kent nüfusundan daha fazla artması ile de gerçekleşti. Artan nüfus baskısı kırsal alanlarda yaşama olanaklarını azalttı. Bir yandan doğal nüfus artışı öte yandan tarımda istihdam edilen işgücü oranının düşmesi kırdan tutunmayı zorlaştırdı.

Tüm bu gelişmelerde önemli bir diğer etken ise yine Marshall yardımı çerçevesinde ulaşım olanaklarındaki artıştır. Bu çerçevede karayolu ulaşımının gelişimi dikkat çekicidir. Tablo 2'den izlenebileceği gibi 1947 yılında ülkede toplam asfalt yol uzunluğu 12 bin kilometre ve bütün ülkede kullanılan yolcu otobüsü sayısı iki bin civarında iken 1960 yılında bu rakamlar katlanarak artmış ve asfalt yol uzunluğu 40 bin kilometreye ve otobüs sayısı ise 11 bine çıkmıştır.

Tablo 2. Türkiye’de tarımsal olanakların ve karayolu ulaşımının büyümesi (1947-1960)

Yıl	Traktör(1000)	Azotlu gübre kullanımı(1000 ton)	Ekilebilir alan (1000 ha)	Otoyol (1000 km)	Otobüs (1000)
1947	1	1.1	13.000	12	2
1950	10	6.2	16.008	17	3
1955	40	10.1	22.763	29	7
1960	42	22.6	25.167	40	11

Kaynak: İçduygu vd.(1998)

Bu gelişmeler kırdan kente göç hareketine güçlü bir ivme kazandırmıştır ama göç hareketinin asıl olarak kendini hissettirmesi 1950’li yıllardan sonraya denk gelmektedir.

Tablo 3. 1927-2000 Türkiye Kentsel ve Kırsal Nüfusu

Yıllar	Kırsal Nüfus	%	Kentsel Nüfus	%	Toplam Nüfus
1927	10.347.224	75.8	3.301.046	24.2	13.648.270
1935	12.355.376	76.5	3.802.642	23.5	16.158.018
1945	14.103.072	75.1	4.087.102	24.9	18.190.174
1955	17.137.420	75.1	6.974.358	24.9	24.111.778
1965	20.585.604	65.6	10.805.817	34.4	31.391.421
1970	21.914.075	61.4	13.691.101	38.6	35.675.176
1975	23.478.651	58.2	16.869.068	41.8	40.347.719
1980	25.091.950	56.1	19.645.007	43.9	44.736.957
1985	23.798.701	47.0	26.865.757	53.0	50.664.458
1990	22.816.760	40.4	33.656.275	59.6	56.473.035
2000	23.797.653	35.1	44.006.274	64.9	67.803.927

Kaynak: D.İ.E.

Tablodan izlenebileceği gibi ilk sayımın yapıldığı 1927 yılında 13.648.270 olan toplam nüfusun % 24.2’si nüfusu 2000 ve üzeri yerleşim yaşamaktayken, % 75.8’i kırsal yerleşim birimlerinde yaşamaktaydı. 1945 yılında ise toplam nüfus 18.190.174’e yükselmişti. Bu nüfus içinde kentli nüfus oranı %

24.9 iken, 1945-1950 arasında kentlerde yıllık nüfus artışı %0 22.47 kırsal nüfus artışı ise %0 21.49 olarak gerçekleşmiştir. Kır-kent nüfus artış hızı oranlarına bakıldığında, 1950’li yıllardan sonra göç hareketi ivme kazandığı görülmektedir.

Tablo 4 Yıllık Kır-Kent Artış Hızı (1950-2000)

Yıllar	Yıllık Kent Nüfus Artış Hızı %0	Yıllık Kır Nüfus Artış Hızı %0
1950	22.47	21.49
1955	55.67	17.48
1960	49.21	19.53
1965	39.71	17.14
1970	47.33	12.51
1975	41.75	13.79
1980	30.47	13.29
1985	62.61	-10.58
1990	43.10	-5.56
2000	26.81	4.21

Kaynak DİE Nüfus Sayımı Sonuçları

2. 1950-1990 Dönemi Göç Nedenleri ve Hareketleri

1950’li yıllarla birlikte Türkiye’de ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel bir dizi değişim boy göstermeye başladı. Tarımda makineleşmenin başlamasıyla tarımın modernleşmesi, tarım alanlarının belirli ellerde toplanması, miras vb nedenlerle toprakların bölünmesi, ulaşım ve iletişim alanlarında ilerlemelerin gerçekleşmesi ve bunlara ek olarak doğal nüfus artış oranının yüksek olması gibi nedenlerle kırsal yerleşim biriminde yaşayan nüfus, kentsel yerleşim birimlerine doğru hızla göç etmeye başlamış ve bu hareketlenme bir dizi ekonomik, toplumsal, siyasal ve kültürel değişimi beraberinde getirmiştir.

Bu dönemde yaşanan iç göç hareketleri Durugönül'ün(1997:97) belirttiği gibi, “daha çok ülkenin geri kalmış bölge ve kentlerinden gelişmiş ve görece iyi yaşam koşullarının olduğu bölge ve kentlere yönelmektedir.” Ülke genelinde tarımsal faaliyetini sürdüremeyen birçok köylü kentlere göç etmeye başladı. Diğer taraftan, ulaşım ve iletişim araçlarında sağlanan iyileşme, kır insanının hareketliliğini artırdı ve onları köylülükten uzaklaştırarak modern-kentsel toplumla tanıştırdı. Bu süreci izleyen aşamalarda kırlardan kentlere göç yaygınlaştı ve göç adeta kurumsallaştı. Tablo 3'ten izlenebileceği gibi, 1950'li yıllarda % 24'lerde seyreden kentleşme oranı bu dönem(1950-1990) içerisinde 1975'de % 41.8'e, 1980'de % 43.9'a ve nihayet 1990'da % 59.6'a yükselmiştir. Bu yıllarda nüfus artış hızlarından da kentlerin aldığı göçler izlenebilmektedir. Tablo 4'den görüldüğü gibi 1950-1955 arasında kentlerde nüfus artış hızının %0 55.67 olarak hesaplanmışken kırsal yerleşim biriminde bu oran %0 17.48 olarak hesaplanmıştır. Bu süreç içerisinde de devam etmiş ve kent nüfus artış hızı 1965-1970 yılları arasında %0 47.33, kır nüfus artış hızı ise %0 12.51 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler özellikle kırsal nüfusun tarımdan çözülmesi ile ilişkilendirilebilir. Bu durum Tablo 5'de ülke genelinde faal nüfusun sektörel dağılımındaki gelişmelerle daha açık olarak gözlenebilir.

Tablo 5. Faal Nüfusun Sektörel Dağılımı (1955-2000)

Yıl	Tarım	Sanayi(İnşaat dahil)	Hizmetler	Diğer
1927	81.0	9.0	10.0	-
1950	78.0	10.0	12.0	-
1955	77.4	8.0	8.6	6.0
1960	74.7	9.5	10.5	5.3
1970	66.6	11.7	20.8	0.9
1980	60.6	15.7	23.4	1.0
1990	53.7	17.9	27.9	0.6
2000	48.4	17.9	33.5	0.1

Kaynak:DiE, Özer(2004), İçduygu vd(1999b), Derleme

1927-2000 arası faal nüfusun sektörel dağılımı Tablo 5’de gösterilmektedir. 1927 yılında tarım sektöründeki istihdam % 81’lik bir paya sahipken süreç içerisinde 1950’de % 78’e, 1955’de % 77.4’e gerilemiştir. Bu oranlar tarımda makineleşmenin artmasıyla sistematik olarak gerilemeye devam etmiş ve 1970’de tarım sektöründeki istihdam % 66.6’ya, 1980’de 60.6’ya, 2000’de ise % 48.4’e gerilemiştir. Bu yıllarda sanayi sektöründeki istihdam da görece artmıştır. 1927’de % 9 iken 1950’de % 10’a çıkmış, 1955’de küçük bir düşüş yaşayarak % 8’e geriledikten sonra, 1970’de % 11.7, 1980’de % 15.7, 2000’de ise % 17.9’a yükselmiştir. Hizmetler sektöründeki oranda 1955 yılı haricinde sürekli yükselmiştir. 1927 yılında % 10 olan hizmetler sektöründeki istihdam oranı 1950’de % 12’ye, 1970’de % 20.8’e, 1990’da % 27.9’a ve 2000 yılında % 33.5’e yükselmiştir.

Bu gelişmeler ışığında, 1980’li yıllara gelindiğinde, o güne kadar uygulanmakta olan tarım politikalarındaki “neo-liberalleşme” doğrultusundaki değişim, kırsal kesimde önemli etkiler yaratmış, Türkiye tarımında önemli bir yer tutan özellikle geçimlik işletme dokusunun ve topraksız köylülüğün kırsal alandan kopuşu için yeni bir zemin oluşturmuştur. Bu bağlamda ülkede yaşanan göç olgusunun temel nedenlerinden birisi olan yaşam kalitesinin kırsal alandaki yetersizliği, özellikle 1980 sonrası tarım sektöründe yaşanan gelişmelere bağlı olarak, gelirin de – nüfus artışı, arazilerin bölünmesi gibi etkilerin dışında- önemli oranda düşmeye başlaması ile daha da açığa çıkmıştır(Günaydın,2001:9-36). Kırdan kente göç eden nüfus 1980-1985 yılları arasında 860.445, 1985-1990 yılları arasında ise 969.871 kişi olarak hesaplanmıştır(Ersoy ve Şengül,2002:38). 1980-1985 yılları arasında kent nüfus artış hızı %0 62.61 iken kırsal kesimde nüfus artış hızı gerçekleşmemiş aksine %0 10.58 oranında düşmüştür. 1985-1990 yılları arasında da bu durum devam etmiştir. Bu dönemde kırsal nüfus artış hızı eksi 5.56 olmuşken, kent nüfusu artış hızı %0 43.10 olarak hesaplanmıştır.

1950-1990 döneminde söz edilmesi gerek bir diğer göç hareketi ise yurt dışına gönderilen iş gücü kaynaklı dış göçler olmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra işgücü açığı olan Batı Avrupa ülkeleri, yavaş artan hatta artmayan

nüfuslarına karşılık, hızla gelişen endüstrilerine işgücü sağlayamaz duruma geldiler. Emek açığı ortaya çıkmaya ve az gelişmiş ülkelerdeki hızlı nüfus artışına paralel olarak artan genç nüfusun işgücüne gereksinim duymaya başladılar. Gelişmekte olan ülkelerdeki, eksik istihdam, düşük ulusal ücretler, yaşam standartlarının yetersizliği, işgücünün dışarıya yönelmesine ve işçi göçü olgusunun gelişmesine zemin hazırlamış oldu(Ersel,2002:55). Bu doğrultuda 1955 yılında İtalyan işçilerini istihdamla bu uygulamaya başlayan Almanya 1959'da Türkiye'ye de bu doğrultuda teklif yapmış ve 30 Ekim 1961 tarihli işgücü Sözleşmesi ile de Türk işçilerinin bu ülkeye düzenli ve resmi yollardan gönderilmesi süreci(Arslan,2002:84) İş ve İşçi bulma Kurumu tarafından 1961 yılında başlatılmış oldu. Önce Federal Almanya ile işçi mübadele anlaşması yapıldı. Sonra diğer Avrupa ülkeleriyle de Avusturya, Hollanda ve Belçika ile 1964'de, Fransa ile 1965'de ve İsveç ile de 1967'de sözleşmeler yapılarak, Türkiye'den işçi gönderilmeye başlandı (Ersel,2002:56). Yurt dışına işçi gönderme 1973 yılına kadar sürdü. 1973 yılında yaşanan petrol krizi ile işgücü ihraç eden ülkelerdeki ekonomik büyüme de duraklamış ve göçmen işçi talepleri de durmuştur(Göktürk,2004:317), (Kirişci,2003:2). Fakat Türkiye'den Avrupa'ya göç hareketi durmamıştır. Bu tarihten sonra evlilik ve siyasal nedenlerle ilticalar devam etmiş, özellikle 12 Eylül darbesinden sonra yoğunlaşmıştır. Abadan-Unat(2002:56) sadece 1980 yılında siyasal baskı şikayetleriyle Federal Almanya'ya 57.913 başvuru olduğunu belirtmektedir.

Tablo 6'dan görüleceği gibi ilk anlaşmanın imzalandığı 1961 yılından, göçmen işçi taleplerinin durduğu 1973 yılına kadar ülkemizden 645.710'u erkek, 144.577'si kadın olmak üzere toplam 790.287 kişi yurt dışına işçi olarak gönderilmiştir. Ancak bu sayı yukarıda belirtildiği gibi siyasi iltica ve aile birleşmeleri ile süreç içerisinde katlanarak artmıştır.

Tablo 6. Yurt Dışına Gönderilen İşçi Sayısı (1961-1973)

Yıllar	Erkek	Kadın	Toplam
1961	1430	46	1.476
1962	10.653	532	11.185
1963	27.751	2.577	30.328
1964	62.000	4.176	66.176
1965	40.341	11.179	51.520
1966	24.647	9.763	34.410
1967	5.414	3533	8.947
1968	31.863	11.341	43.204
1969	83.210	20.765	103.975
1970	108.799	20.776	129.575
1971	74.242	14.200	88.442
1972	66.575	18.654	85.229
1973	108.785	27.035	135.820
Toplam	645.710	144.577	790.287

Kaynak: İş ve İşçi Bulma Kurumu, (AktaranApak,1993:53)

Bu dönemde Türkiye’de yaşanan bir diğer dış göç hareketi ise, 1989 yılında Türkiye’ye Balkanlardan özellikle de Bulgaristan’dan gelen göçmenlerdir. Açma(2003:4) ve Kirişçi’ye(2003:3) göre Bulgar Komünist rejiminin Bulgar Slav kimliğine dönüştürme şeklindeki asimile etme girişimlerini kabul etmeyen 300 bin civarı Türk ve Pomak bu süreçte Türkiye’ye göç etmiştir. Bunların üçte biri Soğuk Savaş’ın bitmesiyle ülkelerine dönmüş, geri kalanlar ise Türk vatandaşlığına geçmiştir.

3. 1990 Sonrası Göç Nedenleri ve Hareketleri

Cumhuriyetin kurulduğu yıllardan 1990’lı yıllara kadar göç hareketlerinin temelinde daha çok ekonomik (geçim sıkıntısı, işsizlik, yoksulluk)

nedenlerin öne çıktığını ve göç eden insanların kentte daha iyi bir yaşam hayali (iş bulma olanaklarının fazla olması, sağlık ve eğitim hizmetlerinden yeterli ölçüde faydalanma ve kentin sosyal aktivitelerinin çekiciliği) ile kırdan kente kendi istekleri doğrultusunda yönelindikleri görülmektedir denilebilir.

1990 sonrasında ise bu tabloda önemli bir değişiklik olduğu, göçün irade dışı bir boyuta büründüğü ve zorunlu göç niteliğini kazandığı çeşitli araştırmalar ile ortaya çıkmıştır. Bu göç türüne bağlı olarak göçün gerekçesi ve niteliğinde önemli bir değişim ortaya çıkmış, ekonomik gerekçelerin yerini “güvenliğin” aldığı bir göç sürecine hakim olmuştur.

1990’lı yıllar ülkede ekonomik sorunların ve siyasal ve toplumsal gerginliklerin hakim olduğu yıllar olmuştur. Bu sorunların ve gerginliklerin temelinde ise Doğu ve Güney Doğu’da 80’li yılların başından itibaren yaşanan olaylardır. Bu yıllarda bölgede yaşanan çatışma ortamından dolayı Cumhuriyet tarihinin en büyük kitlesel göç hareketi yaşanmış ve bölgeden çok sayıda insan göç etmiştir. Bu göç hareketi Cumhuriyet tarihinden beri süregelen göç hareketlerinden gerekçe ve nitelik bakımından farklılık göstermektedir. Farklılığın temelinde ise “zorunluluk” yer almaktadır. Göktürk’e göre, “nedenleri çeşitli boyutlarda tartışılmaya açık bu süreçte, tarımsal üretimden boşa çıkan nüfus değil, tarımsal üretimin farklı boyutlarında yer alırken mekanından koparılan bir nüfus iradesi dışında kent nüfusuna eklenmiştir. Ekonomik ve sosyal açıdan kente göçü planlamayan, böylesi bir göç için bir hazırlığı ve beklentisi olmayan, daha iyi yaşam koşulları arayışını bulunduğu kırsal mekanın dışına taşımayı düşünmeyen bu kesim, kentsel alanlara yığılmış, bu yığılanlar ise bireysel çözümsüzlüklerle karşı karşıya kalmıştır. Yaşanan bu göç kısa bir süre sonra ilk plandaki göç edenlerin bireysel çözümsüzlük konumunun çok daha ötesine geçmiş, önce göç edilen mekanda, mekanı paylaşanların (eski ve yeni) tamamı için ekonomik, sosyal, yönetsel ve kültürel açıdan hızla büyüyen kitlesel sorunlar ortaya çıkmaya başlamış, hemen ardından da göçe kalkılan mekanın ülke ekonomisine (örn. hayvancılıkla) sağladığı katkının artık yaratılamaması nedeni ile önemli bir açık doğmuştur”(Göktürk,2001:282).

1990 sonrası yaşanan bu zorunlu göçün bir diğer özelliği de göç edenlerin etnik kimliğinde ortaya çıkmaktadır. Çünkü, göç veren mekan olan Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri Cumhuriyet tarihi öncesinde de etnik kimliği Kürt olan yurttaşların ağırlıklı olarak yaşadığı bir bölgedir. Bu durum zorunlu göçün belirgin bir özelliğini oluşturmakta olup, konunun bu boyutuna ileriki bölümlerde değinilecektir.

Bu dönemde, T.B.M.M Göç Komisyonu Raporuna(1998) göre, OHAL sınırları içersinde “905”i köy, “2523’ü” ise mezra olmak üzere toplam “3428” yerleşim birimi boşaltılmış ve “378.335” kişi iradeleri dışında göç ettiği belirtilmişken, 6 Aralık 2006 günü kamuoyuna açıklanan Devlet Planlama Teşkilatı tarafından Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etüdüleri Enstitüsü’nce gerçekleştirilen TGYONA (Türkiye Göç ve Yerinden Olmuş Nüfus Araştırması) verilerine göre bu dönemde güvenlik nedeniyle göç edenlerin sayısı 953.680 ile 1.201.200 arasında olabileceği belirtilmiştir. Bazı sivil toplum örgütleri OHAL’in ve HÜNEE’nin verdiği rakamlardan daha yüksek rakamlar sunmaktadır. Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği(2002) ve İnsan Hakları Vakfı(2000)’da bu iddiada bulunanlar arasında yer almaktadır. Bu sivil toplum örgütlerine göre bu dönemde 4000 civarı yerleşim biriminden üç milyon üzerinde kişi, “10 Temmuz 1987 tarihli Olağanüstü Hal Bölge Valiliği İhdası Hakkında 285 sayılı Kanun Hükmünde Kararname’nin, Olağanüstü Hal Bölge Valisine tanıdığı, yetkisi altında bulunan bölgede güvenlik nedeniyle köy, mezra ve benzeri yerleşim birimlerini boşalttırma, yerlerini değiştirme, birleştirme ve bu amaçla kamulaştırma ve diğer işlemleri görevinden ötürü yapabilme yetkisi çerçevesinde”(TESEV,2004:4) zorunlu göçe tabi olmuştur.

Bu tablo, Göktürk (2001:281-289) de sunulan, Diyarbakır(1996) ve Mersin(1999) araştırma sonuçlarındaki göç gerekçeleri ile de pekişmektedir. “1990 öncesinde Diyarbakır’a göç edenlerin % 43.1’i geçim sıkıntısını, % 18.75’i işleyecek toprağı olmamasını gerekçe gösterirken, 1990 sonrasında göç edenlerin % 43.6’sı bölgedeki olayları, % 58’i köyünün yakılmasını gerekçe göstermektedir. Aynı durum Mersin açısından incelendiğinde ise 1990 öncesinde göç gerekçeleri arasında en önemli yeri % 71.9 ile geçim sıkıntısı, işsizlik alırken, onu % 15.2 ile kent yaşamının çekiciliği, eğitim, sağlık vb. hizmetler gerekçeleri ikinci sırada

izlemektedir. 1990 sonrasında ise ilk sırada yer almakla birlikte % 48.9'a düşen geçim sıkıntısı vb. gerekçeleri bu kez ikinci sırada % 28.9 ile bölgemizdeki olaylar nedeniyle can ve mal güvenliğinin tehdit edilmesi, % 26.7 ile de köy boşaltılması gerekçeleri izlemektedir.”

Zorunlu göçün nedenleri ise T.B.M.M. Göç Komisyonu Raporunda(1998) şöyle belirtilmiştir. “Olağanüstü halin baskıya dönen uygulamaları, yayla yasağının uygulanması, çatışmalar yüzünden can güvenliği riskinin fazla olması, güvensizlik ve şiddet ortamından uzaklaşma isteği, ailelerin çocuklarının geleceklerine ilişkin kaygıları, çatışma ortamının ailelerin ve işletmelerin ekonomik işleyişini bozması, özel birlikler, özel kuvvetler ve koruculuk sisteminden kaynaklanan rahatsızlıklar, silahlı illegal örgütlerin kendilerine destek vermeyen köy ve mezralara yönelik baskı sistemi, bölgedeki gıda ambargosu uygulamaları, siyasi faili meçhul cinayetlerin işlenmesi.”

Türkiye'nin özellikle batı bölgelerindeki kentlerine yönelen bu göçün dağılımı konusunda değerlendirme yapmaya olanak verecek bir çalışma olmayıp, tek tek iller alınarak yapılan çalışmalar söz konusudur. Bu çerçevede en çok araştırma yapılan ve bu çalışmaların da konusunu oluşturan Mersin ile ilgili verilere ileride değinilecektir.

B. GÖÇÜN SONUÇLARI

Göç sonuçları irdelendiği zaman, göçlerin sadece göç alan ve göç veren birim üzerinde değil, diğer birimler üzerinde de dolaylı etkileri olduğu görülmektedir. Özellikle göç alan yerleşim birimlerinde sosyo-ekonomik, siyasal, yönetsel ve kültürel bakımdan göçün etkileri hissedilmektedir. Bunun yanında göç hareketinin göçmenler üzerinde yarattığı etkiler de irdelenmesi gereken boyuttadır. Bu çerçevede göç hareketlerinin sonuçlarını göç veren ve göç alan yerleşim birimlerinin üzerindeki etkileri ve göçmenler üzerindeki etkileri olmak üzere üç grupta inceleyeceğiz. Diğer birimlere etkileri ise bu alt başlıklar altında incelenecektir.

1. Göç Veren Yerleşim Birimi Açısından Göç'ün Sonuçları

Göç sonuçlarını göçü veren yerleşim birimi açısından değerlendirdiğimizde özellikle sosyal, kültürel ve ekonomik bir takım değişikliklerin yaşandığı gözlenmektedir. Göçlerin etkisi ilk etapta göç veren yerleşim biriminin ekonomik yapısı üzerinde görülmektedir. Göç sonucunda göç veren yerleşim birimindeki nüfusun faal kesimi (genç nüfus) gitmekte ve gelişmiş bölgelere doğru işgücü akışı sağlanmaktadır. Bu durum göç veren yerleşim biriminde yaş, cinsiyet, medeni durum, doğum oranları gibi demografik yapının değişmesine neden olmaktadır. Genç ve verimli nüfusun başka bir yerleşim birimine göçü ile üretimde daha az girişimci, daha az dinamik kesim kalmaktadır. Bu olgu sonucunda göç veren yerleşim birimlerinin gelişme hızları düşmektedir. Gelişme hızı düştükçe göç artmaktadır. Özellikle göç kentten kente gerçekleştiği zaman sermayenin yer değiştirmesi de görülmekte ve göç veren yerleşim birimi ile göç alan yerleşim birimi arasında dengesizlik ortaya çıkmaktadır. Bu durum göç veren yerleşim birimini görece geri bırakmakta ve göç veren bazı yerleşim birimlerinde yoksulluğun kronikleşmesine neden olmaktadır.

Özellikle Türkiye açısından bu tarz bir kırılmaya konu olan 1980 yılların gerisine bakıldığında, 1970'lerden sonra dünya genelinde yaşanan petrol krizi ve ardından gelen sermaye krizi ile kar oranlarında düşüşler yaşanmasının kapitalist ekonominin yeniden yapılanmasına gerekçe oluşturduğu görülmektedir. Krizin çözümü için dünya genelinde "Küreselleşme" kavramı gündeme gelmiş, Türkiye bu sürece 1979 yılında IMF ile imzalanan anlaşma ve ardından gelen 24 Ocak 1980 Kararları ile girmiştir. 24 Ocak kararlarının uygulanması ise 12 Eylül darbesi ve ardından gelen rejim değişikliğiyle olmuştur. 24 Ocak kararları, ekonomide dışa açık ve serbest piyasa kurallarının egemen olduğu, devlet müdahaleciliğinin en aza indirildiği bir ekonomiye geçmeyi hedefleyen politikaları içermektedir. Bu doğrultuda, az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, ithal ikamecilik stratejisinden vazgeçilmesi, sanayileşmenin büyük ölçüde gündem dışı kalması, planlama düşüncesinin ağırlığını yitirmesi ve özelleştirmeler ile devletin küçültülmesi temel ekonomi politikaları olarak belirlenmektedir. Bu süreçte yaşanan değişimler kentsel yapıları da etkilemiştir. Özellikle sosyal devletin tasfiye edilme sürecine girmesi göç veren yerleşim birimlerinin geri kalmışlığına

çözüm üretecek kamu politikalarının olmaması dengesizliğin daha da büyümesine neden olmuştur. Alada'ya göre de “Küreselleşme ve buna bağlı olarak sosyal devletin zayıflaması, kamusal alanın yoksullaşması ve beraberinde bireysel anlamda yoksullaşmanın hızlanması, toplumsal dönüşümün göstergeleri olarak yaşamın her alanında hissedilmektedir. Küreselleşme süreci sermayenin yeni birikim rejimi olarak değerlendirildiğinde, sermaye lehine bu gelişim kamusal alanın küçülmesiyle eşanlı bir koşutu doğurmuştur. Bu türden gelişmenin ilk belirginleştiği alan da sosyal nitelikteki devlet harcamalarının kısılmasıdır”(Alada vd.,2002:241). Devlet harcamalarının kısılması yoksulluğu arttırmıştır. Bu durum bazı göç çalışmalarında da ortaya çıkmıştır. TMMOB(1998), Ersoy ve Şengül(2002) ve TESEV(2006) ve Kalkınma Merkezi(2006) Diyarbakır araştırmaları işsizlik ve buna bağlı olarak yoksulluğun ne denli yüksek olduğunu ortaya koymuştur. TMMOB'un(1998:35) araştırmasına göre 1996 yılında Diyarbakır'a göç edenlerin % 67.1'i işsiz, % 24.43'ü günübirlik ve marjinal işlerde çalışan kişilerden oluşmaktadır. Bu durum hanelerin aylık gelir durumlarında da görülmektedir. Diyarbakır'da hanelerin % 41.18'i net asgari ücretin altında bir aylık gelire sahiptir. Bu tablo Ersoy ve Şengül'ün(2002:158) Diyarbakır çalışmasında da ortaya çıkmıştır. Bu araştırma verilerine göre hane reislerinin % 61.1'i işsiz ya da düzenli bir işe sahip değildir. Bu oranın yüksekliği, Diyarbakır'daki kent yoksullarının emek pazarında yeterli istihdam olanağı bulamadığını ve içinde buldukları emek pazarının da oldukça esnek bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Göç hareketinin göç veren bölgelerdeki etkileri 1990'lı yıllarda çok daha belirginleşmiştir. Bu süreçte yaşanan zorunlu göç olgusu başta ülke ekonomisi olmak üzere bir çok sorunun oluşmasına neden olmuştur. Sorunun ekonomik boyutuna Türkiye Ziraatçılar Derneği de dikkat çekmiştir. Dernekçe yapılan bir araştırmanın sonucuna yer veren Türkiye İnsan Hakları 1994 Raporu “Köylerin boşaltılması ile ekili alanların ve ormanların yakılması sonucunda ciddi miktarlarda ekonomik kayıplar olmuştur. Araştırmanın sonuçlarına göre sadece Mardin'de 371.492 dekarlık tarım arazisi köyler boşaltıldığı için işlenemez hale gelmiştir. 115.447 hektar çayır ve meralık alan kullanım dışı kalmıştır. Hububat ekili alanların 70.000 dekarı yakılmıştır. 120.000 ağacın meyvesi toplanamamıştır.

Hayvancılıkta % 31.2 oranında düşüş meydana gelmiştir. Diyarbakır'da ise hayvan sayısında % 50, orman alanlarında % 60 oranında azalma olmuştur.” Ayrıca Diyarbakır Ziraat Odası da 1998 yılı başından itibaren Diyarbakır'da bulunan arazilerin % 50'sinin ekilemediğini belirtmiştir(Aktaran Ersoy ve Şengül,2002:44). Kalkınma Merkezi'nin(2006:42) Diyarbakır da yaptığı araştırma verilerine göre ise köyde arazisi olanların % 62'si arazilerinin işlenmediğini belirtmiştir. Bu doğrultuda göç veren yerleşim birimlerinde yaşayanlar, geçmişte yaşadıkları sorunlardan daha derin sorunlarla karşı karşıya kalmışlardır.

2. Göçü Alan Yerleşim Birimi Üzerindeki Sonuçları

Yukarıda belirtildiği gibi akım yönü açısından en fazla görülen göçler kırdan kente göçler ve kentten kente göçlerdir. Her iki göç türünde de göçü alan yerleşim birimi kentlerdir. Dolayısıyla, göçün, göçü alan yerleşim birimine etkileri bir nevi göçün kente etkileri çerçevesinde irdelenecektir. Göçün, özellikle kontrolsüz biçimde yaşandığı dönemlerde kentin sosyal, ekonomik, kültürel, siyasal ve yönetsel yapısına etki etmektedir.

Kentlerin yaşadığı dönüşüm iki süreçte incelenebilir. İlki kentleşmenin miladı kabul edilen 1950 yılından, neo- liberal politikaların uygulanmaya başladığı 1970'li yılların sonlarına kadar süren 1950-1980 arası dönem ve neo- liberal politikaların hissedildiği 1980 sonrası dönem.

1950-1980 arası dönemde sermaye birikiminin yetersizliğinin getirdiği sınırlama, gelişmeci devleti kentsel alanlara yapılan yatırımları olabildiğince sınırlamaya itmiştir. Kaynakların öncelikli olarak sanayileşmeye yönlendirilmesi, kentsel alt yapı ve birlikte tüketime ayrılan kaynakların oldukça sınırlı kalmasına yol açmıştır. Bu dönem kentlerin göçü yoğun olarak yaşamasından dolayı kentsel alt yapı ve hizmetlere yoğun bir talep oluşmuştur. Devletin bu taleplere duyarsız kalması göçmenleri kendi çözümünü üretmelerine neden olmuştur(Şengül,2002:71). Gecekondu, enformel sektör ve benzeri türden oluşumlar çözüm olarak ortaya çıkmıştır.

Göçler sonucu göç alan yerleşim birimlerinde yani kentlerde karşılaşılan ilk sorun yetersiz konutlardan dolayı gecekondulaşmanın yaşanmasıdır. Özellikle

1950’li yıllardan sonra ivme kazanan göç hareketi, bir yandan kentlerde konut fiyatlarını arttırmış, öte yandan da gecekondulaşmaya da neden olmuştur. Bu yıllarda başlayan gecekondulaşma süreci içerisinde ülkenin sosyo-ekonomik, politik ve yönetsel yapılarını etkileyen bir duruma gelmiştir. Tablo 7’den de görülebileceği gibi 1955 yılında Türkiye genelinde sayısı 50.000 olan gecekondularda yaşayan 250.000 civarı nüfus, kentsel nüfusun % 4.7’sini oluştururken, bu oran süreç içerisinde soluksuz artmış ve 1990’da gecekonduların sayısı 1.750.000’e, gecekonduların nüfusu 8.750.000’e ve gecekonduların kentsel nüfustaki payı ise % 33.9’a yükselmiştir. 1995 yılında ise bu oran % 35’e çıkmıştır. 2002 yılında gecekonduların sayısı 2.200.000’e gecekonduların nüfusu da 11.000.000’a çıkmıştır.

Tablo 7. Türkiye’de Gecekondular ve Gecekondular Nüfus (1955-2000)

Yıllar	Gecekondular	Gecekondular Nüfus	Kentsel Nüfustaki Payı %
1955	50.000	250.000	4.7
1960	240.000	1.200.000	16.4
1965	430.000	2.150.000	22.9
1970	600.000	3.000.000	23.6
1980	1.150.000	5.750.000	26.1
1990	1.750.000	8.750.000	33.9
1995	2.000.000	10.000.000	35.0
2002	2.200.000	11.000.000	27.0

Kaynak: Keleş(2004:561)

1970 süreci kentlerde bir takım sorunlarında filizlendiği yıllar olmuştur. Özellikle gecekondulaşma bu dönemde hızlanmış ve kentlerde sorun teşkil etmeye başlamıştır. Kartal(1992), Keleş(2004),Işık ve Pınarcıoğlu’na(2003:113) göre, bu ilk dönem gecekondularının temel özelliği, kırdan göçenlerin kentin çevresinde yer alan hazine arazileri üzerinde esas olarak kendi emekleri ile yapımı sürecini gerçekleştirmeleridir. Bu dönemdeki gecekonduların yapılış gerekçesi göçmenin kendi barınma sorununun çözümüdür, sonraki yıllarda yapılan

gecekondulardan ayıran en önemli fark, yapan ile kullananın aynı kişi olmasıdır. Kartal'a(1992,37) göre, göçmenler gecekondu yaparak yalnız barınma sorununu çözmeyip, bir "yatırım alanı" oluşturmaktadırlar. Kentteki biriktirimlerini ve kırdan aktardığı kaynakları önemli ölçüde gecekonduya yatırmakta, böylece hem barınmakta hem de servet biriktirerek sosyal güvenliğini sağlamaktadır. Bu noktada Kartal'ın söylediklerinin somut örneklerini, Erder'in(1996) Ümraniye ve Işık ve Pınarcıoğlu'nun(2003) Sultanbeyli üzerinde yaptıkları araştırmalarda görülmektedir. Bu araştırma kente ilk gelenlerin barınma amaçlı olarak düşündüğü gecekondu zamanla nasıl rant sağlayıcı bir duruma geldiğini açıkça gözler önüne sermektedir. Bu dönüşümde 1983 yılında çıkarılan 2805, 1984 yılında çıkarılan 2981, 1986 yılında çıkarılan 3290 1987 yılında çıkarılan 3366 ve 1988 yılında çıkarılan 3414 sayılı yasalar çerçevesinde çıkarılan gecekondu aflarının da büyük rolü vardır. Ayrıca bu yıllarda gecekondu bölgeleri kente yeni gelen göçmenler için çekim merkezi olmuş ve genellikle hemşehri ve akraba bağlantılarıyla aynı mekanlarda yoğunlaşmalar başlamıştır. Buna karşılık Erman'ın(1998) belirttiği gibi kentte yaşayan orta sınıfın [ve üst gelir grubunun] kent merkezi dışına yerleşme eğilimleri oluşmuştur. Bu durum daha sonraki dönemlerdeki özellikle kentsel ayrışmalarında kaynağı olmuştur. Toplumda ayrışmaları besleyen en önemli kaynak ise süreç içerisinde daha da belirginleşen yoksulluk olmuştur.

1980 sonrası Türkiye'si ekonomik, toplumsal ve yönetsel açıdan öncesinden farklı bir tablo sunmaktadır. 1980 sonrasında değişen ekonomik politikaların yanı sıra Türkiye toplumsal yapısını da önemli ölçüde etkileyen bir dizi gelişme ile karşı karşıya kalmıştır. Genel bir tanımlama içinde küreselleşme çerçevesinde uygulanan "Neo-liberal" politikaların hakim ve belirleyici olduğu bu süreçte ekonominin yanı sıra yönetim anlayışında da önemli değişimler yaşanmıştır. Yaşanan ekonomik krizlerin yanı sıra devletin işlev ve etkilerindeki değişim, istihdam ve gelir dağılımı üzerinde önemli etkiler yaratmış ve genelde yoksulluğun daha da artmasına yol açan bir seyir izlenmiştir.

Bu koşullar altında 1990'lı yıllarda yaşanan göçler ani ve kitlesel biçimde gerçekleştiği için kentler bu yoğunlaşmayı kaldıramaz duruma gelmiştir. Hiç bir kurumsal düzenleme olmadan, tamamen enformel bir süreçle ve

olağanüstü koşulların baskısıyla, zorunlu olarak göç etmiş olan göçmenler, geldikleri kentlerde herhangi bir kurumsal yapıdan yardım al[a]mamışlardır(Erder,1997:151). Bu durumda göçmenlerin kentlerde kendi çözümlerini üretmelerini beraberinde getirmiş ve bu çözümler konutta gecekondulaşma, iş'te enformel sektörlere yönelme şeklinde gerçekleşmiştir. Bu tablo'da kentlerde 1980'lerde filizlenen ayrışma ortamının daha da derinleşmesine neden olmuştur. Böyle bir durum göçmenlerin kendi iç dayanışma mekanizmalarını üretmelerine yol açmaktadır. Bu dayanışma mekanizmaları bazen yoksulluk temelli olabildiği gibi bazen de etnik temelli olabilmektedir. Özellikle etnik temelli dayanışmalar genellikle karşıt tepkisini de beraberinde getirmekte ve kentte gerilim üretimine neden olmaktadır.

Göçmenlerin kente etkileri arasında sayılabilecek bir diğer olgu ise göçmenlerin kentteki yönetsel yapıya etkileridir. Keleş'e(2004:39-43) göre göçmenlerin kentte siyasal katılma oranları kıra göre daha yüksektir. Bu durum göçlerin yoğun olarak yaşandığı yerleşim birimlerinde yönetim yapısını da etkilemiştir. Işık ve Pınarcıoğlu'nun(2003:262) Sultanbeyli araştırması bu savı desteklemektedir. 1989-1995 genel seçim sonuçlarında Sultanbeyli de RP/FP ve HADEP/DEHAP sırasıyla ilk iki parti olarak çıkmıştır. Yine yoğun göç alan Mersin kent merkezinde 1999 yerel seçim sonuçlarında alt birim belediyelerden biri olan Akdeniz Belediyesini HADEP % 22.8 oy alarak kazanmıştır(www.belgenet.net).

Bu bölümde son olarak söz edilmesi gereken bir diğer olgu ise günümüzde kentlerin tekrar bir dönüşüm sürecine girmeleridir. Geçmişte yaşanan göç hareketleri sonucu, özellikle gecekondulaşmayla, kentsel topraklarda kullanım ve mülkiyet hakları, farklı olanaklar ve biçimlerle sosyal sınıflar tarafından göreceli olarak paylaşılmakta iken(yani hazine arazileri hem gecekondulara hem de sermayenin olanaklarına sunulmaktayken), bugün küresel kapitalizm dediğimiz aşamada kentsel topraklar yeniden yapılanma ve kentsel dönüşüm projeleri çerçevesinde, kent toprağını gecekondulaşma bölgesinde yaşayanların elinden alarak daha üst gelir grubuna vermektedir. Türkiye'de İstanbul(Balat, Cihangir, Tarlabası, Sulukule) ve Ankara'da(Dikmen) uygulanmaya başlayan bu projelerle düşük gelir gruplarının ve marjinal grupların

yerinden edilmesi ve bunların kent dışına taşınması amaçlanmaktadır. Literatürde “soylulaştırma(gentrification)²” adı verilen bu süreç sonunda mekansal ve sınıfsal ayrışmanın daha da artacağı aşikardır³.

3. Göçmenler Üzerindeki Sonuçlar

Göçün belirli bir zaman dilimi içinde belli bir yerleşme alanından dışarıya çıkan yer değiştirmeler olarak tanımlanması, kişileri yeni bir toplumsal çevreye götüren dolayısıyla yeniden uyum sağlama sorunlarıyla karşı karşıya bırakan bir süreç olarak ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Göç eden kişinin belli büyüklükteki bir yerleşme ya da emek pazarı dışına göç eden kişi olması belli bir topluluğu terk ederek yeni bir topluluk içine girmesi yeni toplumsal ilişkiler kurmasını gerektirmekte ve bu geçiş, çok sayıda uyum sorunu yaratmaktadır(Özer,2004:12). Bu problem ise kentleşme ve kentlileşme arasındaki ayırmadan kaynaklanmaktadır. Zira kentleşme nüfusun kentlerde yoğunlaşmasını anlatırken, kentlileşme kavramı ise, Kartal’ın(1983:92) belirttiği gibi, kente gelenlerin, kentsel bütünleşmeyi sağlaması ve kentsel olanaklardan faydalanmalarını ifade etmektedir. Yazara göre “kentlileşen insanda, ekonomik ve sosyal olmak üzere iki bakımdan değişme olmaktadır. (a) Ekonomik bakımdan kentlileşme, (b) sosyal bakımdan kentlileşme. Ekonomik bakımdan kentlileşme, kişinin geçimini tamamen kentte veya kente özgü işlerle sağlıyor duruma gelmesiyle gerçekleşir. Sosyal bakımdan kentlileşme ise, kır kökenli insanın türlü konularda kentlere özgü tavır ve davranış biçimlerini, sosyal ve tinsel değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir.” Bu noktada kentlerde “kentlileşemeyen” yani kentsel değerleri benimseyemeyen göçmenler kente yabancılaşmakta ve kendi çevresine kapanmaktadır.

² Sosyal ve mekansal olarak gerilemiş eski kent içi alanların yeniden yapılandırılmasıdır. Bu süreç, yeni orta sınıf veya daha yüksek gelirli bir sınıfın burada yaşamakta olan daha alt gelirli kesimi yerinden etmesi biçiminde sonuçlanmaktadır.

³ Bu paragraf 18 Kasım 2006 tarihinde TMMOB Şehir Plancıları Odası tarafından Ankara’da düzenlenen “Kentsel Dönüşüm Sempozyumu”nda tutulan kişisel notlardan derlenmiştir.

C. TÜRKİYE'DE KİMLİKLER, GÖÇ VE KENTSEL GERİLİM

1. Türkiye'de Kimlikler ve Türk Kimliğinin Oluşumu

1990 sonrası zorunlu göç sürecinin özelliklerinden birisini oluşturan etnik kimlik durumu yine 90'lı yıllar sonrasında kentlerde ortaya çıkan doku üzerinde geçmişte görülmeyen bir etkiyi de yaratmıştır. Bir başka ifade ile göçün etnik boyut da kazanmasına neden olan Kürt kimliğinin ağırlık taşıması aynı zamanda göç edilen yeni mekanlarda da farklı dönüşümlere zemin hazırlamıştır. Böylesi bir gelişmenin ortaya çıkmasında Türkiye'nin Osmanlı'dan devir aldığı ve Cumhuriyet döneminde de varlığını sürdüren etnik yapının önemli bir payı bulunmaktadır.

Çok kimlikli bir yapısı olan (Türk, Rum, Ermeni, Yahudi, Arap, Kürt, Laz, Çerkez...) Osmanlı imparatorluğunda, farklı kimlikler imparatorluk bünyesinde kendi kültürlerinde yaşamaktaydı. İmparatorluğun bütün bu farklı alt kimlikleri birleştirmek için getirdiği üst-kimlik, alt kimliklerin her birinden farklıydı: Osmanlılık.

İmparatorluğun yerine geçen Türkiye Cumhuriyeti de ister istemez aynı alt-kültür çeşitliliğinin varisi oldu. Fakat getirdiği üst-kimlik Türk kimliği oldu.

Cumhuriyetle birlikte oluşturulmasına başlanan ulus-devlet modeli ile yeni ulusun adı artık Türk Milleti olmuştur. Bu durum Kurtuluş Savaşı sonrasında Anadolu da başat öge olan Türklerden başka üç belli başlı etnik birim olan Kürtler, Çerkezler ve Lazlar için de geçerlidir.

Lazlar, Gürcü kökenden gelmelerine ve kendilerine özgü bir dile sahip olmalarına karşın, Türklere kaynaşmışlar, merkezi otoriteye hiçbir zaman sorun çıkarmamışlardır. Çünkü Doğu Karadeniz kıyısında oturduklarından, eski zamanlardan beri Osmanlı imparatorluğunun geleneksel olarak kuzeyle yapılan buğday ticaretini ellerinde tutmuşlar, imparatorluk ekonomisiyle tam anlamıyla bütünleşmişlerdir(Oran,1997b:209).

Çerkezler de Lazlar gibi Kafkas kökenlidir. Osmanlı topraklarına 1864 yılındaki büyük göçle gelip yerleşmişlerdir. Çeşitli kaynaklarda Osmanlı topraklarına zorla göç ettirilen Çerkezlerin sayısının farklılıklar taşımaya karşın ortak bir yaklaşımla, bir buçuk milyon civarında olduğu belirtilmektedir(Eser,1999:70). Oran'a(1997b:209) göre Çerkezler imparatorluğun ayrıcalıklı bir milliyetidir. Kafkas kökenli ve ayrı dile sahip olmalarına rağmen saraya sürekli kız vermeleri sayesinde İstanbul ile her zaman iyi ilişkiler içinde olmuşlar, ayrıca ülkenin en verimli topraklarını işleyerek imparatorluk ekonomisinde iyi bir yer edinmişlerdir. Alankuş-Kural'a(1999:1) göre Türkiyeli Çerkezler, modernliğin iktidar edenler tarafından tanımlanmış gerekliliklerine kolayca ayak uydurabildikleri ve çoğunlukla iyi yurttaş sayıldıkları için Cumhuriyetle de bütünleşmişlerdir. Kafkasya'daki Rus Komünizminden kaçarak Türkiye'ye yerleşmiş ikinci dalga göç kuşağının etkisiyle Türk milliyetçiliğinin anti-Komünist söylemi paralelinde kendilerini Çerkez Türkü olarak tarif etmekte sakınca görmemişlerdir.

Kürtler, müslüman etnik birimler içinde geriye Kürtler kalmaktadır. Osmanlı İmparatorluğundan Türkiye Cumhuriyetine miras kalan topraklarda yaşayan 47 etnik grup arasında nüfus olarak, Türklerden sonra ikinci büyük etnik grup Kürtlerdir(Mutlu,1996:517-541).

1923 yılında Cumhuriyetin kuruluşuna ve devlet ideolojisinin belirginleşmesine kadar, imparatorluktan geri kalan Türkler ve Kürtler ile bir Müslüman devleti kurma yaklaşımı öne çıkmıştır. McDowall(2004:259) bu durumun Misak-ı Milli'de dolayı, Kemalist faaliyet ve ifadelerde doğrudan dile getirildiğini belirtmektedir. Ona göre Mustafa Kemal samimiyetle ya da pragmatik bir biçimde Türkler ile Kürtlerin birliğine vurgu yaparak, Kürtleri dışlamak için yapılan yabancı (özellikle İngiliz) entrikalarını kınamıştır.

Sonuçta yirminci yüzyılla birlikte, ulusal-olmayan bir siyasi birliğin (Osmanlı Devleti) ulusal bir siyasi birliğe (Türkiye Cumhuriyeti) dönüştürülmesiyle etno-politik bir çekirdek etrafında sabitlenmesi, Yeğen'e göre (2002:188) beraberinde Kürt hoşnutsuzluğunu da getirmiştir. Bu hoşnutsuzluk zaman zaman ulus devlete karşı ayaklanmalara dönüşmüştür. Oran, genel Kurmay

kaynaklarına dayanarak, Atatürk döneminde Şeyh Sait ayaklanması dışında ayaklanmanın pek duyulmamış olmasına rağmen, 1924-1938 döneminde Türkiye'nin doğusunda 17 ayaklanma olduğunu (Oran,1997b:212) belirterek, söz konusu hoşnutsuzluğun boyutlarını sunmaktadır.

McDowall (2004:198) 1920 ve 1930'larda oldukça sert bir biçimde bastırılan ayaklanmalardan sonra, pek çok Kürdün, ülkenin başka bölgelerine sürüldüğünü ve yönetim asimilasyon politikaları çerçevesinde, Kürtçe ve Kürt folklorunun yasaklandığını, köylerin adlarının değiştirildiğini, kullanılan adlara sınırlama getirildiğini belirtmektedir.

1980 'lere kadar benzer yaklaşımlar içinde geçen bu süreç, 12 eylül askeri darbesi sonrasında, 1980'lerin ikinci yarısında özellikle Kürtlerin yoğun olarak bulunduğu Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde Cumhuriyet tarihinin en şiddetli olaylarının yaşanması ile seyir değiştirmiştir. Süreçte yaşananlar karşılıklı olarak Kürtlerin ve Türklerin geriliminin artmasını beraberinde getirmiştir. Günümüzde hala etkisini gösteren bu olaylar kimi yazarlar tarafından (Belge,1991:13) Yugoslavya'nın parçalanmasına giden iç savaş benzetmelerine kadar yol almıştır.

Türkler, Osmanlı İmparatorluğundan kalan topraklarda nüfus olarak en büyük etnik grup Türklerdir. Osmanlıdaki Türklerin çoğu kendilerini önce Müslüman olarak görmüşler ve Osmanlı hanedanına hem seküler (sultan olarak) hem de dini bakımdan (halife olarak) değer vermişlerdir (Ahmad,1995:61). Fakat, Balkan ulusları arasındaki milliyetçilik akımının gelişmesi sonucu Rumeli topraklarının elden çıkması, Osmanlıdaki Türklerin kendilerinin farkına varmalarına neden olmuş ve Türk milliyetçiliğinin doğuşunda önemli rol oynamıştır. Bu vesile ile Türkçülük hareketini oluşturacak koşullar olgunlaşmaya başlamıştır. Osmanlı'nın yıkılması ve ulus-devlet modeli çerçevesinde yerine Türkiye Cumhuriyetinin kurulması ile birlikte Türk kimliği Cumhuriyet yurttaşlarının tamamının resmi ortak kimliği olarak tanımlanmış olup, bu süreç ve aynı zamanda Türk milliyetçiliğinin seyrine ilişkin kısa bir değerlendirme aşağıda sunulmaktadır.

Türk Kimliğinin Oluşumu, II. Meşrutiyetin ilan edildiği 1908'den sonra başlayan özgürlük ortamında, dönemin aydınlarının önemli bir bölümü Türkçülük İdeolojisinin etrafında toplanmış ve bir kurtuluş ümidiyle Türkçülüğe sarılmışlardır. Bu yaklaşımın İttihat ve Terakki içinde de güç kazanması sonucu, Türkçülük düşüncesini savunan bir çok yayın organı ve örgüt ortaya çıkmıştır(Uzun,2005:164). İttihatçıların ve dergilerin uyguladığı propagandalarla, Birinci Dünya savaşı sırasında Türkçü trendi giderek yükselmiştir. İşgal altına giren, kaybedilen topraklar, başta aydınlar olmak üzere halkta Türkçü fikirlerin taraftar bulma sürecini hızlandırmıştır. 1908 Devriminden sonra bir Türkleştirme gündemi oluşmuş ve bu hedefe ulaşmak için, eğitim sisteminde Türkçe'nin kullanımını artırmak için uygulamalar yapmıştır. İttihat ve Terakki Partisi Türkçe'yi resmi dil haline getirmiş, kendisini çok uluslu Osmanlı Devletinde Türkçülüğün savunucusu olarak görmüş ve yönetim meşruluğunun temeli olarak Türklük, İslam'ın yerini almıştır(Uzun,2005:182).

Osmanlının çöküntüsü üzerine kurulan Cumhuriyet, kimi yanlarıyla önceki dönemin devamı olmakla birlikte esas olarak onun inkarı temelinde oluşmuştur. Çok uluslu, feodal, görece teokratik ve despotik bir monarşi olan Osmanlıdan koparak, modern bir ulus devleti olarak kurulmuştur. Yine Cumhuriyet, toplumdaki dinsel bağın yerine ulusal bağı geçirmek projesi olarak biçimlenmiş ve bu çerçevede laikliğe yönelmiştir. Bu anlamda bir devrim gerçekleştiren Cumhuriyet, ne var ki diğer yandan demokratikleşebilmenin olanaklarını gereği gibi kullanamayan bir biçimlenme içinde olmuştur(E.Aydın,2002:11).

Taner Akçam, sürekli bir varolma-yokolma psikozu içinde oluşan Türk ulusal kimliğinin, geç oluşması nedeniyle, diğer ülkelerdeki bu süreçlerle arayı kapatmak için, daha saldırgan bir karaktere büründüğünü belirtmektedir. Yazara göre dağılan bir imparatorluğun üyelerinin ruh, düşünce ve eylem dünyalarını belirleyen esas olarak bu atmosferdir(Akçam,1992:22). Akçam, ulusal kimliğin oluşumundaki gecikmenin nedenleri olarak, Müslümanlık kimliğinin Türk kimliğini unutturması, Osmanlı Devleti'nin büyük bir imparatorluk olması nedeniyle devletin milliyet fikrine yabancı kalması ve imparatorluğun dağılacağı

endişesiyle milliyetçiliğe olumsuz yaklaşılması gibi olgulara dayandırmaktadır(Akçam,2002:54).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkenin yabancı işgali altına girmesiyle tek hedef halini gelen vatanın yabancı işgallerden kurtulması için çalışılmıştır. Bu noktada E.Göktürk'ün(2002:103) de belirttiği gibi işgalden kurtulma hedefinin kendisinin kaçınılmaz bir biçimde milliyetçi bir içeriğe sahip olmasının ötesinde 1923'ten itibaren ortaya konan ulus devlet yapısı, Türk milliyetçiliğinin anlamı, kapsamı ve hedefleri açısından homojen bir durumun varsayılmasına gerekçe oluşturmuştur. Samuel Haig Jameson(1936:482-496) da, aynı duruma dikkat çekmiştir. Yazara göre, Türk milliyetçiliği başladıktan sonra, Osmanlıdan kalan çok etnili yapının, Türk milliyetçiliğinin güvenliği için ortadan kaldırılması gerekiyordu. Bu bağlamda Türkiye'de heterojenlikten uzak, saf, homojen bir toplum yaratılmaya çalışılmış ve kısmen başarılı olunmuştur.

Bu Türkleştirme gayreti içinde, Türklük, etnik aidiyet temelinde değil, bu topraklarda yaşayan, dili, ideali ve kültürü ortak olan her vatandaşa fiilen Türk'tür ilkesi temelinde tanımlamaktadır. Bu ortak dil, kültür ve ideali sağlamak için de eğitim ve zor da dahil elden gelen her şey yapılacaktır. (E.Aydın,2002:12).

Tanıl Bora, Türk milli devletinin ideolojisi olarak resmi Türk milliyetçiliğinin, değişik sınıflar ve toplumsal dinamiklerce sahiplenilen farklı milliyetçilik ve millet tasarımlarının oluşumu içinden çıktığını belirtmektedir ve kendisini, bütün o farklı tasarımları ayıklayıp olgunlaştıran nihai biçim olarak takdim etmektedir. Oysa bu farklı tasarımlar varlıklarını sürdürürler ve millî kimliğin sürekli yeniden kurulması sürecinde yeni roller üstlenebilirler. Yazara göre, Türk millî kimliği, bu tasarımlar ve dinamiklerden kimilerine yaslanıp kimilerini dışlayarak, kimilerini dönüştürerek veya kimileri arasında orta yollar bularak inşa edilmiştir(Bora,1999:18).

Avrupa'da faşist rejimlerin yükseldiği, İkinci Dünya Savaşına doğru giden süreçte, İtalya ve Almanya'da totaliter yönetimlerin iktidara geldikleri bir dönemde(Uzun,2005:231) tek-parti rejiminin kurumsallaşmasıyla birlikte baskınlaşan otoriter-faşizan çizgi, milliyetçiliğin etnisist-özcü damarını

kabartmıştır(Bora,1995:37). Kurulan Ulus devlet, varlığını pekiştirmek için, Türk ırkının tarihteki önemini vurgulayacak politikalara yönelmiştir. Ve tarih yazıcılığına, dilcilere ve antropologlara bu ulusu, Türk'ü ortaya çıkarma görevi verilmiş, Türk'ü keşfetme, onu İslam öncesinde aramakla ve Orta Asya'ya uzanmakla mümkün görülmüştü. Bu dönem Türkçülüğün, Türk milliyetçiliği ve ırkçılığı temelinde yeniden tanımlama çabalarının olduğu yıllardır(Azman ve Yetim,1999:394). Bu tanımlamalar çerçevesinde yükselen milliyetçi ve ırkçı politikalar azınlıklara yönelik “Vatandaş Türkçe konuş!” ve “Varlık vergisi” gibi asimilasyon politikalarının yanında ortaya atılan, tarih tezi ve dil teorisiyle⁴ Türk ırkının ve Türkçe'nin “yüceliği” gözler önüne serilmeye çalışılmıştır.

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, özellikle 1950'li yıllarda, devlet politikası olarak, Komünizmin bir tehlike olarak görülmüş olması ve Türk milliyetçiliğinin anti-komünist politikanın en kuvvetli savunucusu olarak, devlet tarafından desteklenmesi Türk milliyetçiliğinin tekrar canlanmasına neden olmuştur. Bu doğrultuda 1960 yılında Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur.

1960 yılında, askeri darbeyle Türk milliyetçisi kadrolar siyasal hayata müdahale arzusu duymuştur. Ancak darbe heyetinden tasfiye edilmeleri üzerine Alparslan Türkeş ve yandaşları 1965 yılında CKMP'ye(Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi) ağırlıklarını koymuşlar ve siyasal alanda milliyetçiliğin şiddetli savunucusu durumuna gelmişlerdir. Bu parti bugünkü Milliyetçi Hareket Partisi'nin tabanını oluşturmuştur.

Bu dönem aynı zamanda Türkiye'de toplumsal muhalefetin yükseldiği, örgütlülüğün arttığı, genel olarak sol dalganın kendini hissettirdiği ve etkili olduğu bir dönemdir. Bu süreçte aynı zamanda 1960 Anayasası ile temel hak ve özgürlüklerin sınırlarının genişletildiği bir dönemdir. Ayrıca bu süreçte kırdan kente göçün hızlanması, büyük kentlerin etrafında gecekondu mahallelerinin oluşup, hızla büyümesine neden olmuştur. Keleş'e(2004:39) göre bu mahalleler solun oy deposu olmuştur. Tüm bunlar aynı zamanda ideolojik platformda solun

⁴ Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için bkz. (Oran,1997b:274), (Atabay,2005:135), (S.Aydın,1993:227).

karşıtı konumunda Türk milliyetçiliğinin de ırk temelinde tanımlamalar içinde gelişmesinin zeminini oluşturmuştur. Bu çerçevede üstlenilen anti-Komünist misyon gereği, saldırgan bir yapıya bürünen Türk milliyetçiliği (Bu dönemde Kahramanmaraş⁵ ve Çorum⁶ da meydana gelen olaylar milliyetçiliğın büründüğü saldırgan tutumu gözler önüne sermektedir) 1980 darbesine kadar üstlendiği misyonunu yerine getirmeye çalışmıştır. 12 Eylül 1980 darbesinden sonra Türk milliyetçiliğinin komünizme karşı benimsediği yeni tavır, Bora'ya(2004a:543) göre en kısa ifadesiyle, "komünistlerle mücadelenin devlete bırakılması"dır. Anti-komünizme, iç savaşa dayalı iktidar stratejilerine dayanan unsurlar arasında bile, resmi iç savaş aygıtının ve ideolojisinin bu konudaki inisiyatifi karşısında dikkatli olmak gerekliliği düşüncesi ortaya çıkmıştır. 12 Eylül hapishanelerinden geçen kuşak, Doğu Bloğunun da çökmesi ile birlikte, komünizmle mücadelede devlete destek olmayı bir milli görev, bir milli refleks sayan eski anlayıştan dönüşsüz bir biçimde kopmuş, ülkücü önderlik yeni kuşaklara komünizmle mücadelenin devletin işi olduğunu anlatmıştır.

Ancak, 1980'lerin sonundan itibaren özellikle 1990'lı yıllarda Türk milliyetçiliği yeni bir besin kaynağı bulmuş, 80'li yıllar sürecinde silahlı eylemlere başlayan PKK ülke genelinde milliyetçi eğilimlerin yükselmesinde etken olmuştur.

⁵ 19 Aralık 1978'de Kahramanmaraş'ta kentteki sinemalardan birine patlayıcı madde atıldı. Bombalama eyleminin karşı görüşlü kişiler tarafında yapıldığını ileri süren kalabalık sağcı bir grup CHP il merkezine, PTT ve TÖB-DER (Tüm Öğretmenler Birleşme ve Dayanışma Derneği) binalarına saldırdı. 21 Aralık öğle saatleri Hacı Çolak ve Mustafa Yüzbaşıoğlu adlı iki sol görüşlü öğretmen silahlı saldırı sonucu yaşamlarını yitirdi. 22 Aralık'ta öğretmenlerin cenazeleri kaldırılırken büyük olaylar oldu. Cenazelerin getirildiği camide bulunan bir grup ölenlerin cenaze namazının kılınmasına karşı çıkarak engellerken bir yandan da cenaze törenine katılanların camileri ateşe verdiği söylentisi kentin Sünni mahallelerine hızla yayıldı. Bunun üzerine harekete geçen silahlı ve sopalı kalabalık gruplar Kahramanmaraş'ın Alevi mahallelerine saldırdılar. Katliama varan saldırılar sonucunda; Resmi verilere göre 105 kişi öldü, 176 kişi yaralandı, 210 ev, 70 işyeri tahrip edildi.

⁶ 4 Temmuz 1980 günü Çorum'da Cuma namazı kılmakta olan halk, komünistler Alaeddin Camisi'ne silah ve bombalarla saldırdılar gibi asılsız haberlerle kışkırtıldı. Halk, sokaklara dökülünce, olayın hazırlayıcıları eyleme geçerek evlere, iş yerlerine saldırdılar. Sünniler ile Aleviler arasında sokak çatışmaları başladı. Alevilerin evleri, iş yerleri kundaklanarak yakıldı. Olayların yatıştırılabildiği 10 Temmuz tarihine gelindiğinde resmi rakamlara göre 26 kişi yaşamını yitirmiş, çok sayıda vatandaş yaralanmış, evler, iş yerleri yıkılıp yıkıma uğramıştı. Kayıp ihbarlarının sayısı ise 100'ün üzerindeydi. Bu olaylardan sonra, Çorum'dan 600 kadar aile başka yerlere göç etmek zorunda kaldı (www.wikipedia.org)

Önceki dönemlerde anti-Komünist çerçevede kendini tanımlayan Türk milliyetçiliği, bu yıllardan itibaren, ülke genelinde kendini hissettiren Kürt sorunu temelinde, yeni bir misyon edinmiş ve bu misyon sayesinde kendini meşrulaştırmıştır. Bu gelişmede 1990'larda ivme kazanan zorunlu göç süreci de etkili olmuştur. Bu süreç içerisinde yaşanan gelişmelere bağlı olarak devlet politikası da genelde milliyetçiliği, özelde Türk milliyetçiliğinin en şiddetli savunucusu olan ve özellikle 1980 den önce ülke genelinde çatışmalara karışan MHP'yi(Milliyetçi Hareket Partisi) desteklemiş ve bu yıllarda yapılan seçimlerde Türk milliyetçiliği "tarihinin en parlak günlerini" yaşamıştır. Bu tablo seçim sonuçlarından da izlenebilmektedir. 1987 yılında yapılan genel seçimlerde MÇP (Milliyetçi Çalışma Partisi) ülke genelinde % 2.93 oranında oy almışken, 1995 yılında milliyetçi partilerin aldığı oy (MHP ve MP) toplamı % 8.63'e, 1999 yılında ise milliyetçi partilerin aldığı oy (MHP, BBP ve MP) toplamı % 19.69'a yükselmiştir(www.belgenet.net).

Türkiye açısından genel bir değerlendirme yapıldığında, Cumhuriyetin kurulması ile ilk bakışta toplumda varolan etnik, kültürel, dinsel kimliklerden bağımsız, "sınıfsız, imtiyazsız," kaynaşmış bir Türk kimliği yaratma projesi ön plana çıkarılmıştır. Ancak, zaman içinde sınıfsal eşitsizliklerin artmasının yanı sıra farklı kimliklerin kendilerini ifade arayışlarına yönelmesi ve [devletin] gereksinimlerine bağlı olarak farklı eğilimleri destekleyen ve geliştiren çizgisi(E.Aydın,1999:44) ön görülen projenin hayata geçirilmesini sınırlayıcı bir etki yaratmıştır. Özellikle 1950'lerde büyük bir tehlike olarak görülen komünizme karşı Türk milliyetçiliğinin güçlendirilmesi projesi, Doğu Bloğunun yıkılmasına kadar bir devlet politikası olarak sürdürülmüştür.

1990'lı yıllarda ise ülke genelinde göç alan kentlerde ortaya çıkan ayrılmış yapı zorunlu göç olgusunun kentlerde hissedilmesi ve küreselleşmenin bir getirisi olarak yoksulluğun çoğalması ile kimlik tanımlamalarına veilen önem artmış, yerelin ve kimliklerin önem kazanması temelinde yeni bir zemin gelişmiştir. Kimliklerin önem kazanması ise daha sonraki bölümlerde değinileceği üzere, hem kentsel gerilimi arttırmış hem de bu gerilimden beslenmiştir.

2. Kimlik ve Göç

Yukarıdaki bölümlerde sunulduğu gibi Türkiye 90'lı yıllara gelene kadar da çok geniş ve kapsamlı bir iç göç hareketine hep konu olmuştur. Sanayileşme ve kalkınma çabaları içindeki bir ülke için doğal karşılanacak bu nüfus hareketliliği, hem kırsal nüfusun giderek kentsel nüfusa dönüşmesine neden olmuş, hem de aynı süreçte kendine özgü sorunları beraberinde getirmiştir. Bu süreçte oluşan göçlerin genel niteliğinin ekonomik olması ve kırsal nüfusun kente yönelmesi biçiminde gelişmesi bazı özel durumlar dışında “kimlik” gibi bir konunun gündeme gelmesinin de zeminini oluşturmamıştır.

Ancak, 1990'lı yıllarda Kürtlerin yoğun yaşadığı Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinden, önce bölge kentlerine sonra da batıdaki kentlere yönelen kitlesel göçler, 80'li yıllarda ortaya çıkan, giderek artan ve kimlik boyutunu da içeren bir gerilimi de gündemden güne tırmandırmıştır.

Bu durum Batı'daki kentlerde zorunlu göçün bir ürünü olarak Kürt mahalleleri diye nitelenen iskan alanları oluşması ile mekanda bir ayırım yaratmış, daha sonra da Laçiner'in (1996:3) de belirttiği gibi bir birine karşıymış görünen milliyetçilikler, birbirini beslemiş ve “öteki” olarak algılamaları arttırmıştır.

Bu algılamada kentsel bütünleşmeyi sağlayamama durumunun, 1990 sonrası gerçekleşen zorunlu göç sonucu yerleşim yerini değiştiren göçmenlerde daha fazla olmasının payı vardır. Bu dönem göçmenleri, Işık ve Pınarcıoğlu'nun(2003) belirttiği gibi kentin en yoksul kesimleri arasında yer almıştır. Yüksekler'in(2006:218) İstanbul ve Diyarbakır araştırmasında zorunlu olarak kente göç edenlerin kırdan çıkarken hazırlıksız geldiklerinden dolayı gıda ihtiyaçlarını bile karşılayamadıkları sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum da yoksulluk ve kimliğin üst üste çakışması dışlanma ve toplumsal parçalanmayı en üst düzeye ulaştırmıştır (E.Göktürk,2006:201).

Bu dönem göçmenlerinin kentsel sorunlarının artışında önemli bir faktörde dil ve kültürel farklılıklardır. Bu nedenler ile zorunlu göçmenler kentlerde yer yer “dışlanmaya” maruz kalmışlardır. Bu dışlanma, göçmenlerin kendilerini kentin bir parçası olarak görmelerine engel olmuş, kentin varoşlarında

kendi yaşam biçimleri, kendi yaşam standartları ve kendi etnik kimliklerinden olan insanlarla iç içe aynı mahallelerde oturmaya başlamalarına zemin oluşturmuştur. Bu gelişme ise kent içerisinde ayrışmayı pekiştirmiş, göçmen yerli ayrışmasına ve dolayısı ile etnik farklılıklarının olduğu noktada ise etnik ayrışmalara neden olmuştur. Bu noktada Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği'nin(2002) zorunlu göç eden göçmenler üzerinde yaptığı araştırma verileri söylenenleri somutlaştırmaktadır. Bu araştırma verilerine göre, İzmir'de okula giden çocukların % 24.1'inin ve Mersin'de okula giden çocukların %17.8'inin etnik kökeninden dolayı aşağılanma sorunu yaşadıkları görülmektedir. Aynı araştırmada İzmir'e göç edenlerin sadece % 25.4'ünün ve Mersin'e göç edenlerin de sadece % 20.9'unun yaşadıkları mahallenin dışında kalan yerleri-bölgeleri tümüyle bildikleri görülmektedir. Bu durumda göçmen ve yerli ayrışmasının ne derece netleştiğini göstermektedir. Yine bu araştırma verilerine göre, İzmir'e göç edenlerin % 36.4'ünün ve Mersin'e göç edenlerin de %13.1'inin etnik köken-anadil farklılığı nedeniyle ev tutmakta, ev bulmakta zorlandıkları, sorun yaşadıkları sonucu açığa çıkmaktayken, göçmenlerin etnik köken farklılığı nedeniyle de iş bulma sorunu yaşadıkları da bu araştırmada ortaya çıkmaktadır. Etnik kökeni nedeniyle iş bulamama sorunu yaşadıklarını söyleyenler İzmir'de % 40 ve Mersin'de % 14.7'dir(Barut,2002). Tesev'in(2006) araştırma verilerinde de zorunlu göçmenlerin etnik kimliklerinden dolayı ayrımcılığa maruz kaldıkları görülmektedir. Tüm bu süreçte, yoksulluğun daha da artması gelir dağılımı dengesizliğinin büyümesi, grupçuluk, cemaatçilik, hemşericilik, milliyetçilik vb. tutumları arttırmıştır. Bu durum Mersin Demirtaş mahallesinde yapılan araştırmada da karşımıza çıkmaktadır. Araştırma sonuçlarına göre göç ile gelenlerin % 33'ü bir aşirete mensup, % 13'ü de dinsel bir cemaate üye olduğunu belirtmiştir(Göktürk,2006b).

Türkiye'ye özgü bir olgu olmayan bu durum, diğer az gelişmiş ülkelerde de görülmektedir. Talevera(2003) Şili'de de kente yönelen kitlesel göç ile ortaya çıkan yeni dokuda, iki önemli eğilimin toplumsal yapıda baskın özellik kazanmaya başladığını belirtmektedir. Bir yandan etnik farklılıkları tali gören din temelinde toplumsal yapıda etkinlik kazanan cemaatçilik eğilimi, diğeri ise buna paralel bir seyir izleyen ve etnik kimlikleri ön plana çıkararak milliyetçilik eğilimi.

Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğusunda yaşanan olaylar ve batıdaki kentlere yönelen zorunlu göç dalgası sürecinde, tüm Türkiye'yi etkileyen iki önemli gelişme de kentsel mekanda kimlik temelinde yaşanan ayrışmaları pekiştirmiştir. Bunlardan birincisi AB'ye uyum çerçevesinde çıkartılan anadilde yayın vb. düzenlemelerdir. Toplumun bazı kesimlerince tepkiyle karşılanan bu düzenlemeler gerginliği arttıran bir başka unsur olmuştur. İkincisi ise 1990'lı yıllar boyunca Irak'ta yaşanan ve sonuçta Kuzey Irak'ta federal bir Kürt devleti kurulması ile sonuçlanan gelişmelerdir. Kuzey Irak'ta özerk bir Kürt yönetiminin oluşması süreci hem Türkiye yönetiminde, hem de toplumsal yapıda gerilimin artmasına neden olan önemli bir olaydır.

3. Göç ve Kentsel Gerilim

1990'lı yıllarda yaşanan ve 2000'li yıllarda kentsel dokuda varlığını hissettiren zorunlu göçün yarattığı tablo ile kent aynı zamanda bir gerilimin de mekanı olmuştur.

Bu açıdan bakıldığında kentsel gerilim, kentsel eşitsizliklere bağlı olarak kentsel hareketlerin ve toplumsal çatışma potansiyelinin ortaya çıkmasıdır. Erder'e(2002,13-25) göre kentsel eşitsizliklerden doğan bu tür gerilimler nedenleri farklı olmakla beraber hemen bütün toplumlarda yaygınlaşma eğilimi göstermektedir. Kentlerde gerilim üreten hareketlerin oluşumunda, farklı düzlemlerde, bir çok karmaşık yönetsel, siyasal ve toplumsal etkenin yarattığı gerilimler söz konusudur. Bu hareketlerin, bir kesimi yerel, bir kesimi ulusal, hatta bir kesimi de küresel düzlemdeki eğilimlerin etkileşimi sonucu oluşabilmektedir. Özellikle son dönemde kentlerin yoğun olarak göç alması, yerleşme biçiminin yarattığı kentsel eşitsizliklerden kaynaklanan kentsel gerilimleri de arttırmıştır. Ancak burada önemle belirtilmelidir ki son dönem de gerçekleşen kentsel hareketlerin, toplumdaki grupların üretim ilişkilerindeki eşitsiz konumlarından kaynaklanan sınıfsal hareketlerden niteliksel olarak farklı hareketler olduğu belirginlik kazanmaktadır. Erder'e göre bu durumun nedeni çok kültürlü toplumlarda, eşitsizliklerle karşılaşan grupların sistematik olarak aynı kültür grubuna mensup olmaları durumunda, bu hareketlerin etnik ilişkiler ve etnik hareketler haline dönüşmesinden kaynaklanmaktadır. Örneğin, Amerikan

toplumu gibi kültürel köken olarak homojen olmayan toplumlarda, ya da Almanya gibi görece olarak homojen olduğu halde dış göç yoluyla farklı kökene sahip olan grupların yerleştiği toplumlarda göçmenlerin yoğunlaştığı “getto” alanlarında gözlemlenen ilişkiler bu tür ilişkilerdendir(Erder,2002,43).

Yukarıdaki bölümlerde vurgulandığı gibi Türkiye örneğinde kentte mekansal ayrışmalar olgusuna baktığımızda, 1950’lerden itibaren kırsal kesimden büyük kentlere olan zincirleme göçün bu olguyu yarattığını görmekteyiz. Kentte geçirilen ilk zamanlarda yeni çevrede tutunabilmek için hem sayıca, hem de kültürel olarak “kendi insanı”na ihtiyaç duyan kentteki kır göçmenleri, özellikle kentin çeperindeki iskan edilmemiş arazilere konutlarını yaparken, köylü ve akrabalarıyla, ve daha genelde aynı yöreden gelmiş kişilerle aynı mahallede toplanma eğilimi göstermişlerdir(Erman,2002:2). Bu durumun 1990 sonrası gerçekleşen göçlerde de yaşanmış olması etnik farklılığa dayalı mekansal ayrışmalarında kaynağını teşkil etmiştir. Oluşan böyle bir tablonun kentlerde gerilimi tırmandırdığına dikkat çeken Erman’a(2002:2) göre “belli bir etnik grubun bir mekanda kümeleşmesi, ayrıca o mekanda yaşayanların etiketlenmesine neden olmakta ve bu etiketlenme şiddete varan karşıt davranışlara kadar gidebilmektedir.” Nitekim etnik/dini/kültürel çeşitliliğin olduğu Türkiye’de zaman zaman bu tarz gerilimlerin yaşandığı görülmektedir.

1990’lı yıllarda Güneydoğu Anadolu’da süren olaylarla, ekonomik yaşamın yıkılması, sanayi ve tarımsal üretimin durması, hayvancılığın ağır darbeler yemesi, ormanların yakılması, can güvenliği vb. gerekçelerle, bölgenin kent ve kır yaşamının olağanüstü ve sürdürülemez bir hale gelmesine neden olmuştur. Bu ortamın yarattığı hızlandırılmış göç kent merkezlerine yeni bir yığılma biçimini ortaya çıkarmıştır. Bu yığılmalarda bölge içerisinde Diyarbakır, Van, Batman, Gaziantep ve Şanlıurfa’da yoğunlaşmış, bölge dışında ise Mersin, Adana, Antalya, İzmir, İstanbul gibi metropol şehirlerde yoğunlaşmıştır. Bu durum, “GAP Bölgesi Nüfus Hareketleri Araştırması”(Akşit ve Akçay,1999:323)’nda da görülmektedir. GAP bölgesinde yer alan iller arasında göç edilen mekan tercihlerinde birinci sırada en yüksek göç edilen mekan tercihi oranı Gaziantep’te görülmektedir (% 30). Bu ili, sırasıyla, Adıyaman, Şanlıurfa, Diyarbakır ve Mardin izlemektedir. GAP dışı merkezlerle birlikte baktığımızda,

Adana-Mersin yöresine göç veren GAP illeri olarak, sırasıyla, Şanlıurfa (% 42), Mardin (% 25), Diyarbakır (% 24) ve çok daha düşük oranlarda Gaziantep ve Adıyaman görülmektedir. İzmir en çok göçü Diyarbakır (% 72) ve Mardin 'den (% 25); İstanbul ise Mardin (% 64) ve Diyarbakır'dan (% 25) almaktadır. Ancak, daha önce de tespit edildiği gibi, her il, en fazla hareketlilik oranına, öncelikle kendi içinde sahiptir. Bunu izleyen sıra ise Mardin için Adana-Mersin (% 28) ve İstanbul (% 20); Diyarbakır için Adana-Mersin (% 22) ve İzmir (% 16); Şanlıurfa için yalnızca Adana-Mersin'dir. Adıyaman ve Gaziantep köyleri, kendi il merkezleri dışına olan göçler açısından önemsiz oranlarda temsil edilmektedir. Aslında ilk tercih edilen yerler arasında GAP içi ve GAP dışı ayrımı yapıldığında, burada da asıl ağırlığın Adana-Mersin'de olduğu, bunu İstanbul ve İzmir'in izlediği görülmektedir(Akşit ve Akçay,1999:327).

Bu durum Göktürk ve Akkaya'nın(2004:43-57) Mersin kent merkezindeki araştırma verilerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu verilere göre araştırmaya katılanların yaklaşık 1/3'ü Kürt, 1/10'u Arap ve yarısı Türk olarak kendilerini tanımlamışlardır. Bu tablo yoksulluğun hemen her dönemde gözlenebildiği Mersin'de geçmişteki dayanışmanın altında yatan sınıf temelli tutum alma çizgisinin yerini, kente yönelen zorunlu göç dalgasının arkasından yaşanan ve kentte önemli etkiler bırakan 2001 krizi sonrasında, giderek etnik farklılıkları öne çıkaran bir çizginin aldığı hissedilmektedir. Bu durum ülke genelinde -Mersin'de, Gemlik'te, Sakarya'da, Trabzon'da, İstanbul'da vs.- yer yer yaşanan toplumsal çatışmalarda karşımıza çıkmaktadır.

Böyle bir tabloda zorunlu göçe maruz kalan göçmenlerin kentlere uyumunu zorlaştırmıştır. Bu durum, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu'nun Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan göç eden ailelerin sorunları üzerine yaptığı bir araştırmada da ortaya çıkmıştır. Toplam 4343 kişiye uygulanan anketlerdeki "Buraya ilk geldiğinizde en çok zorlandığınız konu ne oldu" sorusuna % 40 oranında şehre uyum, % 25.4 oranında işsizlik, % 8.5 oranında konut sorunu, % 5.8 oranında zorlanmadım, % 2.4 oranında hayat pahalılığı, % 0.8 oranında dil sorunu cevapları alınmıştır. Anketlerin % 13.6'sına cevap alınamamıştır. Geri kalan % 3.5'lik pay ise diğer cevabıdır(Ersoy ve Şengül,2002:45). Bu verilerden hareketle göçmenlerin kente uyum sağlayamamaları en büyük sorun alanını teşkil

etmektedir. Bu noktada kentsel bütünleşmeyi sağlayamayan göçmenler kendilerini şehirden dışlanmış olarak görmektedirler.

Göçmenlerin kentte karşılaştıkları bir diğer sorun, işsizliktir. Kentlerde işsizlik oranı, kırdaki hiçbir birikimini kente aktaramayan zorunlu göçmenler arasında daha fazladır. Göçmenler, kentte tutunabilmek için önce aile reisi iş bulmaya çalışmaktadır. Kırdaki tarım ve hayvancılık gibi işlerle uğraşan göçmenler kentte bu işleri yapamamaktadır. Kentsel işgücü piyasasında rekabet edebilecek beceri ve birikimlerden yoksun olan göçmenler, sürekli ve düzenli bir iş bulamayarak, kentin enformel iş gücü piyasasına doğru kaymakta ve geçimini genellikle gündelik işler yaparak sürdürmektedir. Süreç içerisinde geçimini bu şekilde sürdüremeyen ve beslenme ihtiyacını bile gideremeyen göçmenler, başta çocuklar olmak üzere ailedeki diğer bireyleri de çalışma hayatına sokmaktadır. Kalkınma Merkezi'nin(2006:49) Diyarbakır'da yaptığı araştırmaya göre yoksulluk nedeniyle önemli sayıda çocuk çeşitli işlerde çalışarak ailelerinin geçimini sağlamaktadırlar. Araştırmaya katılan ailelerin % 24'ünde 14 yaşın altındaki çocuklar ailenin geçimine katkıda bulunmakta ya da tüm aileyi geçindirmektedir. Bu noktada yer yer okul çağının bile altında olan çocuklar sokaklarda mendil, sakız vb. şeyler satarak aile ekonomisine katkıda bulunmaya başlamaktadırlar. Eğitim çağında olup da okula gidemeyen bu çocuklar zamanla kentin marjinal yapısı içerisinde kaymakta ve bugün büyük şehirlerin en önemli sorunu olan kap-kaç, çete, mafya diye tabir edilen suç şebekelerinin ağına düşmektedirler. Bu durum TBMM Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu'nda(2005) da vurgulanmıştır. Bu rapora göre çocukları sokağa iten sebepler arasında göç ve buna bağlı olarak yaşanan uyum sorunu ve yoksulluk ilk sıralarda yer almaktadır. Yine aynı komisyon raporuna göre, çocukları sokakta bekleyen tehlikeler olarak da şiddet, madde bağımlılığı, suç örgütlerine katılma vb. tehlikeler belirtilmiştir. Bu noktada Özbudun'a(2000: 50) göre, göçün bir başka acısını da metropollerde büyüyen yoksulluğun birinci elden mağduru ve kanıtı çocuklar oluşturuyor. Kentlerde sayıları her geçen gün artan "öteki" çocuklar, yani kağıt mendil-kalem sakız-su-simit satanlar, araba camı silenler,

yani evsizler, yani tinerciler, bu ülkede 20 yıla varan “düşük yoğunluklu çatışma”nın “kayıt-dışı” kurbanlarını oluşturuyor. İstanbul Üniversitesi Tıp Fakültesi Adli Psikiyatri Bölümü öğretim üyesi Gökhan Ural'ın beş yıl boyunca yürüttüğü araştırma, bu çocukların göç çocukları olduğunu gözler önüne seriyor. 6-25 yaşları arasındaki 125 çocukla yapılan araştırma, çocukların yüzde 92'sinin Doğu Anadolu Bölgesi'nden İstanbul'a göç eden ailelerin çocukları olduğunu gösteriyor”(Özbudun,2000: 50).

Göçle kente gelen göçmenlerin kentte karşılaştıkları bir diğer sorunda sağlık problemleridir. Çoğunlukla açlık sınırının altında geliri olan göçmenler yeterli ve düzenli beslenemedikleri ve sağlıksız konutlarda yaşama tutunmaya çalışmaları nedeniyle bir çok sağlık problemleriyle karşılaşmaktadırlar. Özellikle zorunlu göçmenler herhangi bir “sosyal güvence”leri olmadığı için tedavi ve ilaç masraflarını bile karşılayamamaktadırlar. Bu noktada hemen belirtilmelidir ki bu göçmenler devletin yoksul vatandaşlarına sağladığı “Yeşil Kart” hakkından da çoğu zaman yararlanamamaktadırlar. Çünkü zorunlu göçmenlerin memleketlerinde kullanamadıkları ve hiçbir şekilde faydalanamadıkları, ama mülkiyetlerinde olduğu kabul edilen tarla, bahçe vb. mülkleri bulunmaktadır. Bu durumu destekleyen veriler Göç-Der'in araştırmasında da ortaya çıkmış olup, Diyarbakır ilinde göç edenlerin % 82.9'unun, Batman ilinde göç edenlerin % 98.3'ünün, İstanbul ilinde göç edenlerin % 86.8'inin, Van ilinde göç edenlerin % 92.4'ünün, İzmir ilinde göç edenlerin % 85.3'ünün ve İçel ilinde de göç edenlerin % 89.1'inin sigorta güvencelerinin olmadığı görülmektedir(Barut,2002:129).

Göçmenlerin yaşadığı sağlık sorunları arasında psikolojik sorunlarda önemli bir yer tutmaktadır. Zorunlu “göçmenler yaşadıkları insan hakları ihlallerinin yarattığı bilişsel, duygusal ve sosyo-ekonomik güçlükler nedeniyle zorunlu göçmenlerin yaklaşık yarısının ruhsal travma ve bunla ilişkili süregelen sorunlar da dahil çeşitli ruhsal sıkıntı ve sorun yaşamaktadır”(Aker,2006:62). İstanbul Tabip Odası İnsan Hakları Komisyonu Üyesi Psikiyatrist Dr. Mazlum Çöpür(TİHV,2000:112) de zorunlu göçün kişilerin dengesini tamamen bozduğunu, sosyal kültürel ve ruhsal farklılıkların bireyde değişimlere neden olduğunu ifade etmektedir. Çöpür'e göre, insanların alışılmış yaşam düzenlerinin

dışına irade dışı çıkması, giyim, çalışma, beslenme ve bütün alanlardaki yaşam dengesini bozmakta ve zorunlu göçmenler örneğinde olduğu gibi insanlarda kin duyma, nefret etme, insanları sevmeme ve dışlanmışlık duygusu hissetme gibi duyguların yaşanmasına neden olmaktadır.

Yukarda da belirtildiği gibi 2000’li yıllara ulaşıldığında zorunlu göçle kentlerin çeperlerinde oluşan Kürt mahalleleri kalıcılaşmış ve kentte ayrılmış dokusu pekişmiştir. Öte yandan yaşanan bu kitlesel göç, göç edilen mekandaki yerleşik nüfus için ise olağanüstü ve beklenmedik bir durum yaratmıştır. Bunun yanı sıra Belge’nin deyimiyle “popüler kültürün, basında, televizyonda, sinemada ve müzikte milliyetçiliği sürekli olarak yeniden üretmesi (2006:242)” ve ülke genelinde yaşanan ekonomik krizlerin olumsuz etkisi hem kentsel yoksulluğun hem de mekandaki ayrışmanın daha da derinleşmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerde artan yoksulluğun, kentlere damgasını vuran farklılaşma ya da çeşitlenme dinamiklerinin ve bunun sonucunda ortaya çıkan ayrışma eğilimlerini kuvvetlenmesinin önemli bir rolü bulunmaktadır. 1980 sonrası Türkiye’sinin kentsel mekanında bir uçta, kentin çeperinde eskisinden çok farklı yöntemlerle ve ilişkilerle var olmaya çalışan ve çok şeyi yapmaya hazır kent yoksulları; arada bir yerlerde, kooperatifler yoluyla kentteki paylaşım kavgasına katılan ve kent çeperindeki geniş arazilere göz diken orta sınıflar; ve diğer uçta, kentin en prestijli alanlarında kapattığı arazilerde özel güvenlik sistemleriyle korunan yüksek duvarların ardında yaşayan ve artık değil terk ettiği kente, topluma bile bakmayan üst sınıflar(Pınarcıoğlu ve Işık,2001:36) varlığı yeni kent dokusunun parçalarını oluşturmaktadır.

1990’lı yılların sonunda, kentlerde yaşanan bu ayrışma daha da belirginleşmiştir. Bunda, bu yıla kadar sınıfsal temelde ya da köylü-kentli ayrımı şeklinde gerçekleşen kentsel gerilimin, bu dönemde, kitlesel bir şekilde kente yönelen zorunlu göçmenlerin etnik farklılığını kapsayan yeni bir boyut da kazanmış olması önemli bir etken olmuştur. Aslanoğlu’na(1998:142) göre de 1990’lı yıllarda kentlerde ortaya çıkan farklılaşma ve ayrışmalar, kentlerde birbirinden farklı kentli grupları ortaya çıkarmış, kentlerde yaşanan ayrışmaların tanımlanmasında kır-kent karşıtlığı belirleyici nokta olmaktan çıkmıştır. Bu tabloda beraberinde kentsel gerilimin farklı çatışma dinamiklerini de içinde

barındırmasına neden olmuştur. Nitekim, özellikle göç alan yerleşim birimlerinde göçmenler ve yerlilerin etnik farklılıklarının olduğu ortamlarda, değişik gerekçeler ile ortaya çıkmakla birlikte, hızla etnik temellere oturabilen tepkiler oluşabilmiş ve toplumsal yapıyı yaralayan bir zemin doğmuştur. Önceleri tek tek olarak kamu oyuna yansıyan ve o yerele aitmiş gibi gözükten olaylar zaman içinde farklı mekanlarda ve farklı boyutlarda yaşanarak ivme kazanmıştır⁷.

Kentsel gerilimi arttıran ve süreci etkileyen önemli bir gelişme de Kürt kimliğini ön plana çıkaran siyasi parti örgütlenmesinin de bu dönemde oluşmasıdır. Zorunlu göç ile kente taşınan geniş kitleleri taban olarak gören ve bu temelde örgütlenen bu siyasi parti, göç alan kentsel alanlarda önemli bir etki yaratmıştır. Türkiye genelinde örgütlenen ve 1991 seçimlerinde SHP ile yaptığı ittifak sonucu TBMM’de de temsil edilen HEP’in (Halkın Emek Partisi) varlığı siyasal, yönetsel ve toplumsal açıdan farklı sorunları gündeme taşımıştır. HEP milletvekillerinin TBMM üyeliğinin düşürülmesi ve tutuklanmaları ile başlayan, faili meçhul cinayetlerin artması ile süren gerginlik, daha sonra uluslararası müdahalelere açık bir soruna dönüşmüştür.

Zorunlu göç ile Batı’daki kentlere göçmek zorunda kalan nüfusun gittikleri yerlerde HEP’e (kapatılması ile DEP; DEHAP vb. isimler ile yenileri kurulan) yönelen oyları gerginliği arttıran bir diğer faktör olmuştur. Tüm bunlara ek olarak bir yandan Güneydoğuda ölen askerlerin ailelerinin ve yaşadıkları yerlerdeki yöre halkının tepkileri ön plana çıkmaya başlamıştır. Bu çerçevede şehit aileleri derneği, gaziler derneği, vatansever kuvvetler birliği gibi vakıf ve dernek örgütlenmelerinin artmıştır. Diğer yandan ise aynı dönemlerde, sayıları hızla aratan faili meçhul cinayetler çerçevesinde, cumartesi anneleri, barış anneleri, göç edenler derneği, İHD, İHV, TAYAD, Mazlum-Der gibi örgütlenmelerde hızla gelişmiştir. Bu örgüt ve yapıların farklı değerlendirmelerinin kamuoyunda

⁷ Türkiye’de 1990’lı yıllardan itibaren Trabzon, Fethiye, Turgutlu, Alanya, Ezine, Tavas, Erzurum, Mersin, Erdemli, İzmir, Kocaeli, Bozüyük, Rize, Samsun, Sakarya, Muğla, Osmaniye, Akyazı, Adana, Van, Hakkari, Diyarbakır, vb. bir çok bölgede kentsel gerilimin tırmandığı ve yer yer şiddet eylemlerinin yaşandığı görülmüştür. Daha ayrıntılı bilgi için bkz. Bora(2004b:106-113), (Oran,2006:46),(6 Eylül 2005,E.G), (13 Aralık 2005,M.G.), (www.bianet.org), (28 Temmuz 2006,H.G.),(9Eylül2006,R.G.),

yer bulması, toplumsal yapıyı etkileyen bir boyuta ulaşmalarına ve sorunun derinleşmesine neden olmuştur.

Özetle 1990 sonrası zorunlu göç edenler kentlerde etnik kimliklerin fark edilmesine zemin oluşturmuş, bir yandan kendileri kentte yaşadıkları yabancılık ve dışlanmışlık hisleriyle kendi içlerine kapanmışlar ve etnik kimliklerine daha fazla sahip çıkar duruma gelmişlerdir. Kentin yerlileri ise bu göçmenleri bazen yaşanan yoksulluğun, bazen de toplumsal farklılığın nedeni gibi görmüş ve sonuç, etnik kimlikleri de kapsayan, karşılıklı ayrışma, dışlanma ve gerilim olmuştur. Zorunlu göç ile kentlerde etnik kimliklerle anılan mahallerin ve bölgelerin oluşması ile önce mekanda ortaya çıkan ayrışma, giderek toplumsal bir boyutu da üretmiştir. Bu gelişmede ilki 1994 yılında yaşanan ve daha sonra 1999 ve 2001 yıllarında tekrarlanan büyük ekonomik krizlerin, ülke genelindeki yoksulluğu, işsizliği ve gelir dağılımı dengesizliğini arttırması çok önemli bir etken olmuştur. Sonuçta, kentsel mekanda bütünleşememe veya benimsenememeye dayalı bir “ötekileşme” süreci herkes için ağılık kazanmıştır. Bu durum 1990 sonrası göç edenler üzerinde yapılan çeşitli araştırmalarla da belirlenmiş (Göç-Der,2002; Göktürk ve Akkaya, 2006; TESEV,2006;) olup, göçün kentsel mekanda yarattığı “gerilime” yeni bir boyut kazandırmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

A. ARAŞTIRMA ALANIN VE ARAŞTIRMANIN TANINTIMI

1. Çeşitli Göstergelerle Mersin

Mersin on dokuzuncu yüzyılda küçük bir balıkçı köyü iken sahip olduğu limanda gerçekleşen ticaret sonucu hızlı bir gelişme göstermiş ve süreç içerisinde liman kenti olarak büyümüş ve gelişmiştir. Bugün itibari ile Mersin ili Türkiye'nin sekizinci büyük ilidir. Ekonomik yapısında tarım belirleyici bir rol üstlenen Mersin aynı zamanda bir ticaret merkezidir. Bunun yanı sıra sanayi ve turizm alanında da kayda değer bir yol aldığı belirtilebilir.

Coğrafik Yapı

Üç kıtanın birleştiği Anadolu yarımadasının Orta Güney bölgesinde Akdeniz'e kıyısı bulunan Mersin ilinin, Kuzeyinde Karaman ve Konya, doğusunda Adana, batısında Antalya illeri yer almaktadır. Güneyinde doğudan batıya Doğru Akdeniz kıyıları uzanır. Mersin ili 36-37° kuzey enlemleri ve 33-35° doğu boylamları arasında bulunmaktadır. İlin kara sınırı 608 km, deniz sınırı 321 km, yüzölçümü ise 15.953 km² olup, yüzölçümünün % 87'si dağlıktır. İlin büyük bir kısmını oluşturan yüksek, engebeli ve kayalık Batı ve Orta Toros Dağları'dır. Bunun dışında kalan düzlük veya hafif eğimli alanlar ise, kuzeyde dağların arasında veya yüksek kesimlerinde görülmektedir. Aynı zamanda Mersin ili Türkiye'nin en verimli ovalarından biri olan Çukurova'nın batısında yer almakta olup birçok ova daha ilin sınırları içinde bulunmaktadır. Mersin ve çevresinde yer alan ovaların büyük bir kısmı Toros Dağları'nın güney eteklerinde akarsular tarafından ve yamaç eğimine bağlı olarak taşınan tortularca oluşturulmuştur. Tarıma oldukça elverişli olan bu alanlar, Mersin-Adana sınırından başlayıp Silifke'ye kadar, dağlara paralel, şerit şeklinde uzanmaktadır. Mersin ili ve çevresinde yaygın olarak tipik Akdeniz ikliminin etkisi görülür. Yazları kurak ve sıcak, kışlar ise ılık ve yağışlıdır. Ortalama yağış miktarı 1930-2001 yılları arası

dönemde 603 mm olarak hesaplanmıştır(www.mersin.gov.tr, www.wikipedia.org).

İdari Yapısı

Mersin 1841 tarihinde küçük bir balıkçı köyü olarak Tarsus Kazası'nın Gökçeli Nahiyesi'ne bağlı iken 1852 tarihinde "Nahiye", 1864-1865 yıllarında da Tarsus'tan ayrılarak, 3 nahiyeden oluşan, merkezi Mersin Kasabası olan bir kaza olmuştur(Akkaya,2004:4). 1873 yılında ilk belediye teşkilatı kurulmuş ve 1888 yılında Mersin Liva, Tarsus'ta Adana'dan ayrılarak Mersin'e bağlı bir kaza olmuştur. 1924 yılında Cumhuriyetle birlikte Mersin Vilayet Merkezi ve Vilayetin ismi de Mersin Vilayeti olmuştur. 1933 yılında 2197 sayılı Kanunla Silifke (İçel) ve Mersin Merkez Vilayetleri birleştirilerek İçel adını almış, 28 Haziran 2002 tarihinde 4764 sayılı Kanunla İlin ismi Mersin olmuştur(www.mersin.gov.tr).

Mersin ili sınırları içinde 70 Belediye ve 509 köybulunmakta olup(www.mersin.gov.tr), Mersin Belediyesi 1993 yılında "Büyükşehir" statüsüne kavuşmuştur. 2005 yılına kadar Büyükşehir Belediyesi'ne bağlı üç Alt Birim Belediyesi (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar) mevcutken son yasal düzenlemelerle 19 belde belediyesi de Büyükşehir'e bağlanmış, sınırlar merkezden 20 km mesafedeki tüm yerleşim birimlerini içine alacak biçimde genişlemiştir.

Demografik Özellikler

Mersin ilinin 2000 yılı Genel Nüfus Sayımı'na göre nüfusu 1.651.400 olup, nüfus artış hızı %0 26,47'dir. Bu nüfusun 999.220'si (% 61) kentlerdedir. 652.180'i de (% 39) köylerde yaşamaktadır. Kilometrekareye düşen nüfus 106 kişidir. 1927-2000 yılları arasında yapılan nüfus sayım sonuçlarına bakıldığında Mersin'in nüfusu sürekli artış göstermiştir. 1927 sayımında 211.543 olan İl Nüfusu, 1927-2000 yılları arasından yaklaşık olarak 7.8 kat artış göstererek 2000 yılında 1.651.400 olmuştur.

DİE verilerine göre 1980 yılında 221.861 olan Mersin kent merkezi nüfusu, 1990 yılında 422.357'ye ve nihayet 2000 yılındaki nüfus sayımına göre 537.642'ye yükselmiştir. 5216 sayılı Kanun ile sınırlarının genişlemesiyle Büyükşehir Belediyesinin nüfusu 714.784 olmuştur(www.mersin.gov.tr). Mersin kent merkezinin nüfus artış hızı %0 29.00, kent merkezindeki nüfus yoğunluğu 120'dir(DİE,2002). Türkiye kent merkezi nüfusu içerisinde Mersin kent merkezi nüfusunun gelişme endeksini yıllar itibariyle aşağıdaki tablodan görülmektedir.

Tablo.8 Yıllar İtibariyle Türkiye ve Mersin Kent Merkezi Nüfus ve Gelişme Endeksleri

Yıllar	1980	1985	1990	2000
Türkiye Kent Merkezi Nüfusu	19.645.007	26.865.757	33.656.275	44.109.336
Gelişme Endeksi	100	136.7	171.3	224.5
Mersin Kent Merkezi Nüfusu	221.861	314.350	422.357	537.842
Gelişme Endeksi	100	141.6	190.3	242.4

Kaynak:DİE(2002)

Ekonomik Yapısı

Sahip olduğu liman nedeni ile bir ticaret kenti olarak gelişen Mersin'de gayri Müslim kesim kuruluşundan itibaren ekonomide önemli bir yer tutmuştur. Cumhuriyet döneminin başlaması ile birlikte uygulanan millileştirme projesi çerçevesinde daha önce büyük bölümü gayri müslimlere ait olan pek çok fabrikanın mülkiyeti el değiştirerek Müslümanlara ve hazineye geçmiştir. Cumhuriyet öncesi dönemde sanayi içinde hatırı sayılır bir yer tutan bu işletmeler ve dokuma sanayi, Cumhuriyet döneminde de sanayi teşviklerinden ve II. Dünya Savaşı'nın sağladığı elverişli koşullardan yararlanarak 1950'li yıllara kadar gelişmesini sürdürmüştür. 1957 yılında ATAŞ Rafinerisinin faaliyete geçmesi, 1961'de yeni limanın işletmeye açılması sanayinin gelişmesinde önemli işlev görmüşlerdir(Akaya,2004:10).

Mersin ekonomisinde, 19.yüzyılda ticaret, tarım ve sanayi sektörlerini beslerken, 20. yüzyılın sonunda roller değişmiş, bu kez tarım ve sanayi ticareti beslemeye başlamıştır. İl, tarım, sanayi ve ticaret gibi çok yönlü iktisadi faaliyetleri ile 1970'li yıllarda Türkiye'nin en önemli merkezlerinden biri haline gelmiş ve bu özelliğini de hala büyük ölçüde korumaktadır(Akaya,2004:12).

Mersin'in 1970'lerde çok hızlı bir gelişme göstererek, istihdam açısından önemli olanaklar yaratmasına rağmen, bu performansını izleyen yıllarda gösterememiş, 1990'lı yıllarda karşılaştığı göç nedeni ile yoğun bir baskı altına girmiştir. Ancak ilin sahip olduğu özellikler, bu nüfus baskısının büyük krize dönüşmesini önlemiştir. Hemen hemen tüm sektörlerde faaliyet gösteren ekonomik yapısının yanı sıra, geçmişten günümüze Mersin ekonomisinde en önemli yer tutan sektörlerden biri tarım sektörüdür(Göktürk ve Akaya,2004). Mersin Türkiye narenciye üretiminin % 33'ünü, tahıl üretiminin % 1,87'sini, sebze üretiminin %5,26'sını, meyve üretiminin % 6,55'ini karşılamaktadır(www.mesbas.com.tr). 2000 yılı itibariyle Devlet İstatistik Enstitüsü verilerine göre Mersin ilinde çalışan nüfus; 376.168'si erkek, 238.809'u kadın olmak üzere 614.977'dir. 12 yaş ve üzeri toplam 70.025 kişi işsizdir. 2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre çalışan nüfusun % 57,6'sı tarım, % 7,9'u sanayi, % 4,5'i inşaat ve % 29,9'u da hizmet sektöründe çalışmaktadır. 2004 yılında DİE tarafından yapılan hane halkı işgücü anketi sonuçlarına göre işsizlik oranı %13,6'dır(www.mersin.gov.tr).

2005 yılında Mersin ekonomisi ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından % 2,8'lik payla 4. sırada, imalat sanayinde ise Türkiye katma değeri içindeki % 3'lük payı ile 7. sırada yer almaktadır. 2005 yılında Mersin'den gerçekleştirilen toplam dış ticaret hacmi; önceki yıla göre % 11 oranında artarak 7 milyar 150 milyon dolar seviyesine ulaşarak, Türkiye'nin dış ticaret hacminin yaklaşık % 4'ünü karşılamaktadır. Stratejik öneminin yanı sıra ticari ve ekonomik ağırlığı da gittikçe artan Mersin Serbest Bölgesi ve yine kent ekonomisinin

lokomotifini oluşturan Mersin Limanı da bu kentin ekonomik yapısında önemli yer tutmaktadır(MTSO,2005).

Toplumsal Yapısı

Mersin toplumsal açıdan, tarihi sürecinin çeşitli evrelerinde ekonomisinin gereksinimleri doğrultusunda farklı kimlikleri bünyesinde barındıran bir konuma ulaşmıştır. Bu yapının oluşturulmasında kırılma noktası Kavalalı İbrahim Paşa'nın Osmanlı ordularını yenerek Adana, Tarsus ve Mersin'i ele geçirmesi olmuştur. Verimli tarım arazilerine yerleşen İbrahim paşa buraları tarıma açmak için Suriye ve Mısır'dan fellahlar (Çifçileri) getirmiş, ve bölge bilimsel temelde tarıma açılmaya başlanmıştır. Mersin için ikinci kırılma noktası, Süveyş kanalının yapımı, Amerikan iç savaşı ve Kırım savaşının başlaması ile olmuştur. Amerikan iç savaşı ile Kırım savaşı, dünya pamuk ihtiyacını arttırmış, başta İngilizler olmak üzere, İtalyanlar ve Fransızlar Mersin'de pamuk üretimi için önemli yatırımlara girişmişlerdir. Bu işi yapmak için gerekli işgücünü yine Mısırdan getirdikleri Araplardan sağlamışlardır. Bu arada Süveyş kanalının yapımı için gerekli olan kereste ihtiyacı da Mersin'in dağlarından karşılanmıştır. Kereste ticareti, hem dağ köylülerini(Türkmen ve Yörükler) hem de Suriye ve Mısır'dan gelen fellahları yepyeni bir kent etrafında birleştirmiştir. Kentte zaten var olan gayri Müslimler ve Türklere eklenen bu yeni gelenler ile böylece çok dinli ve çok kültürlü Mersin ortaya çıkmıştır(Turgut,2004).

Cumhuriyet döneminde de bu yapısını koruyan Mersin tarım ve sanayideki ilerlemeler sonucu sürekli göç almış ve daha da gelişmiştir. Özellikle 1945 sonrasında Malatya, Sivas, Yozgat gibi illerden iş bulmak için Mersin'e gelen Anadolu Alevileri, zengin Arap ailelerinin bahçelerinde çalışmışlar ve Mersin'e yerleşmişlerdir. Önceleri pamuk ve narenciye alanlarında mevsimlik işçi olarak gelen Kürtler, 1980'li yıllardan sonra ise Doğu ve Güneydoğu Anadolu'dan Mersin' göç etmeye başlamıştır. Bu göç özellikle 1990'lı yıllarda yaşanan "zorunlu göç" sürecinde artarak devam etmiş ve Mersin kentinin çok kimlikli yapısı bu şekilde oluşmuştur.

Mersin kentinin çok kimlikli yapısı Göktürk ve Akkaya'nın 2003 ve 2004 yıllarında Mersin'de yaptığı araştırmalarda da belirlenmektedir. Söz konusu araştırmalara göre Mersin kent merkezinin yarısı Türk, 1/3'ü Kürt ve 1/10'u ise Araplardan oluşmaktadır(Göktürk,2006b). Bu veriler kentin toplumsal yapısındaki çeşitliliği belirlemektedir.

B. MERSİN ARAŞTIRMASININ KAPSAMI

Bir çok araştırmaya da konu olan göç, Türkiye'nin ekonomik ve toplumsal yapısında önemli değişimlere yol açan bir olgudur. Göçün gerekçesinden başlayarak, göç eden kitlenin sosyo-ekonomik koşullarının incelenmesi, yaşanan değişimin ortaya konmasının yanı sıra göçe edilen mekan ve yerleşik nüfus üzerindeki etkilerin ortaya çıkarılması bu araştırmaların ağırlıklı olarak ele alınmıştır. Bu çerçevede özellikle 1990 sonrasında Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinden batıdaki illere yönelen zorunlu göç sürecine ilişkin de çeşitli saha araştırmaları farklı alanlarda gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar ile bir yandan göçün değişen niteliği ortaya konur iken öte yandan son dönem göçlerin zorunlu niteliğini tanımlayan bulgular elde edilmiştir. Geçmişte yaşanan ekonomik gerekçeli göçün yerini gönülsüz, istem dışı, zorunluluktan doğan nedenlerle gerçekleşen bu yeni göç türünün alması hem göç edenler hem de göç edilen mekanda yaşayanlar açısından farklı sonuçlar sunmaya başlamıştır.

Kitlesele ve zincirleme göç niteliğini de taşıyan bu son dönem göçlerin bir başka özelliği ise göç edenlerin kimliği ile ilintili olmuştur. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinin kırsalından koparak batıdaki kentlere göç eden Kürtler kente eklenilen kendi ürettikleri mahallerde yerleşmeye başlamışlar ve giderek kentsel alanlarda kalıcılaşmışlardır. Önceleri mekanda ortaya çıkan bu ayırım, giderek toplumsal yapıda da gözlemlenen bir boyuta ulaşmış ve beraberinde farklı sorunlar gündemde yer tutmaya başlamıştır.

Bu çerçevede, bölgeler arası göçte ilk sıralarda yer alan ve nüfusunun büyük bir kısmı göç edenlerden oluşan Mersin kenti, bu çalışmada araştırma alanı olarak belirlenmiştir. 1990 sonrasında yoğun bir biçimde zorunlu göç alan ve

daha öncede çeşitli göç araştırmalarına (Kaygalak,1999, Barut,2002, Akkaya ve Göktürk,2003-2004) konu olan Mersin kenti, bu araştırmaya da konu olmuştur. Nitekim, Mersin Valiliğine göre 1995-2000 yılları arasında toplam 117.894 kişi farklı bölgelerden göç ederek Mersin'e yerleşmiştir (www.mersin.gov.tr, 2006).

Daha sonra alan araştırması bulgularına yansıyan farklı kimlikler belirlenmiş, bu kimliklerin birbirine karşı (var ise) tutum alışlarını belirleyecek verilere ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu çerçevede derinleştiği varsayılan etnik eğilimlere ilişkin değişim ve gerekçeleri ortaya konulmaya çalışılmıştır.

C. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın örnekleme Mersin Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan ilçe belediye nüfusları ve mahallelerin nüfus payları temelinde tabakalı örnekleme ile yapılmış ve her tabakada yer alan sokaklardan rasgele seçim yolu ile örnekleme ile anket uygulanmıştır.

Bu doğrultuda Mersin il merkezinde bulunan üç alt birim belediye (Akdeniz,Yenişehir, Toroslar) ve Büyükşehir belediyesi sınırları içerisine alınan ve zaten kentin bir parçası olan Mezitli belediyesi araştırma evreni olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örnekleme hesabında % 95 güven düzeyi ile çalışılmış ve göz yumulabilir yanılma payı % 6 olarak kabul edilmiştir.Böylece araştırma alanında yer alan 74 mahallenin nüfustan aldıkları paya göre örnekleme uygulanmış ve Akdeniz belediye sınırların içinde 119, Toroslar belediyesinde 107, Yenişehir belediyesinde 59 ve Mezitli belediyesinde ise 25 olmak üzere toplam 310 anket yapılmıştır.

Dört bölümden oluşan ankette toplam 56 soru bulunmakta olup, kişi ve hane bilgilerine ait toplam 21 soru bulunmaktadır. Bu kısımdaki sorular daha çok ankete katılan hanelerin ve kişilerin özelliklerini ortaya çıkartma amaçlıdır. İkinci bölümde Mersin kentsel alanındaki yaşamla ilgili düşünceleri öğrenmek bağlamında 13 soru bulunmakta, üçüncü bölümde Mersin'de yaşayan farklı kimliklere karşı tutum belirleyecek 8 soru ve son bölümde ise üçüncü bölümdeki soruları tamamlayan siyasi tutumlara ilişkin 14 soru yer almaktadır. Bu sorular açık uçlu, kapalı uçlu, çoktan seçmeli yanıtlardan oluşmuştur.

Mersin kentinde yapılan araştırmanın saha uygulaması öncesinde soruları sınamak üzere Muğla ve Mersin kentinde 40 kadar anket uygulanmış, anket ve sorularda gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırmanın saha çalışmasında Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi'nde öğrenim gören 5 öğrenci görev almıştır. Anketörlere araştırma hakkında gerekli eğitim verildikten sonra uygulamaya geçilmiştir. Alan çalışması 2006 yılı Nisan ayında ve 7 gün içerisinde gerçekleştirilmiştir.

Anket uygulamasının ardından elde edilen veriler 11.01 versiyonlu SPSS programı yardımıyla istatistiksel hale dönüştürülmüş, çalışmamızın amacına ve hipotezlerine uygun olmak üzere gerekli testler uygulanmıştır.

Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmada kent nüfusu içinde yer alan göçmenler ve yerlilerin yanı sıra kentte yaşama süreleri ve kendi kimliklerini tanımlayış biçimlerinin belirlenmesi de hedeflenmiştir. Bu çerçevede tez zorunlu göç sonrası kentte ortaya çıkan nüfus bileşimini ve kent dokusu içinde çeşitli konulardaki tutum alışları belirlemeyi, kentsel gerilim üzerinde etkili olabilcek verilere ulaşmayı hedeflemiştir.

Tezin Temel hipotezi;

Göç'e bağlı olarak, hem göçmenlerin hem de yerlilerin kent yaşamında kimlik farklılıklarını önemseyen ve giderek etnik kimlikleri ön plana çıkaran, kentsel gerilimi yükselten bir değişim gözlenecektir.

Tezin Alt hipotezleri ise;

- 90'lı yıllarda yaşanan zorunlu göç mekanda bir ayrışma yaratmış, bu ayrışma zaman içinde giderek kalıcılaşmış, etnik farklılıkları da ön plana çıkarmış ve kentin tüm yaşayanlarınca önemsenen bir eğilim halini almıştır.
- Bu göçe bağlı olarak günümüz kentsel mekanında özellikle etnik kimliğini kitlesel boyutta öne çıkaran, ekonomik, toplumsal, mekansal konumu etkileyen bir yapı doğmuştur.

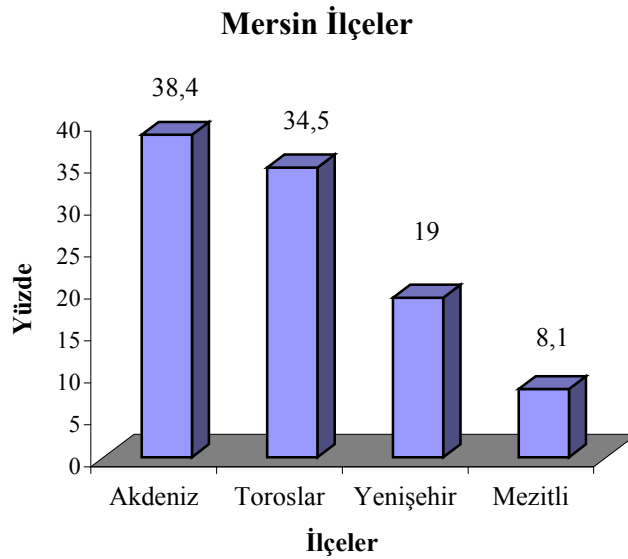
➤ Ülke ekonomisindeki bozulma, istihdam ve sosyal politikadaki geriye gidiş etnik temeldeki ayrışmayı ve giderek milliyetçi yaklaşımları artırma eğilimi sunmaktadır.

➤ Kentesel alanlarda ortaya çıkan ve giderek yükselen bu gerilim sürecinde, kentte yaşanan çeşitli sorunlar ve yetersizlikler karşısında kendisini farklı bir kimlik ile tanımlayan her kişi ve grup, tanımladığı kimliğin dışındaki bir başka kimlik grubunu sorunlarının kaynağı olarak görebilmekte, bu tanımlamada da göçmen yada yerli konumu önemli bir etken olmaktadır.

D. ARAŞTIRMA BULGULARININ SUNUMU

Yukarda da belirtildiği gibi, araştırmada, Mersin Büyükşehir Belediyesi sınırları içinde yer alan ilçe belediye nüfusları ve mahallelerin nüfus paylarını temsil edecek tabakalı örnekleme ile rasgele seçim yoluyla anket uygulanmıştır. Bu doğrultuda Mersin il merkezinde bulunan üç alt birim belediye (Akdeniz, Yenişehir, Toroslar) ve büyük şehir belediyesi sınırları içerisine alınan, Mezitli belediyesi araştırma evreni olarak belirlenmiştir.

Grafik.1 Mersin İlçeler

Bu örneklem sonucunda Akdeniz belediye sınırlarında yer alan mahallelerde (119) % 38.4, Toroslar belediyesi sınırlarında yer alan mahallelerde

(107) % 34.5, Yenişehir belediyesi sınırlarında yer alan mahallelerde (59) % 19.0 ve Mezitli belediyesi sınırlarında yer alan mahallelerde (25) % 8.1 olmak üzere toplam 310 anket yapılmıştır.

Tablo.9 Mersin Mahalleler

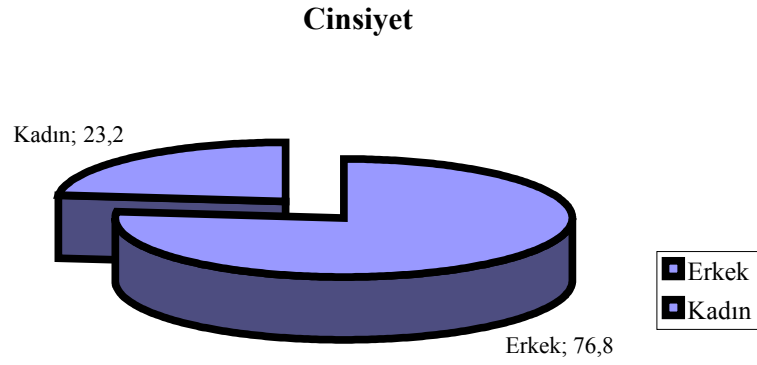
	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i> %
Pirireis	4	1,3
Palmiye	3	1,0
Gazi	4	1,3
İnönü	3	1,0
Dumlupınar	1	0,3
Cumhuriyet	6	1,9
Hürriyet	4	1,3
Bahçelievler	4	1,3
Güvenevler	5	1,6
Aydınlıkevler	3	1,0
Barbaros	4	1,3
Eğriçam	6	1,9
Akkent	3	1,0
Menteş	2	0,6
Batkent	4	1,3
50.Yıl	2	0,6
Fuat Morel	1	0,3
Turgutreis	4	1,3
Hamidiye	2	0,6
Kültür	2	0,6
Kiremithane	3	1,0
Barıs	3	1,0
Bahçe	3	1,0
Çankaya	1	0,3
Mahmudiye	3	1,0
İhsaniye	3	1,0
Nusratiye	6	1,9
Mesudiye	7	2,3
Camişerif	2	0,6
Yenimahalle	9	2,9
Üç Ocak	2	0,6
Mithatpaşa	4	1,3
Siteler	3	1,0
Gündoğdu	7	2,3
Güneş	10	3,2
Şevket Sümer	10	3,2
Hal	9	2,9
Müfide İlhan	1	0,3
Özgürlük	4	1,3
Çilek	6	1,9

Çay	5	1,6
Karaduvar	5	1,6
Yenipazar	2	0,6
Çarşı	3	1,0
Alsancak	5	1,6
Demirtaş	8	2,6
Turunçlu	4	1,3
Turgut Türkalp	2	0,6
Portakal	2	0,6
Osmaniye	5	1,6
Zeki Ayan	1	0,3
Yusuf Kılıç	4	1,3
Akbelen	7	2,3
Çukurova	6	1,9
Sağlık	6	1,9
Tozkoparan	6	1,9
Mithat Toroğlu	3	1,0
Çavuşlu	2	0,6
Selçuklar	6	1,9
Kurdali	11	3,5
Toroslar	3	1,0
Çağdaşkent	4	1,3
Güneykent	10	3,2
Halkkent	9	2,9
Okan Merzeci	2	0,6
Mustafa Kemal	1	0,3
Fatih	4	1,3
Menderes	5	1,6
Akdeniz	2	0,6
Yeni	2	0,6
Kale	1	0,3
Viranşehir	5	1,6
Atatürk	4	1,3
Merkez	2	0,6
Toplam	310	100,0

Öncelikle alan araştırmasından elde edilen bulgular tablolar halinde aşağıdaki bölümlerde sunulmaktadır. Alan araştırması sonuçlarının sunulmasından sonra bu bulgulara ilişkin tartışma “Değerlendirme” başlığı altında yapılacaktır.

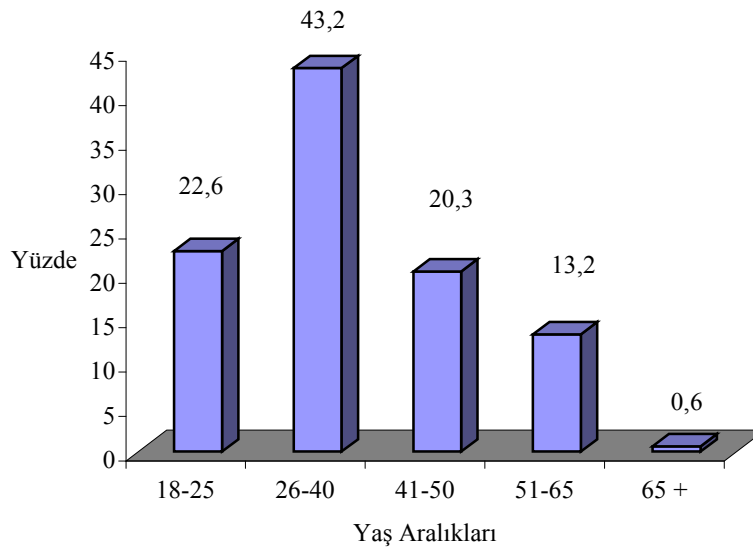
I. DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

Grafik.2 Ankete Katılanların Cinsiyetleri

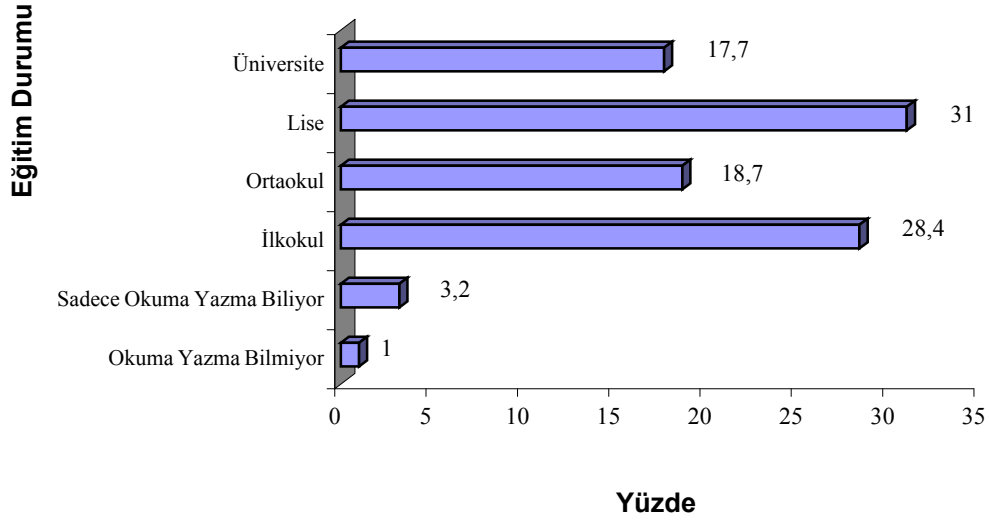
Araştırma toplam 310 kişiye uygulanmış olup, bunların (238) 76.8'i Erkek ve (72) % 23.2 i Kadındır.

Grafik.3 Ankete Katılanların Yaş Aralıkları

Araştırmamıza katılanların % 22.6'sı on sekiz-yirmi beş yaş aralığında, % 43.2'si yirmi altı-kırk yaş aralığında, % 20.3'ü kırk bir-elli yaş aralığında, %13.2'si elli bir-atmış beş yaş aralığında ve % 0.6'sı atmış beş yaşının üzeri olarak belirlenmiştir. Bu verilerden araştırmaya katılanların yaş ortalaması 36.3 olarak hesaplanmıştır.

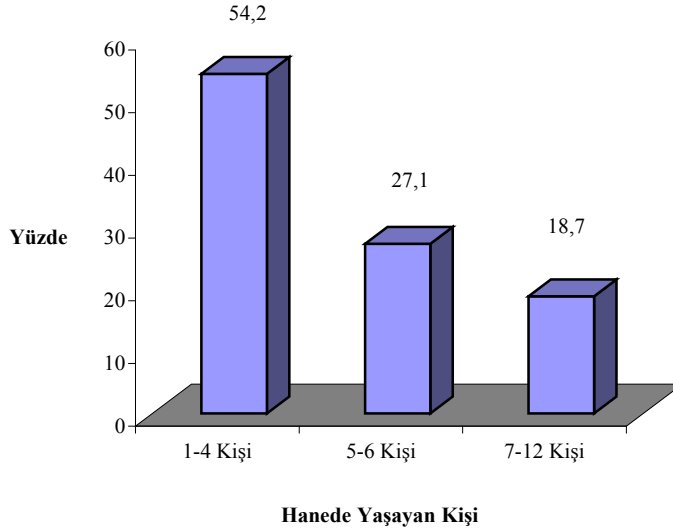
Grafik.4 Ankete Katılanların Eğitim Durumu

Grafikten de izlenebileceği gibi araştırmaya katılanların % 1'i okuma yazma bilmediğini belirtmişken, % 3.2'si sadece okuma yazma bildiğini ama herhangi bir eğitim almadığını, % 28.4'ü ilkokul eğitimi aldığını, % 18.7'si ortaokul, % 31'i lise ve % 17.7'si üniversite eğitimi aldığını belirtmiştir.

II. HANELERİN SOSYO-EKONOMİK VERİLERİ

Grafik.5 Hanede Yaşayan Kişilerin Sayısı

Mersin kentinde araştırmaya katılanların % 54.2'si çekirdek aile kabul edilen karı koca ve iki çocuktan oluşan ve hanede yaşayan kişi sayısını en fazla 4 olarak bildirenlerden oluşmuşken, hanelerinde yaşayan kişi sayısı 5-6 kişi olarak bildirenler % 27.1, 7-12 kişi arasında olduğunu bildirenler ise % 18.7'lik bir paya sahiptir.

<i>Hanedeki Kişi</i>	
Aritmetik Ortalama	4.77
Standart Hata	2.255

Araştırmaya katılanların hanede kaç kişi yaşıyorsunuz sorusuna verilen cevap doğrultusunda elde edilen sonuçlara göre hanedeki kişilerin aritmetik ortalaması 4.77 olup, bununla birlikte hesaplanan standart hata ise 2.255 şeklindedir. Bu noktada belirtmelidir ki, 2000 yılı nüfus sayımı verilerine göre Türkiye genelinde ortalama hane halkı büyüklüğü de 4.50 olarak hesaplanmıştır(www.die.gov.tr).

Tablo.10 Mersin’de Yaşama Süresi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde(%)</i>
0-5 Yıl	36	11,6
6-10 Yıl	37	11,9
11-15 Yıl	56	18,1
16-20 Yıl	48	15,5
21 Yılda Fazla	54	17,4
Doğduğumdan Beri	79	25,5
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 41.6’sı son on beş yıl içinde Mersin’e göç etmiş olup bunların % 11.6’sı 0-5 yıl, % 11.9’u 6-10 yıl, % 18.1’i de 11-15 yıldan beri Mersin’de yaşamaktadır. Yine ankete katılanların % 32.9’u 1990 öncesi Mersine göç etmiş olduğunu belirtmişken, % 25.5’i ise doğduğumdan beri Mersin’de yaşıyorum yanıtını vermişlerdir. Bu durumda Mersin kentinde yaşayanların yaklaşık 3/4’lük kesimi kente göç ederek gelmiştir.

Tablo.11 Araştırmaya Katılanların İstihdam Durumları

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Memur	22	7,1
Esnaf	100	32,3
Sürekli-işçi	33	10,6
Günelikli-işçi	26	8,4
Tarım işçisi	2	0,6
Çiftçi	3	1,0
Tüccar	7	2,3
Tablacı	12	3,9
Profesyonel Meslek	7	2,3
Öğrenci	24	7,7
Ev kadını	35	11,3
Emekli	24	7,7
İşsiz	15	4,8
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 4.8'i işsiz olduklarını belirtmekteyken % 7.1'i memur olduklarını, % 32.3'ü esnaf, % 10.6'sı sürekli-işçi, % 8.4'ü gündelikli-işçi, % 0.6'sı tarım işçisi, % 1'i çiftçi, % 2.3'ü tüccar, % 3.9'u tablacı, % 2.3'ü profesyonel meslekte olduğunu belirtmektedir. Bunlara ek olarak araştırmaya katılanların %7.7'si öğrenci, % 11.3'ü ev hanımı, % 7.7'si emeklidir. Bu noktada deneklerin %52.3'ü istihdamlarının sürekli olduğunu bildirmiştir.

Tablo.12 Hanenin Toplam Aylık Geliri (YTL)

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
0-200	7	2,3
201-350	21	6,8
350-500	69	22,3
501-700	76	24,5
701-1000	63	20,3
1001-1500	39	12,6
1501-2500	23	7,4
2501 Ve Üzeri	12	3,9
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 9.1'inin hane geliri asgari ücretin altında yer alırken, % 22.3'ünün ise hane geliri asgari ücret civarındadır. Türk-İş'in belirlemelerine göre, dört kişilik bir ailenin, aylık sınırı olarak da tanımlanan gıda harcamalarının tutarı Kasım 2006'da 605.22 YTL'dir(www.ntvmsnbc.com). Bu noktada araştırmamıza katılanların % 39.4'ü aylık sınırının altında gelir elde etmektedir. Bununla birlikte araştırmaya katılanların % 44.8'inin aylık geliri 500-1000 YTL arasında, % 12.6'sının ise 1001-1500 YTL arasında değişmektedir. Araştırmaya katılan ve yüksek gelir grubu olarak nitelendirebilecek 1501-2500 YTL gelire sahip olanların yüzdesi % 7.4 olarak görülmekte, bununla birlikte 2501 ve üzeri gelir düzeyine sahip olanlar ise % 3.9'luk bir yer tutmaktadır.

Tablo.13 Haneye Gelir Getiren Kişi Sayısı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
1	175	56,5
2	95	30,6
3	26	8,4
4	10	3,2
5	2	0,6
6	1	0,3
7	1	0,3
Toplam	310	100,0

Araştırma bulgularına göre deneklerin % 56.5'i hanede gelir getiren kişi sayısını bir olarak, % 30.6'sı iki, ve % 12.8'i üç ve üzeri olarak belirtmiştir. Ayrıca yine bulgulara göre deneklerin % 5.2'si gelir getirenler içinde çocukların bulunduğunu bildirmiştir.

Tablo.14 Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yok	84	27,1
Yeşil Kart	40	12,9
Bağ-Kur	75	24,2
SSK	74	23,9
Emekli Sandığı	29	9,4
Özel Sigorta	8	2,6
Toplam	310	100,0

Tablodan görülebileceği gibi Mersin kentinde araştırmaya katılanların % 27.1'inin herhangi bir sosyal güvenliği bulunmazken, % 12.9'u Yeşil kart sahibidir. Hanelerin % 24.2'si Bağ-kur'a bağlı olduğunu bildirirken, % 23.9'unun SSK'ya ve % 9.4'ü Emekli Sandığına bağlı olduklarını bildirmiştir.

Tablo.15 Geçinemediğinizde Öncelikle Kimden Maddi Destek Alırsınız

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Ailemden	201	64,8
Komşudan, Eş-Dosttan	20	6,5
Devlet(Valilik vb.)yardım kurumlarından	3	1,0
Diğer Yardım Kurumları(Dernek, Parti vb.)	1	0,3
Üyesi olduğum Cemaat,Aşiret,Dernek Vb.	2	0,6
Bankadan Kredi	41	13,2
Hiç Kimseden	40	12,9
Diğer	2	0,6
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 12.9'u geçinemediğinde hiç kimseden maddi destek almadığını bildirirken, % 64.8'i ailesinden, % 6.5'i komşusundan ve eşinden dostundan maddi destek aldıklarını bildirmiştir. % 1'i devlete bağlı kurum ve kuruluşlardan, % 0.3'ü dernek, parti vb. kurumlarından, % 0.6'sı üyesi olduğu cemaat, aşiret, derneklerden, % 13.2'si ise bankadan kredi alarak ihtiyaç duyduğu maddi desteği sağladığını, yine araştırmaya katılanların %0.6'sı ise diğer kurumlardan veya kişilerden maddi destek sağladığını bildirmiştir.

Tablo.16 Kırsal Alanla İlişki

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Kendimiz Tarımla Uğraşyoruz	20	6,5
Tarla, Bahçe, Ev vb. Mülküm Ve Gelirim Var	25	8,1
Mülküm Var Gelirim Yok	34	11,0
Akrabalarım Var, Erzakım Gelir	29	9,4
Akrabalarım Var Her Sene Gider Gelirim	55	17,7
İlişkim Yok	144	46,5
Akrabalarım Var ama İlişkim Yok	3	1,0
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 46.5'i kırsal alanla ilişkisinin bulunmadığını belirtirken, % 17.7'sinin kırsal alanda akrabalarının olduğunu ve her sene gidip geldiğini belirtmiş, % 11'i ise kırsal alanda mülklerinin olduğunu ancak gelirlerinin bulunmadığını aktarmıştır. Yine araştırmaya katılanların % 9.4'ü kırsal alanda akrabalarının, yakınlarının olduğunu ve buradan erzakının geldiğini, % 8.1'i kırsal alanda hem mülkünün bulunduğunu hem de gelirinin geldiğini bildirirken, % 6.5'i ise kendisinin tarımla uğraştığını, % 1'i de akrabalarının olduğunu ama ilişkisinin olmadığını bildirmiştir. Bu verilere göre Mersin'de yaşayan hanelerin % 50 dolayında bir bölümünün kırsal alan ile bağı farklı düzeylerde sürmektedir.

Tablo. 17 Yaşamınızda ve Kararlarınızda Dinin Belirleyiciliği

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	4	1,3
Hiç Önemli Değil	42	13,5
Önemli Değil	40	12,9
Az Önemli	30	9,7
Önemli	116	37,4
Çok Önemli	78	25,2
Toplam	310	100,0

Tablodan görüleceği üzere araştırma kitlesinin % 25.2'si için yaşamlarında ve kararlarında dinin belirleyiciliği oldukça önemli bir yer tuttuğunu bildirirlerken, % 37.4'ü önemli olduğunu, % 9.7'si az önemli olduğunu, % 12.9'u dinin yaşamlarında belirleyiciliğinin önemli olmadığını bildirmişlerdir. Yine araştırmaya katılanların % 13.5'i dinin yaşamlarındaki belirleyiciliği için hiç önemli değil yanıtını verirlerken, % 1.3'ü ise bu soruyu yanıtlamamışlardır. Bu durumda Mersin kentinde yaşayanların yaklaşık 3/4'ünün yaşam ve kararlarında farklı vurgularla da olsa dinin önemli olduğu görülmektedir.

Tablo.18 Kendisini Tanımladığı Kimlik

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Türk	38	12,3
Türk Sünni	37	11,9
Türk Alevi	18	5,8
Türk Türkiyeli	7	2,3
Türk Sünni Türkiyeli	30	9,7
Kürt	40	12,9
Kürt Sünni	8	2,6
Kürt Alevi	11	3,5
Kürt Şafi	15	4,8
Kürt ve Memleketim	10	3,2
Kürt Türkiyeli	12	3,9
Kürt Şafi Türkiyeli	8	2,6
Türkiyeli	34	11,0
Laz	2	0,6
Arap	17	5,5
Alevi	7	2,3
Müslüman	4	1,3
Memleketim	8	2,6
Yanıt Yok	4	1,3
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanlara kimliğinizi nasıl tanımlarsınız sorusu yöneltilmiş, % 42'si kendisini Türk olarak tanımlamıştır. Bunun % 12.3'ü sadece Türk diye belirtmişken, % 11.9'u Sünni Türk, % 5.8'i Alevi Türk, % 2.3'ü Türkiyeli Türk, % 9.7'si Türkiyeli Sünni Türk tanımlamasına yer vermiştir. Yine araştırmaya katılanların % 33.5'i kendisini Kürt diye tanımlamıştır. Bunun % 12.9'u kimliklerini sadece Kürt diye belirtmişken, % 2.6'sı Kürt Sünni, % 3.5'si Kürt Alevi, % 4.8'i Kürt Şafi, % 3.2'si Kürt ve memleketini, % 3.9'u Türkiyeli Kürt, % 2.6'sı Türkiyeli Şafi Kürt diye kimlik tanımlamalarında bulunmuşlardır. Ayrıca araştırmaya katılanların % 11'i Türkiyeli , % 5.5'i Arap, % 0.6'sı Laz, % 2.3'ü

Alevi, % 1.3'ü Müslüman olarak kimliklerini tanımlamışken, % 2.6'sı kendisini geldiği memleketi ile tanımlamış, % 1.3'ü soruya yanıt vermemişlerdir. Bunun yanı sıra kentte yaşayanların % 44,5'i kimliğini tanımlarken dini kimliğine de vurgu yapmaktadır.

Tablo.19 Ailede Türkçe Bilmeyen

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Var	59	19,0
Yok	251	81,0
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 81'i ailenizde Türkçe bilmeyen var mı sorusuna yok cevabını verirken, % 19'u ise ailesinde Türkçe bilmeyenlerin olduğunu belirtmişlerdir.

Tablo.20 Akrabalar Arasında Veya Evde Türkçe'den Başka Bir Dil Konuşuluyor mu

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Konuşmuyoruz	161	51,9
Kürtçe	128	41,3
Arapça	18	5,8
Lazca	1	0,3
Boşnakça	1	0,3
Almanca, İngilizce vb.	1	0,3
Toplam	310	100,0

Araştırma kitlesinin % 51.9'u akrabalar arasında veya evde Türkçe'den başka bir konuşmadığını belirtmişken, % 41.3'ü Kürtçe, % 5.8'i Arapça, % 0,3

Boşnakça, % 0,3'ü Lazca ve geriye kalan % 0,3'ü ise Almanca/İngilizce vb. dillerin konuşulduğunu belirtmiştir.

III. KENTSEL YAŞAM VE KENTE KARŞI TUTUM

Araştırmada Mersin kentsel alanında yaşayanların kente karşı farklı konulardaki tutumu da belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo.21 Mersin’de Yaşayan Herkes Mersinliyim Diyebilir mi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	82	26,5
Hayır	228	73,5
Toplam	310	100,0

Tablodan izlenebileceği gibi “Mersin’de yaşayan herkes Mersinliyim diyebilir mi” sorusuna araştırmaya kitlesinin % 26.5’i Evet yanıtını verirken, %73.5’i ise bu soruya Hayır yanıtını vermiştir.

Tablo.22 Mersin’de Yaşamak Hakkında Ne Düşünüyorsunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Hiç Memnun Değilim	37	11,9
Memnun Değilim	41	13,2
Az Memnunum	79	25,5
Memnunum	109	35,2
Çok Memnunum	44	14,2
Toplam	310	100,0

Mersin kentinde araştırmaya katılanların % 74.9'u memnuniyet derecelerinde farklılık olmalarına rağmen Mersinde yaşamaktan memnun olduğunu belirten yanıtlar vermişlerken, % 25.1'i bu kentte yaşamaktan memnuniyetsiz olduklarını belirten yanıtlar vermişlerdir.

Tablo.23 Niçin Mersin'de Yaşıyorsunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Buralıyım	66	21,3
Memleketim Dışında En İyi Bildiğim Yer	41	13,2
Tüm Akrabalarım/Çevrem Mersin'de	49	15,8
Ucuz Olduğu İçin	16	5,2
İşim Burada Olduğu İçin	64	20,6
Ailem/Çocuklarım Gitmek İstemiyor	11	3,5
Kendimi Güvende Hissediyorum	10	3,2
Başka Bir Yere Gitme Olanakım Yok	48	15,5
Üniversitede Okuduğum İçin	4	1,3
Kentte İyi Yaşam Koşulları Olduğu İçin	1	0,3
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 21.3'ü “Niçin Mersin'de yaşıyorsunuz ” sorusuna buralı olduğum için, % 15.8'i akrabaları ve çevresi Mersin'de olduğu için, % 20.6'sı işi Mersin'de olduğu için, % 15.5'i ise Mersin'den başka bir yere gitme olanağı bulunmadığı için bu şehirde yaşadığını belirtmiştir. Yine araştırma kitlesinin % 13.2'si memleketi dışında en iyi bildiği yer Mersin olduğu için yanıtını vermiş, % 5.2'lik kısmı ucuz olduğu için, % 1.3'ü üniversitede okudukları için, % 0.3'ü Mersin'de iyi yaşam koşulları bulunduğu için burada yaşamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir.

Tablo.24 Zaman Zaman da Olsa Mersin'den Gitmeyi Düşünüyor musunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i> %
Hayır	100	32,2
Evet Memleketime Dönmeyi Düşünüyorum	93	30,0
Evet Başka Bir Şehre Gitmeyi Düşünüyorum	91	29,4
Evet Yurt Dışına Gitmeyi Düşünüyorum	26	8,4
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 32.2'si zaman zamanda olsa Mersin'den gitmeyi düşünüyor musunuz" sorusuna Hayır yanıtını verirken, % 67.8'i Evet yanıtını vermiştir. Mersin'den gider misiniz sorusuna Evet yanıtını verenlerden % 30'u memleketime dönerim, % 29.4'ü bir başka şehre giderim, % 8.4'ü yurtdışına gitmeyi düşünürüm şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo.25 Zaman Zaman da Olsa Mersin'den Gitmeyi Düşünme Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde</i> (%)
Gitmeyi Düşünmüyorum	100	32,3
Mersin Göçle Bozuldu,Eski Mersin Yok	56	18,1
Burada Dışlandığımı Hissediyorum	22	7,1
Memleketimi Özlüyorum	33	10,6
Örf, Adet, Gelenekleri Sürdüremiyoruz	11	3,5
Güvenli Bulmuyorum	24	7,7
Geçim Sıkıntısı	16	5,2
İş Bulamıyorum	20	6,5
Baskı Altındayım	12	3,9
Sosyal Yaşamı Hareketli Yere Gitmek İstiyorum	8	2,6
Mersin Göçle Bozuldu-Güvenli Bulmuyorum	8	2,6
Toplam	310	100,0

*(Birden Fazla Yanıt Verilmiştir.)

Araştırma kitlesinin % 20.7'si Mersin'in göçle bozulduğunu, % 10.6'sı memleketini özlediği için gitmeyi düşündüğünü, % 10.3'ü Mersin'i artık güvenli bulmadığı için buradan ayrılmayı düşündüğünü, % 7.1'i ise Mersin'de dışlandığını hissettiği için, % 6.5'i iş bulamadığı için, % 5.2'si geçim sıkıntısı çektiği için, % 3.9'luk kısmı baskı altında bulunduğu için, % 3.5'i geleneklerini sürdüremedikleri için buradan ayrılmayı düşündüğünü belirtmişlerdir.

Tablo.26 Mersin'in Her Yerini Bilir Misiniz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet Bilirim	153	49,4
Hayır Bilmem	89	28,7
Hayır Birçok Bölgesini Bilmem	16	5,2
Hayır Mezitli Bölgesini Bilmem	9	2,9
Hayır Toroslar Belediyesi Bölgesini Bilmem	12	3,9
Hayır Pozcu Bölgesini Bilmem	5	1,6
Hayır Kenar Mahalleleri Bilmem	5	1,6
Hayır Yenişehir Bölgesini Bilmem	2	0,6
Hayır Kürt Mahallelerini Bilmem	10	3,2
Hayır Akdeniz Belediyesi Bölgesini Bilmem	9	2,9
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 49.4'ü Mersin'in her yerini bildiğini belirtirken, % 50.6'sı bazı yerlerini bilmediklerini belirtmişlerdir. Ankete katılanların % 28.7'si bilmedikleri bölgeleri belirtmezken, bilmedikleri yeri belirtenler % 21.9'luk bir orana sahiptir. Bu oran içinde üst gelir grubunun yaşadığı Pozcu ve Yenişehir Bölgesini bilmeyenler % 2.2'lik bir paya sahip iken, alt gelir grubunun yaşadığı Akdeniz ve Toroslar Bölgesi ile ağırlıklı olarak bu

bölgelerin sınırları içinde kalan Kürt ve kenar mahallelerini bilmeyenler % 11.6'lık bir paya sahiptirler. Bununla birlikte merkeze uzak olan Mezitli Bölgesi'ni bilmeyenler ise % 2.9'luk paya sahiptir. Yine ankete katılanların % 5.2'si Mersin'in birçok bölgesini bilmediğini belirtmiştir.

Tablo.27 Mersin'de Keşke Olmasaydı Diye Düşündüğünüz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	2	0,6
Göç Edenler	25	8,1
Ayrımcılık	26	8,4
Gayri Müslimler	2	0,6
İslamcılık	3	1,0
Siyasi/Toplumsal Çatışmalar	12	3,9
Yoksulluk	9	2,9
Milliyetçilik	14	4,5
İşsizlik	27	8,7
Köyünde Gibi Yaşayanlar	2	0,6
Göç Edenler- Ayrımcılık	13	4,2
Göç Edenler- Siyasi/Toplumsal Çatışmalar	16	5,2
Göç Edenler- Yoksulluk	22	7,1
Göç Edenler – İşsizlik	8	2,6
Ayrımcılık- Siyasi/Toplumsal Çatışmalar	17	5,5
Ayrımcılık- Yoksulluk	11	3,5
Ayrımcılık- Milliyetçilik	53	17,1
Ayrımcılık- İşsizlik	9	2,9
Yoksulluk- İşsizlik	16	5,2
Milliyetçilik- İşsizlik	23	7,4
Toplam	310	100,0

*(Birden fazla yanıt verilmiştir.)

Araştırmada “Mersin’de keşke olmasaydı” sorusu için sunulan yanıtlardan, “göç edenler”in olmaması talebi ancak % 27.2’ye ulaşabilmiştir. Araştırma

kitesinin yaşadıkları kentte olmamasını istedikleri en önemli sorun % 41.6 ile ayrımcılık olurken onu % 29 ile milliyetçilik yanıtı izlemiştir. Bununla birlikte araştırmaya katılanların % 8.7'si bu soruya işsizlik , % 8.1'i yoksulluk, % 3.9'u siyasi çatışmalar yanıtını vermiştir. Kent açısından önemli bir gösterge olabilecek köylüler ve köyünde gibi yaşayanlar yanıtının % 0.6 oranda kalması da çarpıcı bir sonuç sunmuştur. Bu tablodan araştırmaya katılanların yarısına yakınının Mersin'de ayrımcılık yapılmasından rahatsızlık duyduğu sonucuna ulaşmaktayız.

Tablo.28 Kendinizi Mersin'de Yabancı Hissediyor musunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	57	18,4
Hayır	171	55,2
Zaman Zaman	82	26,5
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 55.2'si kendinizi Mersin'de yabancı olarak hissediyor musunuz sorusuna hayır yanıtını verirken, % 26.5'i zaman zaman yabancı hissediyorum, % 18.4'ü ise evet yabancı hissediyorum yanıtını vermiştir.

Tablo.29 Sizce Mersin'in En Güvenilir Kurumu Hangisidir

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Hiçbiri	140	45,2
Muhtarlık	6	1,9
Valilik	27	8,7
Partim	25	8,1
Belediye	9	2,9
Askeriye	55	17,7
Büyükşehir Belediyesi	14	4,5
Polis	31	10,0
Sendikam	1	0,3
Yanıt Yok	2	0,6
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 45.2'si Mersin'in en güvenilir kurumu hangisidir sorusuna hiçbiri yanıtını vermişken, % 17.7'si bu soruya Askeriye yanıtını, % 10 Polis, % 8.7'si Valilik, % 8.1'i Partim, % 4.5'i Büyükşehir Belediyesi, % 2.9'u Belediye, % 1.9 Muhtarlık, % 0.3 Sendikam yanıtını vermişlerdir. Ayrıca ankete katılanların % 0.6'sı bu soruya yanıt vermemişlerdir.

Tablo.30 15-20 Yıl Öncesine Göre Komşuluk İlişkilerindeki Değişim

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Değişim yok	78	25,2
Daha kötü	194	62,6
Daha iyi	38	12,3
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 25.2'si Mersin'de komşuluk ilişkilerinde değişim olmadığını belirtirken, % 74.8'i komşuluk ilişkilerinde değişim olduğunu belirtmiştir ve bununda % 62.6'sı ilişkilerin eskiye göre daha kötü olduğunu, % 12.3'ü ise eskiye göre ilişkilerinin daha iyi olduğunu düşünmektedir.

Tablo.31 15-20 Yıl Öncesine Göre Komşuluk İlişkilerindeki Değişim Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Değişim Yok	78	25,2
İnsanlar Değişti	25	8,1
Yoksulluk Arttı	23	7,4
Farklı İnsanlar Çoğaldı	20	6,5
Ayrımcılık,Düşmanlık Çoğaldı	54	17,4
Kırk Millet Bir Araya Geldi	7	2,3
Memleket Değişti	6	1,9
Ben Yaşadığım Yeri Değiştirdim	18	5,8
Gelenek Görenek Kalmadı	6	1,9
Paylaşım Ortamı Kalmadı	12	3,9
Kendi Hemşerilerimle Kaynaştım	16	5,2
Yanıt Yok	4	1,3
İnsanlar Değişti- Yoksulluk Arttı	41	13,2
Toplam	310	100,0

*(Birden Fazla Yanıt Verilmiştir.)

Ankete katılanların % 25.2'si Mersin'deki komşuluk ilişkilerindeki değişimin nedeni nedir sorusuna değişim yok şeklinde yanıt verirken, % 17.4'ü bu soruya değişimin nedeninin ayrımcılık-düşmanlık çoğalmasını, %13.2'si değişimin nedeni olarak insanların değişmesi ve yoksulluğun artmasını, % 8.1'i insanların değişmesini, % 8.8'i farklı insanların çoğalmasını ve kırk milletin bir araya gelmesini komşuluk ilişkilerindeki değişimin nedeni olarak göstermiş, % 5.8'i kendi yaşadıkları yeri değiştirmeleri nedeniyle bir değişim meydana geldiği, % 5.2'si ise kendi hemşerilerimle komşuluk ilişkimi geliştirdim şeklinde yanıt vermiştir.

Tablo.32 Kendiniz ve Ailenizle İlgili Sıkıntılarınız Nelerdir

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yok	87	28,1
Ekonomik	161	51,9
Kültürel	11	3,5
Sosyal	19	6,1
Siyasal	13	4,2
Ekonomik ve Sosyal	7	2,3
Hepsi	12	3,9
Toplam	310	100,0

*(Birden Fazla Yanıt Verilmiştir.)

Araştırmaya katılanların % 54.2'si kendilerine ve ailelerine ilişkin sıkıntılarının ekonomik kökenli olduğunu belirtirken, % 8.4'ü bu sıkıntılarının temel nedeninin sosyal içerikli olduğunu belirtmiştir. % 4.2'si siyasal sebeplerden dolayı kendisinin ve ailesinin sıkıntı çektiğini belirtirken, % 3.9'u bu soruya hepsi(ekonomik, kültürel, sosyal, siyasal) yanıtını vermiş, % 3.5'i bu sıkıntılarının temelini kültürel nedenlerin oluşturduğunu belirtirken, % 28.1'i ise kendilerine ve ailelerine yönelik sıkıntılarının bulunmadığını belirtmişlerdir.

Tablo.33 Bu Mahallede Oturma Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Akraba/Tanıdık/Hemşeri Olduğu İçin	72	23,2
Kendimi Rahat ve Güvende Hissettiğim İçin	43	13,9
Başka Yerde Oturma Olanağım Olmadığı İçin	59	19,0
Bu Mahallede Dayanışma Olduğu İçin	10	3,2
İyi Bir Mahalle Olduğu İçin	32	10,3
Kentin Seçkin Kesimi Oturduğu İçin	6	1,9
İş Yerine Yakın	62	20,0
Akraba,Tanıdık, Hemşehri Var- Kendimi Güvende Hissediyorum	15	4,8
Kendimi Güvende Hissediyorum-İyi Bir Mahalle	11	3,5
Toplam	310	100,0

*(Birden Fazla Yanıt Verilmiştir.)

Araştırmaya katılanların % 23.2'si oturdukları mahalleyi seçme nedenlerini akraba, tanıdık, hemşerileri aynı mahallede olduğu için yanıtını verirken, % 20'si işyerine yakın olduğu için yanıtını vermiştir. Ayrıca % 19'u başka yerde oturma olanağı olmadığı için, % 13.9'u oturdukları mahalle rahat ve güvenli olduğu için, % 10.3'ü oturdukları mahalle iyi bir mahalle olduğu için, % 4.8'i tanıdıklarının olduğu ve bu mahallede kendilerini güvende hissettikleri için, % 3.5'i mahallelerin de kendilerini güvende hissettikleri ve oturdukları mahallenin iyi bir mahalle olduğunu düşündükleri için, % 3.2'si mahallede dayanışma olduğu için, % 1.9'u ise kentin seçkin kesimi oturduğu için bu mahalleyi seçim şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo.34 Mersin'de Oturduğunuz Mahallenin Seçimi

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	3	1,0
Kimliğinizi Belirler	52	16,8
Sosyal Statüyü Belirler	49	15,8
Ekonomik Durumunuzu Belirler	109	35,2
Hiç Önemli Değil,Her Yerde Otururum	97	31,3
Toplam	310	100,0

Araştırma kitesinin % 35.2'si oturlan mahallenin seçiminin ekonomik durumu da belirlediğini belirtirken, % 16.8'i kişilerin kimliğini de belirlediğini, % 15.8'i sosyal statüyü de belirlediğini belirtmiş, % 31.3'ü ise oturdukları mahallenin seçimlerinin hiç önemli olmadığını herhangi bir yerde de oturabileceklerini belirtmişlerdir.

Tablo.35 Son Yıllarda Mersin’de Kap Kaç/Çete/Mafya Olayları Artışında En Belirleyici Faktör

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yoksulluk	74	23,9
Göç	76	24,5
İşsizlik	88	28,4
İnançsızlık	25	8,1
Eğitimsizlik	47	15,2
Toplam	310	100,0

Tablodan görülebileceği gibi ankete katılanların % 28.4’ü son yıllarda Mersin’deki kap kaç/çete/mafya artışında en belirleyici faktörün işsizlik olduğunu belirtirken, % 24.5’i bu nedeninin göç olduğunu belirtmiştir. Bununla birlikte % 23.9’u bu nedeni yoksulluk olarak, % 15.2’si eğitimsizlik olarak ve % 8.1’i ise inançsızlık olarak belirtmişlerdir.

Tablo.36 Mersin’de İşsizlik Artışının Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
İşsizlik Artışı Diye Bir Sorun Yok	3	1,0
Ekonomik Kriz ve Kötüye Gidiş	41	13,2
Göçlerle Çok Sayıda İşsiz İnsan Geldi	74	23,9
Eğitimsiz İnsan Çok	22	7,1
İş Yok	37	11,9
Tembel İnsan Çok	8	2,6
İş Var ama İşe Uygun Adam Yok	4	1,3
Ekonomik Kriz- Göçle Çok İşsiz Geldi	44	14,2
Ekonomik Kriz- Eğitimsiz İnsan Çok	10	3,2
Ekonomik Kriz- İş Yok	7	2,3
Göçle Çok İşsiz Geldi- Eğitimsiz İnsan Çok	38	12,3
Göçle Çok İşsiz Geldi- İş Yok	19	6,1
Hepsi	3	1,0
Toplam	310	100,0

*(Birden fazla yanıt verilmiştir.)

Araştırmaya katılanların % 56.5’i Mersin’deki işsizlik artış nedenini göçlerle işsiz insan gelmesi olarak belirtirken, % 18.7’si ekonomik krizleri neden olarak göstermiş, % 11.9’u işsizlik artışının temel sebebinin iş olmamasına bağlamışken, % 7.1’i eğitimsiz insanın çok olmasından dolayı olduğunu belirtmiş, % 1’i hepsi (ekonomik kriz,göç, eğitimsizlik, tembellik, iş yok) cevabını vermişken, kalan % 1’i ise işsizlik artışı diye bir sorun yok cevabını vermişlerdir.

Tablo.37 Bir Probleminiz Olduğunda Kimden Yardım İstersiniz, Kime Danışsınız

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	6	1,9
Belediye	2	0,6
Büyükşehir Belediyesi	2	0,6
Valilik	9	2,9
Askeriye	1	0,3
Partim	12	3,9
Polis	4	1,3
Aile Büyüklerine	189	61,0
Hemşerilerime	13	4,2
Şeyh/Dede/Aşiret Reisi/Cemaat Önderi vb	6	1,9
Üyesi Olduğum Kuruluşa (Dernek vb.)	4	1,3
Komşulardan,Eş Dosttan	39	12,6
Hiç Kimse	23	7,4
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 61'i “ailenizle veya kendinizle ilgili probleminizde kimden yardım ister, kime danışsınız” sorusuna aile büyüklerine yanıtını verirken, % 12.6’sı komşulara, eşe, dostta, % 7.4’ü hiç kimseye, % 5.7’si resmi kurumlara, % 4.2’si hemşerilerime, % 3.9’u partime, % 1.3’ü üyesi olduğu dernek, vakıf vb kuruluşlara, % 1.9’u ise şeyh/dede vb kişilere danıştıklarını belirtmiştir. Bu soruya deneklerin % 1.9’u yanıt vermemiştir.

IV. GÖÇ

Gerek araştırma alanının seçiminde gerekse de araştırma konusunun belirlenmesinde Mersin kentinin göç alması belirleyici olmuştur. Yukarıda sunulan çeşitli veriler Mersin’de yaşayanların göç konusunda belirli duyarlılıklara sahip olduğunu göstermiştir. Başka bir yaklaşım ile nüfusunun 3/4 ü göç ile oluşmuş bir kentin göç konusundaki düşünceleri araştırma açısından da önem sunmaktadır.

Tablo.38 Mersin’e Göç Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Göç Etmedim	79	25,5
Tayin	16	5,2
İşim Gereği	61	19,7
Geçim Sıkıntısı	48	15,5
Çocukların Eğitimi	4	1,3
Ekonomik ve Sosyal Olanaklar Fazla	35	11,3
Kan Davası	6	1,9
Can Güvenliği	5	1,6
Memleketimdeki Olaylar	41	13,2
Evlilik	10	3,2
Üniversite	3	1,0
Akrabalar Burada	2	0,6
Toplam	310	100,0

Araştırma bulgularına göre Mersin kentinde yaşayanların % 25.5’i kente göç etmediklerini ve kentin yerlisi olduklarını belirtmiştir. Tablodan görüldüğü gibi Mersin’e göç nedeni olarak araştırmaya katılanların yaklaşık % 25’i tayin ve iş nedeniyle, % 15.5’i ekonomik güçlükler nedeniyle şeklinde cevap vermişken, göç nedenleri arasında sayılan “memleketimdeki olaylar” ve “can güvenliği” gerekçeleri yaklaşık % 15’lik bir orana sahip gözükmektedir. Ayrıca araştırmaya katılanların % 11.3’ü kentin sosyal olanaklarının fazla olması nedeniyle, % 3.2’si evlilik nedeniyle, % 1’i üniversite eğitimi nedeniyle, % 1.9’u kan davası

nedeniyle ve % 0.6'sı ise akrabalarının Mersin'de olması nedeniyle yanıtını vermişlerdir.

Tablo.39 Mersin'in Göç Alması Hakkındaki Düşünce

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Olumsuz	231	74,5
Olumlu	35	11,3
Olumlu Yanı da Var Olumsuz Yanı da	44	14,2
Toplam	310	100,0

Tablodan görüldüğü üzere araştırmaya katılanların % 74.5'i "Mersin'in göç alması" doğrudan ve tek başına sorulduğunda, olumsuz olarak değerlendirmişken, % 14.2'si hem olumlu hem de olumsuz yanları olduğunu belirtmiş, sadece % 11.3'ü ise bu durumu olumlu olarak değerlendirmiştir.

Tablo.40 Göç Nelere Neden Oluyor

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Ekonomik Sorun	79	25,5
Siyasal Sorun	11	3,5
Kültürel Sorun	13	4,2
Toplumsal Sorun	20	6,5
Ucuz İşgücü	3	1,0
Hoşgörülü Sosyal Yapı	3	1,0
Kültürel Zenginlik	17	5,5
Toplumsal Dinamizm	4	1,3
Ekonomik Açıdan Sorun-Sosyal Yaşam Açısından Sorun	10	3,2
Ekonomik Açıdan Sorun- Siyasal Açıdan Sorun	24	7,7
Ekonomik Açıdan Sorun- Kültürel Açıdan Sorun	14	4,5
Ekonomik Açıdan Sorun- Toplumsal Açıdan Sorun	21	6,8
Ekonomik Açıdan Sorun- Ucuz İşgücü Yaratıyor	13	4,2
Ekonomik Açıdan Sorun- Kültürel Zenginliğimiz Artıyor	17	5,5
Siyasal Etkinlik Artıyor- Kültürel Zenginliğimiz Artıyor	6	1,9
Her Yönden Sorun	41	13,2
Her Yönden Sorun- Ucuz İşgücü Yaratıyor	14	4,5
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 25.5'i göç nelere neden oluyor sorusuna ekonomik sorunlar şeklinde yanıt verirken, % 13.2'si bu soruya tüm cevapları içerecek her yönden yanıtını vermişlerdir. Ankete katılanların % 7.7'si hem ekonomik açıdan sorun hem de siyasal açıdan sorun oluşturmakta yanıtını verirken, % 6.8'i göçün hem ekonomik açıdan sorun hem de toplumsal açıdan sorun oluşturduğu, % 6.5'i ise göçün oluşturduğu temel sorunun toplumsal sorun olduğu, % 5.5'i bu soruya ekonomik açıdan sorun oluşturduğunu ancak kültürel zenginliği arttırdığı yanıtını vermişlerdir. Anketi yanıtlayanların % 4.5'i göçün hem her yönden sorun oluşturduğunu hem de ucuz işgücü yarattığını belirtirken, % 4.5'i göçün hem ekonomik hem de kültürel açıdan sorun yarattığını belirtmiş, % 4.2'si göçün kültürel sorun yarattığını, % 3.5'i ise göçün yarattığı temel sorunun siyasal sorun olduğunu belirtmiştir. Başka bir değerlendirme ile kentte yaşayanların %75'lik bir bölümü göçün çeşitli yönlerden sorun olduğunu belirtmektedir. Bunların içinden %15'lik bir bölüm ise her yönden sorun olduğunu doğrudan belirtmektedir.

Tablo.41 Göç Edenler Mersin'i Bozdu Cümlesine

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Katılıyorum	178	57,4
Katılmıyorum	132	42,6
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 57.4'ü "Göç edenler Mersin'i bozdu" cümlesine katıldıklarını belirtirken, Mersin'in göç alması konusundaki olumsuz görüşlerini sürdürmüşler, kalan % 42.6'sı ise bu cümleye katılmadıklarını belirtmişlerdir.

V. KİMLİK

Tablo 18’de Mersin’de yaşayanların kendi kimliklerini tanımlayışları sunulmuştur. Buna göre kentte yaşayanların % 42’si kendisini Türk, % 33.5’i Kürt ve % 5.5’i Arap olarak tanımlamıştı. Ayrıca kentin % 44.5’i dini özelliklerini kimliğinin bir parçası olarak belirtmek gerektiğini duymuştu.

Tablo.42 Çocuklarınızın Farklı Etnik/Kültürel/Dini Kimlikten Birisi İle Evlenmesine Karşı Çıkar mısınız

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	88	28,4
Hayır	222	71,6
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 71.6’sı çocuklarının farklı etnik/kültürel/dini kimlikten biriyle evlenmesine karşı çıkmadıklarını belirtirken, % 28.4’ü farklı kimlik evliliğine karşı çıktıklarını belirtmişlerdir.

Tablo.43 İşinizle İlgili İlişki Kurarken Karşınızdakinin Etnik/Kültürel Kimliği Kararınızda Etkili Olur mu

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	68	21,9
Hayır	242	78,1
Toplam	310	100,0

Ankete katılanlara sorulan “iş verirken, iş alırken, herhangi bir işinizle ilgili ilişki kurarken karşınızdakinin farklı etnik/kültürel kimliği kararlarınızda etkili olur mu” sorusuna deneklerin % 78.1’i hayır etkili olmaz cevabını verirken, % 21.9’u evet etkili olur şeklinde cevap vermişlerdir.

Tablo.44 Sizce Toplum Açısından Sorun Yaratan En Önemli Ayrım

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Türk/Kürt...	177	57,1
Dinci/Laik	57	18,4
Fakir/Zengin	54	17,4
İşçi/Patron	9	2,9
Müslüman/Gayrimüslim	8	2,6
Köylü/Kentli	5	1,6
Toplam	310	100,0

“Toplumda yaşanan en önemli ayrım nedir ” sorusuna araştırmaya katılanların % 57.1’i Türk-Kürt ayrımı olarak yanıt verirken, % 18.4’ü dinci-laik ayrımı, % 17.4’ü fakir-zengin ayrımı, % 2.9’u işçi-patron ayrımı, % 2.6’sı Müslüman- gayrimüslim ayrımı olarak yanıt vermişlerdir.

Tablo.45 Sizce Yoksulluk

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Suç Oranını Arttırır	176	56,8
Kalıcıdır Değişmez	23	7,4
Etnik Ayrışmayı Körükler	19	6,1
Milliyetçiliği Körükler	20	6,5
Dışlanmışlıktır	20	6,5
Tembelliktir	20	6,5
Diğer	4	1,3
Etnik Ayrışmayı- Milliyetçiliği Körükler	28	9,0
Toplam	310	100,0

*(Birden fazla yanıt verilmiştir.)

Ankete katılanların % 56.8’i “Sizce yoksulluk nelere neden oluyor ” sorusuna yoksulluk suç oranını arttıran bir etkindir yanıtını verirken, % 7.4’ü

yoksulluğun kalıcı ve değişmez olduğunu belirtmiş, % 21.6'sı etnik ayrışmayı ve milliyetçiliği körüklediğini belirtmiş, % 6.5'i yoksulluğu dışlanmışlık olarak nitelendirdiğini belirtmişken, % 6.5'i yoksulluğu tembellik olarak tanımladığını belirtmiş, kalan %1.3'ü ise diğer yanıtını vermişlerdir.

VI. SİYASİ TUTUM VE MİLLİYETÇİLİK

Araştırmada Mersin kentsel alanında yaşayanların siyasi ve milliyetçilik tutumu da belirlenmeye çalışılmıştır.

Tablo.46 2004 Belediye Seçiminde Oy Verdiği Parti

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok/Oy Kullanmadım	63	20,3
DEHAP/SHP...SOL BLOK	84	27,1
AKP	30	9,7
CHP	88	28,4
Genç Parti	1	0,3
MHP	27	8,7
SP	2	0,6
DYP	6	1,9
ÖDP	2	0,6
DSP	4	1,3
ANAP	2	0,6
İşçi Partisi	1	0,3
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 28.4'ü 2004 Belediye seçimlerinde CHP'ye oy verdiğini, % 27.1'i DEHAP/SHP sol blok'a, % 9.7'si AKP'ye, % 8.7'si MHP'ye, % 1.9'u DYP'ye, % 1.3'ü DSP'ye, % 0.6 ANAP'a, % 0.6'sı SP'ye, % 0.6'sı ÖDP'ye, % 0.3'ü Genç Parti'ye, % 0.3'ü İşçi Partisi'ne, kalan % 20.3'ü ise yanıt yok/oy kullanmadım şeklinde yanıt vermişlerdir.

Mersin’de 2004 Büyükşehir belediye seçimi sonuçlarına göre CHP ilk sırada yer alırken, onu DEHAP/SHP sol blok’u takip etmiş, AKP üçüncü parti olmuştur. Bu durum alan araştırması sonuçları ile aynı seyirdedir.

Tablo.47 Siyasi Yelpazenin Neresindesiniz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt yok	5	1,6
Sağ	52	16,8
Orta	124	40,0
Sol	129	41,6
Toplam	310	100,0

Ankete katılanların % 41.6’sı siyasi yelpazedeki yerinin sol olduğunu belirtirken, % 40’ı kendini siyasi yelpazenin ortasında gördüğünü belirtmiş, % 16.8’i siyasi yelpazenin sağında olduğunu belirtirken, kalan % 1.6’lık kısım ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Tablo.48 Siyasi Kimlik Tanımlaması

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	18	5,8
Milliyetçi	53	17,1
Liberal	2	0,6
Sosyalist	36	11,6
Muhafazakar	32	10,3
Ulusalçı	12	3,9
Yurtsever	53	17,1
Dinsel Muhafazakar	13	4,2
Sosyal Demokrat	70	22,6
Vatansever	20	6,5
Bağımsız	1	0,3
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 22.6'sı siyasi kimliğini sosyal-demokrat olarak belirtirken, % 17.1'i yurtsever, % 17.1'i milliyetçi, % 11.6'sı sosyalist, % 10.3'ü muhafazakar, % 6.5'i vatansever, % 4.2'si dinsel muhafazakar, % 3.9'u ulusalcı, % 0.6'sı liberal, % 0.3'ü ise bağımsız olarak kendini tanımladıklarını belirtmişlerdir. Bununla birlikte bu soruya % 5.8'lik kısım yanıt vermemiştir.

Tablo.49 Milliyetçilik Tutumunuzdaki Değişim

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Değişiklik Yok	109	35,2
Daha Milliyetçi Oldum	160	51,6
Daha Az Milliyetçi	41	13,2
Toplam	310	100,0

Tablo'dan görüldüğü gibi araştırmaya katılanların % 35.2'si 10-15 yıl öncesine göre milliyetçilik tutumlarında bir değişme olmadığını belirtmişken, % 51.6'sı kendilerinin daha milliyetçi olduklarını belirtmiş, % 13.2'si ise daha az milliyetçi olduklarını belirtmiştir. Bu sonuca göre Mersin'in yarısı geçmişe göre daha milliyetçi olduğunu belirtmektedir.

Tablo.50 Oy Verirken Adayın Etnik/Dini Kimliği Kararınızda Etkili Olur mu

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	121	39,0
Hayır	189	61,0
Toplam	310	100,0

Ankete katılanların % 61'i "Seçimlerde oy verirken adayın etnik/kültürel/dini kimliği kararınızda etkili olur mu " sorusuna hayır etkili olmaz yanıtını verirken, % 39'u ise bu soruya evet etkili olur yanıtını vermişlerdir.

Tablo.51 DEHAP'ın Oy Almasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	20	6,5
Olumlu Bir Gelişme	168	54,2
Olumsuz Bir Gelişme	122	39,4
Toplam	310	100,0

Araştırma kitlesinin % 54.2'si son seçimde DEHAP'ın % 22.4 oy almasını olumlu bir gelişme olarak değerlendirirken, % 39.4'ü bunu olumsuz bir gelişme olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte ankete katılanların % 6.5'i bu soruya yanıt vermekten kaçınmıştır.

Tablo.52 DEHAP'ın Aldığı Oy Miktarı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	20	6,5
Az Bile	91	29,4
Demokrasinin Ürünü	70	22,6
Tehlikeli	83	26,8
Milliyetçiliğin Arttığını Gösteriyor	11	3,5
Solun Güçlendiğini Gösteriyor	17	5,5
Parti Siyasi Çizgisinin Doğruluğu	6	1,9
Parti Siyasi Çizgisinin Yanlışlığı	12	3,9
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 29.4'ü DEHAP'ın 2004 seçimlerinde aldığı oyu az bile şeklinde değerlendirirken, % 26.8'i bu durumu tehlikeli olarak görmekte, % 22.6'sı demokrasinin bir ürünü olarak değerlendirmektedirken, % 5.5'i solun güçlendiğini gösterdiğini savunmakta, % 3.9'u bu durumun DEHAP'ın parti siyasi çizgisinin yanlışlığı olarak görmektedirken, % 3.5'i bu durumun milliyetçiliği arttırdığı görüşünü savunmaktadır. Ayrıca % 1.9'luk kısım bu durumu parti çizgisinin doğruluğu olarak değerlendirmektedirken, % 6.5'i ise bu soruya yanıt vermemiştir.

Tablo.53 MHP'nin Oy Almasını Nasıl Değerlendiriyorsunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	20	6,5
Olumlu	108	34,8
Olumsuz	182	58,7
Toplam	310	100,0

Ankete katılanların % 58.7'si MHP'nin 2004 seçimlerinde aldığı oyu olumsuz olarak değerlendirirken, % 34.8'i bu durumu olumlu olarak görmekte, % 6.5'i ise cevap vermekten kaçınmaktadır.

Tablo.54 MHP'nin Aldığı Oy Miktarı

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	20	6,5
Az Bile	47	15,2
Demokrasinin Ürünü	55	17,7
Tehlikeli	90	29,0
Milliyetçiliğin Arttığını Gösteriyor	48	15,5
Sağın Güçlendiğini Gösteriyor	12	3,9
Parti Siyasi Çizgisinin Yanlışlığı	32	10,3
Çok Bile	6	1,9
Toplam	310	100,0

Araştırma kitlesinin % 29'u 2004 seçimlerinde MHP'nin aldığı % 18.58 oyu tehlikeli olarak görürken, % 17.7'si bu durumun demokrasinin bir ürünü olduğunu, % 15.5'i bu durumun milliyetçiliği arttırdığını, % 15.2'si MHP'nin aldığı oyu az bile bulduğunu, % 10.3'ü parti siyasi çizgisinin yanlışlığı olarak gördüğünü, % 3.9'u bu durumun sağın güçlenmesi şeklinde gördüğünü, % 1.9'u bu durumda partinin çok bile oy aldığını belirtirken, % 6.5'i bu soruya yanıt vermemiştir.

Tablo.55 AB'ye Uyum İçin Yapılan Yeni Düzenlemeleri

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Yanıt Yok	1	0,3
Destekliyorum	194	62,6
Desteklemiyorum	115	37,1
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 62.6'sı AB'ye uyum için yapılan yeni düzenlemeleri desteklediğini belirtirken, % 37.1'i bu düzenlemeleri desteklemediğini belirtmiş, % 0.3'ü ise bu soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo.56 AB Normları Çerçevesinde Anadilde Yayın Vb. Düzenlemeleri Destekliyor Musunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde %</i>
Destekliyorum	218	70,3
Desteklemiyorum	92	29,7
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 70.3'ü AB normları çerçevesinde anadilde yayın vb. düzenlemeleri desteklediklerini, % 29.7'si bu tarz düzenlemeleri desteklemediklerini belirtmişlerdir.

Tablo.57 Farklı Muameleyi Hak Edenler Olduğunu Düşünüyor Musunuz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Evet	93	30,0
Hayır	217	70,0
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanların % 30'u farklı muameleyi hak edenler olduğunu düşünürken, % 70'lik kısmı ise farklı muameleyi hak edenler olmadığını düşünmektedir.

Tablo.58 Türkiye'de İnsanlara Farklı Muamelenin Nedeni

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Farklı Muamele Yoktur	20	6,5
Farklı Kültürel/Etnik Kökene Sahip olmak	88	28,4
Farklı Sosyal Statülerde Olmak	31	10,0
Yabancı Olmak	10	3,2
Yoksul Olmak	35	11,3
Eğitimsiz Olmak	47	15,2
Farklı Kültürel Etnik Köken- Farklı Sosyal Statü	17	5,5
Farklı Kültürel Etnik Köken- Yoksul Olmak	22	7,1
Yoksul- Eğitimsiz Olmak	26	8,4
Hepsi	14	4,5
Toplam	310	100,0

*(Birden fazla yanıt verilmiştir.)

Araştırmaya katılanların % 6.5'i Türkiye'de farklı muamele uygulamasının olmadığını belirtirken, % 93.5'i Türkiye'de farklı muamelenin olduğu cevabını vermişlerdir. Farklı muamelenin nedeni olarak da % 28.4'ü farklı kültürel etnik kökene sahip olmak, % 15.2'si eğitimsiz olmak, % 11.3'ü yoksul olmak, % 10' farklı sosyal statülerde olmak cevabını vermişlerdir. Yine araştırmaya katılanların % 25.5'i farklı muamelenin nedeni olarak birden fazla yanıt vermiştir. Bunlar da sırasıyla % 8.4 yoksul ve eğitimsiz olmak, % 7.1 farklı kültürel etnik kökene sahip olmak ve yoksul olmak, % 5.5 farklı kültürel etnik kökene sahip olmak ve farklı sosyal statülere sahip olmak, % 4.5 ise hepsi(farklı kültürel etnik kökene sahip olmak, farklı sosyal statüye sahip olmak, yabancı olmak, yoksul olmak, eğitimsiz olmak) dir.

Tablo.59 Türkiye'den Ayrılmayı Düşünürseniz Nereye Gidersiniz

	<i>Frekans</i>	<i>Yüzde (%)</i>
Ayrılmayı Düşünmem	163	52,6
Avrupa'da Bir Ülke	74	23,9
Kuzey Irak	18	5,8
Türki Cumhuriyetler	3	1,0
Arap Ülkeleri	8	2,6
İş İmkânı Olan Bir Yere	31	10,0
Rusya	4	1,3
Kanada	6	1,9
Avustralya	3	1,0
Toplam	310	100,0

Araştırmaya katılanlara sorduğumuz “Türkiye’den ayrılmayı düşünür müsünüz ” sorusuna % 52.6’sı Türkiye’den ayrılmayı düşünmem cevabı verirken, % 47.4’ü ayrılmayı düşündüğünü belirtmiştir. Türkiye’den ayrılmayı düşünenlerin gitmeyi istedikleri yerler arasında ilk sırada % 23.9’luk oran ile Avrupa’da bir ülkeye cevabı yer almaktadır. Bunu % 10’luk bir oran ile iş imkanı olan herhangi

bir yere, % 5.8'lik bir oranla Kuzey Irak'a, % 7.8'lik bir kısım ise diğer ülkeleri cevabını vermiştir. Diğer ülkeler ise sırasıyla % 2.6 ile Arap ülkeleri, % 1.9 ile Kanada, % 1.3 ile Rusya % 1'lik oranlar ile, Türki Cumhuriyetler ve Avustralya'dır.

DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

Mersin kentinde göçe ve kentsel gerilime neden olduğu düşünülen veriler yukarıda tablolar halinde sunulmuştur. Bu noktada hipotezlerimiz çerçevesinde kentte yaşayanların göç ve kimliğe ilişkin karşılaştırılmalı analizlere yer verilecektir.

Araştırma kitlesinin kendisini tanımladığı kimlik ile Mersin kent merkezinde yaşama süreleri birlikte ele alındığında, Tablo 60'dan görülebileceği gibi Mersin'de yaşayanların % 41.6'sı 1990 sonrasında Mersin'e göç etmiştir. 1990 sonrası göç edenlerin % 47.3'ü kendisini Kürt olarak tanımlayanlardan oluşmuştur. Ayrıca diğer bir yönden kendini Kürt olarak tanımlayanların % 58.8'i Türk olarak tanımlayanların % 31.1'i ve Arap olarak tanımlayanların % 21.8'i 1990 sonrası Mersine göç etmiştir.

Bu durum göç ettiğini bildiren farklı kimliklerin göç gerekçeleri arasındaki farklılaşma ile de bütünlük sağlamaktadır. Tablo 61'den görüldüğü gibi araştırma kitlesinin kendisini tanımladığı kimlik ile Mersin'e göç nedenleri birlikte değerlendirildiğinde kimlikler temelinde önemli bir ayrışma da gözlenmektedir. Tüm tabloda zorunlu göç gerekçelerinin (can güvenliği ve bölgemizde yaşanan olaylar birlikte alındığında) en yüksek orana sahip olduğu gözlenmektedir. Zorunlu göç gerekçeleri, tüm Kürtlerin göç gerekçeler arasında en yüksek orana sahip iken, aynı zamanda da Kürtlerin 1/3'ünün göç gerekçesini oluşturmaktadır. Kendisini Türk olarak tanımlayanlarda ise göçün nedenini iş, tayin vb. nedenler ile oluşan ekonomik gerekçeler almaktadır. Başka bir ifade ile Mersin'e göç eden Türkler ile Kürtlerin göç gerekçelerinin sıralamasında Türkler için öncelikli olan ekonomik gerekçelerin Kürtler için tali olduğu görülmektedir. Bu tablodan kente göç nedenlerinin kimlik tanımlamasına göre değiştiği görülmektedir.

Yukarıda sunulan iki tablodan araştırmamızın teorik kısmında vurguladığımız Mersin kentinin 1990 sonrası yoğun göç aldığı ve bu göçün de büyük bir kısmının Doğu ve Güneydoğuda yaşayan Kürtler tarafından gerçekleştirildiği yargısını onaylamaktadır. Bunun yanında kentsel gerilimin kaynağını teşkil eden mekansal ayrışmanın giderek kimliği de içeren bir boyutta

kalıcılığı, zorunlu göçün kentsel mekanda siyasal içerik kazanmasının temelini oluşturmuştur.

Göç nedenlerinin yanı sıra kentte yaşayan çeşitli kimliklerin gelir durumları da kentsel gerilim açısından önem sunmaktadır. Nitekim Mersin’de yaşama sürelerine dikkat edildiğinde 1990 sonrası göç eden hanelerin yarısından fazlasının aylık geliri 700 YTL altındadır. Yani diğer bir deyişle 1990 sonrası göç edenlerin yarısından fazlası Türk-İş’in belirlediği açlık sınırı civarında veya altında gelir elde etmektedir. Yine gelir ve istihdamla ilişkili olarak sosyal güvenlik durumu da bu tablolara eklendiğinde, Tablo 62’den görülebileceği gibi araştırma kitlesinin 1/4ünden fazlasının herhangi bir sosyal güvencesi yokken, yine sosyal güvencesi olmayanların yarısından fazlası kendisini Kürt olarak tanımlayanlardan oluşmaktadır. Kimlikler üzerinden değerlendirme yapıldığında ise kendisini Türk olarak tanımlayanlarda % 17.6 olan herhangi bir sosyal güvencesi bulunmama durumu, Araplarda % 23.6’ya Kürtlerde ise % 42.3’e ulaşmaktadır. Bu bulgu da kentte yaşama süreleri, göç gerekçeleri, gelir ve istihdam durumları ile paralel bir sonuç olmaktadır.

Bununla birlikte Tablo 63’de deneklerin kendisini tanımladığı kimlik ile istihdam durumu karşılaştırmaları ve Tablo 64’de gelir durumu ile milliyetçilik tutumundaki değişim karşılaştırmaları görülmektedir. Buna göre kentteki “Kürt”lerin yaklaşık yarısı sürekli(esnaf, sürekli işçi, tüccar, profesyonel meslek,emekli) bir işe ve gelire sahipken, bu oran kendini Türk olarak tanımlayanlarda % 67,8’dir. Kendini Arap olarak tanımlayanların arasında işsiz olmaması ve kendini Kürt olarak tanımlayanlar arasında memur olmaması dikkat çekicidir. Bununla beraber araştırmaya katılanların hane aylık geliri ile milliyetçilik tutumlarındaki değişim birlikte ele alındığında geçmişe göre daha milliyetçi oldum diyenlerin % 55.6’sı 700 YTL nin altında gelir elde etmektedir. Bu bulgu milliyetçi tutumun artışı ile yoksulluk arasındaki ilişki bağlamında önem sunmakta ve kimlik temelindeki ayrışmanın “öteki”ne yönelmesinin bir göstergesi olmaktadır.

Tüm bu verilerden hipotezimizlerimizden biri olan “ülke ekonomisindeki bozulma, istihdam ve sosyal politikadaki geriye gidiş etnik temeldeki ayrışmayı ve giderek milliyetçi yaklaşımları arttırma eğilimi sunmaktadır” yargısının doğrulandığı görülmektedir.

Yukarıda sunulan verilerden 1990 sonrasında Mersin kent merkezinin çok yoğun göç aldığı ve bu göçmenlerin de kentin yoksul kesimini oluşturdukları görülmektedir. Bu doğrultuda araştırma kitlesinin göç olgusuna karşı tutumunu belirlemek için farklı bölümlerde ve farklı biçimlerde göçe ilişkin sorular yöneltilmiştir. Genel bir ifade ile “Mersin’in göç almasını nasıl değerlendiriyorsunuz” sorusuna kentte yaşayanların önemli bir bölümü olumsuz yanıt vermişti. Nitekim Tablo 65’den izlenebileceği gibi kendini Türk olarak tanımlayanların % 83’ü, Kürt olarak tanımlayanların % 68,3’ü ve Arap olarak tanımlayanların % 76.3’ü Mersin’in göç almasını olumsuz değerlendirmektedir. Göç ile ilgili soru biraz daha ileri gidilerek “Göç edenler Mersin’i bozdu” cümlesine katılıp, katılmadıkları biçiminde sorulduğunda tutum değişikliği ortaya çıkmaktadır. Tablo 66’dan izlenebileceği gibi kendini Türk ve Arap olarak tanımlayanların yaklaşık 3/4’ü halen göç edenlerin Mersin’i bozduğunu düşünürken, kendisini Kürt olarak tanımlayanlarda tutum farklılığı oluşmaktadır. Bu kitlede Mersin’e göçü olumsuz bulanların ancak yarısı kadarı olan % 34.6’sı “Göç edenler Mersin’i bozdu” cümlesine de katıldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum Tablo 67’den görüldüğü gibi Mersin’de yaşama süresi ile karşılaştırıldığında kente ilk gelen göçmenlerin, sonradan gelen göçmenlerin Mersin’i bozduğu düşüncesini taşıdıkları izlenimini doğurmaktadır. Ancak, bu noktada göç ile ilgili bu iki soruya verilen yanıtlarda, kendisini Kürt olarak tanımlayanların düşen oranı kimlikle ilgili bir boyutu öne çıkarmaktadır. Bu iki sonuç birlikte değerlendirildiğinde “Mersin’e yeni göçler olmasını” olumlu bulmayan Kürtlerin, kendilerinin göç etmişliğinin de “Mersin’i bozma” anlamına geldiğini fark ettiği ve kabul etmediği izlenmektedir. Son dönemde Doğu ve Güneydoğu Bölgelerinden kente göç edenlerin ağırlıkta olması ve bunların “kenti bozduğu” yorumu kimliğin önem kazanmasına ve olumsuzlamanın Kürtlerce reddine neden olmaktadır.

Bunun yanında son 10-15 yıla göre daha milliyetçi oldum diyenlerin % 78.6'sı Mersin'in göç almasını olumsuz olarak değerlendirirken, yine daha milliyetçi oldum diyenlerin % 63.7'si göç edenlerin Mersini bozduğu izlenimine sahip olduğu görülmektedir.

Bu durumda temel hipotezimiz olan “göç’e bağlı olarak, hem göçmenlerin hem de yerlilerin kent yaşamında kimlik farklılıklarını önemseyen ve giderek etnik kimlikleri ön plana çıkaran, kentsel gerilimi yükselten bir değişim gözlenecektir” savının onandığı görülmektedir.

Bu noktada “göç nelere neden oluyor” sorusuna verilen yanıtların %75'inin olumsuz gerekçeler sunması da çarpıcıdır. Nitekim Tablo.68'den görüldüğü gibi ekonomik sorun yanıtının ağırlık kazanması ayrı bir boyut olarak karşımıza çıkmaktayken bu durum Tablo 36'da belirtilmiş olduğu gibi işsizlik artışı ile de ilintili olarak göçmenlerin ekonomik sorunların nedeni olarak görünmesi ile de örtüşmektedir. Bunun yanında yine Tablo 68'de göçün siyasal açıdan sorun teşkil ettiğini belirtenlerin kendini Kürt olarak tanımlayanlardan oluşması dikkat çekmektedir. Bu çerçevede düşünüldüğünde göç Mersin için bir sorun teşkil etmekte ama etnik dokuyu ön plana çıkaran bir biçimde soru yöneltildiğinde olumsuzlama tavrı değişebilmektedir.

Bu çerçevede deneklerin Mersin'de olmasaydı sorusuna yanıtları kimliklerin göçe karşı tutumlarını daha net ortaya koymaktadır. Genel olarak bakıldığında Tablo.27'de belirtilmiş olduğu gibi “Mersin'de keşke olmasaydı” sorusu için sunulan yanıtlardan, “göç edenler”in olmaması talebi ayrımcılık ve milliyetçilikten sonra gelmiş ve ancak % 27.2'ye ulaşabilmişti. Genel bir değerlendirme ile ilk etapta göçe karşı olumsuz bir tavra kentin 3/4'ü hakimken bu oran kimliklerin ön plana çıkması ile 1/4'e kadar gerilemiştir. Bu noktada göç edenler ile birlikte verilen ayrımcılık, siyasi çatışmalar, yoksulluk ve işsizlik yanıtları göç edenlerin bunlara neden olduğunun düşünüldüğünü göstermektedir. Keza ayrımcılık ile birlikte verilen siyasi çatışmalar, yoksulluk, işsizlik ve milliyetçilik yanıtları da ayrımcılığın bunlara neden olduğu şeklindeki değerlendirmelere olanak vermektedir. Tablo 69'dan görülebileceği gibi

Mersin’de olmasaydı sorusuna “göç edenler” yanıtını verenlerin 2/3’ünün kendilerini Türk olarak tanımlayanlardan oluşması ve kendini Kürt olarak tanımlayanların 2/3’ünün de ayrımcılık ve milliyetçiliğin kentte olmamasını istemeleri kimlikler bazında göçe ve göçmenlere bakışı da ortaya koymaktadır. Zira Kürtlerin ayrımcılık ve milliyetçiliğe Mersin’de olmasaydı demesi, Türklerin de göç edenler diye vurgulaması kimlikler temelinde bir kutuplaşmanın olduğunun ipuçlarını vermektedir.

Nitekim araştırma kitlesinin son 15 yılda milliyetçilik tutumundaki değişim ile kendisini tanımladığı kimlik karşılaştırması daha net veriler sunmaktadır. Tablo.70’den görüldüğü üzere her grupta yer alanların yarısından fazlasının kendisini geçmişe göre daha fazla milliyetçi olarak değerlendirdiği belirlenmiştir. Bir başka deyişle kendini Türk olarak tanımlayanların % 61,4’ü, Kürt olarak tanımlayanların % 52,2’si ve Arap olarak tanımlayanların % 58.1’i son 15 yıla göre daha milliyetçi olduklarını belirtmiştir. Bu durum farklı kimliklerin birbirine karşı tutum alışlarının arttığının bir göstergesidir.

Yine bu doğrultuda deneklerin ailesinden birinin farklı kimlik birlikteliğine bakış açısı iş bağlantısındaki farklı kimliklere bakışıda önem teşkil etmektedir. Bu çerçevede Tablo 71’den görüldüğü üzere çocuklarının farklı etnik/dini kimlikten biriyle evlenmesine karşı çıkanların yaklaşık yarısı kendini Türk olarak tanımlayanlardan oluşmaktayken, % 34’ü de Kürtlerden oluşmaktadır. Kimlikler bazında değerlendirme yapıldığında Türklerin 1/3’ü, Kürtlerin % 28.9’u ve Arapların % 23.6’sı çocuklarının farklı kimlikten birisiyle evlenmesine karşı çıktığını belirtmiştir. Yine aynı doğrultuda Tablo 72’den izlenebileceği gibi iş bağlantısında karşısındakinin etnik/dini kimliğinin etkili olduğunu belirtenlerin % 52.6’sını Türkler, 1/4’ünü Kürtler oluşturmaktadır.

Bununla beraber kimlik tanımlamalarındaki netleşmenin siyasi kimliğe yansımaları analiz edildiğinde kendisini milliyetçi olarak tanımlayanların 2/3’ü siyasi yelpazede yerini sağ olarak belirtmişken 1/4’ü orta ve yaklaşık 1/10’u da sol olarak belirtmiştir. Bu durum Tablo.73’den izlenebilmektedir. Yine bu tablodan izlenebileceği gibi kendini yurtsever olarak tanımlayanların yaklaşık

3/4'ü siyasi yelpazedeki yerini sol olarak belirtmişken, yaklaşık 1/4'ü de orta olarak belirtmiştir. Bu analizlere ek olarak siyasi yelpazede yerini sağ olarak belirtenlerin % 78.5'i Türklerden oluşmaktayken, sol olarak belirtenlerin yarısını Kürtler oluşturmaktadır. Tüm Bunlarla ilişkili olarak kendisini tanımladığı siyasi kimlik ile 2004 belediye seçimlerinde oy verdiği parti karşılaştırıldığında Tablo 74'den görüldüğü gibi siyasi kimliğini milliyetçi olarak tanımlayanların oylarının % 43.2'si MHP'ye, % 28'i CHP'ye ve % 13.4'ü AKP'ye gitmişken, siyasi kimliğini yurtsever olarak tanımlayanların % 83'ü oylarını DEHAP/SHP sol blok'una vermiştir. Bununla beraber MHP'ye oy verenlerin % 85'i siyasi kimliğini milliyetçi olarak belirtirken, DEHAP/SHP sol blok'u oylarını sırasıyla yurtsever, sosyalist ve sosyal demokratlardan almıştır. Tüm bunlara ek olarak kendisini tanımladığı kimlik ile siyasi kimlik karşılaştırması yapıldığında Tablo 75'den görüldüğü gibi siyasi kimliğini milliyetçi olarak tanımlayanların 3/4'ü kendini Türk olarak tanımlayanlardan oluşmaktayken, buna karşılık verecek biçimde siyasi kimliğini Yurtsever olarak tanımlayanların da 3/4'ü kendisini Kürt olarak tanımlayanlardan oluşmaktadır. Bu tanımlamalar etnik kimlikler üzerinden yapıldığında Türklerin % 31,5'i Kürtlerin ise % 40'ı milliyetçi eğilimlerini tanımlamaktadır. Ayrıca Tablo 51 ve Tablo 53'de belirtildiği gibi kentin yarısından fazlası DEHAP/SHP sol blok'un aldığı oyu olumlu değerlendirirken, MHP'nin aldığı oyu olumlu değerlendirenler kentin 1/3'ünü oluşturmaktadır. Milliyetçi politika izleyen bu iki partinin aldıkları oyu tehlikeli görenlerin oranı ise aynı seviyelerdedir. Bu analizlere ek olarak araştırma kitlesinin gelir durumu ile oy verdiği parti karşılaştırıldığında Tablo.76'den görülebileceği gibi DEHAP/SHP sol blok'una oy verenlerin 3/4'ü, MHP'ye oy verenlerin 1/3'ü 700 YTL'nin altında gelir elde etmektedir. CHP tüm gelir gruplarından oy alan tek partiyken, AKP'nin seçmenleri asgari ücretin üzerinde gelir elde edenlerden oluşmaktadır.

2004 yılında yapılan yerel seçim sonuçları kimlikler üzerinden topluca değerlendirildiğinde, Tablo 77'den izlenebileceği gibi kendini Türk olarak tanımlayanların oylarının büyük bir bölümü CHP ve MHP'ye gitmişken, SHP/DEHAP sol blok'una oy verenlerin yaklaşık % 80'i kendini Kürt olarak tanımlamıştır. Ayrıca kendini Arap olarak tanımlayanlardan oy kullananların

%86.6'sı CHP'ye oy verdiğini belirtmiştir. Arapların bu kadar yoğun olarak CHP'ye oy vermesinde CHP Büyükşehir belediye başkan adayının Arap olmasının etkisi olduğu düşünülmektedir.

Karşılıklı olarak kimliklerin önem kazanması kentte kimlik temelinde tutum alışların görülmesi bir takım sorunların yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum kentte sorun yaşayan kesimin o kentte yaşamak hakkında olumsuz bir tavra bürünmesine neden olmaktadır. Bu durum Mersin kentinde de görülmektedir. Tablo.78'den görüldüğü gibi Mersin'de yaşamaktan memnun musunuz sorusuna kendini Türk olarak tanımlayanların % 18.5'i Arap olarak tanımlayanların % 16.3'ü memnun olmadıklarını belirten yanıtlar vermişken, Mersin'de yaşamaktan memnun olmayanlar arasında en fazla oran % 33.7 ile kendini Kürt olarak tanımlayanlardır. Bunun yanında Mersin'de yaşamaktan memnun olmayanların % 68.1'i 700 YTL altında gelir elde ederken, % 52.5'inin sürekli işi vardır.

Buna ek olarak araştırma kitlesinin kendisini Mersin'de yabancı hissedip hissetmediği sorulmuştur. Tablo 79'dan görülebileceği gibi kendini Kürt olarak tanımlayanların % 53.7'si zaman zaman da olsa kendisini Mersin'de yabancı hissettiğini belirtmekteyken, bu oran kendini Türk olarak tanımlayanlarda % 43.8, Arap olarak tanımlayanlarda ise % 41.8 olarak belirlenmiştir.

Tablo 34'de belirtildiği gibi kentin yarısından fazla kesiminin oturduğu mahallenin seçimini sosyal statüye ve ekonomik duruma göre yaptığı vurgulanmıştı. Bu durumun kentte ayrışmaya neden olduğu açıktır. Bunlarla ilişkili olarak kentte zaman zaman da olsa kendilerini yabancı hissetmeleri, kentte farlılaşmanın ve ayrılmış dokuların bulunduğu bir göstergesi olduğundan, araştırma kitlesine sorduğumuz "Mersin'in her yerini bilir misiniz sorusuna verilen yanıtlar önem kazanmıştır. Tablo.80'den izlenebileceği gibi deneklerin yarısından fazlası Mersin'in her yerini bilir misiniz sorusuna hayır yanıtını vermiştir. Hayır yanıtını verenlerin yarısından fazlası bilmediği yerleri belirtememişken, kendini Türk olarak tanımlayanların "Kürt mahalleleri" ve Kürtlerin yoğun olarak yaşadığı yerleri bilmemesi, kendini Kürt olarak tanımlayanlarında gelir seviyesi yüksek ve kendi mahallelerine uzak

bölge/mahalleleri bilmemesi kentin ayrıışmış dokusunu tanımlamak açısından önem sunmaktadır.

Yukarıda sunulan veriler alt hipotezimiz olan “1990’lı yıllarda yaşanan zorunlu göç mekanda bir ayrıışma yaratmış, bu ayrıışma zaman içinde giderek kalıcılaışmış, etnik farklılıkları da ön plana çıkarmış ve kentin tüm yaşayanlarınca önemsenen bir eğilim halini almıştır” yargısını onadığı görölmektedir.

Son olarak araştırma kitlesinin “ sizce toplumsal açıdan sorun yaratan en önemli ayırım nedir ” sorusuna verdiği yanıtlar çalışmamızın bulgularını destekler niteliktedir. Tablo.81’den izlenebileceği gibi kimlik tanımlamalarında Arap kimliğini kullananların % 41.8’i, Türk kimliğini kullananların % 58.4’ü, Kürt kimliğini kullananların % 65.3’ü toplumda sorun yaratan en önemli ayırım olarak Türk/Kürt, Laz,Arap şeklindeki etnik kimlik tanımlarının sorun yarattığını belirtmişlerdir. Ekonomik ölçütler açısından önemli olan zengin/fakir, işçi/patron gibi farklılıkların önüne geçen ve kendilerini tanımladıkları kimlikler temelinde bile oransal olarak çok önemli bir farklılık sunmayan, etnik kimlik farklılıkların yarattığı ayırım, kentin en önemli sorunu olarak belirlenen “ayırıcılık” tanımına da açıklık getirmektedir.

Sunulan bu veriler “kentsel alanlarda ortaya çıkan ve giderek yükselen bu gerilim sürecinde, kentte yaşanan çeşitli sorunlar ve yetersizlikler karşında kendisini farklı bir kimlik ile tanımlayan her kişi ve grup, tanımladığı kimliğin dışındaki bir başka kimlik grubunu sorunlarının kaynağı olarak görebilmekte, bu tanımlamada da göçmen yada yerli konumu önemli bir etken olmaktadır” hipotezimizi de onaylamaktadır.

Ayrıca ayrımcılık tanımına açıklık getiren Tablo 81’deki veriler Tablo 58’de belirtildiği gibi Türkiye’de insanlara farklı muamele yapıldığını belirten sonuçlarla da örtüşmektedir. Zira Mersin’de yaşayanların % 93.5’inin Türkiye’de insanlara farklı muamele olduğunu düşünmekteyken, Tablo 57’de vurgulandığı gibi kentin yaklaşık 1/3’ü farklı muameleyi hak edenler olduğunu düşünmektedir. Farklı muameleyi hak edenler olduğunu düşünenlerin kendilerini tanımladığı

kimlikler ile birlikte değerlendirdiğimizde Tablo 82'den görüldüğü gibi farklı muameleyi hakedenler olduğunu düşünenlerin % 57'si Türklerden oluşmaktayken, % 23' Araplardan, % 15'i de Kürtlerden oluşmaktadır. Kimlikler bazında değerlendirme yapıldığında kendini Türk olarak tanımlayanların % 40.7'si, Kürt olarak tanımlayanların % 15.5'i, Arap olarak tanımlayanların % 23.6'sı farklı muameleyi hakedenler olduğunu düşünmektedir.

Araştırma kitlesinin "demokratikleşme" adımları olarak sunulan AB'ye uyum doğrultusunda yapılan düzenlemeleri değerlendirmeleri, özellikle farklı kimliklere sağladığı olanaklar açısından, önem sunmuştur. Bu doğrultuda Tablo 83'den Türklerin % 54.5'i AB'ye uyum için yapılan düzenlemeleri desteklerken, bu oran Kürtlerde % 76.1, Araplarda % 52.7'dir. Yine bu Tabloyla birlikte değerlendirirsek Tablo 84'den görüldüğü gibi Türklerin % 51.6'sı, Kürtlerin % 91.3' ve Arapların % 76.3' anadilde yayın vb. düzenlemeleri desteklediğini belirtmektedir.

Yaptığımız analizler çerçevesinde yaşanan hoşnutsuzluklarla ilintili olarak deneklerin ülkeden ayrılmayı düşünüp düşünmediğini incelediğimizde, kimlikler bazında değerlendirmeler yapılır ise, Türklerin ve Arapların % 63', Kürtlerin % 39'u ülkeden ayrılmayı düşünmediklerini belirtmiştir. Bunun yanında Tablo 85'den görüldüğü gibi Türkiye'den ayrılmayı düşünenlerin yarısı Avrupa'da bir ülkeye giderim derken bunu iş imkanları olan bir yere yanıtı izlemektedir. Bunun yanında Kuzey Irak'a giderim diyenlerde Türkiye'den ayrılmayı düşünenlerin % 12.2'sini oluşturmaktayken bunun % 77.5'i Kürtlerden oluşmaktadır.

Tüm bu analizlerden genel bir değerlendirme yapıldığında Türkiye'de 1950'li yıllarda ivme kazanan kırdan kente göç hareketi kentlerde sürekli sorun olarak grlmştir. Son yıllarda kentin yerlileri ve göçmenler için kentlerdeki kaynakların azalması kadar hayat şartlarındaki ve g nedenlerindeki değişmeler 1990 sonrası g hareketine damgasını vurmuştur.

1990'lı yıllarda Türkiye'nin Doğu ve Güney Doğu Bölgelerinden yaşanan kitlesel glerin yanında 1980'li yıllarda devletin uygulamaya koyduğu neo-

liberal politikalar sonucu 1990'lı yıllarda ülkede yaşanan ekonomik krizlerin etkisi ile kentlerde yoksullukların artması kentsel alanlarda geçmişten farklı bir dokunun ortaya çıkmasına neden olmuştur. Türkiye'nin Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerinde yaşanan çatışmaların ülke genelinde yarattığı etkide dikkate alındığında, özellikle göç alan bölgelerde milliyetçi eğilimlerin yükseldiği ve bunun sonucunda kentlerde gerilim üreten bir dokunun oluştuğu gözlemlenebilmektedir.

Önceleri kaçınılmaz bir biçimde, kentsel mekanın yerleşiminde ortaya çıkan ayrışma zaman içinde kalıcılaşmış ve giderek kentin belirgin özelliklerinden birisi olmaya başlamıştır. Mekandaki bu ayrışmanın, 1990 sonrası göçün belirgin özelliği olan etnik temel de içermesi, mekan ayrışımını derinleştirmiş ve toplumsal boyuta da yansıyan farklı niteliğe büründürmüştür. Özellikle 1990 sonrası göçmenlerin geldikleri kentte kentin en yoksul kesimini oluşturması kentlerde etnik temelli birlikteliklerin kuvvetlenmesine de neden olmuş ve Mersin örneğinde görüldüğü gibi etnik kimliğe dayalı tutum alışı bir artış gözlenmiştir. Bu noktada devletin ekonomik alanda uyguladığı politikaların değişimi mevcut dokunun daha pekişmesine katkı sağlamıştır.

Bu noktada Tablo 35 ve Tablo 36'da vurguladığımız gibi göçmenlerin başta işsizlik ve ekonomik sorunlar olmak üzere bir takım yasa dışı olayların nedeni olarak görülmesi, etnik farklılıkların olduğu noktada dışlama ve ayrımcılığa neden olarak milliyetçiliği körüklemiştir. Bununla beraber kentin kaynaklarını paylaşan sayısının günden güne artması, göçe ve göçmenler karşı bir tavır alışın ortaya çıkmasına neden olmuş ve kimlikler temelinde netleşmeler gözlenmiştir. Nitekim Mersin örneğinin ortaya koyduğu gibi artan yoksullukların birleştirdiği kesimler geçmişte olduğu gibi sınıf temelli birlikteliklerdense kendilerini etnik temelli milliyetçiliklerle ifade etmiştir.

Son olarak, göç sonucu oluşan yeni kentsel dokuda, ekonomik ve kültürel olarak etnik temele oturan bir toplumsal yapının, giderek "milliyetçi" eğilimlerin ağırlık kazanması ile daha da derinleştiği belirlenmektedir. Kentsel alanda kendi kimliklerini farklı biçimlerde tanımlayan kesimlerin bu kimliklerini giderek daha fazla önemsendiği ve kişisel tutumlarında bu temelde bir yaklaşımın

belirginleşerek, kimliklerin daha da ön plana çıkmasına neden olduğu ve kentsel gerilimi tırmandırdığı Mersin araştırması verileri ile de pekişmektedir.

Mersin araştırma verilerinin net bir biçimde ortaya koyduğu gibi genel anlamda göçe karşı olumsuz bir tavır belirlenirken, kentin göçten öte göçle ortaya çıkan toplumsal yapıda kendisini hissettirdiği belirlenen, ayrımcılık ve milliyetçiliğe karşı sıkıntı sunması kimliklerin öne çıktığı bir dokuyu ortaya koymakta ve doğrulamaktadır. Bu değerlendirmeler sonucunda özellikle kentin yoksul kesiminin bütün kimliklerde, geçmişe göre daha milliyetçi olduğunu belirtmesi ve bu tutumun gelir seviyesi yükseldikçe azalması milliyetçilik tutumunda yoksulluğun belirleyici olduğu savını doğrulamaktadır.

Son söz olarak bugün Mersin özelinde, 1990'lı yıllarda yaşanan zorunlu göçe bağlı olarak kentsel mekanda etnik kimliği kitlesel boyutta öne çıkaran bir dokunun var olduğu belirlenmektedir. Kentin mekansal, ekonomik, toplumsal yapısını etkileyen ve dönüştüren bu gelişmelerin üzerine devletin işlevlerinin bir bölümünden çekilmesi, ekonomideki yetersizlikler, gelir dağılımı dengesizliği ve yoksulluk eklenince kentin tüm yaşayanlarının etnik temeldeki milliyetçi eğilimlerinin arttığı ifade edilebilir. Önümüzdeki süreçte Türkiye kentleri için haberci olan bu bulgular dikkate alındığında, zorunlu göç ile kentlere ulaşan kesimin öncelikle kentsel gereksinimlerinin karşılanması ve kente özgü yaşam tarzı içine alınması için devletin gerekli düzenlemeleri yapması, mevcut dokudaki sivirmeleri ve kentsel gerilime neden olan faktörleri yumuşatabilecek bir adım olarak gözükmektedir.

Tablo. 60 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersinde Yaşama Süresi Karşılaştırması

<i>Kendisini Tanımladığı Kimlik * Mersinde Yaşama Süresi (%)</i>								
		<i>Mersinde Yaşama Süresi</i>						<i>Toplam</i>
		<i>0-5 Yıl</i>	<i>6-10 Yıl</i>	<i>11-15 Yıl</i>	<i>16-20 Yıl</i>	<i>21 Yıdan Fazla</i>	<i>Doğduğumdan Beri</i>	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	2,6	3,5	7,1	6,8	6,8	15,2	42
	Kürt	6,5	5,5	8,1	7,1	4,5	1,9	33,5
	Türkiyeli	1,0	1,3	1,3	1,0	2,9	3,5	11,0
	Laz	-	0,3	-	-	0,3	-	0,6
	Arap	0,6	0,6	-	-	1,0	3,2	5,5
	Alevi	0,6	-	-	-	1,0	0,6	2,3
	Müslüman	-	-	0,6	-	0,6	-	1,3
	Memleketim	-	0,6	0,6	0,3	0,3	0,6	2,6
	Yanıt yok	0,3	-	0,3	0,3	-	0,3	1,3
Toplam		11,6	11,9	18,1	15,5	17,4	25,5	100,0

Tablo. 61 Mersin'e Göç Nedeni ve Kendisini Tanımladığı Kimlik Karşılaştırması

<i>Mersin'e Göç Nedeni * Kendisini Tanımladığı Kimlik (%)</i>											
		<i>Türk</i>	<i>Kürt</i>	<i>Arap</i>	<i>Laz</i>	<i>Alevi</i>	<i>Müslüman</i>	<i>Memleketim</i>	<i>Türkiyeli</i>	<i>Cevap Yok</i>	<i>Toplam</i>
Göç Nedenleri	Göç Etmedim	15,2	1,9	3,2	-	0,6	-	0,6	3,5	0,3	25,5
	Tayin	2,9	0,6	-	-	0,3	0,3	-	1,0	-	5,2
	İşim Nedeniyle	11,0	4,2	0,6	-	-	0,3	1,3	1,9	0,3	19,7
	Ekonomik Güçlükler	5,5	9,0	-	-	-	-	-	1,0	-	15,5
	Eğitim	1,0	-	-	-	-	-	0,3	-	-	1,3
	Olanaklar	2,6	3,9	0,3	-	0,6	0,6	-	2,6	0,6	11,3
	Kan Davası	0,3	1,3	0,3	-	-	-	-	-	-	1,9
	Can Güvenliği	-	1,3	-	-	-	-	-	0,3	-	1,6
	Memleketimdeki Olaylar Nedeniyle	1,6	10,0	-	-	-	-	-	1,3	-	13,2
	Evlilik	1,0	0,6	0,6	0,6	0,3	-	-	-	-	3,2
	Üniversite Eğitimi	-	0,3	0,3	-	-	-	0,3	-	-	1,0
	Akrabalar/Tanıdıklar Var	0,3	0,3	-	-	-	-	-	-	-	0,6
Toplam		42	33,5	5,5	0,6	2,3	1,3	2,6	11,0	1,2	100,0

Tablo. 62. Bağlı Olduğu Sosyal Güvenlik Kurumu ve Kendini Tanımladığı Kimlik Karşılaştırması

<i>Kimlik * Sosyal Güvenlik Kurumu</i> (%)								
		<i>Sosyal Güvenlik Kurumu</i>						<i>Toplam</i>
		<i>Yok</i>	<i>Yeşil Kart</i>	<i>Bağ-Kur</i>	<i>SSK</i>	<i>Emekli Sandığı</i>	<i>Özel Sigorta</i>	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	7,4	4,8	10,3	12,9	5,2	1,3	42
	Kürt	14,2	6,5	8,1	3,5	1,0	0,3	33,5
	Türkiyeli	1,9	0,3	3,2	3,5	1,3	0,6	11,0
	Laz	-	0,3	-	0,3	-	-	06
	Arap	1,3	-	1,9	1,6	0,6	-	5,5
	Alevi	1,3	-	0,3	0,3	-	0,3	2,3
	Müslüman	-	0,6	0,3	-	0,3	-	1,3
	Memleketim	0,6	0,3	-	1,3	0,3	-	2,6
	Yanıt yok	0,3	-	-	0,3	0,6	-	1,3
Toplam		27,1	12,9	24,2	23,9	9,4	2,6	100,0

Tablo.63 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve İstihdam Durumu Karşılaştırması

<i>Kimlik * İstihdam (%)</i>															
		<i>İstihdam</i>													<i>Toplam</i>
		<i>Memur</i>	<i>Esnaf</i>	<i>Sürekli-İşçi</i>	<i>Günelikli-İşçi</i>	<i>Tarım İşçisi</i>	<i>Çiftçi</i>	<i>Tüccar</i>	<i>Tablacı</i>	<i>Profesyonel Meslek</i>	<i>Öğrenci</i>	<i>Ev Kadını</i>	<i>Emekli</i>	<i>İşsiz</i>	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	4,5	11,3	5,2	2,6	-	0,3	1,3	2,3	1,6	1,5	5,4	4,8	0,9	42
	Kürt	-	12,6	3,9	5,2	0,6	0,3	0,3	1,6	0,3	3,9	2,6	0,6	1,6	33,5
	Türkiyeli	1,3	5,5	0,6	-	-	-	0,6	-	0,3	0,3	0,3	1,0	1,0	11,0
	Laz	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3	-	-	0,6
	Arap	0,6	1,0	0,3	0,3	-	0,3	-	-	-	0,6	1,6	0,6	-	5,5
	Alevi	-	0,6	-	0,3	-	-	-	-	-	0,3	0,3	-	0,6	2,3
	Müslüman	-	0,6	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	0,3	1,3
	Memleketim	0,3	0,6	0,6	-	-	-	-	-	-	0,3	0,3	0,3	-	2,6
	Yanıt yok	0,3	-	-	-	-	-	-	-	-	0,3	-	0,3	0,3	1,3
Toplam		7,1	32,3	10,6	8,4	0,6	1,0	2,3	3,9	2,3	7,7	11,3	7,7	4,8	100,0

Tablo. 64. Aylık Gelir ve Milliyetçilik Tutumundaki Değişim Karşılaştırması

<i>Aylık Gelir* Milliyetçilik Tutumundaki Değişim</i>					
<i>(%)</i>					
		<i>Değişiklik Yok</i>	<i>Daha Milliyetçi Oldum</i>	<i>Daha Az Milliyetçi Oldum</i>	<i>Toplam</i>
Aylık Gelir	0-200	1,0	1,3	-	2,3
	201-350	1,9	3,2	1,6	6,8
	350-500	10,0	11,3	1,0	22,3
	501-700	7,4	12,9	4,2	24,5
	701-1000	6,1	11,6	2,6	20,3
	1001-1500	4,2	6,1	2,3	12,6
	1501-2500	2,9	3,2	1,3	7,4
	2501 ve Üzeri	1,6	1,9	0,3	3,9
Toplam		35,2	51,6	13,2	100,0

Tablo.65. Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersinin Göç Alması Değerlendirmesinin Karşılaştırılması

	<i>Kendisini Tanımladığı Kimlik * Mersinin Göç Alması (%)</i>				
		<i>Olumsuz</i>	<i>Olumlu</i>	<i>Diğer</i>	<i>Toplam</i>
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	34,9	3,5	3,5	42
	Kürt	22,9	4,2	6,5	33,5
	Arap	4,2	1,0	0,3	5,5
	Laz	0,6	-	-	0,6
	Alevi	1,6	0,6	-	2,3
	Müslüman	0,3	0,6	0,3	1,3
	Memleketim	1,9	0,3	0,3	2,6
	Türkiyeli	6,8	1,0	3,2	11,0
	Yanıt Yok	1,3	-	-	1,3
Toplam		74,5	11,3	14,2	100,0

Tablo.66. Kendini Tanımladığı Kimlik ve Göç Edenler Mersini Bozdu Yargısının Değerlendirilmesi

<i>Kendisini Tanımladığı Kimlik * Göç Edenler Mersini Bozdu</i>				
<i>(%)</i>				
		<i>Göç edenler Mersini bozdu</i>		<i>Toplam</i>
		<i>Katılıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	31,4	10,6	42
	Kürt	11,6	21,9	33,5
	Türkiyeli	5,2	5,8	11,0
	Laz	0,6	-	0,6
	Arap	4,8	0,6	5,5
	Alevi	1,3	1,0	2,3
	Müslüman	0,6	0,6	1,3
	Memleketim	1,3	1,3	2,6
	Yanıt yok	0,6	0,6	1,3
Toplam		57,4	42,6	100,0

Tablo.67. Mersin’de Yaşama Süresi ve Göç Edenler Mersin’i Bozdu Yargısının Değerlendirilmesi

<i>Mersin’de Yaşama Süresi * Göç Edenler Mersin’i Bozdu (%)</i>				
		<i>Göç Edenler Mersin’i Bozdu</i>		<i>Toplam</i>
		<i>Katılıyorum</i>	<i>Katılmıyorum</i>	
Mersin’de Yaşama Süresi	0-5 Yıl	3,2	8,4	11,6
	6-10 Yıl	6,8	5,2	11,9
	11-15 Yıl	8,1	10,0	18,1
	16-20 Yıl	10,0	5,5	15,5
	21 Yıldan Fazla	9,0	8,4	17,4
	Doğduğumdan Beri	20,3	5,2	25,5
Toplam		57,4	42,6	100,0

Tablo.68 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Göç Nelere Neden Oluyor

<i>Göç nelere neden oluyor *Kendini Tanımladığı Kimlik (%)</i>											
		<i>Kendini Tanımladığı Kimlik</i>									<i>Toplam</i>
		<i>Türk</i>	<i>Kürt</i>	<i>Türkiyeli</i>	<i>Arap</i>	<i>Memleketim</i>	<i>Alevi</i>	<i>Müslüman</i>	<i>Laz</i>	<i>Yanıt Yok</i>	
Göç Nelere Neden Oluyor	Ekonomik Sorun	12,6	7,4	1,9	1,6	0,3	1,0	-	0,3	0,3	25,5
	Siyasal Sorun	0,3	2,6	0,3	-	0,3	-	-	-	-	3,5
	Kültürel Sorun	1,6	2,3	-	0,3	-	-	-	-	-	4,2
	Toplumsal Sorun	1,9	2,3	1,3	0,3	0,6	-	-	-	-	6,5
	Ucuz İşgücü	0,6	0,3	-	-	-	-	-	-	-	1,0
	Hoşgörülü Sosyal Yapı	0,3	0,3	-	-	-	-	0,3	-	-	1,0
	Kültürel Zenginlik	1,0	2,3	0,6	1,0	-	0,3	0,3	-	-	5,5
	Toplumsal Dinamizm	0,6	0,3	-	-	0,3	-	-	-	-	1,3
	Ekonomik Açıdan Sorun-Sosyal Yaşam Açısından Sorun	2,6	0,6	-	-	-	-	-	-	-	3,2
	Ekonomik Açıdan Sorun-Siyasal Açıdan Sorun	2,9	3,2	0,3	0,6	-	0,3	-	-	0,3	7,7
	Ekonomik Açıdan Sorun-Kültürel Açıdan Sorun	2,3	1,3	0,3	-	0,3	0,3	-	-	-	4,5
	Ekonomik Açıdan Sorun-Toplumsal Açıdan Sorun	3,9	0,6	1,3	0,6	-	-	-	0,3	-	6,8
	Ekonomik Açıdan Sorun- Ucuz İşgücü Yaratıyor	1,0	1,9	1,0	-	0,3	-	-	-	-	4,2
	Ekonomik Açıdan Sorun-Kültürel Zenginliğimiz Artıyor	1,6	2,6	1,0	0,3	-	-	-	-	-	5,5
	Siyasal Etkinlik Artıyor- Kültürel Zenginliğimiz Artıyor	-	1,0	0,3	-	-	0,3	0,3	-	-	1,9
	Her Yönden Sorun	7,7	2,9	1,0	0,3	0,3	-	0,3	-	0,6	13,2
Her Yönden Sorun- Ucuz İşgücü Yaratıyor	1,0	1,6	1,6	0,3	-	-	-	-	-	4,5	
Toplam		42	33,5	11,0	5,5	2,6	2,3	1,3	0,6	1,3	100,0

Tablo. 69 Mersinde Olmasaydı ve Kendini Tanımladığı Kimlik Karşılaştırması

Mersinde Olmasaydı * Kendini Tanımladığı Kimlik											
%											
		Kimlik									Toplam
		Türk	Kürt	Türkiyeli	Arap	Memleketim	Alevi	Müslüman	Laz	Yanıt yok	
Mersinde Olmasaydı	Yanıt yok			0,6							0,6
	Göç edenler	4,8	0,3	1,9	0,3	0,3		0,3			8,1
	Ayrımcılık	4,5	2,3	0,3	0,3	0,3	0,3			0,3	8,4
	Gayri Müslimler		0,3			0,3					0,6
	İslamcılık	0,3	0,6								1,0
	Siyasi Çatışmalar	2,9	0,6		0,3						3,9
	Yoksulluk	1,6	0,6	0,3	0,3						2,9
	Milliyetçilik	1,0	2,9	0,3						0,3	4,5
	İşsizlik	2,9	3,2	0,6	0,3	0,3	0,6	0,6			8,7
	Köyünde gibi yaşayanlar	0,3				0,3					0,6
	Göç edenler- Ayrımcılık	2,3	1,0	0,6		0,3					4,2
	Göç edenler- Siyasi Çatışmalar	4,2	0,3		0,6						5,2
	Göç edenler- Yoksulluk	4,8	0,3	0,6	0,6		0,3		0,3		7,1
	Göç edenler - İşsizlik	2,3					0,3				2,6
	Ayrımcılık- Siyasi Çatışmalar	1,9	2,9	0,3		0,3					5,5
	Ayrımcılık- Yoksulluk	1,6	1,3		0,3				0,3		3,5
	Ayrımcılık- Milliyetçilik	1,9	10,6	1,9	1,3	0,3		0,3		0,6	17,1
	Ayrımcılık- İşsizlik	1,3	0,6	0,6	0,3						2,9
	Yoksulluk- İşsizlik	3,2	0,6	1,0	0,3						5,2
	Milliyetçilik- İşsizlik		4,8	1,6	0,3		0,6				7,4
Toplam		42	33,5	11,0	5,5	2,6	2,3	1,3	0,6	1,3	100,0

Tablo. 70. Milliyetçilik Tutumundaki Değişim ve Kendini Tanımladığı Kimlik

		<i>Kendisini Tanımladığı Kimlik * Milliyetçilik Tutumunuzdaki Değişim</i>				
		<i>(%)</i>				
Kendisini Tanımladığı Kimlik		<i>Değişim Yok</i>	<i>Daha Milliyetçi Oldum</i>	<i>Daha Az Milliyetçi Oldum</i>	<i>Toplam</i>	
		Türk	12,3	25,8	3,9	42
		Kürt	11,0	17,4	5,2	33,5
		Arap	1,3	3,2	1,0	5,5
		Laz	0,6	-	-	0,6
		Alevi	1,9	-	0,3	2,3
		Müslüman	0,6	0,3	0,3	1,3
		Memleketim	1,0	1,6	-	2,6
		Türkiyeli	6,1	2,3	2,6	11,0
		Yanıt Yok	0,3	1,0	-	1,3
		Toplam	35,2	51,6	13,2	100,0

Tablo 71 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Ailenizden Birinin Farklı Kimlik Evliliğine Karşı Çıkar Mısınız

Kendini Tanımladığı Kimlik * Farklı Kimlik Evliliğine Karşı Çıkar Mısınız				
		Farklı Kimlik Evliliğine Karşı Çıkar Mısınız		Toplam
		Evet	Hayır	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	13,9	28,1	42
	Kürt	9,7	23,9	33,5
	Türkiyeli	1,6	9,4	11,0
	Arap	1,3	4,2	5,5
	Memleketim	1,0	1,6	2,6
	Alevi		2,3	2,3
	Müslüman	0,3	1,0	1,3
	Laz	0,3	0,3	0,6
	Yanıt yok	0,3	1,0	1,3
Toplam		28,4	71,6	100,0

Tablo 72 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve İş Bağlantısında Karşınızdakinin Kimliği Kararınızda Etkili Olur Mu

Kendini Tanımladığı Kimlik * İş Bağlantısında Karşınızdakinin Kimliği Kararınızda Etkili Olur Mu				
		İş Bağlantısında Karşınızdakinin Kimliği Kararınızda Etkili Olur mu		Toplam
		Evet	Hayır	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	11,6	30,3	42
	Kürt	5,5	28,1	33,5
	Türkiyeli	1,0	10,0	11,0
	Arap	1,6	3,9	5,5
	Memleketim	1,3	1,3	2,6
	Alevi		2,3	2,3
	Müslüman	0,3	1,0	1,3
	Laz	0,3	0,3	0,6
	Yanıt yok	0,3	1,0	1,3
Toplam		21,9	78,1	100,0

Tablo 73 Kendisini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve Siyasi Yelpazedeki Yeri

Siyasi kimlik * Siyasi yelpazede yeriniz						
		%				
		Siyasi yelpazede yeriniz				Toplam
		Yanıt yok	Sağ	Orta	Sol	
Siyasi kimlik	Yanıt yok	1,3		4,2	0,3	5,8
	Milliyetçi	0,3	11,3	4,2	1,3	17,1
	Liberal		0,3	0,3		0,6
	Sosyalist			0,6	11,0	11,6
	Muhafazakar		2,9	6,8	0,6	10,3
	Ulusalçı		0,6	2,9	0,3	3,9
	Yurtsever		0,3	4,2	12,6	17,1
	Dinsel Muhafazakar		0,3	3,2	0,6	4,2
	Sosyal Demokrat		0,3	8,1	14,2	22,6
	Vatansever		0,6	5,2	0,6	6,5
	Bağımsız			0,3		0,3
Toplam		1,6	16,8	40,0	41,6	100,0

Tablo 74 Kendisini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve 2004 Belediye Seçimlerinde Oy Verdiği Parti

2004 Belediye Seçimi * Siyasi kimlik													
%													
		Siyasi kimlik											Toplam
		Yanıt yok	Milliyetçi	Liberal	Sosyalist	Muhafazakar	Ulusalçı	Yurtsever	Dinsel Muhafazakar	Sosyal Demokrat	Vatansever	Bağımsız	
2004 Belediye Seçimi	Yanıt yok/Oy kullanmadım	3,2	1,6		1,9	2,9	1,3	1,6	1,3	5,2	1,3		20,3
	DEHAP/SHP...SOL BLOK	0,3			6,1	0,6	0,3	14,2	0,6	4,2	0,3	0,3	27,1
	AKP	0,6	2,3	0,3	0,3	4,2		0,3	0,6	0,6	0,3		9,7
	CHP	1,3	4,8	0,3	2,9	0,6	1,9	0,6	0,3	12,3	3,2		28,4
	GENÇ PARTİ								0,3				0,3
	MHP		7,4						0,3	0,3	0,6		8,7
	SP								0,6				0,6
	DYP		0,6			1,3							1,9
	ÖDP				0,3		0,3						0,6
	DSP	0,3				0,3					0,6		1,3
	ANAP		0,3			0,3							0,6
İP							0,3					0,3	
Toplam		5,8	17,1	0,6	11,6	10,3	3,9	17,1	4,2	22,6	6,5	0,3	100,0

Tablo 75. Kendini Tanımladığı Siyasi Kimlik ve Kimlik Karşılaştırması

Siyasi kimlik * Kimlik											
		Kimlik									Toplam
		Türk	Kürt	Türkiyeli	Arap	Memleketim	Alevi	Müslüman	Laz	Yanıt yok	
Siyasi kimlik	Yanıt yok	3,2	0,3	1,3		0,3	0,6				5,8
	Milliyetçi	13,2	0,3	2,3	0,6	0,6					17,1
	Liberal	0,6									,6
	Sosyalist	1,6	6,5	2,6	0,3		0,6				11,6
	Muhafazakar	6,1	2,9			0,3	0,3		0,3	0,3	10,3
	Ulusalçı	3,2	0,3	0,3							3,9
	Yurtsever	1,3	13,5	1,3	0,3					0,6	17,1
	Dinsel Muhafazakar	1,3	2,3					0,6			4,2
	Sosyal Demokrat	7,4	7,1	1,6	4,2	0,6	0,6	0,3	0,3	0,3	22,6
	Vatansever	3,9		1,6		0,6		0,3			6,5
	Bağımsız		0,3								0,3
Toplam		42	33,5	11,0	5,5	2,6	2,3	1,3	0,6	1,3	100,0

Tablo 76. Aylık Gelir ve 2004 Belediye Seçimlerinde Oy Verdiği Parti

2004 Belediye Seçimi * Aylık gelir										
%										
		Aylık gelir								Toplam
		0-200	201-350	350-500	501-700	701-1000	1001-1500	1501-2500	2501 ve üzeri	
2004 Belediye Seçimi Oy Verilen Parti	Yanıt yok/Oy kullanmadım	1,0	0,6	5,2	3,5	4,8	2,9	1,6	0,6	20,3
	DEHAP/SHP...SOL BLOK	1,0	4,2	6,8	8,4	3,5	2,3	1,0		27,1
	AKP			1,3	1,9	2,9	1,0	1,6	1,0	9,7
	CHP	0,3	1,9	3,5	6,8	6,5	5,2	2,9	1,3	28,4
	GENÇ PARTİ						0,3			0,3
	MHP			2,9	2,6	1,9		0,3	1,0	8,7
	SP			,3	0,3					0,6
	DYP			,6	0,3	0,3	0,6			1,9
	ÖDP			,3			0,3			0,6
	DSP			1,0		0,3				1,3
	ANAP			0,3	0,3					0,6
	İP				0,3					0,3
Toplam		2,3	6,8	22,3	24,5	20,3	12,6	7,4	3,9	100,0

Tablo 77. Kendini Tanımladığı Kimlik ve 2004 Belediye Seçiminde Oy Verdiği Parti

Kendini Tanımladığı Kimlik * 2004 Belediye Seçimi														
		2004 Belediye Seçimi												<i>Toplam</i>
		Yanıt yok/Oy kullanmadım	DEHAP/SHP...SOL BLOK	AKP	CHP	GENÇ PARTİ	MHP	SP	DYP	ÖDP	DSP	ANAP	İP	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	9,7	2,3	5,5	13,5		7,7	0,3	1,0	0,3	1,0	0,6		42
	Kürt	5,5	21,6	2,6	2,9		0,3		0,3				0,3	33,5
	Türkiyeli	1,6	2,3	0,3	5,8		0,3		0,3		0,3			11,0
	Arap	1,0	0,3		3,9					0,3				5,5
	Memleketim	,6		0,6	0,6		0,3		0,3					2,6
	Alevi	1,6		0,3	0,3									2,3
	Müslüman				0,6	0,3		0,3						1,3
	Laz	0,3		0,3										0,6
	Yanıt yok		0,6		0,6									1,3
Toplam		20,3	27,1	9,7	28,4	0,3	8,7	0,6	1,9	0,6	1,3	0,6	0,3	100,0

Tablo.78. Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersinde Yaşamak Hakkında Düşüncenin Karşılaştırılması

Kendisini Tanımladığı Kimlik * Mersinde Yaşamak Hakkında Düşünce (%)							
		Mersinde Yaşamaktan					Toplam
		Hiç Memnun Değilim	Memnun Değilim	Az Memnunum	Memnunum	Çok Memnunum	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	3,9	3,9	10,6	16,1	7,4	42
	Kürt	5,5	5,8	9,7	10,0	2,6	33,5
	Türkiyeli	1,3	1,9	1,9	4,8	1,0	11,0
	Laz	-	0,3	0,3	-	-	0,6
	Arap	0,6	0,3	0,6	1,9	1,9	5,5
	Alevi	0,3	0,3	0,6	0,3	0,6	2,3
	Müslüman	-	0,6	0,3	0,3	-	1,3
	Memleketim	--	-	1,0	1,0	0,6	2,6
	Yanıt Yok	0,3	-	0,3	0,6	-	1,3
Toplam		11,9	13,2	25,5	35,2	14,2	100,0

Tablo.79. Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Mersine Yabancılık Çekilmesinin Karşılaştırılması

<i>Kimlik * Mersine Yabancılık</i>					
		<i>Mersine Yabancılık</i>			<i>Toplam</i>
		<i>Evet</i>	<i>Hayır</i>	<i>Zaman Zaman</i>	
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	6,5	23,5	11,9	42
	Kürt	7,7	15,5	10,3	33,5
	Türkiyeli	2,3	6,8	1,9	11,0
	Laz	0,3	0,3	-	0,6
	Arap	1,0	3,2	1,3	5,5
	Alevi	0,3	1,6	0,3	2,3
	Müslüman	-	1,0	0,3	1,3
	Memleketim	-	2,3	0,3	2,6
	Yanıt yok	0,3	1,0	-	1,3
Toplam		18,4	55,2	26,5	100,0

Tablo. 80. Kendini Tanımladığı Kimlik Ve Mersin'in Her Yerini Bilir Misiniz Karşılaştırması

Kendini Tanımladığı Kimlik * Mersinin Her Yerini Bilir Misiniz												
		Mersinin Her Yerini Bilir Misiniz										Toplam
		Evet	Hayır	Hayır Birçok Bölgesi	Hayır Mezitli Bölgesi	Hayır Toroslar Belediyesi Bölgesi	Hayır Pozcu Bölgesi	Hayır Kenar Mahalleler	Hayır Yenişehir Bölgesi	Hayır Kürt Mahalleleri	Hayır Akdeniz Belediyesi Bölgesi	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	22,7	11,2	1,2	0,6	1,6	0,6	0,6	0,0	1,5	1,6	42
	Kürt	14,6	11,9	2,5	1,5	1,2	0,6	0,3	0,3	0,3	0,0	33,5
	Türkiyeli	4,5	3,5	-	0,3	0,6	0,3	0,6	-	0,6	0,3	11,0
	Laz	-	0,3	-	-	-	-	-	-	0,3	-	0,6
	Arap	2,9	0,6	1,0	0,3	-	-	-	-	0,3	0,3	5,5
	Alevi	1,9	-	0,3	-	-	-	-	-	-	-	2,3
	Müslüman	1,0	-	-	-	-	-	-	0,3	-	-	1,3
	Memleketim	1,6	-	-	-	0,3	-	-	-	-	0,6	2,6
	Yanıt yok	0,3	1,0	-	-	-	-	-	-	-	-	1,3
Toplam		49,4	28,7	5,2	2,9	3,9	1,6	1,6	0,6	3,2	2,9	100,0

Tablo.81. Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Toplumdaki En Önemli Ayrım Karşılaştırması

<i>Kendisini Tanımladığı Kimlik * Toplumdaki En Önemli Ayrım (%)</i>								
		<i>Türk/ Kürt</i>	<i>Dinci/ Laik</i>	<i>Zengin/ Fakir</i>	<i>İşçi/ Patron</i>	<i>Müslüman/ Gayrimüslim</i>	<i>Köylü/ Kentli</i>	<i>Toplam</i>
Kendisini Tanımladığı Kimlik	Türk	24,5	7,4	7,1	0,6	1,0	1,3	42
	Kürt	21,9	4,2	5,2	1,3	0,6	0,3	33,5
	Arap	2,3	1,9	1,0	-	0,3	-	5,5
	Laz	0,3	-	0,3	-	-	-	0,6
	Alevi	0,6	0,6	1,0	-	-	-	2,3
	Müslüman	0,6	0,3	0,3	-	-	-	1,3
	Memleketim	1,6	0,6	0,3	-	-	-	2,6
	Türkiyeli	3,9	3,2	2,3	1,0	0,6	-	11,0
	Yanıt yok	1,3	-	-	-	-	-	1,3
	Toplam	57,1	18,4	17,4	2,9	2,6	1,6	100,0

Tablo 82 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Farklı Muameleyi Hakkedenler Var Mı

Kendini Tanımladığı Kimlik * Farklı Muamele Hakkedenler Var Mı				
		Farklı Muameleyi Hakkedenler Var mı		<i>Toplam</i>
		Evet	Hayır	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	17,1	24,8	42
	Kürt	5,2	28,4	33,5
	Türkiyeli	2,6	8,4	11,0
	Arap	1,3	4,2	5,5
	Memleketim	2,6		2,6
	Alevi	0,6	1,6	2,3
	Müslüman	0,3	1,0	1,3
	Laz	0,3	0,3	0,6
	Yanıt yok		1,3	1,3
<i>Toplam</i>		30,0	70,0	100,0

Tablo 83 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve AB'ye Uyum Düzenlemeleri

Kendini Tanımladığı Kimlik * AB'ye Uyum Düzenlemelerini					
		AB'ye Uyum Düzenlemelerini			<i>Toplam</i>
		Yanıt yok	Destekliyorum	Desteklemiyorum	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk		22,9	19,0	42
	Kürt	0,3	25,5	7,7	33,5
	Türkiyeli		6,5	4,5	11,0
	Arap		2,9	2,6	5,5
	Memleketim		1,0	1,6	2,6
	Alevi		1,9	0,3	2,3
	Müslüman		0,3	1,0	1,3
	Laz		0,6		0,6
	Yanıt yok		1,0	0,3	1,3
<i>Toplam</i>		0,3	62,6	37,1	100,0

Tablo 84 Kendini Tanımladığı Kimlik ve Anadilde Yayın vb. Düzenlemeleri Destekleme Durumu

Kendini Tanımladığı Kimlik * Anadilde Yayın Vb. Düzenlemeler				
		Anadilde Yayını		Total
		Destekliyorum	Desteklemiyorum	
Kimlik	Türk	21,7	20,3	42
	Kürt	30,6	2,9	33,5
	Türkiyeli	7,7	3,2	11,0
	Arap	4,2	1,3	5,5
	Memleketim	1,6	1,0	2,6
	Alevi	1,9	0,3	2,3
	Müslüman	0,6	0,6	1,3
	Laz	0,6		0,6
	Yanıt Yok	1,3		1,3
Total		70,3	29,7	100,0

Tablo 85 Kendisini Tanımladığı Kimlik ve Türkiye'den Ayrılma Düşüncesiz Nereye Gidersiniz

Kendini Tanımladığı Kimlik * Türkiye'den Ayrılmayı Düşüncesiz Nereye Gidersiniz											
		Türkiye'den Ayrılmayı Düşüncesiz Nereye Gidersiniz									Toplam
		Ayrılmayı düşünmem	Avrupa'da bir ülke	Kuzey Irak	Türki Cumhuriyetler	Arap Ülkeleri	İş imkanı olan bir yere	Rusya	Kanada	Avustralya	
Kendini Tanımladığı Kimlik	Türk	26,8	7,1		0,3	0,6	5,2	0,6	1,3		42
	Kürt	13,2	10,6	4,5		0,6	3,2	0,6	0,6		33,5
	Türkiyeli	3,9	4,8	0,3	0,6		0,6			0,6	11,0
	Arap	3,5	0,3	0,3		1,3					5,5
	Memleketim	1,6					0,6			0,3	2,6
	Alevi	1,3	0,6				0,3				2,3
	Müslüman	1,3									1,3
	Laz	0,3	0,3								0,6
	Yanıt yok	0,6		0,6							1,3
Toplam		52,6	23,9	5,8	1,0	2,6	10,0	1,3	1,9	1,0	100,0

KAYNAKÇA

ABADAN-Unat, Nermin, (2002), *Bitmeyen Göç Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

AÇMA, Bülent, (2003), “*Economic Consequences of International Migration: Case Study of Turkey*”, <http://www.mmo.gr/pdf/library/Balkans/Turkey%20+economic%20effect%20of%20%20emign.pdf> (Erişim Tarihi: 15/Temmuz/2006).

AHMAD, Feroz, (1995), *Modern Türkiye'nin Oluşu*, Çev: Yavuz Alogan, Sarmal Yayınları, İstanbul.

AKÇAM, Taner, (1992), “*Ulusal Kimliğimizin Oluşumu Üzerine Bazı Tezler*”, Birikim Dergisi, Sayı:33, İstanbul.

AKÇAM, Taner, (2002), “*Türk Ulusal Kimliği Üzerine Bazı Tezler*”, İç: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4 Milliyetçilik, İletişim Yayınları, İstanbul.

AKER, Tamer A., (2006), “*Ruhsal Süreçler Açısından Zorunlu Göç Ve Yerinden Edilme*”, İç. Zorunlu Göç İle Yüzleşmek Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, TESEV Yayınları, İstanbul.

AKKAYA, Yüksel, (2004), “*19. Yüzyıldan 20. Yüzyıla Mersin Ekonomisi*” İç. Sırtı Dağ, Yüzü Deniz: Mersin, Haz. Filiz Özdem, YKY Yayınları, İstanbul.

AKKAYAN, Taylan, (1979), “*Göç ve Değişme*”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul.

AKŞİT Bahattin, AKÇAY, Adnan A., (1999), *GAP Bölgesinde Nüfus Hareketleri*, İç. 75 Yılda Köyden Şehirlere, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

ALADA, Adalet B., SAYITA Usta, Sevgi, TEMELLİ, Sezai, (2002), “*Küreselleşme, Yoksulluk ve Şiddet Bağlamında Sokak Çocukları*”, İç: Yoksulluk şiddet ve İnsan Hakları, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın No:19, Ankara.

APAK, Sudi, (1993), *Yurt Dışındaki İşçi Potansiyeli Ve Türkiye Ekonomisi*”, Cem Yayınevi, İstanbul.

ARSLAN, Mehmet, (2002), “*Yurt Dışı İşçi Göçü Bağlamında Almanya’daki Türk İşçi Çocuklarının Eğitim Ve Uyum Sorunları*”, Türk Sosyal Bilimler Derneği 7.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, İç: Kentleşme Göç Ve Yoksulluk, İmaj Yayınları, Ankara.

ASLANOĞLU, Rana A., (1998), *Kent, Kimlik ve Küreselleşme*, Asa Kitabevi, Bursa.

ATABAY, Mithat, (2005), *II. Dünya Savaşı Sırasında Türkiye’de Milliyetçilik Akımları*, Kaynak Yayınları, İstanbul.

AYDIN, Erdoğan, (2002), *Milliyetçilik Türkiye’nin Çıkmazı*, Gendaş Yayınları, İstanbul.

AYDIN, Erdoğan, (1999), *Kabustan Demokrasiye Milliyetçilik, Şeriat ve Alevilik*, Gendaş Yayınları, İstanbul.

AYDIN, Suavi, (1993), *Modernleşme ve Milliyetçilik*, Gündoğan Yayınları, Ankara.

AYDIN, Suavi, (1999), *Kimlik Sorunu Ulusalçılık ve Türk Kimliği* Özgür Üniversite Kitaplığı No:16, Ankara.

AZMAN, Ayşe, YETİN, Nalan, (1999), “1940’lı yıllarda Türk milliyetçiliğinin Farklı Görünümleri”, İç. Mersin Üniversitesi I. Ulusal Tarih Kongresi, Tarih ve Milliyetçilik, 30 Nisan-2 Mayıs 1997, Mersin

BARUT, Mehmet, (2002), **Zorunlu Göç’e Maruz Kalan Kürt Kökenli T.C. Vatandaşlarının Göç Öncesi ve Göç Sonrası Sosyoekonomik, Sosyokültürel Durumları**, Göç-Der Yayınları, İstanbul.

BAYHAN, Vehbi, (1997), “Türkiye’de İç Göçler ve Anomik Kentleşme”, İç. Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE & Sosyoloji Derneği, Ankara.

BELGE, Murat, (1991), “*Milliyetçilik Ve Demokrasi Yugoslavya Üzerine Gözlemler*”, Birikim Dergisi, Sayı:27, İstanbul.

BELGE, Murat, (2006), **Linç Kültürünün Tarihsel Kökeni: Milliyetçilik**, Söyleşi: Berat Günçikan, Agora Kitaplığı, İstanbul.

BERGER, L. Peter, HUNTINGTON, Samuel, (2003), **Bir Küre Bin Bir Küreselleşme Çağdaş Dünyada Kültürel Çeşitlilik**, Çev: Ayla Ortaç, Kitap Yayınevi, İstanbul.

BORA, Tanıl, (1995), “Türkiye’de Milliyetçilik ve Azınlıklar”, Birikim Dergisi, Sayı:71/72, İstanbul.

BORA, Tanıl, (1999), **Türk Sağının Üç Hilali Milliyetçilik Muhafazakarlık İslamcılık**, Birikim Yayınları, İstanbul.

BORA, Tanıl, CAN Kemal, (2004a), **Devlet Ocak Dergah 12 Eylül’den 1990’lara Ülkücü Hareket**, İletişim Yayınları, İstanbul.

BORA, Tanıl, CAN, Kemal, (2004b), **Devlet ve Kuzgun 1990’lardan 2000’lere MHP**, İletişim Yayınları, İstanbul.

BOZKURT, Necati, (2000), *Denizi Kurutmak Dünden Bugüne Zorunlu Göç ve İskan Politikası*, Belge Yayınları, İstanbul.

CASTELLS, Stephan, MILLER, Mark, (1998), *The Age of Migration International Population Movements in The Modern World*, Macmillan Pres., Second Edition, London.

DE JONG, Gordon F, (2000), “*Expectations, Gender and Norms in Migration Decision- Making*”, Population Studies Population Investigation Committee, Volume 54, Number 3.

DEĞİRMEN, Ufuk, (2000), “*1990’lardaki Zorunlu Göçün Özgüllükleri*”, Bilim ve Siyaset Dergisi, Sayı:1, İstanbul.

DİE- (Devlet İstatistik Enstitüsü), (2002), *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*, DİE Matbaası, Ankara.

DİE- (Devlet İstatistik Enstitüsü), (2002), *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri: İçel*, DİE Matbaası, Ankara.

DİŞBUDAK, Cem, (2003), “*International Migration, Transnational Entrepreneurship And The Making Of Çorum As An ‘Anatolian Tiger’*”, Middle East Technical University The Graduate School Of Social Sciences, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

DUMAN, Selami, (2002), “*Göç Olgusunun Kentleşme ve Metropol Oluşumuna Etkisi*”, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.

DURUGÖNÜL, Esmâ, (1997), “*Sosyal Değişme, Göç ve Sosyal Hareketler*”, İç. Toplum ve Göç, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE & Sosyoloji Derneği, Ankara.

ERDER, Sema, (1997), *Kentsel Gerilim Enformel İlişki Ağları Alan Ararştırması*, um:ag Yayınları:31, Ankara.

ERDER, Sema, (1995), “*Yeni Kentliler Ve Kentin Yeni Yoksulları*”, Toplum Ve Bilim Dergisi, Sayı: 66,İstanbul.

ERDER, Sema, (1996), *İstanbul’a Bir Kent Kondu Ümraniye*, İletişim Yayınları, İstanbul.

ERHAN, Selahattin, (1997), “*Göç ve Kimlik*”, İç. Toplum ve Göç”, II. Ulusal Sosyoloji Kongresi, DİE & Sosyoloji Derneği, Ankara.

ERIKSEN, Hylland Thomas, (1997), *Ethnicity Race and Nation The Ethnicity Reader*, Polity Pres, Cambridge.

ERMAN, Tahire, (1998), “*Kentteki Kırsal Kökenli Göçmenlerin Yaşamında Gecekondu ve Apartman*”, 75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık, Tarih Vakfı, İstanbul.

ERMAN, Tahire, (2002), “*Mekansal Kümelene, Siyaset ve Kimlik*” Türk Sosyal Bilimler Derneği 7.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, İç: Kentleşme Göç Ve Yoksulluk, İmaj Yayınları, Ankara.

ERSEL, Birsen, (2002), “*Türkiye’den Yurt Dışına İşçi Göçü Akımı ve Ortaya Çıkardığı Sosyal Politika Sorunları*”, Türk Sosyal Bilimler Derneği 7.Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi, İç: Kentleşme Göç Ve Yoksulluk, İmaj Yayınları, Ankara.

ERSOY, Melih, (1985), *Göç ve Kentsel Bütünleşme*, Türkiye Gelişme Araştırmaları Vakfı Yayını No: 2, Ankara Üniversitesi SBF ve Basın Yayın Yüksekokulu Basımevi, Ankara.

ERSOY, Melih, ŞENGÜL, Tarık, (2002), *Kente Göç ve Yoksulluk: Diyarbakır Örneği*, ODTÜ Kentsel Politika Planlaması ve Yerel Yönetimler Anabilim Dalı, Yayın No: 6, Ankara.

ESER, Mehmet, (1999), “*Uzunyayla Bölgesinde Çerkes Köylerinde Sosyo-Kültürel Değişme*”, İç: Türkiye Çerkeslerinde Sosyo-Kültürel Değişme, KAFDER Yayınları, Ankara.

FAIST, Thomas, (2003), *Uluslararası Göç ve Ulusaşırı Toplumsal Alanlar*, Çev: Azat Zana Gündoğan, Can Nacar, Bağlam Yayınları, Ankara.

GERAY, Cevat, (1970), “*Türkiye’de Göçmen Hareketleri ve Göçmenlerin Yerleştirilmesi*” Amme İdaresi Dergisi Cilt: 3, Sayı: 4.

GÖÇ-DER, (Göç Edenler Sosyal Yardımlaşma ve Kültür Derneği), (2002), **Zorunlu Göç Araştırma Raporu: 1999-2001**, http://www.gocder.com/goc_raporu.doc

GÖKTÜRK, Atilla, (1998), “Araştırma Bulguları ve Günümüzdeki Diyarbakır, Bölge İçi Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması” TMMOB, 2.Baskı, Ankara.

GÖKTÜRK, Atilla, (2001), “*Diyarbakır ile Mersin’e Zorunlu Göç*”, Toplum ve Hekim Dergisi, Türk Tabipler Birliği, Cilt: 16, Sayı: 4, Ankara.

GÖKTÜRK, Atilla, (2006a), “*Göç*”, Eleştirel Sağlık Sosyolojisi Sözlüğü, Editörler: Erhan Nalçacı, Onur Hamzaoğlu, Erkin Özalp, Nazım Kitaplığı:34, Sol Meclis Dizisi:6, İstanbul.

GÖKTÜRK, Atilla, (2006b), “*Göç ve Bir Kentin Değişimi: Mersin Örneği*”
Yayınlanmamış Bildiri.

GÖKTÜRK, Atilla, AKKAYA, Yüksel, (2004), “*Mersin Örneği İle Yerel Yönetimler, Beklentiler ve Reform Üzerine Bir Değerlendirme*”, Yerel Yönetimler Kongresi Bildiriler Kitabı, Çanakkale.

GÖKTÜRK, Atilla, AKKAYA, Yüksel, (2006), “Yerel Yönetimler ve Sınıfsal Tercihler Mersin Örneği” İç. 2. Sınıf Çalışmaları Sempozyumu Türkiye’yi Sınıf Gerçeğiyle Anlamak, Sosyal Araştırmalar Vakfı Almanak 2005, İstanbul

GÖKTÜRK-Tol, Eren Deniz, (2002), “*1919-1923 Dönemi Türk Milliyetçilikleri*”, İç: Modern Türkiye’de Siyasi Düşünce Cilt 4 Milliyetçilik, İletişim Yayınları, İstanbul.

GÖKTÜRK-Tol, Eren Deniz, (2006), ***Dünden Yarına Yurttaşlık 21. Yüzyılda Yurttaşlık Ulusal Devlet Ve Küreselleşme***, Sosyal Araştırmalar Vakfı Yayınları, İstanbul.

GÜNAYDIN, Gökhan, (2001), ***Türkiye Kırsal Yerleşme Düzenine Yönelik Planlama Yaklaşımları***, TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Tarım Politikaları Yayın Dizisi No:1, Ankara.

GÜRSES, Emin, (1998), ***Milliyetçi Hareketler ve Uluslar arası Sistem***, Bağlam Yayınları, İstanbul.

HOBSBAWM, J. Eric, (1993), Çev: Osman Akınhay, ***1780’den Günümüze Milletler ve Milliyetçilik Program, Mit, Gerçeklik***, Ayrıntı Yayınları, İstanbul.

HOBSBAWM, Eric, (1997), ***An Anti-Nationalist Account of Nationalism Since 1989***, The Ethnicity Reader, , Polity Pres, Cambridge.

İŞİK, Oğuz, PINARCIKLIOĞLU, M. Merih, (2003), *Nöbetleşe Yoksulluk Sultanbeyli Örneği*, İletişim Yayınları, İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim, (1999a), “*Bir Ülke Bir Aile ve Birçok Göç: Cumhuriyet Döneminde Bir Toplumsal Dönüşüm Örneği*”, İç. 75 Yılda Köyden Şehirlere, Türkiye Ekonomik Ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet, ÜNALAN, Turgay, (1998), “*Türkiye’de İçgöç: Sorunsal Alanları ve Araştırma Yöntemleri*”, İç. Türkiye’de İçgöç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim, (1999b), “*Cumhuriyet Dönemi Türkiye’sinde Göç Hareketleri*”, İç. 75 Yılda Köyden Şehirlere, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

İÇDUYGU, Ahmet, SİRKECİ, İbrahim, AYDINGÜN, İsmail, (1998), “*Türkiye’de İçgöç Ve İçgöçün İşçi Hareketlerine Etkisi*”, İç. Türkiye’de İçgöç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

JACKSON, J.A., (1986), *Aspects of Modern Sociology Social Processes Migration*, Longman London and New York.

JAMESON, Samuel Haig, ,(1936), “Social Mutation in Turkey”, Social Forces, Volume: 14, Number: 4, North Caroline.

Kalkınma Merkezi Eğitim, Araştırma, Uygulama, Danışmanlık, Üretim ve İşletme Kooperatifi, (2006), *Zorunlu Göç ve Etkileri Diyarbakır*, Ankara.

KARTAL, S. Kemal, (1992), *Ekonomik ve Sosyal Yönleriyle Türkiye’de Kentleşme*, Adım Yayıncılık, Ankara.

KARTAL, S. Kemal, (1983), “*Kentlileşmenin Ekonomik ve Sosyal Maliyeti*”, Amme İdaresi Dergisi, Cilt: 16, Sayı: 4.

KAYGALAK, Sevilay, (1999), “Zaman Ve Mekan Boyutuyla Göç Ve Kentlileşme: Mersin Demirtaş Mahallesi Örneği”, Mersin Üniversitesi S.B.E., Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin.

KAZGAN, Gülten, (2000), *Küreselleşme ve Ulus Devlet Yeni Ekonomik Düzen*, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

KELEŞ, Ruşen, (2004), *Kentleşme Politikası*, İmge Kitabevi, 8. Baskı, Ankara.

KİRİŞÇİ, Kemal, (2003), “Turkey: A Transformation from Emigration to Immigration”, <http://www.migrationinformation.org/Feature/display.cfm?ID=176> (Erişim Tarihi: 30/Temmuz/2006).

KONGAR, Emre, “*Küreselleşme, Mikro Milliyetçilik, Çok Kültürlülük, Anayasal Vatandaşlık*”, http://www.kongar.org/makaleler/mak_kum.php, (Erişim Tarihi: 23/Ağustos/2006).

KOTTAK, Conrad, Phillip, (2001), *Antropoloji -İnsan Çeşitliliğine Bir Bakış*, Ütopya Yayınevi, Ankara.

KÖSE, Ömer H., (2003), “*Küreselleşme Sürecinde Devletin Yapısal ve İşlevsel Dönüşümü*”, Sayıştay Dergisi Sayı: 49, Ankara.

KURAL-Alankuş, Sevda, (1999) *Kültürel –etnik kimlikler ve Çerkesler” İç: Türkiye Çerkeslerinde Sosyo-Kültürel Değişme*, KAFDER Yayınları, Ankara.

LAÇİNER, Ömer, (1996), “*Milliyetçiliklerin Kapışması*”, Birikim Dergisi, Sayı:89, İstanbul.

LEE, Everett S., (1966), “*A Theory Of Migration*”, Demography, Volume 3, Number:1.

MCDOWALL, David, (2004), *Modern Kürt Tarihi*, Doruk Yayınları, Ankara.

MEÇİN, Mansur, (2004), “The Question of Urban Integration and Forced Migration From East and Southeast Anatolian Regions After 1980: The Case of Mersin”, O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Master Tezi, Ankara.

MTSO- (Mersin Ticaret ve Sanayi Odası), (2005), **2005 Ekonomik Rapor**, <http://www.mtso.org.tr/mp/contents.php?id=928>

MUTLU, Servet, (1996), “*Ethnic Kurds in Turkey: A Demographic Study*”, International Journal of Middle East Studies, Vol. 28, No. 4.

OĞRAK, Abdülkadir, (1998), “Göç Sosyal Değişme ve Bütünleşme Güneydoğu Anadolu’dan İzmit’e Göç Eden Aileler Örneği”, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya.

ORAN, Baskın, (1997b), *Atatürk Milliyetçiliği*, Bilgi Yayınevi, Ankara.

ORAN, Baskın, (1999), “*Küreselleşme Ortamında Türkiye’de Birlik ve Beraberlik, Kürt Kimliği ve Gelecek Üzerine Düşünceler*”, İç. Mersin Üniversitesi I. Ulusal Tarih Kongresi, Tarih ve Milliyetçilik, 30 Nisan-2 Mayıs 1997, Mersin

ORAN, Baskın, (2001), *Küreselleşme ve Azınlıklar*, İmaj Yayınevi, Güncelleştirilmiş 4.Basım, Ankara.

ORAN, Baskın, (2006), *Türkiye İnsan Hakları Bilançosu 2005 Yılı Bilançosu*, TESEV Yayınları, İstanbul.

ÖNDER, Harun, ŞENSES, Fikret, (2006), “*Türkiyede Yoksulluk Ve Yoksulluk Düşüncesi, İç. İktisat, Siyaset,Devlet Üzerine Yazılar, Kemali Saybaşlıya Armağan*, Bağlam Yayınları, İstanbul,

ÖZBUDUN, Sibel, (2000), “Adı Konulmayan Olağanüstü Göç”, Bilim Ve Siyaset Dergisi, Sayı:1, İstanbul.

ÖZCAN, Yusuf Ziya, (1998), “ İç Göçün Tanımı ve Verileri İle İlgili Bazı Sorunlar” İç. Türkiye’de İçgöç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

ÖZER, İnan, (2004), *Kentleşme Kentleşme ve Kentsel Değişme*, Ekin Kitabevi, Bursa.

PETERSEN, William, (1958), “*A General Typology of Migration*” American Sociological Review, Volume 23, Number: 3, New York.

PINARCIOĞLU, Melih, IŞIK, Oğuz, (2001), *1980 Sonrası Dönemde Kent Yoksulları Arasında Güce Dayalı Ağ İlişkileri. Sultanbeyli Örneği*, Toplum Ve Bilim Dergisi, Sayı:89, İstanbul.

SMITH, D. Anthony, (2004), *Milli Kimlik*, Çev: Bahadır Sina Şener, İletişim Yayınları, İstanbul.

SÖNMEZ, Mustafa, (2002), “*Gelir Uçurumu: Dünyada ve Bizde*”, İç: Yoksulluk Şiddet ve İnsan Hakları, Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları Araştırma ve Derleme Merkezi Yayın No:19, Ankara.

ŞEN, Y. Furkan, (2004), *Globalleşme Sürecinde Milliyetçilik Trendleri ve Ulus Devlet*, Yargı Yayınları, Ankara.

ŞENGÜL, Tarık, (2000), “*Siyaset Ve Mekansal Ölçek Sorunu: Yerelci Stratejilerin Bir Eleştirisi*”, İç: Küreselleşme Emperyalizm Yerelcilik İşçi Sınıfı Derleyen: E.Ahmet Tonak, İmge Kitabevi, Ankara.

ŞENGÜL, Tarık, (2002) “*Kapitalist Kentleşme Dinamikleri*”, Evrensel Kültür Dergisi Sayı:128, Evrensel Basım Yayın, İstanbul.

TALAVERA, Fontaine Arturo, (2003), “*Şili’de Küreselleşme Eğilimleri*” İç. *Bir Küre Bin Bir Küreselleşme*, Çev: Ayla Ortaç, Kitap Yayınevi, İstanbul.

TBMM- (Türkiye Büyük Millet Meclisi), (1998), Doğu ve Güneydoğu Anadolu’da Boşaltılan Yerleşim Birimleri Nedeniyle Göç Eden Yurttaşların Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Tespit Edilmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırma Komisyonu Raporu.

TBMM- (Türkiye Büyük Millet Meclisi), (2005), Çocukları Sokağa Düşüren Nedenlerle Sokak Çocuklarının Sorunlarının Araştırılarak Alınması Gereken Tedbirlerin Belirlenmesi Amacıyla Kurulan Meclis Araştırması Komisyonu Raporu.

TEKELİ, İlhan, (1990), “*Osmanlı İmparatorluğu’ndan Günümüze Nüfusun Zorunlu Yer Değiştirmesi ve İskan Sorunu*”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı: 50, İstanbul.

TEKELİ, İlhan, (1998), “*Türkiye’de İçgöç Sorunsalı Yeniden Tanımlanma Aşamasına Geldi*”, İç. Türkiye’de İçgöç, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, İstanbul.

TESEV- (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı), (2004), “*Zorunlu İç Göç Sonrası Köye Dönüş Ön Rapor*”, Hazırlayan: Fusün Üstel, TESEV Yayınları, İstanbul.

TESEV- (Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı), (2006), “**Zorunlu Göç İle Yüzleşmek: Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası**”,TESEV Yayınları, İstanbul.

TİHV- (Türkiye İnsan Hakları Vakfı), (2000), “**1998 Türkiye İnsan Hakları Raporu**” Ankara, TİHV Yayınları.

TMMOB- (Türkiye Mühendis ve Mimarlar Odaları Birliği), (1998), “**Bölge İçi Zorunlu Göçten Kaynaklanan Toplumsal Sorunların Diyarbakır Kenti Ölçeğinde Araştırılması**”, Ankara.

TOKÖZ, Gülay, (2006), **Uluslar Arası Emek Göçü**, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul.

TOMLINSON, John, (2003), “Globalization and Culturel Identity”, <http://www.polity.co.uk/global/pdf/GTReader2eTomlinson.pdf> (Erişim Tarihi: 15/Haziran/2006).

TURGUT, Mirza, (2004), “**Göçler ve Mersin Tarihi**” <http://www.ufukuru.net/YazarOku.asp?Haberid=16356&Yazarid=1> (Erişim Tarihi:12/Haziran/2006)

TÜRKDOĞAN, Orhan, (1999), **Milli Kimliğin Yükselişi Niçin Milletleşme**, Alfa Yayınları, İstanbul.

UZUN, Turgay, (2005), **Türk Milliyetçiliği ve MHP**, Ebabil Yayınları, Ankara.

YEĞEN, Mesut, (2002), “**1980’den Bugüne Kürt Sorunu**”, Birikim Dergisi, Sayı:152-153, İstanbul.

YÜKSEKER, Deniz, (2006), “*İstanbul Ve Diyarbakır’da Zorunlu Göç Mağdurlarının Yaşadıkları Sorunlar*”, İç: Zorunlu Göç İle Yüzleşmek Türkiye’de Yerinden Edilme Sonrası Vatandaşlığın İnşası, TESEV Yayınları, İstanbul.

GAZETELER

Evrensel Gazetesi, 6 Eylül 2006

Hürriyet Gazetesi, 28 Temmuz 2006

Milliyet Gazetesi, 13 Aralık 2005

Radikal Gazetesi 9 Eylül 2006

INTERNET KAYNAKLARI

<http://t21.ca/refugees/index.htm> (Erişim Tarihi:20/Haziran/2006)

http://tr.wikipedia.org/wiki/%C3%87orum_Olaylar%C4%B1 (Erişim Tarihi: 15/Kasım/2006)

http://tr.wikipedia.org/wiki/Kahramanmara%C5%9F_Olaylar%C4%B1 (E r i ş i m Tarihi: 15/Kasım/2006)

<http://tr.wikipedia.org/wiki/Mersin>, Erişim Tarihi:22.12.2006).

http://www.belgenet.net/ayrinti.php?yil_id=13 (Erişim Tarihi: 23/Temmuz/2006)

<http://www.bianet.org/2006/04/07/77356.htm> (Erişim Tarihi 10/Nisan/2006)

http://www.die.gov.tr/nufus_sayimi/2000Nufus_Kesin.htm (Erişim Tarihi: 13/Eylül/2006)

<http://www.mersin.gov.tr/index.php?sa=icerikmn&tur=ozl&mn=5> (Erişim Tarihi: 7/Aralık/2006)

<http://www.mesbas.com.tr> (Erişim Tarihi: 7/Aralık/2006)

[http:// www.nationalgeographic.com/humanmigtaionguide/xpeditions](http://www.nationalgeographic.com/humanmigtaionguide/xpeditions) (Erişim Tarihi: 14/Nisan/2006)

<http://www.ntvmsnbc.com/news/392196.asp> (Erişim Tarihi: 5/Aralık/2006)

[http:// www.tuik.gov.tr](http://www.tuik.gov.tr)

EKLER**EK 1 TÜRKİYE'DE İÇ GÖÇÜN ETNİK MİLLİYETÇİLİĞE ETKİSİ MERSİN ÖRNEĞİ****ANKET SORULARI****KİŞİ ve HANE BİLGİLERİ****CİNSİYETİ** Erkek Kadın

1. **MEMLEKETİNİZ**.....
2. **KAÇ YILDIR MERSİN KENTİNDE YAŞIYORSUNUZ ?**
() 0-5 () 6-10 () 11-15 () 16-20 () 21 'yıldan fazla () Doğduğumdan beri
3. **DOĞUM YERİNİZ ?**
İli..... İlçesi.....
4. **YAŞINIZ ?**
.....
5. **MERSİN'E NİÇİN GÖÇ ETTİNİZ ? (2. Soruya göre)**
() Tayin () İşim nedeniyle () Geçim sıkıntısı () Çocukların okulu
() Ekonomik ve sosyal olanaklar fazla olduğu için () Kan davası () Can güvenliği
() Memleketimdeki olaylar nedeniyle () Diğer.....
6. **İŞİNİZ ?**
() Memur () Esnaf () Sürekli-işçi () Gündelikli- işçi () Tarım işçisi(Irgat)
() Çiftçi(Kendi adına tarımla uğraşan) () Tüccar/İşadamı/İşkadını () Bankacı
() Pazarıcı/Tezgahçı/Tablacı/İşportacı () Profesyonel meslekler(doktor,avukat,mimar.....)
() Öğrenci () Ev kadını () Emekli () İşsiz
7. **EVDE(HANEDE) KAÇ KİŞİ YAŞIYORSUNUZ ?**
.....
8. **HANENİZDE GELİR GETİREN BİR İŞTE KAÇ KİŞİ ÇALIŞIYOR ?**
.....Yetişkin (Kadın/Erkek)Çocuk
9. **OKULA GİDEN ÇOCUKLARINIZ VAR MI ? KAÇ KİŞİ ?**
() Yok Var (.....İlköğretim,Lise,Üniversite)
10. **EĞİTİM DURUMUNUZ (Bitirdiğiniz Okul)(Öğrenci ise kayıtlı olduğu okul)?**
() Okuma yazma Bilmiyor () Okuma-yazma Biliyor
() İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite
11. **HANENİZİN TOPLAM AYLIK GELİRİ ?(Maaş, ücret,kira vb. gelirler)**
() 0-200 () 201-350 () 351-500 () 501-700 () 701-1000 () 1001-1500
() 1501-2500 () 2501 Üzeri
12. **BAĞLI OLDUĞUNUZ SOSYAL GÜVENLİK KURUMU ?**
() Yok () Yeşil Kart () Bağ-kur () SSK () Emekli Sandığı () Özel Sigorta

13. HERHANGİ BİR DERNEK/ VAKIF/ SİYASİ PARTİ, KURUM VEYATOPLULUĞA ÜYELİĞİNİZ VAR MI ?(Birden fazla yanıt verebilir)

.....Derneği,Partisi,Vakfı,Odası,
.....Sendikası,CemaatiAşireti () Yok

14. GEÇİNEMEDİĞİNİZDE ÖNCELİKLE KİMDEN MADDİ DESTEK ALIRSINIZ?

- () Ailemden(Ana-baba-kardeş vb akrabalar)
() Komşulardan, eş dosttan
() Devlet (Valilik, belediye, vb.)yardım kurumlarından
() Diğer yardım kurumlarından(vakıf,dernek,parti vb..)
() Üyesi olduğum cemaat/aşiret/ tarikat/ cami
() Bankadan kredi
() Diğer.....

15. KİMLİĞİNİZİ TANIMLARKEN AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİNİ ÖNCELİKLE BELİRTMEK İSTERSİNİZ ?

(Her bölümden en fazla bir tane işaretleyebilir)

() Sunni	() Türk	()Türkiyeli	()Memleketim
() Alevi	() Kürt		
() Şafî	() Arap		
() Hristiyan	() Laz		
() Musevi	() Çerkez		
() Süryani	() Boşnak		
()Diğer			

16. AİLENİZDE TÜRKÇE BİLMİYEN VAR MI ?

- ()Var ()Yok

17. KIRSAL ALANLA İLİŞKİNİZ ?

- () Tarla, bahçe vb.var,kendimiz tarımla uğraşıyoruz
() Tarla, bahçe, ev vb. mülküm ve gelirim var (kira, hasat,mahsul vb.)
() Mülküm var, gelirim yok
() Akrabalarım var, erzakım gelir
() Akrabalarım var, her sene gider-gelirim
() Mülküm de/ gelirim de/ akrabam da/ ilişkim de yok
() Diğer.....

18. BU MAHALLEDE OTURMA NEDENİNİZ ? (Birden fazla yanıt verilebilir)

- () Akrabalarım/Tanıdıklarım/ Hemşehrilerim olduğu için
 () Kendimi rahat ve güvende hissettiğim için
 () Başka yerde oturma olanağım olmadığı için
 () Bu mahallede dayanışma olduğu için/Mahalleli birbirine sahip çıktığı için
 () İyi bir mahalle olduğu için
 () Kentin Seçkin kesimi oturduğu için
 () İş yerine yakın
 Diğer (.....)

19. YAŞAMINIZDA VE KARARLARINIZDA DİNİN BELİRLEYİCİLİĞİ HAKKINDA NE SÖYLERİNİZ ?

- () Hiç önemli değil () Önemli değil () Az Önemli () Önemli () Çok Önemli

20. AİLE/AKRABALAR ARASINDA VEYA EVDE TÜRKÇEDEN BAŞKA BİR DİL KONUŞUYOR MUSUNUZ ?

- () Konuşmuyoruz () Kürtçe () Arapça () Lazca () Çerkezce
 () Boşnakça Diğer (.....)

21. KENDİNİZ VE AİLENİZLE İLGİLİ NE TÜR SIKINTILARINIZ VAR ?

- () Ekonomik
 () Kültürel
 () Sosyal
 () Siyasal
 () Yok
 Diğer

MERSİN VE YAŞAM İLE İLGİLİ DÜŞÜNCELER**22. SİZCE MERSİN'DE YAŞAYAN HERKES MERSİNLİYİM DİYE BİLİR Mİ ?**

- () Evet () Hayır

23. MERSİN'DE YAŞAMAK HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ ?

- () Hiç memnun değilim () Memnun değilim () Az memnunum
 () Memnunum () Çok Memnunum

24. NİÇİN MERSİN'DE YAŞIYORSUNUZ ?(Birden fazla yanıt verilebilir)

- () Buralıyım
 () Memleketim dışındaki en iyi bildiğim yer olduğu için
 () Tüm akrabalarım/çevrem Mersin'de
 () Ucuz olduğu için
 () İşim burada olduğu için
 () Ailem/çocuklarım gitmek istemediği için
 () Kendimi güvende hissettiğim için
 () Başka bir yere gitme olanağım olmadığı için
 Diğer

25. ZAMAN ZAMAN DA OLSA MERSİN'DEN GİTMEYİ DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ? NEREYE ?

- () Evet () Hayır
 () Memleketime dönerim () Başka bir şehre () Yurt dışına Diğer.....

26. NEDEN (25.soru EVET ise) ?(Birden fazla yanıt verilebilir)

- () Mersin göç ile bozuldu, eski Mersin yok () Güvenli bulmuyorum
 () Burada dışlandığımı hissediyorum () Geçim sıkıntısı çekiyorum
 () Memleketimi özleyorum () İş bulamıyorum
 () Örf,adet,gelenek, görenekleri sürdürüremiyoruz () Baskı altındayım
 Diğer

27. ŞUNLARDAN MERSİN İÇİN KEŞKE OLMASAYDI DİYE DÜŞÜNDÜĞÜNÜZ VAR MI ?

(Birden fazla yanıt verilebilir)

- () Göç edenler () Yoksulluk
 () Ayrımcılık () Milliyetçilik
 () Gayri Müslimler () İşsizlik
 () İslamcılık () Köylüler, köyünde gibi yaşayanlar
 () Siyasi/Toplumsal Çatışmalar Diğer.....

28. MERSİN'DE İŞSİZLİK ARTIŞININ NEDENİ: (Birden fazla yanıt verilebilir)

- () Ekonomik kriz ve kötüye gidiş () İş yok
 () Göçlerle çok sayıda işsiz insan geldi () Tembel insan çok
 () Eğitimsiz insan çok () İş var ama işe uygun adam yok
 () İşsizlik artışı diye bir sorun yok Diğer.....

29. MERSİN'İN HER YERİNİ BİLİRİM DİYEBİLİR MİSİNİZ? HİÇ BİLMEDİĞİNİZ YERLER NERESİ ?

- () Evet () Hayır
Bölgesi)Mahalleleri

30. MERSİN'DE OTURDUĞUNUZ MAHALLENİN SEÇİMİ :

- () Kimliğinizi de belirliyor () Ekonomik durumunuzu belirliyor
 () Sosyal statüyü belirliyor () Hiç önemli değil herhangi bir mahallede otururum
 () Diğer(.....)

31. SİZCE MERSİN'DE EN GÜVENİLİR KURUMU HANGİSİDİR ?

- () Muhtarlık () Belediye () Büyükşehir Belediyesi
 () Valilik () Askeriye () Polis
 () Partim () Hiçbiri () Diğer

32. MERSİNİN GÖÇ ALMASI KONUSUNDAKİ DÜŞÜNCENİZ ?(Birden fazla yanıt verilebilir)

() OLUMSUZ

- () Ekonomik açıdan sorun
 () Sosyal açıdan sorun
 () Siyasal açıdan sorun
 () Kültürel açıdan sorun
 () Toplumsal açıdan sorun
 Diğer.....

() OLUMLU

- () Ucuz işgücü yaratıyor
 () Hoş görülü bir sosyal yapı oluşuyor
 () Siyasal etkinlik artıyor
 () Kültürel zenginliğimiz artıyor
 () Toplumsal dinamizm yükseliyor

33. KENDİNİZİ MERSİN'DE YABANCI HİSSEDİYOR MUSUNUZ ?

- () Evet () Hayır () Zaman zaman

34. SON YILLARDA MERSİNDE KAP KAÇ/ ÇETE/ MAFYA OLAYLARI ARTIŞINDA EN BELİRLEYİCİ FAKTÖR HANGİSİDİR ?

- () Yoksulluk () Göç () İşsizlik () İnançsızlık/İmansızlık
() Eğitimsizlik () Diğer.....

TUTUM ALIŞ

35. 15-20 YIL ÖNCESİ İLE KARŞILAŞTIRDIĞINIZDA KOMŞULUK İLİŞKİLERİNİZ DE DEĞİŞİKLİK OLDU MU ? NEDEN?

- () Daha Kötü () Daha iyi () Değişim Yok

(Birden fazla yanıt verebilir)

- () İnsanlar değişti () Memleket değişti
() Yoksulluk arttı () Ben yaşadığım yeri değiştirdim
() Farklı insanlar çoğaldı () Gelenek görenek kalmadı
() Ayrımcılık, düşmanlık çoğaldı () Paylaşım ortamı kalmadı
() Kırk millet bir araya geldi, birbirini anlamaz oldu
() Diğer.....

36. KENDİNİZ VE AİLENİZ İLE İLGİLİ BİR PROBLEMİNİZ OLDUĞUNDA KİMDEN YARDIM İSTER, DANIŞIRSINIZ?

- () Muhtarlık () Aile büyüklerine
() Belediye () Hemşehrilerime
() Büyükşehir Belediyesi () Şeyhime, Dedelere, Aşiret reisine, Cemaat önderine vb.
() Valilik () Üyesi olduğum kuruluşa (, dernek vb)
() Askeriye () Komşulardan, eş dosttan
() Partim () Diğer

() Polis

37. ÇOCUKLARINIZIN FARKLI ETNİK/KÜLTÜREL/DİNİ KİMLİKTEN BİRİSİ İLE EVLENMESİNE KARŞI ÇIKAR MISINIZ ?

- () Evet () Hayır

38. İŞ VERİRKEN / İŞE ALIRKEN / HERHANGİ BİR İŞİNİZLE İLGİLİ İLİŞKİ KURARKEN KARŞINIZDAKİNİN KÜLTÜREL-ETNİK KİMLİĞİ KARARINIZDA ETKİLİ OLUR MU ?

- () Evet () Hayır

39. AB'YE UYUM İÇİN YAPILAN YENİ DÜZENLEMELERİ DESTEKLİYORMUSUNUZ ?

- () Destekliyorum () Desteklemiyorum

40. SİZCE AŞAĞIDAKİLERDEN HANGİSİ TOPLUM AÇISINDAN SORUN YARATAN EN ÖNEMLİ AYRIMDIR ?

- () Dinci/Laik
() Fakir/Zengin
() İşçi/Patron
() Müslüman/Gayrimüslim
() Türk/Kürt-Laz-Arap.....
() Köylü/Kentli

41. SİZCE HERKES KENDİ DİLİNİ KONUŞMALI MI ?

- () Evet () Hayır () Herkes kendi evinde konuşabilir

42. SİZCE YOKSULLUK: (Birden fazla yanıt verebilir)

- () Kalıcıdır, değişmez () Milliyetçiliği körükler () Dışlanmışlıktır
 () Etnik ayrışmayı körükler () Suç oranını artırır () Tembelliktir
 Diğer.....

SİYASİ TUTUM ALMA**43. SİYASİ YELPAZENİN NERESİNDESİNİZ ?**

- () Sağ () Orta () Sol

44. SİYASİ KİMLİĞİNİZİ NASIL TANIMLARSINIZ ?

- () Milliyetçi () Muhafazakar () Dinsel Muhafazakar
 () Liberal () Ulusalçı () Sosyal Demokrat
 () Sosyalist () Yurtsever Akım Diğer

45. 10-15 YIL ÖNCESİNE GÖRE (MİLLİ DUYGULARIMIZDA) MİLLİYETÇİLİK TUTUNUMUNUZDA BİR DEĞİŞİKLİK VAR MI ?

- () Daha milliyetçi oldum () Daha az milliyetçi oldum () Değişiklik yok

46. SEÇİMDE OY VERİRKEN ADAYLARIN ETNİK/KÜLTÜREL/DİNİ KİMLİĞİ KARARINIZDA ETKİLİ OLUR MU ?

- () Evet () Hayır

47. 2004 BELEDİYE SEÇİMİNDE HANGİ PARTİYE OY VERDİNİZ ?

.....

48. ÖNCEKİ SEÇİMLERE GÖRE 2004 SEÇİMİNDE MERSİN'DE DEHAP'IN % 22.4 OY ALMASI HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ ?

- () Olumlu bir gelişme () Olumsuz bir gelişme
 () Az bile
 () Demokrasinin bir ürünü
 () Tehlikeli
 () Milliyetçiliğin arttığını gösteriyor
 () Solun güçlendiğini gösteriyor
 () Parti siyasi çizgisinin doğruluğunu gösteriyor
 () Partinin siyasi çizgisinin yanlışlığını gösteriyor
 () Diğer

49. ÖNCEKİ SEÇİMLERE GÖRE 2004 SEÇİMİNDE MERSİN'DE MHP'NİN % 18.58 OY ALMASI HAKKINDA NE DÜŞÜNÜYORSUNUZ ?

- () *Olumlu bir gelişme* () *Olumsuz bir gelişme*
- () *Az bile*
- () *Demokrasinin bir ürünü*
- () *Tehlikeli*
- () *Milliyetçiliğin arttığını gösteriyor*
- () *Sağın güçlendiğini gösteriyor*
- () *Parti siyasi çizgisinin doğruluğunu gösteriyor*
- () *Partinin siyasi çizgisinin yanlışlığını gösteriyor*
- () *Diğer.....*

50. “YA SEV YA TERKET” CÜMLESİNİ :

- () *Her zaman Onayladım* () *Her zaman onayladım, şimdi daha çok onaylıyorum*
- () *Şimdi Onaylıyorum* () *Önceden onaylıyordum, şimdi onaylamıyorum*
- () *Fikrim yok* () *Hiçbir zaman onaylamadım, şimdide onaylamıyorum*

51. “NE MUTLU TÜRKÜM DİYENE” CÜMLESİ:

- () *Türkiye 'de Herkes tarafından Denmek Zorunda* () *İsteyen diyebilir*
- () *Artık bir önemi yok* () *İle AB'ye girilmez*
- () *Beni hiç ilgilendirmede* () *Hiçbir zaman söylemedim*
- () *Benim için eskiden önemliydi, artık değil* () *Diğer.....*

52. “GÖÇ EDENLER MERSİN'İ BOZDU” CÜMLESİNE KATILIRMISINIZ ?

- () *Katılıyorum* () *Katılmıyorum*

53. TÜRKİYE'DE İNSANLARA FARKLI MUAMELENİN NEDENİ NEDİR ?

(birden fazla yanıt verebilir)

- () *Farklı kültürel-etnik kökene sahip olmak* () *Yoksul olmak*
- () *Farklı sosyal statülerde(durumlarda,makamlarda,mesleklerde) olmak*
- () *Yabancı olmak* () *Eğitimsiz olmak*
- () *Farklı muamele yoktur* () *Diğer.....*

54. FARKLI MUAMELEYİ HAKKEDENLER OLDUĞUNU DÜŞÜNÜYOR MUSUNUZ ?

- () *Evet* () *Hayır*

55. TÜRKİYE'DEN AYRILMAYI DÜŞÜNSENİZ NEREYE GİDERSİNİZ?

- () *Ayrılmayı düşünmem*
- () *Avrupa 'da bir Ülkeye*
- () *Kuzey Irak 'a*
- () *Türki Cumhuriyetlere*
- () *Arap Ülkelerine*
- () *İş imkanı olan herhangi bir yere*
- () *Diğer.....*

**56. AB NÖRMLARI ÇERÇEVESİNDE ANADİL'DE YAYIN V.B. DÜZENLEMELERİ
DESTEKLİYOR MUSUNUZ ?**

Destekliyorum

Desteklemiyorum

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mim Sertaç TÜMTAŞ

Doğum Yeri : Siverek

Doğum Yılı : 1977

Medeni Hali : Bekâr

EĞİTİM VE AKADEMİK BİLGİLER

Lise 1991-1994 : Mersin Dumlupınar Lisesi

Lisans 1996-2001 : Mersin Üniversitesi İ.İ.B.F. İktisat

Yabancı Dil : İngilizce